

Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym

w ramach RPO WM 2014-2020

Raport końcowy

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Zamawiający:

Województwo Mazowieckie

ul. Jagiellońska 26

03-719 Warszawa

www.mazovia.pl

Mazowsze.
serce Polski

Wykonawca:

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

www.eu-consult.pl

eu
consult

Gdańsk 2024 r.

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	4
STRESZCZENIE RAPORTU	7
SUMMARY	9
1. CZĘŚĆ METODOLOGICZNA.....	11
1.1. Cel badania	11
1.2. Kryteria ewaluacyjne	11
1.3. Zakres badania.....	11
1.4. Pytania badawcze	13
1.5. Metodologia badawcza.....	17
2. CZĘŚĆ ANALITYCZNA.....	26
2.1. Ocena zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej i demograficznej województwa w kontekście działań skierowanych do wskazanych powyżej grup wiekowych.....	26
2.2. Wpływ realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo wychowawczych dla dzieci do lat 6 na realizację wybranych wskaźników długoterminowych.....	120
2.3. Analiza złych praktyk w obszarze realizacji działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym	125
3. CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA	127
3.1. Analiza SWOT.....	127
3.2. Tabela wniosków i rekomendacji w j. polskim	129
3.3. Tabela wniosków i rekomendacji w j. angielskim.....	133
4. Wykaz elementów graficznych w tekście.....	136
4.1. Spis tabel.....	136
4.2. Spis rysunków i wykresów	137
5. Aneksy.....	141
5.1. Wzory narzędzi badawczych	141
6. Bibliografia.....	202

WYKAZ SKRÓTÓW

SKRÓT	ROZWIĘCIE SKRÓTU
CAQDAS	Program do analizy danych jakościowych (z j. ang. <i>Computer-Assisted Qualitative Data Analysis Software</i>)
CATI	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (z j. ang. <i>Computer-Assisted Telephone Interviewing</i>)
CAWI	Ankieta internetowa (z j. ang. <i>Computer-Assisted Web Interview</i>)
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FEM 2021-2027	Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (z j. ang. <i>Focus Group Interview</i>)
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (z j. ang. <i>In-Depth Interview</i>)
IK UP	Instytucja Koordynująca Umowę Partnerstwa
IP (lub: IP RPO WM 2014-2020)	Instytucja Pośrednicząca w realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
IZ (lub: IZ RPO WM 2014-2020)	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KM (lub: KM RPO WM 2014-2020)	Komitet Monitorujący Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
KOP	Komisja Oceny Projektu

SKRÓT

ROZWIĘCIE SKRÓTU

MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (obecnie: Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej)
NGO	Organizacja pozarządowa (z j. ang. <i>Non-Governmental Organization</i>)
NUTS/NTS (NUTS 2/NTS 2)	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych – poziom regionów (z j. fr. <i>Nomenclature des unités territoriales statistiques</i>)
NUTS 3/NTS 3	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych – poziom subregionów (z j. fr. <i>Nomenclature des unités territoriales statistiques</i>)
OWP	Ośrodek Wychowania Przedszkolnego
PO	Program Operacyjny
PI 8iv	Priorytet Inwestycyjny 8iv: Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
PI 10i	Priorytet Inwestycyjny 10i: Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia
Poddziałanie 8.3.1.	Poddziałanie 8.3.1. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach RPO WM 2014-2020
Poddziałanie 8.3.2.	Poddziałanie 8.3.2. Ułatwianie powrotu do aktywności zawodowej w ramach ZIT w ramach RPO WM 2014-2020
Poddziałanie 10.1.4.	Poddziałanie 10.1.4. Edukacja przedszkolna w ramach RPO WM 2014-2020

SKRÓT**ROZWIĘCIE SKRÓTU**

RIT	Regionalne Inwestycje Terytorialne
RK	Raport końcowy
RM	Raport metodologiczny
RPO WM (lub: RPO WM 2014-2020)	Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020
SWOT	Metoda analizy danych, nazwa stanowi akronim od angielskich słów określających cztery elementy składowe analizy (<i>Strengths</i> – silne strony, <i>Weaknesses</i> – słabe strony, <i>Opportunities</i> – szanse, okazje i <i>Threats</i> – zagrożenia)
TBE	Koncepcja ewaluacji bazującej na teorii (z j. ang. <i>Theory-based evaluation</i>)
TDI	Telefoniczne wywiady pogłębione (z j. ang. <i>Telephone depth interview</i>)
TSSI	Telefoniczny wywiad częściowo ustrukturyzowany (z j. ang. <i>Telephone Semi-Structured Interview</i>)
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

STRESZCZENIE RAPORTU

Celem badania było oszacowanie wartości dwóch długoterminowych wskaźników rezultatu EFS, a także ocena skuteczności oraz efektywności dotychczas realizowanych / zrealizowanych działań w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 oraz wypracowanie rozwiązań podnoszących skuteczność i efektywność udzielanego wsparcia. Zakres terytorialny badania objął obszar województwa mazowieckiego. Jednocześnie badanie objęło okres od 30.06.2018 r. do 31.12.2023 r.

Przeprowadzona ankietyzacja (zrealizowana na podstawie reprezentatywnej próby badawczej) pozwoliła ustalić, że zarówno w przypadku miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (których utworzono w badanym okresie 2 268), jak i miejsc wychowania przedszkolnego (2 876) wszystkie z nich (100%) funkcjonowały 2 lata po uzyskaniu dofinansowania. Jednocześnie aż 85,7% wspartych podmiotów planuje kontynuację świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 po zakończeniu okresu trwałości w projektach. Biorąc pod uwagę miejsca wychowania przedszkolnego, blisko 90% badanych przewiduje dalsze funkcjonowanie wszystkich utworzonych miejsc.

Dzięki przeprowadzonej jakościowej analizie porównawczej odpowiedzi otwartych można stwierdzić, że zarówno w przypadku opieki nad dziećmi do lat 3, jak i wychowania przedszkolnego, o kontynuowaniu funkcjonowania utworzonych miejsc decydują takie czynniki, jak wysokie (i utrzymujące się) zapotrzebowanie, zwiększające się z roku na rok potrzeby w zakresie zapewnienia miejsc dla dzieci z niepełnosprawnościami, atrakcyjność placówki (wypracowana przez lata opinia związana z zadowoleniem rodziców z jakości usług).

Jak wykazało badanie, realizowane projekty zwiększyły liczbę miejsc w placówkach opieki, co pozwoliło na lepsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców województwa mazowieckiego, zwłaszcza w miastach, gdzie zapotrzebowanie było największe. Oferta placówek opieki została poszerzona o specjalistyczne wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami, co zwiększyło jej atrakcyjność. Dodatkowo wprowadzono nowe formy edukacyjne, takie jak zajęcia rozwijające umiejętności społeczne oraz edukacja sensoryczna, co wspiera różnorodne potrzeby dzieci. Ponadto dzięki środkom z RPO WM dokonano modernizacji placówek, co obejmowało zakup nowoczesnych narzędzi edukacyjnych i terapeutycznych. Nowa infrastruktura stała się wizytówką wielu gmin, które teraz dysponują placówkami dostosowanymi do potrzeb dzieci, co również pozytywnie wpływa na zainteresowanie rodziców tą formą opieki. Co istotne, wzrost jakości infrastruktury oraz wyposażenia poprawił warunki pracy opiekunów, a także ich motywację. Zrealizowane szkolenia oraz dostęp do nowych narzędzi podniosły poziom usług, pozwalając opiekunom lepiej wspierać dzieci w rozwoju.

Z analizy również wynika, że realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.2, dedykowanego mechanizmowi ZIT, wykazuje porównywalną skuteczność w stosunku do projektów realizowanych w ramach Poddziałania 8.3.1. Zdanie to podzielili również uczestnicy wywiadów pogłębionych w przypadku których skuteczność obu poddziałań oceniono jako porównywalną. Podkreślono, że różnice nie były znacząco zauważalne, a oba działania napotykały podobne problemy organizacyjne. W rezultacie, brak było jednoznacznych danych wskazujących na wyższą skuteczność jednego poddziałania nad drugim.

Jak dowiodły przeprowadzone badania, interwencja w istotny sposób wpłynęła na zmianę jakości życia rodziców/opiekunów prawnych. Ponad połowa badanych jako najważniejszą zmianę w tym

obszarze wskazała na możliwość powrotu do pracy i rozwijania zawodowego. Dla 21% respondentów najważniejszą zmianą był rozwój dziecka, w tym poprzez kontakt z rówieśnikami. Co istotne, niemal 16% badanych wskazała na wzrost poczucia własnej wartości, spełnienie życiowe i możliwość godzenia życia zawodowego z rodzinnym.

Przeprowadzona ankietyzacja pozwoliła również potwierdzić, że udział w interwencji w istotny sposób przelożył się na wzrost dochodów rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci. Aż 79% badanych rodziców/opiekunów przyznała, że sytuacja finansowa ich rodziny uległa poprawie, ze względu na możliwość podjęcia zatrudnienia dzięki uzyskanemu wsparciu. Pozostałe odpowiedzi przypadły z kolei na respondentów, których sytuacja nie uległa zmianie.

Warto zauważyć, że zdecydowana większość ankietowanych rodziców/opiekunów nie rozważała i nie rozważa przeprowadzki. Co ciekawe jednak, udział osób myślących o takiej możliwości wzrósł o 5 p.p. już po skorzystaniu ze wsparcia. Należy jednak wiązać ten aspekt nie z poszukiwaniem lepszego zatrudnienia, lecz ze wzrostem jakości życia. W większości przypadków bowiem aktualne plany związane z przeprowadzką podyktowane są możliwością zamieszkania w lepszych warunkach, np. w większym mieszkaniu (jednocześnie większość tego typu osób planuje przeprowadzkę w inne miejsce znajdujące się w dotychczasowej miejscowości, bądź zlokalizowane w sąsiedniej miejscowości. Co ciekawe jednocześnie odnotowano spadek udziału osób planujących opuszczenie kraju (z 2,1% do 1,5%).

Analizując dostępne dane statystyczne, widać nadal utrzymujące się wyraźne różnice pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi. Na terenach miejskich dostępność do miejsc opieki nad dziećmi i przedszkoli jest relatywnie wysoka, natomiast na terenach wiejskich znacznie niższa. W związku z tym, na obszarach wiejskich priorytetem powinny być projekty związane z tworzeniem nowych miejsc opieki, natomiast w miastach projekty skupiające się na rozszerzaniu oferty edukacyjnej oraz podnoszeniu kompetencji nauczycieli i opiekunów.

Jak wykazała analiza, za dobrą praktykę uchodzić może przede wszystkim ukierunkowanie interwencji na „białe plamy” w dostępie do miejsc wychowania przedszkolnego oraz działania ukierunkowane na dostosowanie miejsc przedszkolnych do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Skierowanie wsparcia do regionów, które miały ograniczony dostęp do tego typu placówek, pozwoliło na zmniejszenie nierówności w dostępie do nich między obszarami miejskimi a wiejskimi. Dzięki analizom demograficznym program skoncentrował się na obszarach o największych potrzebach, co było bardzo skutecznym sposobem na poprawę dostępności usług opieki przedszkolnej w regionie.

Jednocześnie zgodnie z analizą, około 55 % dzieci z Ukrainy w wieku szkolnym pozostaje poza polskim systemem szkolnym. Oznacza to, że zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w perspektywie do 2030 roku jest większe niż wynikałoby to z prognoz demograficznych. Objęcie wychowaniem przedszkolnym dzieci z Ukrainy (włączenie ich w opiekę przedszkolną) determinować może zwiększenie wykorzystania istniejących miejsc, sprzyjając ich utrzymaniu w dłuższym okresie.

Analiza wykazała również szczególną skuteczność i efektywność działań ukierunkowanych na podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry placówek wychowania przedszkolnego oraz rozszerzanie oferty placówek o zajęcia dodatkowe, w tym wspierające rozwój psychofizyczny, oraz rozwijające uzdolnienia i zainteresowania dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.

SUMMARY

The aim of the study was to estimate the value of two long-term ESF result indicators, as well as to assess the effectiveness and efficiency of previously implemented/implemented activities in the field of care for children up to 3 years of age and care and educational services for children up to 6 years of age, and to develop solutions to increase the effectiveness and efficiency of the support provided. The territorial scope of the study covered the area of the Mazovian Voivodeship. At the same time, the study covered the period from 30.06.2018 to 31.12.2023.

The survey (conducted on the basis of a representative research sample) allowed us to establish that both in the case of childcare facilities for children up to 3 years of age (2,268 of which were created in the period under review) and preschool education facilities (2,876), all of them (100%) were operating 2 years after obtaining funding. At the same time, as many as 85.7% of supported entities plan to continue providing childcare services for children up to 3 years of age after the end of the durability period in the projects. Taking into account preschool education facilities, nearly 90% of respondents anticipate the continued operation of all the established facilities.

Thanks to the qualitative comparative analysis of open-ended responses, it can be concluded that both in the case of care for children up to 3 years of age and preschool education, the factors that determine the continuation of the functioning of the established places include high (and persistent) demand, the needs for providing places for children with disabilities that increase from year to year, and the attractiveness of the facility (an opinion developed over the years related to parents' satisfaction with the quality of services).

As the study showed, the implemented projects increased the number of places in care facilities, which allowed for better meeting the needs of residents of the Mazowieckie Province, especially in cities where the demand was the highest. The offer of care facilities was expanded to include specialist support for children with disabilities, which increased its attractiveness. Additionally, new educational forms were introduced, such as classes developing social skills and sensory education, which supports the diverse needs of children. Moreover, thanks to funds from the RPO WM, the facilities were modernized, which included the purchase of modern educational and therapeutic tools. The new infrastructure has become a showcase for many communes, which now have facilities adapted to the needs of children, which also has a positive effect on the interest of parents in this form of care. Importantly, the increase in the quality of infrastructure and equipment has improved the working conditions of caregivers, as well as their motivation. The training courses carried out and access to new tools have raised the level of services, allowing caregivers to better support children in their development.

The analysis also shows that the implementation of projects under Sub-measure 8.3.2, dedicated to the ZIT mechanism, demonstrates comparable effectiveness in relation to projects implemented under Sub-measure 8.3.1. This opinion was also shared by participants of in-depth interviews, in the case of which the effectiveness of both sub-measures was assessed as comparable. It was emphasized that the differences were not significantly noticeable, and both activities encountered similar organizational problems. As a result, there was no clear data indicating the higher effectiveness of one sub-measure over the other.

As the conducted research has shown, the intervention has significantly influenced the change in the quality of life of parents/legal guardians. Over half of the respondents indicated the possibility of returning to work and professional development as the most important change in this area. For 21% of respondents, the most important change was the child's development, including through contact with peers. Importantly, almost 16% of the respondents indicated an increase in self-esteem, life fulfillment and the possibility of reconciling professional and family life.

The survey also confirmed that participation in the intervention significantly increased the income of parents/guardians of young children. As many as 79% of surveyed parents/guardians admitted that the financial situation of their family had improved due to the possibility of taking up employment thanks to the support received. The remaining answers were given by respondents whose situation had not changed.

It is worth noting that the vast majority of surveyed parents/guardians have not considered and are not considering moving. Interestingly, however, the share of people considering such a possibility increased by 5 percentage points after using the support. However, this aspect should be associated not with searching for better employment, but with an increase in the quality of life. In most cases, current plans related to moving are dictated by the possibility of living in better conditions, e.g. in a larger apartment (at the same time, most of such people plan to move to another place located in their current town or located in a neighboring town. Interestingly, a decrease in the share of people planning to leave the country was noted (from 2.1% to 1.5%).

Analyzing the available statistical data, one can still see clear significant differences between urban and rural areas. In urban areas, the availability of childcare facilities and kindergartens is relatively high, while in rural areas it is much lower. Therefore, in rural areas, priority should be given to projects related to the creation of new childcare facilities, while in cities, priority should be given to projects focusing on expanding the educational offer and improving the competences of teachers and caregivers.

As the analysis has shown, targeting interventions at "white spots" in access to preschool education facilities and focusing on adapting preschool places to the needs of children with special educational needs can be considered good practices. Directing support to regions with limited access to such facilities has helped reduce inequalities in access between urban and rural areas. Thanks to demographic analyses, the program focused on areas with the greatest needs, which proved to be a very effective way to improve the accessibility of preschool care services in the region.

At the same time, according to the analysis, approximately 55% of school-aged children from Ukraine remain outside the Polish education system. This suggests that the demand for nursery and preschool services by 2030 is higher than demographic forecasts would indicate. Including Ukrainian children in preschool education (integrating them into preschool care) may lead to increased utilization of existing facilities, supporting their sustainability in the long term.

The analysis also showed the particular effectiveness and efficiency of activities aimed at improving the skills and professional qualifications of the staff of preschool education institutions and expanding the offer of institutions with additional classes, including those supporting psychophysical development and developing the talents and interests of children, including children with disabilities.

1. CZĘŚĆ METODOLOGICZNA

1.1. Cel badania

Celem badania było oszacowanie wartości dwóch długoterminowych wskaźników rezultatu EFS, a także ocena skuteczności oraz efektywności dotychczas realizowanych / zrealizowanych działań w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 oraz wypracowanie rozwiązań podnoszących skuteczność i efektywność udzielanego wsparcia.

1.2. Kryteria ewaluacyjne

W badaniu zostały uwzględnione następujące kryteria ewaluacyjne:

- **Skuteczność**, pozwalająca ocenić w jakim stopniu osiągnięte zostały cele projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 oraz założone wartości dwóch długoterminowych wskaźników rezultatu EFS.
- **Trafność**, pozwalająca ocenić czy realizowane projekty z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 przyczyniają się do rozwiązania problemów, zidentyfikowanych w dokumentach programowych i strategicznych, które podlegać będą weryfikacji pod kątem ich aktualności w momencie realizacji badania.
- **Trwałość**, pozwalająca ocenić czy osiągnięte efekty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 są i pozostaną trwałe po zakończonej interwencji.
- **Efektywność**, pozwalająca określić stosunek pomiędzy wartością poniesionych nakładów na działania w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 w stosunku do uzyskanych efektów.

1.3. Zakres badania

1.3.1. Zakres przedmiotowy badania

Analizy przeprowadzone zostały z uwzględnieniem **poziomu projektowego i instytucjonalnego**, natomiast wnioski sformułowane zostały w odniesieniu do całego Programu.

Analizie zostały poddane dane monitoringowe, osiągnięte efekty realizacji projektów i samego Programu, a także ocena dokonana przez instytucje zaangażowane w realizację Programu, beneficjentów, uczestników projektów i ekspertów.

Zespół Badawczy uzupełnił ocenę o wskazanie najskuteczniejszych rozwiązań na poziomie Programu oraz przykładów dobrych praktyk projektowych (w formie studiów przypadku). Sformułowany w toku badania swoisty „katalog” dobrych praktyk ma posłużyć do skutecznego programowania tego typu działań w przyszłości.

Analizy zostały dokonane w oparciu m.in. o przekazane przez Zamawiającego dane dotyczące postępów w realizacji RPO WM 2014-2020.

1.3.2. Zakres podmiotowy badania

Zakres podmiotowy badania stanowią:

- Instytucja Zarządzająca oraz Instytucje Pośredniczące RPO WM 2014-2020;
- Członkowie Komisji Oceniających Projekty RPO WM 2014-2020;
- Komitet Monitorujący RPO WM 2014-2020;
- beneficjenci projektów RPO WM 2014-2020;
- uczestnicy projektów RPO WM 2014-2020;
- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, na terenie których realizowane były projekty z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 współfinansowane z RPO WM w latach 2014-2020;
- Dyrektorzy/przedstawiciele takich form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz dziećmi w wieku przedszkolnym jak m. in.: żłobki, kluby dziecięce, instytucje dziennego opiekuna, przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego;
- Rodzice/prawni opiekunowie korzystający z opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

1.3.3. Zakres terytorialny i czasowy

Zakres terytorialny badania objął obszar województwa mazowieckiego. Jednocześnie badanie objęło okres od 30.06.2018 r. do 31.12.2023 r.

1.4. Pytania badawcze

W ramach niniejszego rozdziału zaprezentowano pytania badawcze w podziale na etapy i przypisane do nich obszary badawcze.

1.4.1. Etap I badania

Ocena zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej i demograficznej województwa w kontekście działań skierowanych do wskazanych powyżej grup wiekowych

Wykonawca mając na uwadze cel oraz zakres badania dokonał przeglądu i analizy zapisów dokumentów programowych i strategicznych pod kątem potrzeb regionu w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 oraz oceni, jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza i demograficzna województwa w kontekście działań skierowanych do wskazanych powyżej grup wiekowych, na podstawie najbardziej aktualnych dostępnych danych.

Pytania badawcze:

1. Jaka była dostępność do usług opieki nad dzieckiem do lat 3 w województwie w 2016 r. i jak zmieniła się po interwencji w 2017 i 2018 r oraz 2023 (z uwzględnieniem obszaru objętego ZIT i pozostałej części województwa)?
Dotyczy opieki w formie żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani.
  - Jaka jest dostępność w województwie, w podziale na gminy, do usług opieki nad dzieckiem do lat 3 (odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową)?
  - Czy i w jakim stopniu liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest skorelowana z liczbą dzieci w wieku 0-3 lata oraz prognozami urodzeń na danym obszarze?
  - Gdzie i w jakiej wartości nastąpił wzrost liczby miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (z uwzględnieniem miejsc współfinansowanych z RPO WM 2014-2020)?
  - Gdzie w ogóle (poziomie gminy) nie funkcjonują miejsca opieki żłobkowej i jakie są tego przyczyny?
2. Czy i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 wpłynęło na uatrakcyjnienie oferty, wyposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej i opieki żłobkowej?
  - Np. liczba dzieci w wieku przedszkolnym objętych dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi w latach 2019 -2023, w tym zakresie stwierdzonych deficytów edukacyjno - rozwojowych
  - Np. liczba nauczycieli edukacji przedszkolnej, którzy podnieśli kompetencje lub kwalifikacje w latach 2019 -2023
  - Np. liczba dostosowanych lub zaadaptowanych pomieszczeń, liczba utworzonych, wyposażonych placów zabaw
3. Jaka jest tendencja powstawania nowych form edukacji przedszkolnej (rodzaje form opieki tj. punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego, podmiot prowadzący: publiczny, prywatny, NGO) oraz miejsc usług opieki nad dziećmi do lat 3 (rodzaje form opieki tj. żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani, podmiot prowadzący: publiczny, prywatny,

NGO), jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają ich tworzenie? Czy ww. zakresie zauważalne są różnice, jeśli tak to jakie, pomiędzy terenami wiejskimi i miejskim?

4. Jakie będzie zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w perspektywie do 2030 r. z uwzględnieniem prognoz demograficznych, aktualnego poziomu „użłobkowania” i upowszechniania edukacji przeszkolonej oraz deficytów w tym zakresie, zwłaszcza w kontekście kryzysu uchodźczego związanego z wojną w Ukrainie.
5. Czy i w jakim stopniu wzrosła aktywność zawodowa rodziców dzieci w wieku do 3 i 3-6 lat (z uwzględnieniem podziału na kobiety i mężczyzn) na przestrzeni lat 2019-2023.
6. Czy dostępność do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej miała wpływ na decyzję o migracji wewnątrzregionalnej?
7. Jaka jest efektywność kosztowa tworzonych miejsc opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego w ramach RPO WM 2014-2020 oraz w porównaniu do miejsc finansowanych z innych źródeł?
8. Jaka była liczba dzieci z niepełnosprawnościami uczestniczących w edukacji przedszkolnej w latach 2019-2023, w kontekście popularyzacji edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie?
9. Jak wygląda dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnością?

Dodatkowe pytania badawcze:

10. Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza i demograficzna województwa w kontekście działań realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 i skierowanych do dzieci do lat 3 oraz do lat 6?
11. Czy i w jakim stopniu oferta usług opiekuńczych i opiekuńczo-wychowawczych została dostosowana do potrzeb zdefiniowanych w prognozach demograficznych?
12. Które formy wsparcia okazały się najbardziej trafne? Które cieszyły się największym zainteresowaniem?
13. Czy działania realizowane do tej pory w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia we wskazanym obszarze pozostają aktualne w momencie realizacji badania?
14. Czy podjęte działania w ramach RPO WM 2014-2020 w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 przyczyniły się do efektywnego zarządzania rozwojem tj. czy właściwie określono cele rozwojowe, środki finansowe i zapewniono możliwości ich realizacji?
15. W jaki sposób w projektach z obszaru opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 zapewniono wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?
16. Czy identyfikuje się komplementarność zakresu interwencji realizowanej w ramach RPO WM 2014-2020 z krajowymi programami operacyjnymi lub Programem Resortowym MRPiPS „MALUCH+”?
17. Czy identyfikuje się nakładanie zakresu interwencji realizowanej w ramach RPO WM 2014-2020 z krajowymi programami operacyjnymi lub Programem Resortowym MRPiPS „MALUCH+”?

18. W jakim stopniu interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 odpowiada na zdiagnozowane potrzeby zawarte w Zaleceniach Rady dla Polski (Country Specific Recommendations) i Country Report dla Polski na poziomie regionalnym?
19. Które rozwiązania na poziomie Programu okazały się najskuteczniejsze i dlaczego?
20. Które z działań realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 powinny być kontynuowane w przyszłości?
21. Jakie nierealizowane do tej pory w ramach RPO WM 2014-2020 działania powinny zostać uwzględnione w interwencji realizowanej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027?
22. Które rozwiązania zastosowane w ramach projektów można uznać za dobre praktyki i dlaczego?
23. Czy i w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do poprawy komfortu pracy nauczycieli (warunków pracy)?
24. Czy i w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli OWP do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych?
25. Czy zmiany, które zaistniały w obszarze dostępności usług, atrakcyjności oferty, jakości wyposażenia i infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej dzięki interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 wystąpiłyby bez zaistnienia finansowania z RPO WM 2014-2020 (ocena efektu netto interwencji)?
26. Jakie nieoczekiwane pozytywne efekty towarzyszyły interwencji w ramach RPO WM 2014-2020?
27. Jakie działania należy podjąć, aby wzmocnić pozytywne nieoczekiwane efekty?
28. Jakie nieoczekiwane negatywne efekty towarzyszyły interwencji w ramach RPO WM 2014-2020?
29. Jakie działania należy podjąć, aby ograniczyć negatywne nieoczekiwane efekty?
30. W jakim stopniu interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 była uzupełniania/wspomagana przez środki własne jednostek samorządu terytorialnego?
31. Które typy projektów są najbardziej skuteczne i dlaczego?
32. Które typy projektów są najbardziej efektywne i dlaczego?
33. Czy realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.2, dedykowanego instrumentowi terytorialnemu ZIT, wykazuje się wyższą skutecznością niż realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.1, a jeśli tak, to jakie są tego przyczyny?
34. W jakim stopniu wzrost dostępności do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej zachęcił rodziców/opiekunów prawnych do powiększenia rodziny?
35. W jakim stopniu udział w interwencji przełożył się na zmianę jakości życia rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci?
36. W jakim stopniu udział w interwencji przełożył się na wzrost dochodów rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci?
37. Czy dostępność do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej miała wpływ na rezygnację z decyzji o migracji do innego województwa?
38. Jakie obawy mieli rodzice/opiekunowie prawni w momencie rozpoczęcia korzystania ze wsparcia? W jakim stopniu się one sprawdziły?

1.4.2. Etap II badania

Wpływ realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo wychowawczych dla dzieci do lat 6 na realizację wybranych wskaźników długoterminowych

Drugi etap przedmiotowego badania dotyczył oceny założeń projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 pod kątem stopnia osiągnięcia wartości następujących, długoterminowych wskaźników rezultatu EFS:

- Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS [szt.].
- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS [szt.].

Pytania badawcze:

1. Czy przewiduje się kontynuację świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach. Jeśli nie, proszę o wyjaśnienie powodów zmiany przeznaczenia placówki?
2. W jaki sposób realizacja długoterminowych wskaźników rezultatu EFS wpłynęła na sytuację zawodową uczestników projektów?
3. Co decyduje o kontynuacji świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach?

Dodatkowe pytania badawcze:

4. Jakie czynniki wpływają na trwałość zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektów?
5. Jakie zmiany należy wprowadzić, aby świadczenie usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach było częściej kontynuowane?

1.4.3. Analiza złych praktyk w obszarze realizacji działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym

Dodatkowe pytania badawcze:

1. Jakich można wskazać złych praktyk w obszarze realizacji działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym zastosowane przez beneficjentów RPO WM 2014-2020?
2. Dlaczego działania te należy uznać za złe praktyki?
3. Jakie rozwiązania należało zastosować w miejsce zidentyfikowanych złych praktyk, aby zapewnić skuteczniejszą realizację działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym?

1.5. Metodologia badawcza

Poniżej przedstawiono podstawowe założenia wykorzystanych metod i technik badawczych. Pełny opis metodologii zawarty został w raporcie metodologicznym.

1.5.1. Analiza danych zastanych (desk research)

Opis techniki badawczej: Analiza danych zastanych to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następują: scalanie, przetworzenie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł.

Zestawienie wykorzystanych źródeł umieszczone zostało w bibliografii, znajdującej się w końcowej części niniejszego dokumentu.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Analiza desk research wolna jest od większości obciążeń charakterystycznych dla badań reaktywnych takich jak efekt ankierski – pozwala tym samym na uzyskanie wysoce obiektywnych informacji.

Na etapie prac nad raportem metodologicznym analiza desk research stanowiła doskonały wstęp do dalszych badań, bowiem wyniki uzyskane w jej trakcie posłużyły do realizacji dalszych etapów badania, przede wszystkim nakierowując Zespół Badawczy na pewne konkretne problemy, które będzie można pogłębić i wyjaśnić w wyniku realizacji badań reaktywnych.

Na etapie prac nad raportem końcowym desk research pozwolił na uzyskanie wysoce obiektywnych informacji, bowiem analiza desk research wolna jest od większości obciążeń charakterystycznych dla badań reaktywnych, takich jak efekt ankierski.

1.5.2. Wywiady w formie indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI)

Opis techniki badawczej: IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą podczas spotkania twarzą w twarz ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu¹.

Populacja badana: Przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za programowanie, wdrażanie, monitorowanie, kontrolę, informację i promocję Programu.

Dobór próby: Celowy – do badania zostały zaproszone osoby posiadające najbogatszą wiedzę w zakresie zagadnień objętych ewaluacją. Dobór respondentów został uzgodniony z Zamawiającym.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Standaryzacja poruszanych zagadnień, a w szczególności celu rozmowy pozwala na uzyskanie informacji istotnych z punktu widzenia celów badania. Charakter rozmowy i duża swoboda w komunikacji ułatwiają zaś pogłębianie poruszanych zagadnień i wyjaśnianie zdiagnozowanych zjawisk. Wywiady pogłębione mają na celu przede wszystkim odpowiedzenie na pytanie, dlaczego dane zjawisko występuje, a nie samo proste

---

¹ W uzasadnionych przypadkach możliwym jest zastąpienie Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) Telefonicznymi Wywiadami Pogłębionymi (TDI) po ówczesnym uzyskaniu zgody Zamawiającego.

stwierdzenie jego występowania. Mała liczebność populacji oraz konieczność uzyskania wiedzy o konkretnych zjawiskach i mechanizmach sprawiają, że wywiady pogłębione były idealną techniką służącą realizacji założonych celów.

1.5.3. Wywiady CAWI/CATI (CAWI wspierane CATI)

Opis techniki badawczej: W przypadku techniki CAWI wspierane CATI do potencjalnych respondentów wysyłane są e-maile, zawierające: informację o badaniu, list polecający oraz link do ankiety. Osoby, które nie zareagują na maila, otrzymują maile przypominające o badaniu, następnie zaś miejsce ma kontakt telefoniczny, służący realizacji badania CATI.

Populacja badana:

- a) Beneficjenci Poddziałów 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4 RPO WM 2014-2020;
- b) Jednostki samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego, na terenie których realizowane były projekty z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 współfinansowane z RPO WM w latach 2014-2020;
- c) Dyrektorzy/przedstawiciele form opieki nad dziećmi do lat 3 i do lat 6 jak m.in.: żłobki, kluby dziecięce, instytucje dziennego opiekuna, przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego;
- d) Rodzice/prawni opiekunowie dzieci do lat 3 oraz do lat 6 (uczestnicy projektu).

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Zastosowanie ankiety internetowej, oferującej poczucie anonimowości, pozwoliło na uzyskanie pełniejszych informacji na temat zagadnień poruszanych w badaniu, a zwłaszcza na pytania delikatnej natury, na które respondenci niechętnie udzielają odpowiedzi, gdy mają kontakt z ankierem. Technika CATI pozwoli z kolei na dotarcie z badaniem do osób, które ignorują ankiety internetowe, za to są skłonne do wzięcia udziału w wywiadzie, gdy zostaną o to poproszone przez ankiera. Podejście mixed-mode, wykorzystujące te dwie techniki badawcze, umożliwi osiągnięcie wysokiej responsywności, w związku z tym zostało wykorzystane przez Wykonawcę w ramach niniejszej ewaluacji, aby zminimalizować ryzyko nieosiągnięcia zakładanej próby badawczej.

1.5.4. Benchmarking

Opis techniki badawczej: Benchmarking jest metodą analizy porównawczej, której celem jest poszukiwanie wzorcowych sposobów postępowania, umożliwiających osiągnięcie najlepszych wyników przez uczenie się od innych i wykorzystywanie ich doświadczenia. Jest to proces, który zapewnia wykorzystanie wiedzy i doświadczenia innych instytucji i spożytkowanie ich na stworzenie nowych pomysłów, które zapewnią lepsze funkcjonowanie danego podmiotu².

Benchmarking przebiegał zgodnie z następującymi fazami:

---

² Lankford, W., *BENCHMARKING: UNDERSTANDING THE BASICS*, The Coastal Business Journal, s. 57–62 (http://sgpwe.izt.uam.mx/files/users/uami/sppc/Gestion_del_Conocimiento/Material_de_apoyo_Benchmarking/Lankford_William_Benchmarking_Understanding_the_Basics.pdf)

- Faza 1: Opracowanie matrycy analizy porównawczej - polega na określeniu wskaźników benchmarkingu;
- Faza 2: Zbieranie danych;
- Faza 3: Porównanie danych i wyłonienie modelowych rozwiązań – porównywanie danych jest procesem analitycznym, który polega na zestawieniu ze sobą zebranych danych i formułowaniu rekomendacji³.

Benchmarking został przeprowadzony w oparciu o analizę desk research (przede wszystkim dokumentów programowych) oraz IDI z przedstawicielami IZ/IP wybranych do analizy programów.

Populacja badana: Programy operacyjne regionalne i krajowe.

Wielkość próby: Wykonawca przeprowadził porównanie pomiędzy RPO WM 2014-2020 a 3 innymi programami operacyjnymi.

Sposób doboru próby: Celowy – Członkowie Zespołu Badawczego na podstawie analizy desk research sporządzili listę programów operacyjnych, w których zastosowano nietypowe, wyjątkowo skuteczne rozwiązania w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Uzasadnienie celowości zastosowania metody: Benchmarking posłużył przede wszystkim ocenie i identyfikacji czynników generujących ewentualne różnice i problemy w realizacji działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym z naciskiem na wskazanie skutecznych środków zaradczych i mechanizmów wspierających ich funkcjonowanie w badanych programach. Zastosowanie benchmarkingu umożliwiło również zidentyfikowanie wartościowych, niestosowanych w ramach RPO WM 2014-2020 rozwiązań funkcjonujących w innych programach operacyjnych w odniesieniu do działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

1.5.5. Panel ekspercki

Opis techniki badawczej: W ramach panelu eksperckiego eksperci z danej dziedziny spotykają się w celu dyskusji nad określoną problematyką.

Populacja badana: Eksperci w zakresie realizacji działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w programach finansowanych ze środków zewnętrznych ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki RPO WM 2014-2020.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 2 panele eksperckie:

- W zakresie realizacji działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3;

---

³ Balicka A., Benchmarking a konkurencyjność przedsiębiorstwa, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 343/2014, <http://wir.bg.ue.wroc.pl/docstore/download.seam?fileId=WUT035c1acd8970490e85f2053f8534e4a0>

- W zakresie realizacji działań podejmowanych w zakresie usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Dobór próby: Celowy – do badania zostali zaproszeni eksperci posiadający dorobek naukowy oraz doświadczenie zawodowe w zakresie realizacji działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w programach finansowanych ze środków zewnętrznych ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki RPO WM 2014-2020. Dobór respondentów został uzgodniony z Zamawiającym.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Konstruktywna dyskusja i samoaktywizacja rozmówców w ramach panelu eksperckiego pozwalają na:

- Pozyskanie bardzo dużej ilości informacji w krótkim czasie poprzez wykorzystanie dynamiki grupowej;
- Poznanie wiele punktów widzenia na dany problem;
- Uzyskanie syntetycznych wniosków.

W związku z powyższym panele eksperckie umożliwiły zgromadzenie informacji o charakterze jakościowym, których nie można byłoby pozyskać na skutek realizacji technik badawczych polegających na wywiadzie z pojedynczym respondentem.

1.5.6. Warsztat ewaluacyjny

Opis techniki badawczej: Podczas warsztatu ewaluacyjnego specjaliści z danej dziedziny spotykają się w celu omówienia wyników badań zrealizowanych przez Wykonawcę. Przed realizacją badania respondentom przekazywane są wyniki zrealizowanych przez Wykonawcę badań, aby mogli oni przygotować się do udziału w dyskusji.

Populacja badana: Przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie i zarządzanie RPO WM 2014-2020, adresaci rekomendacji, przedstawiciele Wykonawcy.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 1 warsztat ewaluacyjny.

Dobór próby: Celowy - do badania zostały zaproszone osoby posiadające największą wiedzę na temat zagadnień objętych badaniem. Dobór respondentów został uzgodniony z Zamawiającym.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Zastosowanie warsztatu ewaluacyjnego umożliwi omówienie wyników przeprowadzonej ewaluacji przedstawionych we wstępnej wersji raportu końcowego oraz wstępnych wniosków i rekomendacji, jak również wypracowanie ostatecznego kształtu tabeli rekomendacji.

1.5.7. Analiza SWOT

Opis techniki badawczej: Analiza SWOT to ocena silnych i słabych stron danego obiektu na tle szans i zagrożeń ze strony otoczenia. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter rozpatrywanych grup czynników: strengths – silne strony, weaknesses - słabości, opportunities - szanse, threats – zagrożenia. Analiza SWOT posłużyła ukazaniu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń prowadzonych działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Wykonawca opracował odrębne analizy SWOT dla działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 oraz dla działań podejmowanych w zakresie usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Zastosowanie analizy SWOT pozwala na określenie potencjału realizowanych działań i na obranie najlepszej strategii działania podczas realizowania przyszłych działań. Jest to metoda kompleksowa, pozwalająca na łatwe przejście od etapu analizy strategicznej do etapu planowania strategicznego.

1.5.8. Panel delficki

Opis techniki badawczej: W panelu delfickim (zwanym również metodą delficką) opinie ekspertów gromadzi się za pomocą rozsyłanego za pomocą Internetu scenariusza wywiadu. Badanie to jest wieloetapowe.

Populacja badana: Ekspertki z zakresu work-life balance.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 1 panel delficki.

Dobór próby: Celowy – eksperci zostali wybrani ze względu na doświadczenie zawodowe oraz dorobek naukowy związany z obszarem work-life balance, a w szczególności z obszarem godzenia pracy zawodowej z wychowywaniem małych dzieci.

Uzasadnienie celowości zastosowania metody: Zalety panelu delfickiego to przede wszystkim niezależność opinii ekspertów i anonimowość udzielanych opinii. Ważną cechą jest także wieloetapowość postępowania z wykorzystaniem efektu sprzężenia zwrotnego (ekspertki przed drugą rundą badania informowane są o opiniach uzyskanych w pierwszej rundzie, w ten sposób mają możliwość zweryfikowania swojego stanowiska lub umocnienia go dodatkową argumentacją). Uczestnicy panelu delfickiego, w przeciwieństwie do panelu ekspertów, pracują indywidualnie – w przypadku panelu ekspertów zdarza się, iż jeden z uczestników narzuca pozostałym respondentom swoją opinię. W pierwszej fazie panelu delfickiego respondenci nie znają opinii pozostałych uczestników, w związku z czym wypowiadają się niezależnie. Druga faza przeprowadzana jest anonimowo, co eliminuje ryzyko, że dany respondent zrezygnuje z przeciwstawienia się opinii innego respondenta ze względu na jego autorytet.

Technika ta dostarczyła wiedzy m.in. na temat wpływu dostępności poszczególnych form opieki dla dzieci do lat 3 i 6 na aktywność rodziców/opiekunów prawnych na rynku pracy oraz na temat tego, w jaki sposób można zapewnić trwałość zmian w sytuacji zawodowej.

Zastosowanie panelu delfickiego zgodne jest z zasadą triangulacji perspektyw badawczych, gdyż umożliwia uwzględnienie w badaniu dodatkowych, zewnętrznych i obiektywnych punktów widzenia.

1.5.9. Grupowe wywiady zogniskowane realizowane on-line (on-line FGI)

Opis techniki badawczej: On-line FGI to ustrukturalizowana i moderowana dyskusja kilku/kilkunastu osób, zogniskowana na wybranym zagadnieniu. Prowadzona jest według scenariusza, który określa konkretny cel rozmowy i wytyczne dla moderatora o tym jak prowadzić dyskusję. Badanie

realizowane jest za pośrednictwem Internetu, dzięki czemu respondenci nie muszą poświęcać dużej ilości czasu na dotarcie do miejsca realizacji badania.

Populacja badana: Nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, którzy skorzystali ze wsparcia a w ramach Poddziałania 10.1.4 RPO WM 2014-2020.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 2 on-line FGI.

Dobór próby: Celowy – Wykonawca przy doborze respondentów zadbał o ich jak największe zróżnicowanie, m.in. ze względu na wielkość gminy, w której znajduje się podmiot, w którym są zatrudnieni oraz ze względu na wielkość podmiotu, w którym są zatrudnieni (liczbę dzieci, które uczęszczają do danego podmiotu), staż zawodowy, sprawowanie bądź nie opieki.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej:

Zaletą FGI jest łączenie elementów zwykłego wywiadu z metodami warsztatowymi o charakterze konsultacyjnym. Konstruktwna dyskusja i samoaktywizacja rozmówców pozwalają na:

- Pozyskanie bardzo dużej ilości informacji w krótkim czasie poprzez wykorzystanie dynamiki grupowej;
- Poznanie wiele punktów widzenia na dany problem;
- Uzyskanie syntetycznych wniosków.

W związku z powyższym badanie FGI umożliwia zgromadzenie informacji o charakterze jakościowym, których nie można byłoby pozyskać na skutek realizacji technik badawczych polegających na wywiadzie z pojedynczym respondentem.

Podkreślić należy, iż analiza w ramach niniejszego zamówienia uwzględnić miała jakość nowych bądź udoskonalonych miejsc wychowania przedszkolnego w kontekście m.in. doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli OWP do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Z doświadczenia Wykonawcy wynika jednak, iż dyrektorzy/przedstawiciele form opieki nad dziećmi do lat 3 i do lat 6 mogą nie być w stanie szczegółowo wypowiedzieć się na temat faktycznie osiągniętej poprawy umiejętności, kompetencji i kwalifikacji nauczycieli oraz wpływu tej poprawy na jakość prowadzonych zajęć. W związku z tym w celu szczegółowego zbadania efektów interwencji konieczne było objęcie badaniami także nauczycieli i pracowników pedagogicznych.

1.5.10. Telefoniczny wywiad częściowo ustrukturyzowany (Telephone Semi-structured Interview – TSSI)

Opis techniki badawczej: Telefoniczny wywiad częściowo ustrukturyzowany to doskonała technika służąca do realizacji badań. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jej główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem. Narzędzie badawcze stosowane w przypadku tej techniki zawiera pytania zamknięte, półotwarte i otwarte – w przypadku tych ostatnich osoba prowadząca rozmowę nie tylko zadaje pytanie, lecz także prowadzi moderację (np. zadaje respondentowi pytania pomocnicze) w celu pozyskania dodatkowych informacji.

Populacja badana: Potencjalni beneficjenci ewaluowanych Poddziałań RPO WM 2014-2020 (podmioty, które nie ubiegały się o wsparcie).

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Technika TSSI jest stosowana dość rzadko, niemniej jednak jej wykorzystanie przynosi pozytywne efekty.

Objęciem badaniem tej grupy respondentów jest również niezbędne do określenia efektu netto interwencji - zmiany, jakie zaszły u beneficjentów zostały zestawione ze zmianami, jakie zaszły w podmiotach, które nie korzystały ze wsparcia.

Badanie z potencjalnymi beneficjentami dostarczyło wiedzy również w zakresie tego, jak powinna przebiegać interwencja w przyszłości, aby jak najlepiej zaspokajać potrzeby podmiotów z województwa mazowieckiego.

1.5.11. Studium przypadku (case study)

Opis techniki badawczej: Studium przypadku (case study) to wszechstronny opis badanego zjawiska. Metoda ta ma charakter empiryczny, ponieważ analizuje i ocenia zjawiska zachodzące w rzeczywistości. Studium przypadku jest stosowane zwłaszcza dla tematów badawczych o charakterystyce opisowej – daje wówczas odpowiedzi na pytania *co, kiedy, gdzie i w jaki sposób się wydarzyło*. Metoda studium przypadku umożliwia dokonanie pogłębionej analizy badanego zagadnienia i zaprezentowanie jego specyfiki na podstawie zgromadzonych informacji.

Studia przypadku opracowane zostały w oparciu o:

1. Wyniki analizy desk research;
2. Wyniki badania CAWI/CATI;
3. Wyniki badania TDI z beneficjentami;
4. Wyniki badania IDI.

Populacja badana: Studia przypadku opracowane zostały dla rozwiązań na poziomie RPO WM 2014-2020 oraz na poziomie projektów realizowanych w ramach ewaluowanych Poddziałań RPO WM 2014-2020.

Liczba studiów przypadku: 11.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Przeprowadzenie studiów przypadku pozwoliło na zidentyfikowanie czynników, które wpłynęły na to, iż analizowane rozwiązania przyczyniały się do skutecznego wdrażania interwencji w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6. Zidentyfikowane dobre praktyki można stosować na szerszą skalę w przypadku działań realizowanych w przyszłości w celu zwiększenia ich skuteczności.

1.5.12. Analiza typu Social Listening

Wyjaśnienie metodyki: Analiza typu Social Listening polega na prowadzeniu obserwacji dotyczących opinii pojawiających się na temat danego zagadnienia i wyciąganiu na ich podstawie wniosków.

Analiza typu Social Listening została zrealizowana na bazie polskich mediów społecznościowych oraz forów i objęła hasła dotyczące dostępności opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 w województwie mazowieckim.

Uzasadnienie zastosowania techniki analitycznej: Przeprowadzenie analizy typu Social Listening pozwoliło na uzyskanie wiedzy na temat tego, jak przedstawiciele społeczeństwa oceniają dostępność opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 w województwie mazowieckim, czy dostrzegają poprawę w tym zakresie oraz w których miejscach w regionie nadal występują problemy z dostępnością tych usług (o ile problemy te nadal występują). Analiza ta pozwoliła również na pozyskanie wiedzy na temat oczekiwań wobec opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6, np. w zakresie rozszerzenia oferty.

1.5.13. Jakościowa analiza porównawcza

Wyjaśnienie metodyki: Jakościowa analiza porównawcza to technika łącząca podejście jakościowe z ilościowym. Bazuje na pogłębionej analizie pojedynczych przypadków i na dobrej ich znajomości, przechodzi do analizy porównawczej, zmierzającej do identyfikacji konfiguracji czynników, które można określić mianem warunków koniecznych lub wystarczających dla wystąpienia danego efektu.

Jakościowa analiza porównawcza przeprowadzona została dla danych pochodzących z SL2014, dla elementów wybranych wniosków o dofinansowanie oraz dla odpowiedzi na pytanie otwarte zadawane respondentom (w tym przede wszystkim beneficjentom) w badaniu CAWI/CATI.

Uzasadnienie zastosowania techniki analitycznej: Jakościowa analiza porównawcza umożliwia uzyskanie rezultatów przewyższających ograniczenia metod jakościowych (niekonkluzywność i nadmierna koncentracja na opisie danych) oraz ilościowych (mechaniczne podejście do analizowanych przypadków i pomijanie ich specyfiki). Podejście to pozwala na przeanalizowanie wpływu poszczególnych elementów interwencji lub konfiguracji tych elementów na osiągnięte rezultaty – dzięki temu możliwe jest m.in. zidentyfikowanie czynników wpływających na skuteczność i użyteczność realizacji danej interwencji. Odpowiednie zastosowanie tej analizy pozwala bowiem odpowiedzieć na pytania, w jaki sposób, dlaczego, dla kogo i pod jakimi warunkami dana interwencja będzie prowadzić do wystąpienia określonych efektów.

1.5.14. Analiza stanów kontrfaktycznych

Opis techniki badawczej: W ramach analizy stanów kontrfaktycznych (metody kontrfaktycznej) wyniki badania CAWI/CATI z beneficjentami zestawione zostały z wynikami badania TSSI z potencjalnymi beneficjentami.

Po zrealizowaniu badań z potencjalnymi beneficjentami i beneficjentami nastąpiło porównanie średnich ocen poszczególnych aspektów wśród podmiotów korzystających i niekorzystających ze wsparcia.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej: Metoda matchingu, jaką zamierza wykorzystać Wykonawca do realizacji badania kontrfaktycznego, cechuje się wyższą precyzją niż inne podejścia eksperymentalne lub quasi eksperymentalne (np. metoda podwójnej różnicy) – dzięki zachowaniu

podobieństwa charakterystyk podmiotów wybranych do badania metodą kontrfaktyczną do beneficjentów można uzyskać informacje na temat nieobciążonych wpływem innych czynników efektów netto interwencji. Analiza ta umożliwiła określenie, czy zmiany, które zaistniały w obszarze dostępności usług, atrakcyjności oferty, jakości wyposażenia i infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej dzięki interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 wystąpiłyby bez zaistnienia finansowania z RPO WM 2014-2020 (ocena efektu netto interwencji).

2. CZĘŚĆ ANALITYCZNA

2.1. Ocena zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej i demograficznej województwa w kontekście działań skierowanych do wskazanych powyżej grup wiekowych

Poszczególne rozdziały analityczne podzielone zostały pytaniami badawczymi (wyróżnionymi czerwoną ramką).

Jaka była dostępność do usług opieki nad dzieckiem do lat 3 w województwie w 2016 r. i jak zmieniła się po interwencji w 2017 i 2018 r oraz 2023 (z uwzględnieniem obszaru objętego ZIT i pozostałej części województwa)?

Dotyczy opieki w formie żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani.

- **Jaka jest dostępność w województwie, w podziale na gminy, do usług opieki nad dzieckiem do lat 3 (odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką żłobkową)?**
- **Czy i w jakim stopniu liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest skorelowana z liczbą dzieci w wieku 0-3 lata oraz prognozami urodzeń na danym obszarze?**
- **Gdzie i w jakiej wartości nastąpił wzrost liczby miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (z uwzględnieniem miejsc współfinansowanych z RPO WM 2014-2020)?**
- **Gdzie w ogóle (poziomie gminy) nie funkcjonują miejsca opieki żłobkowej i jakie są tego przyczyny?**

Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, istnieją trzy instytucjonalne formy opieki nad dzieckiem do lat 3: żłobek, klub dziecięcy oraz dzienny opiekun. Istotną rolę pełnią również nianie, których funkcja również regulowana jest zapisami tej ustawy⁴.

Na początku warto zaznaczyć różnice między żłobkiem a klubem dziecięcym. Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3, w żłobku opieka obejmuje dzieci od 20. tygodnia życia, natomiast w klubie dziecięcym opieka jest sprawowana nad dziećmi od ukończenia 1. roku życia⁵.

W 2022 roku⁶ w województwie mazowieckim funkcjonowało łącznie 929 żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych, co oznacza wzrost o 417 takich placówek w porównaniu z 2016 rokiem, o 337 placówek w porównaniu z 2017 rokiem oraz 243 placówki w porównaniu z 2018 rokiem. Najmniejszy przyrost w badanym okresie zanotowano w m.st. Warszawa (72,00%) i podregionie warszawskim zachodnim (78,65%). W pozostałych podregionach liczba tych placówek wzrosła kilkukrotnie.

⁴ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338).

⁵ Art. 7 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338).

⁶ Na dzień 26 września 2024 roku dane za 2023 rok nie były dostępne w BDL w Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 1. Liczba żłobków, oddziałów i klubów dziecięcych

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Wzrost 2015/ 2022
PODREGION MIASTO WARSZAWA	250	275	322	357	400	387	403	430	72%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	47	62	79	100	110	114	125	128	172,34 %
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	89	99	102	109	122	131	144	159	78,65%
PODREGION CIECHANOWSKI	5	10	9	13	16	15	19	24	380%
PODREGION OSTROŁĘCKI	11	17	19	19	24	25	33	35	218,18 %
PODREGION RADOMSKI	14	15	15	23	29	28	35	37	164,29 %
PODREGION PŁOCKI	12	13	14	18	21	22	24	27	125%
PODREGION SIEDLECKI	10	13	17	27	39	40	46	52	420%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	7	8	15	20	25	26	32	37	428,57 %
łącznie	445	512	592	686	786	788	861	929	108,76 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Region Warszawski Stołeczny odnotowuje większą liczbę placówek opieki, takich jak żłobki i kluby dziecięce, zwłaszcza w Podregionie Miasto Warszawa. W 2022 roku w regionie warszawskim istniało około 430 takich placówek, co wskazuje na większą dostępność. W podregionach wokół Warszawy (Warszawski Wschodni i Zachodni) także zaobserwowano znaczny wzrost liczby miejsc opieki.

Natomiast w Regionie Mazowieckim Regionalnym wzrost liczby żłobków był wolniejszy, a w niektórych podregionach dostępność opieki była nadal ograniczona. Na przykład w podregionie ostrołęckim i ciechanowskim wzrost liczby miejsc w placówkach opieki był mniejszy niż w regionach warszawskich.

Analizując liczbę żłobków i klubów dziecięcych w podziale na powiaty, można zauważyć, że sytuacja się poprawiła – nie ma już obszarów, w których nie znajdowałyby się żadna tego typu placówka. Jednak według danych z 2022 roku, w niektórych powiatach nadal funkcjonuje tylko jedna taka placówka, jak w powiatach żuromińskim i gostynińskim, a w powiatach makowskim, kozienickim i sierpeckim są po trzy. Niewystarczająca liczba placówek powoduje problemy, takie jak konieczność

pokonywania dużych odległości w celu zapewnienia opieki nad dzieckiem, czasem poza własną gminą, co z kolei wpływa na zmniejszenie atrakcyjności tych powiatów dla młodych mieszkańców.

Dzięki utworzeniu nowych placówek opieki dla dzieci do lat 3, liczba dostępnych miejsc w województwie istotnie wzrosła w latach 2015-2022. Zróżnicowanie tego wzrostu miało miejsce na poziomie poszczególnych podregionów, co ilustruje poniższa tabela.

Tabela 2. Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Wzrost 2015 /2022 %
PODREGION MIASTO WARSZAWA	9 059	9 758	11 424	13 368	15 982	16 201	17 363	19 501	115,27 %
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	1 100	1 463	1 829	2 666	3 162	3 529	3 821	3 969	260,82 %
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	1 851	2 048	2 276	2 866	3 101	3 516	4 115	4 725	155,27 %
PODREGION CIECHANOWSKI	168	293	305	414	598	604	639	816	385,71 %
PODREGION OSTROŁĘCKI	345	429	415	535	643	710	924	990	186,96 %
PODREGION RADOMSKI	533	555	610	978	1 166	1 147	1 375	1 360	155,16 %
PODREGION PŁOCKI	512	558	601	770	887	978	1 077	1 158	126,17 %
PODREGION SIEDLECKI	451	535	574	1 029	1 390	1 468	1 591	1 832	306,21 %
PODREGION ŻYRARDOWSKI	224	266	393	508	685	700	866	983	338,84 %
łącznie	14 243	15 905	18 427	23 134	27 614	28 853	31 771	35 334	148,08 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

W okresie 2015-2022 liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 wzrosła w całym województwie mazowieckim, przy czym największy wzrost odnotowano w podregionach stołecznych. Wzrost w poszczególnych podregionach był jednak zróżnicowany:

- Podregion Miasto Warszawa: wzrost liczby miejsc z 9 059 w 2015 roku do 19 501 w 2022 roku.
- Podregion Warszawski Wschodni: wzrost liczby miejsc z 1 100 w 2015 roku do 3 969 w 2022 roku.

- Podregion Warszawski Zachodni: wzrost liczby miejsc z 1 851 w 2015 roku do 4 725 w 2022 roku.

Miejsca współfinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 miały znaczący wpływ na rozwój infrastruktury opiekuńczej. Finansowanie to umożliwiło utworzenie nowych placówek oraz poprawę jakości istniejących, zwłaszcza w regionach stołecznych, gdzie obserwowano największe inwestycje.

Jednak mimo ogólnego wzrostu liczby miejsc opieki, w niektórych gminach województwa mazowieckiego nadal brakuje placówek opieki nad dziećmi do lat 3. W 2022 roku w powiatach żuromińskim i gostynińskim funkcjonowała tylko jedna placówka. Z kolei w powiatach makowskim, kozienickim i sierpeckim były jedynie po trzy placówki. Przyczyny braku placówek obejmują niską gęstość zaludnienia, brak inwestycji i trudności w organizacji opieki na terenach wiejskich⁷.

Województwo mazowieckie wyróżnia się na tle kraju. Według danych GUS za 2023 rok działało w nim najwięcej żłobków. Liczba miejsc we wszystkich żłobkach w Polsce wyniosła 195,7 tys., podczas gdy w samym województwie mazowieckim było ich 33,7 tys. (dla porównania w województwie świętokrzyskim, gdzie jest ich najmniej, ta liczba wynosi 3,8 tys.)⁸.

W obszarze opieki żłobkowej, mimo różnorodności, można dostrzec korzystne zmiany, takie jak wzrost liczby dzieci korzystających z opieki. Największe zmiany zaobserwowano w podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego oraz w podregionie siedleckim (Region Mazowiecki Regionalny). Odsetek dzieci do 3 roku życia objętych opieką zwiększył się tam o ponad 10 punktów procentowych.

Tabela 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Wzrost 2015/2022
PODREGION MIASTO WARSZAWA	14,8	15,6	17,4	19,0	22,3	24,5	27,5	31,4	16,6
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	4,9	6,1	6,9	9,0	11,4	10,9	13,1	15,3	10,4
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	7,5	8,7	9,0	10,7	12,0	12,1	15,1	18,4	10,9
PODREGION CIECHANOWSKI	1,6	2,8	2,9	4,0	5,1	5,1	6,6	8,4	6,8
PODREGION OSTROŁĘCKI	2,3	3,1	2,4	3,6	4,6	5,0	6,8	8,1	5,8
PODREGION RADOMSKI	2,9	3,0	3,3	4,8	5,9	5,6	7,7	8,6	5,7

⁷ <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swiadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow> (dostęp: 26.09.2024).

⁸ Główny Urząd Statystyczny, Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2023 r., Informacje Sygnalne, 18.09.2024 r., s. 1.

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Wzrost 2015/ 2022
PODREGION PŁOCKI	5,1	5,9	6,2	7,5	9,6	10,1	11,8	13,4	8,3
PODREGION SIEDLECKI	3,0	3,9	4,0	5,6	9,5	9,0	11,3	14,3	11,3
PODREGION ŻYRARDOWSKI	2,6	3,0	4,0	5,4	7,5	7,6	9,7	11,9	9,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Analogicznie wzrósł wskaźnik dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3.

Tabela 4. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Wzrost 2015/ 2022
PODREGION MIASTO WARSZAWA	148	156	174	190	223	245	275	314	166
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	49	61	69	90	114	109	131	153	104
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	75	87	90	107	120	121	151	184	109
PODREGION CIECHANOWSKI	16	28	29	40	51	51	66	84	68
PODREGION OSTROŁĘCKI	23	31	24	36	46	50	68	81	58
PODREGION RADOMSKI	29	30	33	48	59	56	77	86	57
PODREGION PŁOCKI	51	59	62	75	96	101	118	134	83
PODREGION SIEDLECKI	30	39	40	56	95	90	113	143	113
PODREGION ŻYRARDOWSKI	26	30	40	54	75	76	97	119	93

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 jest generalnie skorelowana z liczbą dzieci w tej grupie wiekowej, a także prognozami urodzeń. Jednak korelacja ta jest wyraźniejsza w regionach o większej dynamice demograficznej. Na takich obszarach jak Podregion Miasto Warszawa czy podregiony wokół stolicy, liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wzrosła znacząco, co jest wynikiem wyższego wskaźnika urodzeń oraz migracji wewnątrzregionalnej. W regionach wiejskich i mniej zaludnionych liczba miejsc opieki nie zawsze odpowiada liczbie dzieci, co z kolei wynika z mniejszych potrzeb demograficznych i problemów z dostępnością infrastruktury.

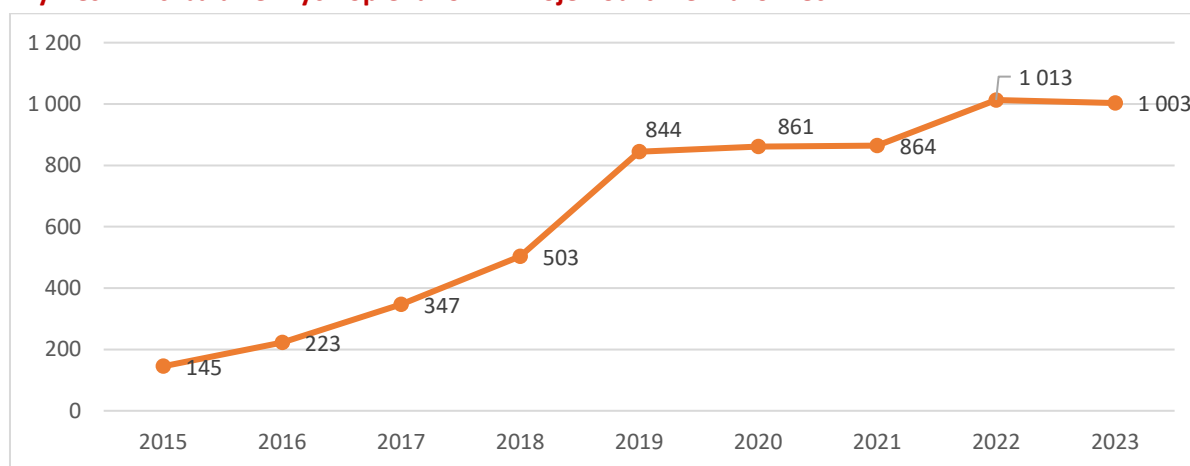
W kontekście opieki nad dziećmi do 3 roku życia warto również uwzględnić liczbę dziennych opiekunów oraz niań, będących alternatywą dla żłobków, oddziałów lub klubów dziecięcych.

Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, **dzienny opiekun**, obok żłobka i klubu dziecięcego, jest jedną z instytucjonalnych form opieki nad dzieckiem do lat 3⁹. Tego typu opieka odbywa się w warunkach domowych, a czas świadczenia dostosowywany jest do potrzeb rodziców¹⁰. Dzienny opiekun sprawuje opiekę nad dzieckiem do ukończenia przez nie 20. tygodnia życia. Ustawa definiuje również zadania dziennego opiekuna, które obejmują:

- zapewnienie dziecku warunków bytowych zbliżonych do domowych,
- gwarantowanie odpowiedniej opieki pielęgnacyjnej i edukacyjnej, uwzględniającej indywidualne potrzeby dziecka,
- prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych oraz edukacyjnych, dostosowanych do psychomotorycznego rozwoju dziecka i jego wieku¹¹.

W badanym okresie zauważono rosnącą popularność instytucji dziennego opiekuna w województwie mazowieckim. Szczególnie od 2018 roku nastąpił dynamiczny wzrost liczby dziennych opiekunów.

Wykres 1. Liczba dziennych opiekunów w województwie mazowieckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

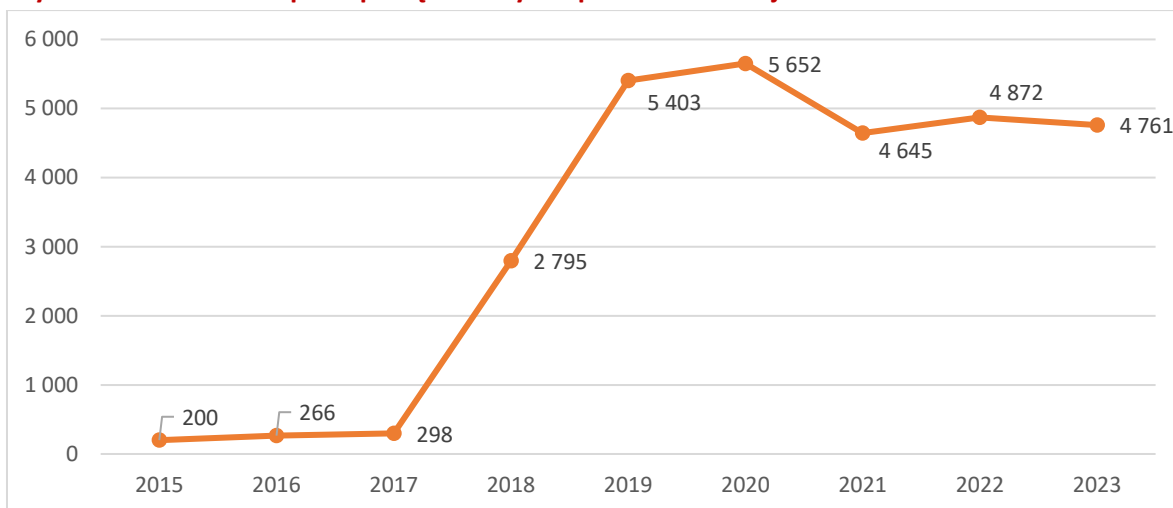
⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338).

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/dzienny-opiekun-informacje-dla-podmiotow> (dostęp: 26.09.2024 r.).

¹¹ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338), art. 37.

Liczba dzieci, które są pod opieką dziennych opiekunów w województwie mazowieckim osiągnęła największą wartość w 2020 roku (ponad 5,5 tys. dzieci). W kolejnych latach była ona niższa, jednak nadal na poziomie około 4,5 tys. dzieci objętych opieką dziennych opiekunów.

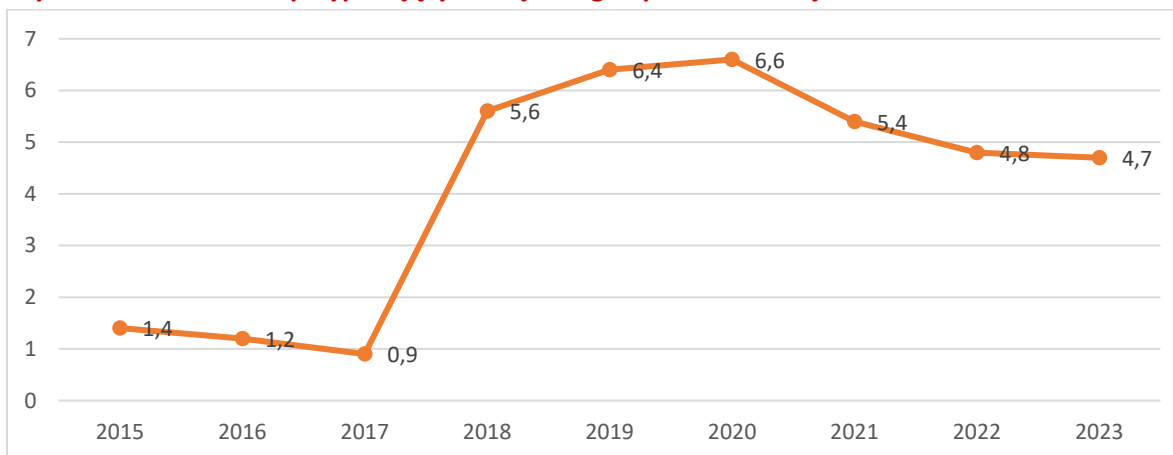
Wykres 2. Liczba dzieci pod opieką dziennych opiekunów w województwie mazowieckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Pomimo dynamicznie rosnącej liczby dziennych opiekunów, liczba dzieci przypadających na jednego opiekuna w województwie mazowieckim od 2018 roku oscyluje około 5-6 dzieci.

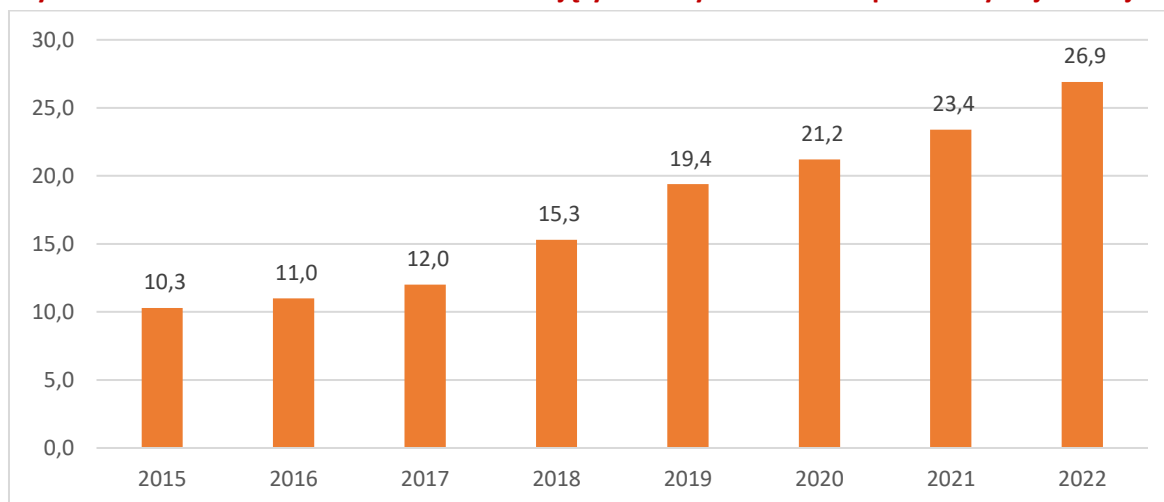
Wykres 3. Liczba dzieci przypadających na jednego opiekuna w województwie mazowieckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Odnosząc się do wszystkich instytucjonalnych form opieki nad dzieckiem do lat 3 w województwie mazowieckim, tj. żłobków i klubów dziecięcych oraz dziennych opiekunów, odsetek dzieci w tym wieku objętych opieką systematycznie rośnie.

Wykres 4. Odsetek dzieci w wieku 0-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Niemniej jednak to nadal nie został osiągnięty cel wyznaczony przez Radę Europejską w 2002 roku (tzw. cele barcelońskie) oraz założonych w Strategii Rozwoju Kraju, będącej kluczowym dokumentem Polski w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Dostępność placówek opieki i objęcie dzieci w wieku do lat 3 opieką w różnych formach opieki instytucjonalnej jest wskazywane jako kluczowy czynnik umożliwiający rodzicom łączenie obowiązków opiekuńczych z zawodowymi. Dlatego w Strategii Rozwoju Kraju przyjęto, że do roku 2030 opieką instytucjonalną ma być objętych właśnie 33% dzieci w wieku do lat 3¹².

Jednak biorąc pod uwagę tempo i dynamikę zmian w tym obszarze, można zakładać, że przy konsekwentnym realizowaniu działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3, do 2030 roku ten cel województwie mazowieckim uda się osiągnąć.

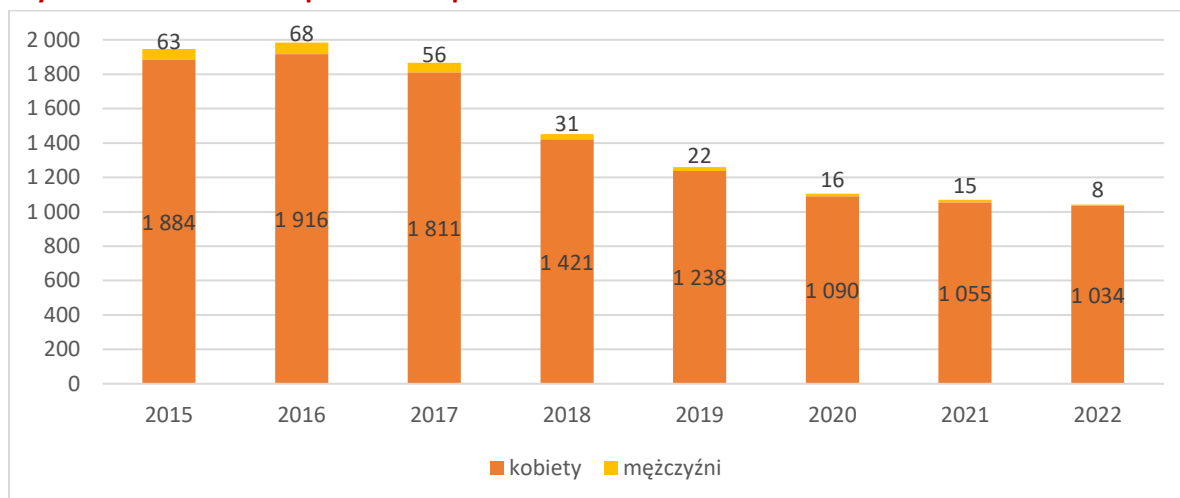
Kolejną formą opieki nad dziećmi do lat 3 jest **niania**, która podobnie jak dzienny opiekun sprawuje opiekę nad dzieckiem do ukończenia przez niego 20. tygodnia życia. W odniesieniu do roli niani warto zaznaczyć, że jej działalność jest również regulowana przepisami ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. W myśl tej ustawy, niania jest *osobą fizyczną sprawującą opiekę nad dziećmi na podstawie umowy o świadczenie usług (...)*¹³, zwanej umową uaktywniającą.

Liczba nian w województwie mazowieckim od 2018 roku spada, co może być spowodowane wskazanym wcześniej wzrostem liczby miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3. Ponadto, wyraźnie widoczna jest przewaga kobiet jako osób pełniących funkcje niani (Wykres 5).

¹² Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, s. 154.

¹³ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338), art. 50, ust. 1.

Wykres 5. Liczba niań w podziale na płeć w latach 2015-2022

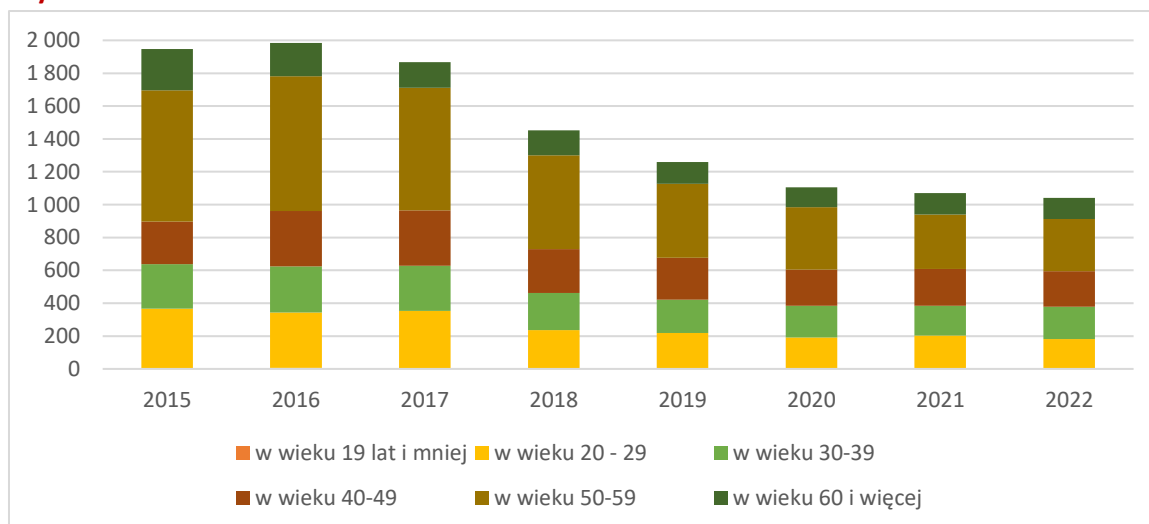

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Z danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wynika, że na koniec 2023 roku zarejestrowano 3 793 nianie zatrudnione na podstawie umowy uaktywniającej. Kobiety stanowiły prawie 98% tej grupy. Najliczniejszą grupą wiekową były osoby w wieku 50–59 lat, liczące 1 268 osób. Najwięcej niań pracowało w województwie mazowieckim (974), a najmniej w opolskim (27)¹⁴

Podobnie analiza struktury wiekowej niań na podstawie danych GUS wskazuje, że w województwie mazowieckim wśród niań dominują kobiety w wieku poprodukcyjnym, które najprawdopodobniej opiekują się swoimi wnukami. Szczegółowy podział struktury wiekowej niań przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6. Wiek niań w latach 2015-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Instytucjonalne formy opieki nad dzieckiem do lat 3, takie jak żłobki, kluby dziecięce, opiekunowie dzienni i nianie, odgrywają kluczową rolę w aktywizacji zawodowej rodziców. Zwiększają one

¹⁴ Główny Urząd Statystyczny, Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2023 r., Informacje Sygnalne, 18.09.2024 r., s. 4.

dostępność usług opiekuńczych, które są niezbędne, aby rodzice, a zwłaszcza matki, mogli powrócić na rynek pracy, łącząc ambicje zawodowe z aspiracjami rodzinnymi¹⁵. Żłobki i kluby dziecięce stanowią bardziej sformalizowane formy opieki, które oferują regularną opiekę w placówkach, natomiast opiekun dzienny i niania oferują bardziej elastyczną opiekę, często w warunkach domowych.

Jak wskazano w raporcie „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020”, opiekun dzienny i niania pozostają stosunkowo mało popularnymi formami opieki. Mimo niższych kosztów związanych z ich organizacją, ich wykorzystanie jest ograniczone, co może wynikać z konieczności formalnego rozliczania wydatków. Często te role funkcjonują w tzw. „szarej strefie”, gdzie rodzina lub znajomi pełnią tę funkcję bez formalnych umów¹⁶. Jest to niekorzystne dla samych pracowników, pozbawiając ich zabezpieczenia społecznego, jak i całej gospodarki, ograniczając wpływy do budżetu i powodując zjawisko nieuczciwej konkurencji. Niemniej jednak, w perspektywie długoterminowej te formy opieki mają znaczący potencjał, szczególnie w kontekście rosnących kosztów utrzymania żłobków¹⁷.

Należy także podkreślić, że organizacje pozarządowe, zwłaszcza te wspierające osoby z niepełnosprawnościami, mają duży potencjał w zatrudnianiu niań i opiekunów dziennych. Mogą one aktywizować rodziców dzieci z niepełnosprawnościami do pełnienia tych ról, co sprzyja dwukierunkowej aktywizacji. Takie podejście może poprawić psychospołeczny rozwój dzieci oraz przełamać stereotypy. W przyszłych programach finansowych warto zatem skupić się na wspieraniu organizacji pozarządowych w organizacji opieki w formie niań i opiekunów dziennych, zapewniając im pomoc w zakresie rozliczania wsparcia¹⁸.

Wychowanie przedszkolne ma kluczowe znaczenie dla rozwoju dzieci w wieku 3-5 lat, przygotowując je do dalszej edukacji szkolnej. Upowszechnianie edukacji przedszkolnej wspiera rozwój psychospołeczny dzieci oraz aktywizuje zawodowo rodziców¹⁹.

Kwestie dotyczące wychowania przedszkolnego są regulowane przez ustawę z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Ustawa ta określa, że wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku, w którym kończą 3 lata, aż do zakończenia roku szkolnego, w którym osiągną wiek 7 lat. Wychowanie przedszkolne może być realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego²⁰.

---

¹⁵ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, s. 159.

¹⁶ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 34-35.

¹⁷ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, s. 157.

¹⁸ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 35.

¹⁹ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa 2017, s. 154.

²⁰ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U.2024.737), Art. 31, ust. 1.

Dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego mogą mieć odroczony obowiązek szkolny, co pozwala na przedłużenie wychowania przedszkolnego do 9. roku życia. Ponadto możliwe jest objęcie wychowaniem przedszkolnym dzieci, które ukończyły 2,5 roku²¹.

Warto podkreślić, że uczęszczanie do placówki przedszkolnej dla dzieci w wieku 3-5 lat jest dobrowolne i zależy od decyzji rodziców, natomiast dzieci 6-letnie mają obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przed rozpoczęciem nauki w szkole podstawowej. Obowiązek ten może być realizowany w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego.

Wśród ośrodków wychowania przedszkolnego wyróżnia się: przedszkola, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego, gdzie przedszkola pełnią rolę wiodącą. Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie mazowieckim rośnie, jednak w wolnym tempie.

Tabela 5. Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego) w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Wzrost w 2015/ 2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	803	821	850	878	898	915	935	968	981	+22%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	330	347	349	346	349	354	355	358	363	+10%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	378	386	394	398	395	407	411	417	420	+11%
PODREGION CIECHANOWSKI	102	107	109	107	109	109	111	111	112	+10%
PODREGION OSTROŁĘCKI	128	133	137	138	137	139	136	135	133	+4%
PODREGION RADOMSKI	145	144	147	152	157	161	160	162	161	+11%
PODREGION PŁOCKI	94	95	95	96	94	99	100	100	95	+1%
PODREGION SIEDLECKI	157	165	170	172	179	178	180	180	181	+15%

²¹ Ibidem.

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Wzrost w 2015/ 2023
PODREGION ŻYRARDOWSKI	82	83	81	83	83	79	80	81	83	+1%
łącznie	2 219	2 281	2 332	2 370	2 401	2 441	2 468	2 512	2 529	+14%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Na przestrzeni badanego okresu liczba ośrodków wychowania przedszkolnego wzrosła jedynie o 310 placówek (14% w stosunku do 2015 roku). Region Warszawski Stołeczny ma znacznie lepszą dostępność do placówek wychowania przedszkolnego. Liczba przedszkoli w podregionie Miasto Warszawa wzrosła o 22% między 2015 a 2023 rokiem, natomiast w podregionach warszawskich wschodnim i zachodnim wzrost wyniósł odpowiednio 10% i 11%. Największa liczba tych ośrodków znajduje się w m.st. Warszawie. W podregionie tym widoczny jest również największy wzrost w stosunku do 2023 roku. Dynamiczny wzrost widoczny jest również w podregionie siedleckim, gdzie przybyło aż 15% nowych placówek tego typu. Najmniej nowych ośrodków wychowania przedszkolnego w badanym okresie powstało w podregionach płockim i żyrardowskim (wzrost o jedynie 1%) oraz ostrołęckim (wzrost o 4%) Regionu Mazowieckiego Regionalnego.

W każdym podregionie stwierdzono obecność co najmniej jednego przedszkola specjalnego.

Poniższa tabela przedstawia liczbę ośrodków wychowania przedszkolnego w podziale na rodzaj ośrodka (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego) w badanym okresie.

Można zauważyć, że liczba **przedszkoli bez specjalnych** w każdym z podregionów ogólnie wzrastała w latach 2015-2023. Największy przyrost zanotowano w podregionie m.st. Warszawa, gdzie liczba placówek wzrosła z 682 w 2015 roku do 857 w 2023 roku. Również inne podregiony, takie jak warszawski wschodni i zachodni, odnotowały wzrost liczby przedszkoli, choć na mniejszą skalę. W podregionach Regionu Mazowieckiego Regionalnego zmiany były stabilniejsze, jednak również obserwowano stopniowy wzrost.

Przedszkola specjalne odnotowały mniejsze zmiany liczebne. W podregionie m.st. Warszawa ich liczba wzrosła z 10 w 2015 roku do 15 w 2023 roku. W innych podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego oraz Regionu Mazowieckiego Regionalnego liczba tego typu placówek jest mniejsza, ale generalnie ilość przedszkoli specjalnych utrzymywała się w badanym okresie na stabilnym poziomie lub nieznacznie wrosła.

Liczba **punktów przedszkolnych** w większości podregionów zmniejszyła się, szczególnie po 2017 roku. Przykładowo, w podregionie warszawskim wschodnim liczba punktów przedszkolnych spadła o 21 punkty przedszkolne (z 59 w 2015 roku do 38 w 2023 roku), w podregionie warszawskim zachodnim o 17, a w podregionie ostrołęckim o 22. Jedynie w podregionie m.st. Warszawa, zanotowano lekki wzrost w badanym okresie (z 107 w 2015 roku do 108 w 2023 roku), a w podregionie płockim

sytuacja była bardziej dynamiczna, jednak ostatecznie na koniec badanego okresu liczba punktów przedszkolnych wróciła do stanu z 2025 roku.

Zespoły wychowania przedszkolnego są nieliczne, a ich liczba systematycznie malała w latach 2015-2023. W podregionie m.st. Warszawa w 2015 roku działały 4 zespoły, natomiast w 2023 roku pozostał tylko jeden. W innych podregionach ten typ placówek przedszkolnych, jeśli w ogóle istniały, zanikał. Na przykład w podregionie ostrołęckim, gdzie istniały dwa zespoły w 2015 roku, a w 2023 roku już żaden.

Przedstawione dane wskazują na stabilny wzrost liczby tradycyjnych przedszkoli, przy jednoczesnym spadku liczby punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego, co może odzwierciedlać zmiany w polityce edukacyjnej i preferencjach rodziców. Warto jednak zauważyć, że w każdym z podregionów działają co najmniej dwa przedszkola specjalne.

Tabela 6. Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego) w latach 2015-2023 w podziale na rodzaj ośrodka

Rodzaj placówki	Rok	PODREGION MIASTO WARSZAWA	PODREGION WARSZAWA KI WSCHODNI	PODREGION WARSZAWA KI ZACHODNI	PODREGION CIECHANOW SKI	PODREGION OSTROŁĘCKI	PODREGION RADOMSKI	PODREGION PŁOCKI	PODREGION SIEDLECKI	PODREGION ŻYRARDOW SKI
przedszkola bez specjalnych	2015	682	365	306	81	90	117	79	144	65
	2016	702	281	310	86	97	121	80	152	69
	2017	739	298	317	87	105	124	76	156	67
	2018	767	295	326	86	105	130	75	158	69
	2019	782	300	324	88	107	140	74	167	70
	2020	808	308	337	90	110	143	79	166	69
	2021	824	309	348	92	112	141	80	168	70
	2022	845	314	357	93	113	144	80	170	70
	2023	857	319	364	93	115	143	79	172	71
przedszkola specjalne	2015	10	5	3	2	1	4	1	1	0
	2016	13	7	3	4	1	4	2	2	1
	2017	12	7	3	4	1	4	2	2	1
	2018	13	8	3	4	2	4	2	2	1
	2019	16	8	4	4	2	4	3	3	1
	2020	16	6	5	4	2	4	3	3	1

Rodzaj placówki	Rok	PODREGION MIASTO WARSZAWA	PODREGION WARSZAWA KI WSCHODNI	PODREGION WARSZAWA KI ZACHODNI	PODREGION CIECHANOW SKI	PODREGION OSTROŁĘCKI	PODREGION RADOMSKI	PODREGION PŁOCKI	PODREGION SIEDLECKI	PODREGION ŻYRARDOW SKI
	2021	15	7	5	4	3	3	3	3	2
	2022	15	7	5	4	3	3	3	2	2
	2023	15	6	5	5	3	3	3	2	2
punkty przedszkolne (bez specjalnych)	2015	107	59	68	19	37	22	13	12	17
	2016	104	58	73	17	35	17	13	11	13
	2017	97	52	74	18	31	17	17	12	13
	2018	96	43	69	17	31	16	19	12	13
	2019	99	41	67	17	28	13	17	9	12
	2020	90	40	65	15	27	14	17	9	9
	2021	95	39	58	15	21	16	17	9	8
	2022	107	37	55	14	19	15	17	8	9
2023	108	38	51	14	15	15	13	7	10	
zespoły wychowania przedszkolnego (bez specjalnych)	2015	4	1	1	0	2	1	0	0	0
	2016	2	1	0	0	2	0	0	0	0
	2017	2	1	0	0	2	0	0	0	0
	2018	2	0	0	0	2	0	0	0	0
	2019	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Rodzaj placówki	Rok	PODREGION MIASTO WARSZAWA	PODREGION WARSZAWS KI WSCHODNI	PODREGION WARSZAWS KI ZACHODNI	PODREGION CIECHANOW SKI	PODREGION OSTROŁĘCKI	PODREGION RADOMSKI	PODREGION PŁOCKI	PODREGION SIEDLECKI	PODREGION ŻYRARDOW SKI
	2020	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	2021	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	2022	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	2023	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Przyglądając się liczbie placówek wychowania przedszkolnego oraz ich rozmieszczeniu w województwie, można dostrzec znaczące zróżnicowanie regionalne. Poniższa tabela (Tabela 7) przedstawia liczbę OWP w 2024 roku w podziale na powiaty z uwzględnieniem typu, rodzaju oraz publiczności statusu. Zawiera ona również informację o ośrodkach wychowania przedszkolnego założonych w 2015 roku i później.

Tabela 7. Liczba OWP w podziale na powiaty z uwzględnieniem typu, rodzaju oraz publiczności statusu (stan na wrzesień 2024)

Powiat/Miasto	OWP	W TYM:							
		Typ			Rodzaj		Publiczność statusu		Założony w 2015 i później
		Przedszkole	Punkt przedszk.	Zespół wychowa	miasto	wieś	publiczna	niepubliczna	
białobrzeski	7	7	0	0	6	1	4	3	2
ciechanowski	33	30	3	0	26	7	15	18	9
garwoliński	33	32	1	0	17	16	26	7	8
gostyniński	17	8	9	0	8	9	16	1	8
grójecki	57	52	7	0	41	16	21	36	24
grodziski	34	29	5	0	18	16	13	21	9
kozienicki	15	15	0	0	7	8	15	0	1
legionowski	71	63	8	0	28	43	28	43	27
lipski	7	6	1	0	2	5	6	1	2
łosicki	18	16	2	0	5	13	12	6	3
makowski	15	15	0	0	8	7	12	3	3
miński	73	63	10	0	45	28	34	39	23
mławski	16	13	3	0	9	7	12	4	2
nowodworski	31	25	6	0	17	14	15	16	9
ostrołęcki	26	20	6	0	3	23	12	14	8
Miasto Ostrołęka	32	28	4	0	32	0	12	20	14
ostrowski	12	10	2	0	7	5	8	4	3
otwocki	71	62	9	0	44	27	37	34	22
piaseczyński	149	134	15	0	66	83	56	93	65
płocki	32	26	6	0	4	28	28	4	8
Miasto Płock	43	42	1	0	43	0	24	19	8
płoński	32	25	7	0	23	9	15	17	8
pruszkowski	131	101	30	0	76	55	38	93	48
przasnyski	18	15	3	0	12	6	5	13	5
przysuski	15	15	0	0	4	11	9	6	4
pułtuski	20	20	0	0	13	7	11	9	5

Powiat/Miasto	OWP	W TYM:							
		Typ			Rodzaj		Publiczność statusu		Założony w 2015 i później
		Przedszkole	Punkt przedszk	Zespół wychowa	miasto	wieś	publiczna	niepubliczna	
radomski	37	32	5	0	10	27	24	13	12
Miasto Radom	62	55	7	0	62	0	25	37	19
siedlecki	41	38	3	0	1	40	26	15	13
Miasto Siedlce	47	46	1	0	47	0	16	31	14
sierpecki	12	11	1	0	9	3	8	4	6
sochaczewski	26	24	2	0	18	8	7	19	7
sokołowski	27	27	0	0	12	15	17	10	4
sztybołowski	15	12	2	1	7	8	7	8	6
Miasto Stołeczne Warszawa	1115	996	154	5	1115	0	453	662	399
węgrowski	25	21	4	0	10	15	18	7	5
wołomiński	173	149	23	1	139	34	75	98	80
wyszowski	33	33	0	0	17	16	13	20	12
zwoleniowski	7	7	0	0	3	4	5	2	1
żuromiński	15	12	3	0	8	7	12	3	1
żyrardowski	33	27	6	0	20	13	19	14	7
łącznie	2676	2362	349	7	2042	634	1209	1467	914

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.men.gov.pl/> (dostęp: 26.09.2024).

Zdecydowana większość ośrodków wychowania przedszkolnego zlokalizowana jest na terenie m.st. Warszawy (1 115 placówek, co stanowi 41,67% wszystkich OWP w województwie mazowieckim).

Widoczna jest także różnica w rozmieszczeniu ośrodków między miastem a wsią. W miastach znajdują się 2042 placówki, podczas gdy na wsiach jest ich tylko 634. Duża część ośrodków wychowania przedszkolnego skoncentrowana jest nie tylko w Regionie Warszawskim Stołecznym, ale także w miastach na prawach powiatu (w sumie zlokalizowanych jest tam 48,54% wszystkich OWP funkcjonujących w województwie). Duża koncentracja placówek widoczna jest także w Pruszkowie, Wołominie i Piasecznie, podczas gdy w powiatach wiejskich liczba ośrodków jest znacznie mniejsza.

Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego na wsiach wykazuje znaczące zróżnicowanie między powiatami. Powiaty położone bliżej większych miast (np. piaseczyński, wołomiński) mają wyższą liczbę OWP na terenach wiejskich, co może wynikać z suburbanizacji i większego zapotrzebowania na tego typu usługi. Z kolei w powiatach o mniejszej gęstości zaludnienia (np. lipski, łosicki), liczba ośrodków jest wyraźnie niższa, co ogranicza dostępność edukacji przedszkolnej na tych obszarach.

Analizując szczegółowo liczbę OWP na obszarach wiejskich w poszczególnych powiatach można zauważyć, że powiaty takie jak lipski (5 ośrodków), zwoleniński (4 ośrodki), makowski (7 ośrodków), przysuski (11 ośrodków) oraz łosicki (13 ośrodków) wyróżniają się bardzo niską liczbą ośrodków przedszkolnych na obszarach wiejskich. Taka sytuacja może być związana z mniejszą gęstością zaludnienia, co ogranicza możliwość zakładania placówek w tych regionach. Z drugiej strony, niektóre powiaty charakteryzują się stosunkowo dużą liczbą ośrodków przedszkolnych na wsiach. Powiat piaseczyński posiada aż 83 OWP na terenach wiejskich, a powiat grodziski — 16. Wysoka liczba OWP na tych obszarach może wynikać z ich lokalizacji w pobliżu większych miast, co powoduje napływ mieszkańców szukających edukacji przedszkolnej w bardziej dostępnych cenowo lokalizacjach na terenach wiejskich.

Zdecydowana większość to przedszkola (88,27% wszystkich OWP w województwie), podczas gdy znacznie mniej jest punktów przedszkolnych (11,47%), a ilość zespołów wychowania przedszkolnego jest znikoma (0,26%). Punkty przedszkolne są częstsze w mniejszych miejscowościach, co wskazuje na ich funkcję uzupełniającą tam, gdzie brak dużych przedszkoli.

Wśród ośrodków wychowania przedszkolnego w województwie mazowieckim przeważają placówki niepubliczne (54,82% wszystkich OWP). Ponadto placówki niepubliczne dominują w miastach (662 OWP), natomiast na wsiach więcej jest placówek publicznych (453 OWP), co pokazuje zależność między dostępem do edukacji a typem operatora.

Duża część aktualnie funkcjonujących ośrodków (914 placówek, co stanowi 34,16% wszystkich OWP w województwie) została założona po 2015 roku, co sugeruje dynamiczny rozwój sektora edukacji przedszkolnej w ostatnich latach. Powiaty takie jak piaseczyński (65 nowych ośrodków) i wołomiński (80 nowych ośrodków) wyróżniają się pod tym względem.

Dane te pokazują znaczne zróżnicowanie regionalne w dostępie do edukacji przedszkolnej, ze znaczną przewagą miast nad wsiami pod względem liczby placówek oraz dominacją placówek niepublicznych w większych ośrodkach miejskich.

Kolejna tabela przedstawia odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną w różnych podregionach województwa mazowieckiego w latach 2015-2023. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną był najwyższy w podregionie m.st. Warszawy. W 2015 roku wyniósł on 72%, a w 2023 roku wzrósł do 95,9%. Oznacza to znaczący wzrost dostępności usług przedszkolnych, co może świadczyć o rozwijającej się infrastrukturze przedszkolnej, a także o większej potrzebie opieki przedszkolnej w dużych aglomeracjach miejskich.

Również w Podregionie Warszawskim Wschodnim oraz Podregionie Warszawskim Zachodnim odnotowano wzrost dostępności usług przedszkolnych. Podregion Warszawski Wschodni rozpoczął z poziomu 57,4% w 2015 roku i wzrósł do 79,4% w 2023 roku. W Podregionie Warszawskim Zachodnim odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną wzrósł z 65,5% w 2015 roku do 85,2% w 2023 roku. Wzrost ten może być wynikiem suburbanizacji, gdzie rodziny migrujące z Warszawy do okolicznych miejscowości potrzebują dostępu do usług edukacyjnych.

W podregionach poza Warszawą (np. Ciechanowski, Ostrołęcki, Radomski) odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną był wyraźnie niższy niż w podregionach warszawskich. Na przykład w podregionie ciechanowskim w 2015 roku wskaźnik ten wynosił 37,1%, a w 2023 roku wzrósł do 56,9%. Podobny wzrost obserwowany jest w podregionie ostrołęckim (z 40,3% w 2015 roku do 62,8%

w 2023 roku) oraz w podregionie radomskim (z 36,7% w 2015 roku do 61,9% w 2023 roku). Wzrost dostępności jest wyraźny, jednak nadal pozostaje niższy niż w regionach stołecznych.

Lepsze wskaźniki dostępności w porównaniu do innych podregionów regionalnych wykazują Podregiony Płocki i Siedlecki. W podregionie płockim odsetek wzrósł z 50,6% w 2015 roku do 72,9% w 2023 roku, a w podregionie siedleckim z 52,0% w 2015 roku do 75,4% w 2023 roku. Oznacza to, że w tych regionach infrastruktura przedszkolna rozwija się stosunkowo dynamicznie.

W podregionie Żyrardowskim, chociaż w 2015 roku odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną wynosił 42,6%, to w 2023 roku wskaźnik wzrósł do 62%. Pokazuje to umiarkowany rozwój w dostępie do przedszkoli, jednak nie jest to poziom równy bardziej rozwiniętym podregionom warszawskim.

Tabela 8. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	72,0%	77,3%	86,1%	89,0%	88,0%	87,9%	89,0%	95,7%	95,9%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	57,4%	67,3%	76,0%	77,1%	76,8%	72,4%	74,4%	78,1%	79,4%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	65,5%	76,8%	83,5%	86,1%	84,1%	76,0%	79,5%	84,0%	85,2%
PODREGION CIECHANOWSKI	37,1%	45,7%	48,3%	50,4%	52,0%	51,0%	53,6%	56,1%	56,9%
PODREGION OSTROŁĘCKI	40,3%	48,8%	52,7%	54,1%	56,2%	57,5%	59,3%	61,5%	62,8%
PODREGION RADOMSKI	36,7%	44,7%	51,3%	55,1%	57,9%	56,6%	59,0%	60,9%	61,9%
PODREGION PŁOCKI	50,6%	59,9%	62,6%	65,1%	66,4%	65,1%	68,6%	70,6%	72,9%
PODREGION SIEDLECKI	52,0%	61,3%	64,0%	66,5%	69,4%	69,3%	71,9%	74,7%	75,4%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	42,6%	52,0%	56,1%	59,4%	58,2%	58,5%	59,8%	63,3%	62,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Reasumując, wskaźnik dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną jest znacznie wyższy w podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego (do 85%) w porównaniu do podregionów Regionu Mazowieckiego Regionalnego (np. 62% w żyrardowskim, 57% w ciechanowskim). W ciągu ostatnich kilku lat dostępność przedszkoli w województwie mazowieckim systematycznie wzrastała we

wszystkich podregionach. Mimo to, nadal występują znaczące różnice między podregionami stołecznymi, a regionalnymi. Podregiony Regionu Warszawskiego Stołecznego mają lepszą dostępność usług przedszkolnych, co wynika z większych potrzeb demograficznych oraz rozwijającej się infrastruktury. Na terenach bardziej oddalonych od Warszawy, jak podregion ciechanowski, ostrołęcki i radomski, choć dostępność również wzrasta, pozostaje ona niższa niż w regionach stołecznych.

Kolejnym istotnym zagadnieniem jest liczba nauczycieli wychowania przedszkolnego zatrudnianych do opieki nad dziećmi. Na przestrzeni badanego okresu we wszystkich podregionach województwa mazowieckiego nastąpił wzrost liczby nauczycieli o co najmniej 25% i taka jest też średnia dla całego województwa. Największą dynamiką wzrostu liczby zatrudnianych nauczycieli odznaczają się podregiony radomski (wzrost liczby zatrudnianych nauczycieli o 53,34%), ciechanowski (44,83%) i siedlecki (41,10%) Regionu Mazowieckiego Regionalnego oraz podregion warszawski wschodni Regionu Warszawskiego Stołecznego (44,29%).

Tabela 9. Liczba nauczycieli zatrudnionych w ramach ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego w latach 2015-2023 (w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy)

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Wzrost 2015/ 2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	6 106	6 840	7 335	7 777	7 549	7 684	7 040	6 686	7 680	+25,79%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	1 907	2 116	2 262	2 350	2 380	2 237	2 256	2 256	2 752	+44,29%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	2 106	2 254	2 370	2 552	2 391	2 408	2 363	2 444	2 878	+36,67%
PODREGION CIECHANOWSKI	707	771	834	883	918	865	870	864	1 024	+44,83%
PODREGION OSTOŁĘCKI	851	965	1 018	1 048	1 046	1 050	1 011	1 033	1 167	+37,03%
PODREGION RADOMSKI	1 255	1 413	1 532	1 637	1 738	1 762	1 753	1 816	1 925	+53,34%
PODREGION PŁOCKI	722	803	851	863	887	900	867	843	957	+32,63%
PODREGION SIEDLECKI	1 062	1 172	1 253	1 329	1 349	1 380	1 377	1 404	1 498	+41,10%

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Wzrost 2015/ 2023
PODREGION ŻYRARDOWSKI	590	642	687	714	742	700	719	724	818	+38,71%
łącznie	6 106	6 840	7 335	7 777	7 549	7 684	7 040	6 686	7 680	+25,79%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy **panelu ekspertów**. Wskazywano, że dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie mazowieckim jest zróżnicowana i uzależniona od typu gminy oraz rodzaju wsparcia, jak również zmieniła się znacząco od 2016 roku. W miastach, szczególnie w Warszawie i okolicznych podregionach, takich jak Pruszków czy Wołomin, jest stosunkowo wysoka koncentracja placówek opieki, w tym żłobków, klubów dziecięcych oraz możliwości opieki dziennej. Na terenach wiejskich, gdzie gęstość zaludnienia jest niższa, powstaje mniej placówek, a rodziny często polegają na opiece członków rodziny, np. babć, co jest związane także z ograniczoną dostępnością transportu. Rodzaje wsparcia takie jak żłobki i kluby dziecięce cieszą się największym zainteresowaniem w miastach, natomiast w obszarach wiejskich widoczne jest zapotrzebowanie na bardziej elastyczne formy, jak dzienny opiekun. Od 2016 roku liczba placówek wzrosła, jednak potrzeby nadal są wysokie, zwłaszcza w zakresie wsparcia dla dzieci ze specjalnymi potrzebami.

Czy i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 wpłynęło na uatrakcyjnienie oferty, doposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej i opieki żłobkowej?

Dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 miało istotny wpływ na uatrakcyjnienie oferty, doposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej i opieki żłobkowej. Na podstawie sprawozdań rocznych z wdrażania RPO WM 2014-2020 można wskazać następujące efekty:

- **Dzieci objętych dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi.**

Dofinansowanie umożliwiło organizację dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym, zwłaszcza w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych. W latach 2019-2023 liczba dzieci uczestniczących w takich zajęciach znacząco wzrosła, co pozwoliło na zmniejszenie deficytów edukacyjno-rozwojowych u najmłodszych. Jak wskazano w Sprawozdaniu rocznym z wdrażania RPO WM 2014-2020 za 2019 rok, najczęściej wskazywanym efektem realizacji projektów (ponad 60% badanych) było stworzenie dodatkowej oferty edukacyjnej i specjalistycznej, umożliwiającej dzieciom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w wychowaniu przedszkolnym, co miało na celu wyrównanie deficytów wynikających z niepełnosprawności (90,1% odpowiedzi). Wiele beneficjentów wskazywało, że działania te nie byłyby możliwe bez realizacji projektów, natomiast niewielka część uważała, że mogłyby być one zrealizowane, ale tylko częściowo. Kolejno beneficjenci podkreślili poszerzenie

oferty placówek o zajęcia wyrównawcze (78,9%) oraz utworzenie nowych miejsc przedszkolnych (63,4%)²².

Niemniej jednak analiza sytuacji w obszarze edukacji w województwie mazowieckim wskazuje, że nadal istnieją regiony, w których dostępność miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego jest niewystarczająca. Oprócz tych braków, badania wykazują także potrzebę dokształcania nauczycieli oraz organizowania dodatkowych zajęć dla dzieci, nie tylko z niepełnosprawnościami (np. zajęcia integracji sensorycznej)²³.

W tym miejscu należy zauważyć, że jak wskazano w sprawozdaniu rocznym z 2019 roku, poziom realizacji wskaźnika „Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej” w PI 10i był niski. Wskaźnik w RPO WM 2014-2020 został ustalony na bardzo wysokim poziomie, z alokacją na poziomie 57% dla Poddziałania. Jednocześnie, zgodnie z Wytycznymi IK UP dotyczącymi edukacji, limit środków przeznaczonych na zajęcia dodatkowe został ograniczony do 30% wartości kosztów bezpośrednich projektu. Podczas przeglądu śródk okresowego RPO WM w 2019 roku, w trakcie roboczych negocjacji z Komisją Europejską, uzyskano zgodę na obniżenie docelowej wartości wskaźnika oraz zwiększenie alokacji na działania związane z wsparciem przedszkolnym²⁴.

- **Nauczycieli, którzy podnieśli kompetencje lub kwalifikacje**

Dzięki dofinansowaniu z RPO WM 2014-2020, w latach 2019-2023 znacząco wzrosła liczba nauczycieli, którzy podnieśli swoje kwalifikacje. W latach tych zrealizowano liczne kursy doszkalające, w tym dotyczące nowoczesnych metod pedagogicznych oraz edukacji włączającej. Nauczyciele uczestniczyli w szkoleniach z zakresu wspierania dzieci z różnorodnymi potrzebami edukacyjnymi, co wpłynęło na podniesienie jakości opieki przedszkolnej. Według wyników badań przytoczonych w sprawozdaniu rocznym za 2019 rok, podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli zostało wskazane jako efekt wsparcia przez 81,7% beneficjentów²⁵.

Warto również odnieść się do wyników badania ankietowego. Jak można zauważyć, w wyniku udzielonego wsparcia odnotowano wzrost średniej ocen w zakresie wszystkich badanych aspektów, z uwzględnieniem wszystkich poddziałań wchodzących w skład tejże interwencji. Najwyższy wzrost (ponad 53%) odnotowano w przypadku średniej z ocen dotyczącej dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w placówkach wspartych w ramach poddziałania 8.3.1. Istotny wzrost ocen nastąpił również w przypadku infrastruktury placówek, ich wyposażenia oraz atrakcyjności samej oferty.

---

²² Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2019 r., Załącznik do uchwały nr 564/126/20 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 27 kwietnia 2020 r., s. 134.

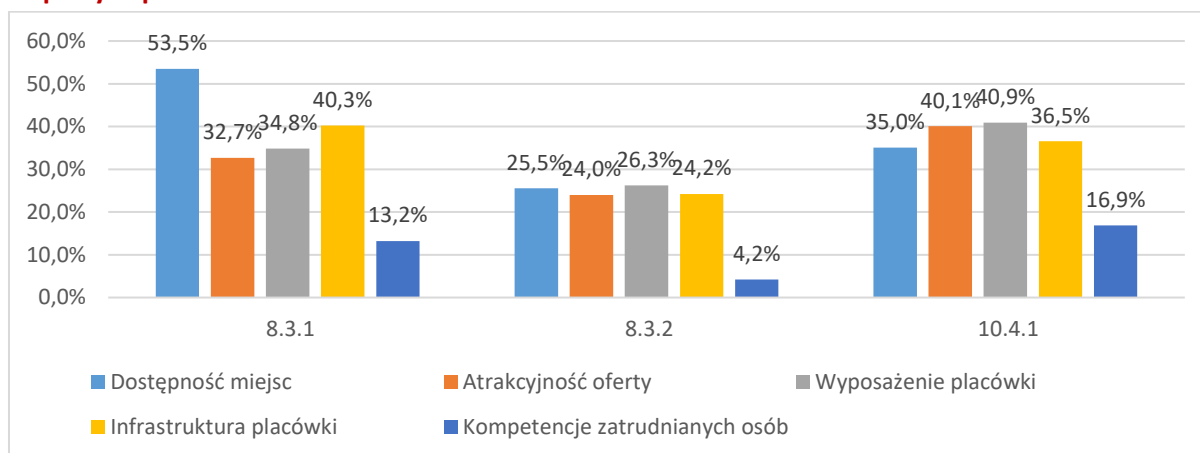
²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

Wykres 7. Wzrost procentowy ocen w zakresie poszczególnych aspektów funkcjonowania wspartych placówek

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy panelu eksperckiego. Zdaniem badanych realizowane projekty zwiększyły liczbę miejsc w placówkach opieki, co pozwoliło na lepsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców województwa mazowieckiego, zwłaszcza w miastach, gdzie zapotrzebowanie było największe. Rozwój ten szczególnie widoczny jest w podregionach, takich jak ostrołęcki, siedlecki i żyrardowski, gdzie wzrost liczby miejsc w placówkach opieki został dobrze dopasowany do lokalnych potrzeb. Podkreślano jednocześnie, że oferta placówek opieki została poszerzona o specjalistyczne wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami, co zwiększyło jej atrakcyjność. Dodatkowo wprowadzono nowe formy edukacyjne, takie jak zajęcia rozwijające umiejętności społeczne oraz edukacja sensoryczna, co wspiera różnorodne potrzeby dzieci. Ponadto dzięki środkom z RPO WM dokonano modernizacji placówek, co obejmowało zakup nowoczesnych narzędzi edukacyjnych i terapeutycznych. Nowa infrastruktura stała się wizytówką wielu gmin, które teraz dysponują placówkami dostosowanymi do potrzeb dzieci, co również pozytywnie wpływa na zainteresowanie rodziców tą formą opieki. Zaznaczano również, że wzrost jakości infrastruktury oraz wyposażenia poprawił warunki pracy opiekunów, a także ich motywację. Zrealizowane szkolenia oraz dostęp do nowych narzędzi podniosły poziom usług, pozwalając opiekunom lepiej wspierać dzieci w rozwoju.

Zagadnienie to zostało poruszone również w ramach zogniskowanych wywiadów grupowych z nauczycielami i pracownikami pedagogicznymi przedszkoli, którzy skorzystali ze wsparcia a w ramach Poddziałania 10.1.4 RPO WM 2014-2020. Również ich zdaniem interwencja umożliwiła wzbogacenie oferty edukacyjnej. Placówki oferowały specjalistyczne zajęcia, takie jak terapia logopedyczna, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, integracja sensoryczna, muzykoterapia, czy zajęcia emocjonalno-społeczne. W wielu placówkach organizowano dodatkowe zajęcia jak arteterapia, programowanie, a także zajęcia o tematyce ekologicznej i przyrodniczej. Jednocześnie przedszkola zyskały nowoczesne wyposażenie, takie jak sale sensoryczne, multimedialne tablice i dywany interaktywne.

Wprowadzono również adaptacje łazienek i szatni dostosowanych do dzieci w różnym wieku oraz dzieci z niepełnosprawnościami.

Jaka jest tendencja powstawania nowych form edukacji przedszkolnej (rodzaje form opieki tj. punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego, podmiot prowadzący: publiczny, prywatny, NGO) oraz miejsc usług opieki nad dziećmi do lat 3 (rodzaje form opieki tj. żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani, podmiot prowadzący: publiczny, prywatny, NGO), jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają ich tworzenie? Czy ww. zakresie zauważalne są różnice, jeśli tak to jakie, pomiędzy terenami wiejskimi i miejskim?

Główną tendencją w powstawaniu nowych miejsc usług opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie mazowieckim jest tworzenie żłobków. Wynika to nie tylko ze zdiagnozowanych potrzeb i rosnącego zapotrzebowaniem ze strony rodziców, ale również z konieczności realizacji przez podmioty publiczne (jednostki samorządu terytorialnego) działań ukierunkowanych na opiekę nad dziećmi do lat 3²⁶.

W badanym okresie wzrosła liczba żłobków, szczególnie na terenach miejskich, gdzie rośnie zapotrzebowanie na profesjonalną opiekę nad dziećmi²⁷. Żłobki są prowadzone zarówno przez instytucje publiczne, jak i prywatnych operatorów. Wzrosła także liczba mniejszych, bardziej elastycznych form opieki, takich jak kluby dziecięce i dzienni opiekunowie, zwłaszcza na terenach wiejskich, gdzie trudniej jest zakładać duże żłobki z powodu niższej gęstości zaludnienia²⁸.

Tabela 10. Liczba dostępnych form opieki w latach 2015-2022

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Żłobki								
PODREGION MIASTO WARSZAWA	219	238	275	320	366	354	375	399
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	34	46	51	71	83	89	99	102
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	73	83	88	97	107	114	130	141
PODREGION CIECHANOWSKI	4	6	6	10	13	12	14	18
PODREGION OSTROŁĘCKI	8	10	10	14	18	19	26	28
PODREGION RADOMSKI	12	13	15	22	26	25	29	30
PODREGION PŁOCKI	11	11	10	13	16	16	18	20
PODREGION SIEDLECKI	9	11	14	21	33	34	38	42
PODREGION ŻYRARDOWSKI	3	4	7	11	15	18	23	24
Oddziały żłobkowe								
PODREGION MIASTO WARSZAWA	0	11	13	1	0	0	0	0

²⁶ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 75.

²⁷ Więcej na ten temat w odpowiedzi na pytanie badawcze „Jaka była dostępność do usług opieki nad dzieckiem do lat 3 w województwie w 2016 r. i jak zmieniła się po interwencji w 2017 i 2018 oraz 2023 r. (z uwzględnieniem obszaru objętego ZIT i pozostałej części województwa)?” (patrz Tabela 1. Liczba żłobków, oddziałów i klubów dziecięcych).

²⁸ <https://empatia.mpips.gov.pl/dla-swadczeniobiorcow/rodzina/d3/rejestr-zlobkow-i-klubow> (Dostęp: 26.09.2024).

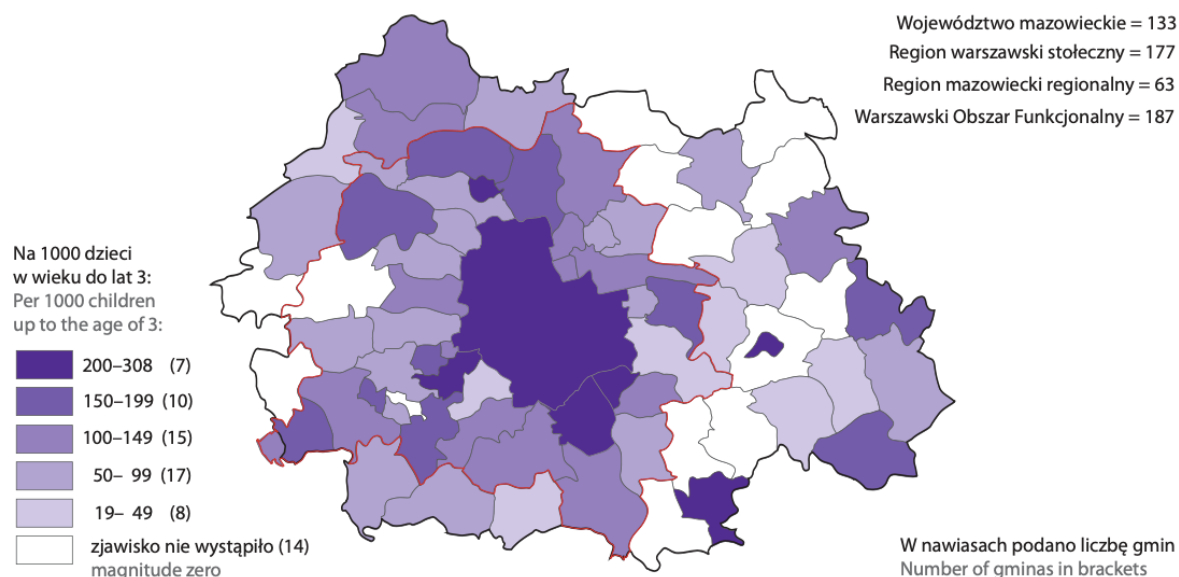
OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	0	0	0	0	0	0	0	0
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	0	0	1	0	0	0	0	0
PODREGION CIECHANOWSKI	0	0	0	0	0	0	0	0
PODREGION OSTROŁĘCKI	0	0	0	0	0	0	0	0
PODREGION RADOMSKI	2	2	0	0	0	0	0	0
PODREGION PŁOCKI	0	0	0	0	0	0	0	0
PODREGION SIEDLECKI	0	0	0	0	0	0	0	0
PODREGION ŻYRARDOWSKI	0	0	0	0	0	0	0	0
Kluby dziecięce								
PODREGION MIASTO WARSZAWA	31	26	34	36	34	33	28	31
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	13	16	28	29	27	25	26	26
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	16	16	13	12	15	17	14	18
PODREGION CIECHANOWSKI	1	4	3	3	3	3	5	6
PODREGION OSTROŁĘCKI	3	7	9	5	6	6	7	7
PODREGION RADOMSKI	0	0	0	1	3	3	6	7
PODREGION PŁOCKI	1	2	4	5	5	6	6	7
PODREGION SIEDLECKI	1	2	3	6	6	6	8	10
PODREGION ŻYRARDOWSKI	4	4	8	9	10	8	9	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

W Regionie Warszawskim Stołecznym obserwuje się wyższe zapotrzebowanie na profesjonalne placówki, szczególnie ze względu na wzrost liczby aktywnych zawodowo rodziców. W podregionach Regionu Mazowieckiego Regionalnego natomiast większy nacisk kładzie się na bardziej elastyczne formy opieki, takie jak opiekunowie dzienni czy nianie²⁹. Podregiony warszawskie częściej korzystają z programów wsparcia, co umożliwiłoby szybsze powstawanie placówek. W podregionach Mazowsza regionalnego, zwłaszcza na terenach wiejskich, niższa gęstość zaludnienia i ograniczone środki finansowe spowalniają rozwój infrastruktury. Poniższa mapa obrazuje liczbę dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach oraz klubach dziecięcych w 2020 roku na terenie województwa mazowieckiego w podziale na powiaty.

²⁹ Urząd Statystyczny w Warszawie, Region warszawski stołeczny w 2020 r., Warszawa 2021, s. 69-70.

Rysunek 1. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach oraz klubach dziecięcych w 2020 r.

Źródło: Urząd Statystyczny w Warszawie, *Region warszawski stołeczny w 2020 r.*, Warszawa 2021, s. 69.

Jak wskazuje analiza danych pochodzących z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych, główną tendencją w powstawaniu nowych form edukacji przedszkolnej w województwie mazowieckim jest koncentracja na tworzeniu przedszkoli. Punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego są również wprowadzane, zarówno z udziałem zarówno podmiotów publicznych, jak i prywatnych, jednak nie tak szeroko jak przedszkola. Punkty przedszkolne są bardziej powszechne na terenach wiejskich, podczas gdy większe placówki, takie jak przedszkola, dominują w miastach³⁰.

Na terenach wiejskich znaczącą rolę odgrywają publiczne przedszkola, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach i wsiach, podczas gdy w miastach częściej spotyka się placówki prywatne.

Na terenach wiejskich przedszkola prowadzone są głównie przez gminy, oferując dostępne usługi edukacyjne. Tereny miejskie charakteryzują się większymi ośrodkami wychowania przedszkolnego oraz koncentracją placówek prywatnych i prowadzonych przez organizacje pozarządowe, zwłaszcza w bardziej wyspecjalizowanych formach edukacji, takich jak przedszkola dwujęzyczne czy artystyczne³¹.

Analizując dostępne dane statystyczne, wyraźnie widać, że nadal utrzymują się wyraźne różnice pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi. Na terenach miejskich dostępność do miejsc opieki nad dziećmi i przedszkoli jest relatywnie wysoka, natomiast na terenach wiejskich znacznie niższa. W związku z tym, na obszarach wiejskich priorytetem powinny być projekty związane z tworzeniem nowych miejsc opieki, natomiast w miastach projekty skupiające się na rozszerzaniu oferty edukacyjnej oraz podnoszeniu kompetencji nauczycieli i opiekunów.

Wśród czynników wspierających tworzenie nowych form edukacji przedszkolnej oraz nowych miejsc usług opieki nad dziećmi do lat 3 można wskazać:

³⁰ <https://rspo.gov.pl/> (Dostęp: 26.09.2024).

³¹ <https://rspo.gov.pl/> (Dostęp: 26.09.2024).

- **Finansowanie publiczne:** Rządowe inicjatywy, takie jak Program Maluch+, ułatwiły tworzenie nowych instytucji.
- **Zmiany regulacyjne:** Uproszczenie ram prawnych dotyczących zakładania przedszkoli i żłobków ułatwiające wejście na rynek prywatnym operatorom i organizacjom pozarządowym³².

Natomiast wśród czynników utrudniających ich rozwój:

- **Wyzwania demograficzne:** Na terenach wiejskich, w tym na obszarze regionu mazowieckiego regionalnego niższy wskaźnik urodzeń oraz rozproszona ludność utrudniają utrzymanie dużych przedszkoli lub żłobków.
- **Koszty operacyjne:** W miastach wyższe koszty operacyjne, szczególnie związane z cenami nieruchomości i wynagrodzeniami dla personelu, mogą ograniczać tworzenie nowych placówek.

W tym miejscu warto również odnieść się do wyników przeprowadzonych **wywiadów pogłębionych**. Jak zauważyli respondenci, dominującymi formami opieki nad dziećmi do lat 3 są żłobki, które przeważają zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich. Zdecydowanie więcej wniosków o dofinansowanie dotyczyło właśnie tworzenia żłobków, co wynikało z ich bardziej kompleksowej oferty w porównaniu do klubów dziecięcych czy opiekunów dziennych. W zakresie edukacji przedszkolnej, wsparcie koncentrowało się na tworzeniu nowych miejsc wychowania przedszkolnego w formie punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego, aby odpowiadać na deficyty w dostępie do tych usług, szczególnie na obszarach wiejskich.

Projekty były realizowane zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatne oraz NGO. Na terenach wiejskich większą rolę odgrywały placówki publiczne, natomiast w miastach można zauważyć większy udział sektora prywatnego.

Badani odnieśli się również do trudności napotykanych podczas realizowanych projektów. Wskazywano na przeszkody o charakterze biurokratycznym, szczególnie przy realizacji projektów związanych z infrastrukturą (np. pozyskanie odpowiednich pozwoleń), oraz problemy z zapewnieniem trwałości finansowej placówek. Ponadto, na terenach wiejskich występowały problemy z niską gęstością zaludnienia, co skutkowało mniejszym zapotrzebowaniem na żłobki w każdej gminie, mimo dużych potrzeb w skali powiatu.

Podkreślano również, że na terenach wiejskich występował znaczny deficyt placówek opiekuńczych, co skutkowało większą koncentracją wsparcia w tzw. „białych plamach”. Zidentyfikowano także tendencję do tworzenia placówek centralnie w jednym punkcie powiatu, co pozwalało na ich pełne wykorzystanie, przy czym dzieci musiały być transportowane z terenu okolicznych gmin.

Na podstawie tych obserwacji można wnioskować, że dalsze wsparcie powinno koncentrować się na równoważeniu dostępu do edukacji przedszkolnej i opieki nad dziećmi w różnych obszarach

---

³² Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (t.j. Dz.U. 2024 poz. 338) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz.U. 2020 poz. 1520)

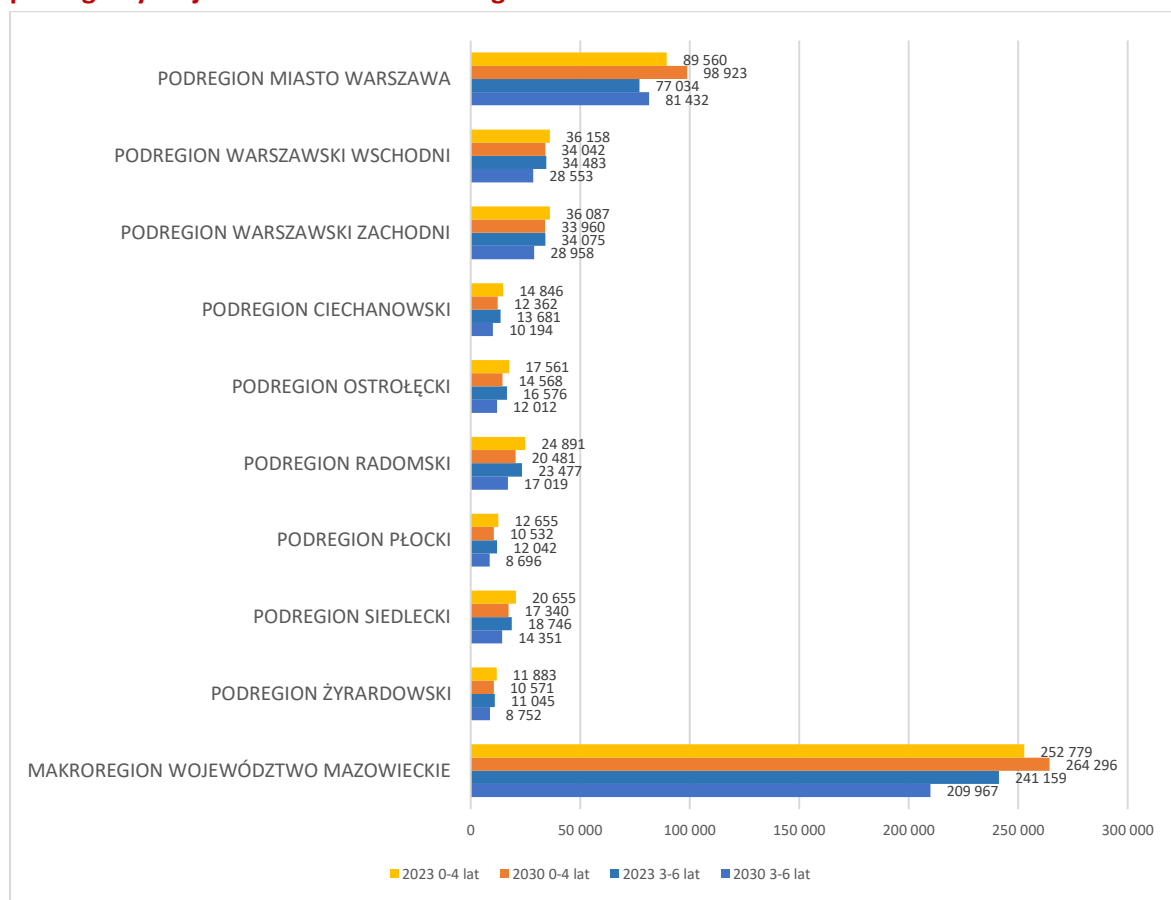
województwa, szczególnie na terenach wiejskich oraz w formach przedszkolnych dostosowanych do lokalnych potrzeb i możliwości.

Jakie będzie zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w perspektywie do 2030 r. z uwzględnieniem prognoz demograficznych, aktualnego poziomu „użłobkowania” i upowszechniania edukacji przedszkolnej oraz deficytów w tym zakresie, zwłaszcza w kontekście kryzysu uchodźczego związanego z wojną w Ukrainie.

W perspektywie do 2030 roku zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w Polsce będzie rosnąć, szczególnie w kontekście zmieniających się prognoz demograficznych oraz wpływu kryzysu uchodźczego spowodowanego wojną w Ukrainie.

Zgodnie z prognozami do 2030 roku liczba dzieci w wieku 0-4 lat w województwie mazowieckim wzrośnie o 4,6% (z 252 779 w 2023 roku do 264 296 w 2030 roku). Wynika to ze znacznego przyrostu liczby dzieci w tym wieku w podregionie m.st. Warszawy i relatywnie stabilnej sytuacji demograficznej w tej grupie wiekowej w innych podregionach. Dla dzieci w wieku 3-6 lat prognozowany jest jednak spadek o 12,3% – z 241 159 w 2023 roku do 209 967 w 2030 roku. Sugeruje to zmniejszenie zapotrzebowania na miejsca przedszkolne, ale wzrost dla opieki żłobkowej, szczególnie w podregionie m.st. Warszawy.

Wykres 8. Liczba dzieci w wieku do 4 lat oraz 3-6 lat w perspektywie do 2030 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na np. BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Jak wskazują raporty Rady Unii Europejskiej, poziom „uźłobkowania” w Polsce cały czas pozostaje poniżej średniej unijnej, co oznacza, że oferta miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 nie jest wystarczająca. W 2023 roku wskaźnik dzieci objętych opieką żłobkową wzrósł w porównaniu z wcześniejszymi latami i wyniósł 17,2%, jednak nadal pozostaje poniżej oczekiwanego poziomu zgodnie z celami UE. Z kolei dostępność edukacji przedszkolnej wzrasta, jednak nadal widoczna jest różnica między regionami, szczególnie na terenach wiejskich³³.

Edukacja przedszkolna jest już szeroko dostępna w województwie mazowieckim, zwłaszcza w podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego, gdzie odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną sięga blisko 95% (np. w Podregion Miasto Warszawa). Jednak w podregionach wiejskich województwa wskaźniki te są niższe, sięgając jedynie 60-70%. Niemniej jednak, w kontekście spadku liczby dzieci w wieku przedszkolnym, rozwój miejsc przedszkolnych może zwolnić poza obszarami stołecznymi.

Deficyty w dostępie do usług opiekuńczych są dodatkowo pogłębiane przez napływ uchodźców z Ukrainy do Polski, szczególnie do województwa mazowieckiego. Napływ uchodźców zwiększa presję na system opieki nad dziećmi i edukacji przedszkolnej. Polska przyjęła znaczną liczbę uchodźców, w tym dzieci, które również wymagają opieki i edukacji, co dodatkowo zwiększa zapotrzebowanie na miejsca w placówkach opiekuńczych i wychowawczych. Szacuje się, że dzieci z rodzin uchodźczych mogą zwiększyć liczbę potrzebnych miejsc w placówkach opieki nawet o kilka procent. Szczególnie w dużych miastach jak Warszawa, obserwuje się większy nacisk na szybsze dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i opiekuńczej. W roku szkolnym 2022/23 z szacowanej liczby 500 000 dzieci przesiedlonych ponad 192 000 uczęszczało w Polsce do szkół i przedszkoli. W efekcie łączna liczba dzieci w szkołach i przedszkolach wzrosła o 3 %, przy czym na dużych obszarach zurbanizowanych odsetek ten jest jeszcze wyższy³⁴. Nadal jednak, choć niemal 188 000 dzieci przesiedlonych z Ukrainy jest zapisanych do przedszkoli i szkół, około 55 % dzieci z Ukrainy w wieku szkolnym pozostaje poza polskim systemem szkolnym³⁵. Oznacza to, że zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w perspektywie do 2030 roku jest większe niż wynikałoby to z prognoz demograficznych.

Czy i w jakim stopniu wzrosła aktywność zawodowa rodziców dzieci w wieku do 3 i 3-6 lat (z uwzględnieniem podziału na kobiety i mężczyzn) na przestrzeni lat 2019-2023.

W jaki sposób realizacja długoterminowych wskaźników rezultatu EFS wpłynęła na sytuację zawodową uczestników projektów?

Ze względu na zbieżny charakter podejmowanej tematyki, w tym miejscu połączono analizę w zakresie dwóch pytań badawczych.

W Sprawozdaniu rocznym z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2018 roku wskazano, że istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźnika dotyczącego liczby osób, które po przerwie związanej z urodzeniem lub wychowaniem dziecka wróciły na rynek pracy lub utrzymały zatrudnienie po zakończeniu programu. Trudności pojawiają się przy monitorowaniu powrotu do pracy w ciągu 4 tygodni od zakończenia udziału w projekcie, zgodnie

³³ Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final, s. 8.

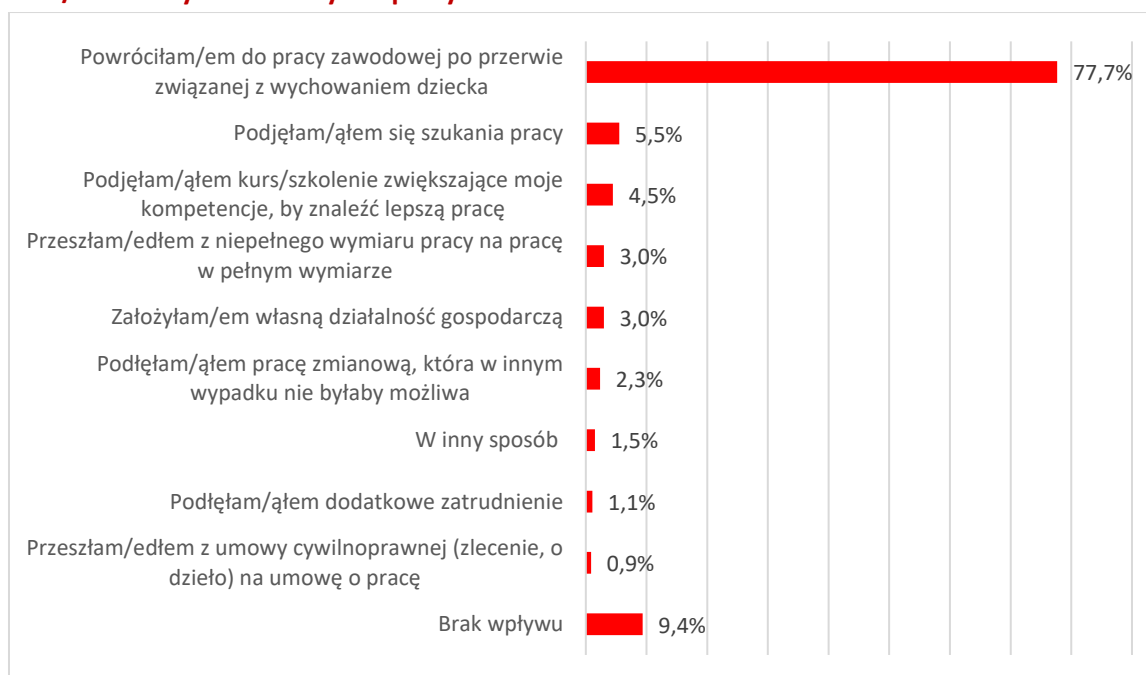
³⁴ Ibidem, s. 76.

³⁵ Ibidem, s. 77.

z metodologią pomiaru wskaźnika i definicją „momentu zakończenia udziału w projekcie”, szczególnie w przypadku osób opiekujących się dziećmi do lat 3. Życiowe okoliczności uczestników, takie jak zły stan zdrowia czy ponowne zajście w ciążę, sprawiają, że nie wracają do pracy w momencie zakończenia projektu³⁶.

Ankietyzacja rodziców i opiekunów dzieci, którzy uzyskali wsparcie w ramach analizowanej interwencji pozwoliła potwierdzić istotny wpływ wsparcia na ich aktywność zawodową. Blisko 78% badanych przyznało, że dzięki wsparciu powrócili do pracy zawodowej po przerwie związanej z wychowaniem dziecka. Kolejne 5,5% podjęło się szukania pracy, a 4,5% rozpoczęło zwiększanie swoich kompetencji poprzez udział w kursach i szkoleniach. Co istotne, rzadziej niż co dziesiąty badany wskazywał, że wsparcie nie miało wpływu na zmiany w jego aktywności zawodowej. Warto zaznaczyć, że wyższy odsetek osób, które powróciły do pracy przypadł na kobiety (77,3% w stosunku do 63,6% odnotowanego wśród mężczyzn).

Wykres 9. W jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia w opiece nad dzieckiem wpłynęła na Pani/Pana aktywność na rynku pracy?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Warto również odnieść się do aktualnej sytuacji zawodowej rodziców/opiekunów. Jak się okazuje niemal wszystkie osoby kontynuują pracę (94,1%). Ponadto 1,1% nie pracuje ze względu na własną decyzję w tym obszarze. Pozostałe 4,8% badanych nie pracuje z przyczyn niezależnych czynników.

³⁶ Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2018 r., s. 140.

Wykres 10. Czy obecnie kontynuuje Pani/Pan pracę?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Do badanego zagadnienia odnieśli się również uczestnicy **panelu delfickiego**. Zdaniem jego uczestników realizowane projekty miały znaczący wpływ na aktywność zawodową matek. Kobiety, które wcześniej rezygnowały z pracy z powodu braku dostępu do żłobków, mogły powrócić do aktywności zawodowej. Wzrost dostępności miejsc opieki, w szczególności żłobków i przedszkoli, w największym stopniu przyczynił się do aktywizacji zawodowej kobiet. Wpływ programów na aktywność zawodową mężczyzn był mniej bezpośredni, jednak również korzystali oni ze wzrostu dostępności opieki nad dziećmi, co pozwalało na stabilniejsze zaangażowanie zawodowe. Dzięki wsparciu, które umożliwiło partnerkom mężczyzn powrót do pracy, mężczyźni mieli większą elastyczność i możliwość angażowania się w dłuższy czas pracy lub rozwój zawodowy.

Podkreślano również, że najistotniejszym elementem, który zwiększał aktywność zawodową rodziców, była dostępność instytucjonalnej opieki nad dziećmi, szczególnie dla dzieci do lat 3, co pozwoliło rodzicom, zwłaszcza kobietom, na szybki powrót do pracy. Wzrost liczby miejsc opieki w żłobkach i klubach dziecięcych oraz ich lokalizacja w dogodnych miejscach zwiększyły geograficzną dostępność opieki. Dofinansowanie lub pełne pokrycie kosztów opieki pozwoliło wielu rodzinom, zwłaszcza o niższych dochodach, na podjęcie pracy bez obawy o koszty związane z opieką nad dzieckiem. Zdaniem badanych bez wsparcia, aktywność zawodowa rodziców, zwłaszcza matek, byłaby znacznie niższa, ponieważ instytucjonalne formy opieki nad dziećmi stanowią jeden z kluczowych czynników umożliwiających powrót na rynek pracy.

Jaka jest efektywność kosztowa tworzonych miejsc opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego w ramach RPO WM 2014-2020 oraz w porównaniu do miejsc finansowanych z innych źródeł?

Według wyników badania „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I” z 2021 roku efektywność kosztowa tworzonych miejsc opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego w ramach RPO WM 2014-2020 była różnorodna w zależności od poddziałania i obszaru realizacji projektów. Większość projektów została oceniona jako efektywna kosztowo, jednak

poddziałanie 8.3.1 było mniej efektywne w porównaniu do innych poddziałań, zwłaszcza 8.3.2, gdzie efektywność kosztowa była wyższa, a koszty aktywizacji i tworzenia miejsc opieki były niższe³⁷.

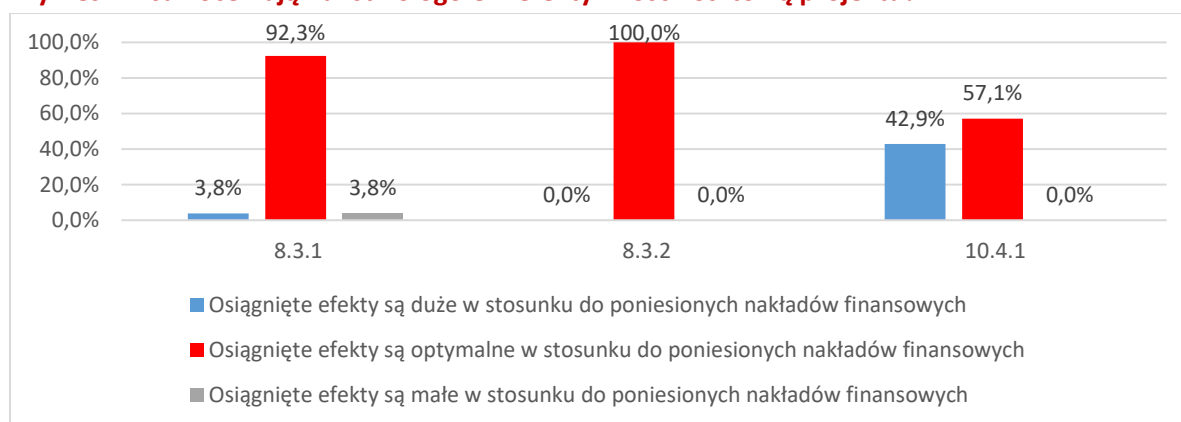
W przypadku poddziałania 8.3.1 efektywność kosztowa projektów została oceniona przez 40% beneficjentów jako niewielka w stosunku do poniesionych kosztów, co wskazuje na pewne problemy z efektywnością w tym obszarze³⁸.

W przypadku poddziałania 8.3.2. efektywność kosztowa była wyższa niż przewidywano, co świadczy o dużym zapotrzebowaniu tego obszaru na przedsięwzięcia z zakresu opieki żłobkowej oraz wskazuje na bardziej skuteczne wykorzystanie funduszy³⁹.

W porównaniu z innymi źródłami finansowania, koszty utworzenia jednego miejsca opieki nad dzieckiem do lat 3 były zbliżone do Programu „MALUCH+” i wyniosły około 30 tys. PLN⁴⁰.

Pozytywnych wniosków dostarczają również wyniki badań ankietowych z beneficjentami. W przypadku poddziałań dotyczących tworzenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 niemal wszystkie wskazania przypadły na optymalną ocenę efektów w stosunku do poniesionych nakładów finansowych. W przypadku miejsc wychowania przedszkolnego tendencja z kolei była odmienna, gdyż prócz 57% ocen które przypadły na ww. wariant, pozostali respondenci udzielili odpowiedzi świadczącej o dużym zakresie efektów, w stosunku do kosztów projektów. Wyniki te uznać należy za jednoznacznie pozytywne i nie świadczące o występowaniu możliwości dalszego zwiększania efektywności w tymże obszarze.

Wykres 11. Jak oceniają Państwo ogółem efektywność kosztową projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Do kwestii efektywności kosztowej odnieśli się również uczestnicy panelu eksperckiego. Porównując do miejsc finansowanych z innych źródeł, RPO WM miał podobne koszty do programów krajowych, jednakże często wdrażał dodatkowe elementy, takie jak modernizacja placówek oraz doposażenie, co podniosło jakość świadczonych usług. Koszty utworzenia miejsc w placówkach opiekuńczych pozostawały porównywalne z innymi źródłami finansowania, ale istotnym czynnikiem różnicującym

³⁷ Ibidem, s. 122-123, 152.

³⁸ Ibidem, s. 122.

³⁹ Ibidem, s. 123.

⁴⁰ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 124.

była skala inwestycji w infrastrukturę oraz dostosowanie do potrzeb lokalnych, szczególnie w obszarach wiejskich i małych miastach, gdzie takie wsparcie miało duży wpływ na lokalną dostępność opieki. Dodatkowo, jak wskazywali badani, w projektach realizowanych w ramach RPO WM zwiększono komfort pracy opiekunów poprzez dostosowanie placówek do nowych standardów, co podniosło motywację kadry i miało pozytywny wpływ na jakość świadczonej opieki.

Jak wygląda dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnością?

Jaka była liczba dzieci z niepełnosprawnościami uczestniczących w edukacji przedszkolnej w latach 2019-2023, w kontekście popularyzacji edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie?

Ze względu na zbieżność tematyczną, połączono analizę dwóch ww. pytań badawczych. Przedszkola integracyjne i specjalne oferują dedykowane wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami, takie jak zajęcia z terapeutami, dostosowanie warunków edukacyjnych, co może wpływać na jakość dostępności. Charakteryzuje je również brak barier architektonicznych czy dostępność specjalistycznych sprzętów.

Według danych GUS w województwie mazowieckim działają 44 przedszkola specjalne, z czego 26 w Regionie Warszawskim Stołecznym, a jedynie 18 w Regionie Mazowieckim Regionalnym.

Tabela 11. Przedszkola specjalne w latach 2015-2023

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	10	13	12	13	16	16	15	15	15
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	5	7	7	8	8	6	7	7	6
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	3	3	3	3	4	5	5	5	5
PODREGION CIECHANOWSKI	2	4	4	4	4	4	4	4	5
PODREGION OSTROŁĘCKI	1	1	1	2	2	2	3	3	3
PODREGION RADOMSKI	4	4	4	4	4	4	3	3	3
PODREGION PŁOCKI	1	2	2	2	3	3	3	3	3
PODREGION SIEDLECKI	1	2	2	2	3	3	3	2	2
PODREGION ŻYRARDOWSKI	0	1	1	1	1	1	2	2	2
łącznie	27	37	36	39	45	44	45	44	44

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Według danych Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych w województwie funkcjonuje 265 ośrodków wychowania przedszkolnego posiadających oddziały integracyjne i specjalne. Spośród nich 145 znajduje się w Regionie Warszawskim Stołecznym, natomiast pozostałe 120 w Regionie Mazowieckim Regionalnym (98 w miastach, 22 na wsi). Oznacza to, że jedynie 9,9% placówek w województwie mazowieckim posiada takie oddziały.

Tabela 12. Ośrodki wychowania przedszkolnego z oddziałami integracyjnymi i specjalnymi

Powiat/Miasto	OWP	z oddziałami integracyjnymi, specjalnymi
białobrzeski	7	1
ciechanowski	33	3
garwoliński	33	0
gostyniński	17	3
grodziski	57	3
grójecki	34	2
kozienicki	15	1
legionowski	71	6
lipski	7	0
łosicki	18	1
makowski	15	1
miński	73	2
mławski	16	2
nowodworski	31	3
ostrołęcki	26	0
Miasto Ostrołęka	32	7
ostrowski	12	2
otwocki	71	8
piaseczyński	149	9
płocki	32	0
Miasto Płock	43	9
płoński	32	6
pruszkowski	131	4
przasnyski	18	2

Powiat/Miasto	OWP	z oddziałami integracyjnymi, specjalnymi
przysuski	15	0
pułtuski	20	3
radomski	37	0
Miasto Radom	62	10
siedlecki	41	1
Miasto Siedlce	47	5
sierpecki	12	1
sochaczewski	26	2
sokołowski	27	1
szymborski	15	1
Miasto Stołeczne Warszawa	1115	145
węgrowski	25	1
wołomiński	173	4
wyszowski	33	3
zwoleniowski	7	1
żuromiński	15	1
żyrardowski	33	4
łącznie	2676	265

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.men.gov.pl/> (dostęp: 26.09.2024).

Jak wynika z badania „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020” najczęściej badane jednostki dysponowały 100 miejscami w ośrodkach wychowania przedszkolnego, z czego 10 było przystosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. W sumie posiadały one w 2019 roku 8 712 miejsc, z czego 1 547, czyli 18%, było dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. W subregionie warszawskim stołecznym jednostki oferowały 3 670 miejsc, w tym 709 przystosowanych dla dzieci z niepełnosprawnościami, natomiast w regionie mazowieckim regionalnym było to 5 042 miejsca, z czego 838 dostosowanych⁴¹.

⁴¹ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, 2019, s. 54.

Tabela 13. Liczba miejsc jakimi dysponowały OWP – beneficjenci projektów w ramach Poddziałania 10.1.4 w 2019 roku

Obszar	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego ogółem	Liczba miejsc dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
Region warszawski stołeczny	3 670	709
Region mazowiecki regionalny	5 042	838
łącznie	8 721	1 547

Źródło: Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, 2019, s. 54.

Przedstawiciele beneficjentów w przytoczonym badaniu określili również, ile miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego zostało utworzonych lub dostosowanych dzięki realizacji projektu. Porównując całkowitą liczbę miejsc dostępnych w placówkach z liczbą miejsc utworzonych lub dostosowanych w wyniku projektu, stwierdzono, że 19,8% istniejących miejsc powstało dzięki wsparciu projektu. Natomiast 30,4% miejsc przystosowanych dla dzieci z niepełnosprawnościami zostało stworzonych lub dostosowanych w ramach projektu⁴².

Tabela 14. Liczba miejsc w OWP w 2019 roku jakie powstały w wyniku realizacji projektów

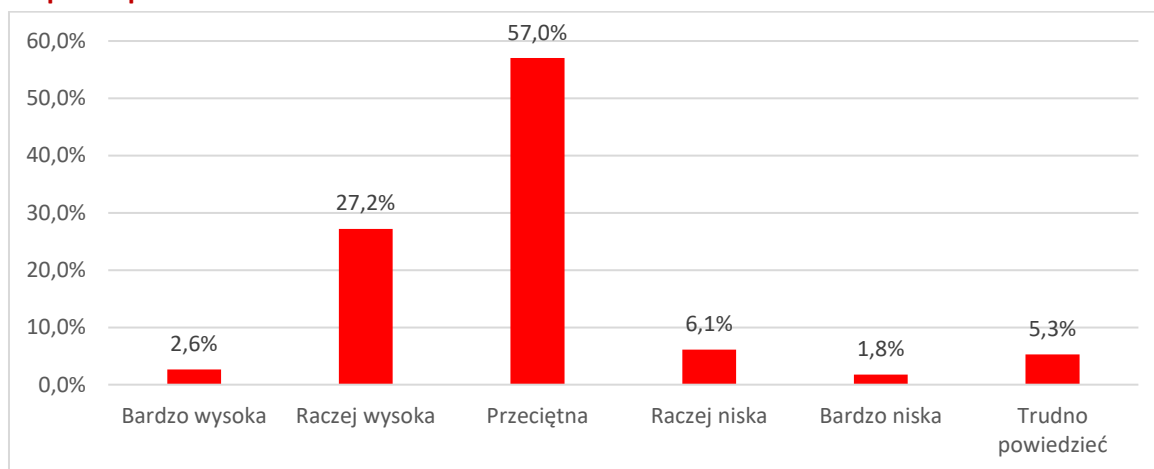
Obszar	Nowe miejsca wychowania przedszkolnego	Nowe miejsca dla dzieci z niepełnosprawnościami	Dostosowanie istniejących miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
Region warszawski stołeczny	546	241	282
Region mazowiecki regionalny	1 176	229	230
łącznie	1 722	470	512

Źródło: Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, 2019, s. 55.

Kwestię dostępności ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnością warto uzupełnić o wyniki przeprowadzonej ankietyzacji. Wśród udzielonych odpowiedzi przeważały oceny przeciętne (57%), niemniej ok. 30% badanych uznało, że dostępność tego typu ośrodków jest wysoka bądź bardzo wysoka.

⁴² Ibidem.

Wykres 12. Jak ocenia Pan/Pani dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – Poddziałanie 10.1.4

Warto również zwrócić uwagę na wpływ interwencji na wzrost dostępności miejsc wychowania przedszkolnego dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji beneficjentów i dyrektorów placówek realizujących projekty w ramach poddziałania 10.1.4 (miejsca wychowania przedszkolnego) można określić, że w ramach interwencji dostosowano aż **584 miejsca do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami**. Co istotne, **wszystkie z nich (100%) funkcjonowało w dwa lata po uzyskaniu dofinansowania**. Warto również dodać, że w momencie przeprowadzania badania ankietowego wciąż funkcjonowało 555 z nich (95%).

Zdaniem uczestników panelu eksperckiego, dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami na Mazowszu pozostaje ograniczona i nie w pełni zaspokaja ich potrzeby. Zauważono, że choć istnieje wzrost liczby placówek integracyjnych i specjalistycznych wsparć w dużych miastach, takich jak Warszawa, sytuacja w regionach mniej zurbanizowanych nadal jest problematyczna. Niektóre podregiony, w tym Radomski i Siedlecki, doświadczyły spadku liczby przedszkoli specjalnych, co mogło wynikać z próby przekształcenia placówek w kierunku integracyjnym. Jednak dostępność specjalistycznego personelu, jak logopedzi i terapeuci, nadal pozostaje wyzwaniem w wielu miejscach. Dodatkowo, w ostatnich latach zaobserwowano wzrost liczby dzieci potrzebujących wsparcia we wczesnym wspomaganie rozwoju, co zwiększa zapotrzebowanie na placówki z odpowiednim zapleczem terapeutycznym i wykwalifikowaną kadrą. Rosnące potrzeby są również związane ze wzrostem liczby dzieci ze specjalnymi potrzebami, które często nie znajdują wystarczającej opieki w obecnych przedszkolach.

Jak zmieniła się sytuacja społeczno-gospodarcza i demograficzna województwa w kontekście działań realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 i skierowanych do dzieci do lat 3 oraz do lat 6?

Analizując sytuację społeczną i demograficzną w województwie mazowieckim, można zauważyć znaczne zróżnicowanie między poszczególnymi podregionami.

W latach 2015-2023 Region Warszawski Stołeczny oraz podregiony warszawskie (wschodni i zachodni) odnotowały wzrost liczby mieszkańców. Szczególnie w Podregionie Warszawskim Zachodnim, gdzie nastąpił wzrost o ponad 15%. Natomiast we wszystkich podregionach Regionu Mazowieckiego Regionalnego w latach 2015-2023 nastąpił spadek populacji. Tabela 14 poniżej przedstawia szczegółowy podział liczby ludności w poszczególnych podregionach.

Zauważalne są również trzy kluczowe tendencje dotyczące liczby ludności w województwie.

Po pierwsze, w badanym okresie **liczba dzieci w wieku do 4 lat zmniejszyła się w większości podregionów** – wyjątek stanowi Podregion Warszawski Zachodni Regionu Warszawskiego Stołecznego. Największe spadki zanotowano w Podregionie Płockim (19,42%) oraz Podregionie Radomskim (17,18%) Regionu Mazowieckiego Regionalnego. Podobnie **zmniejszyła się liczba dzieci w wieku 3 do 6 lat w większości podregionów** – tutaj wyjątek stanowią Podregion Warszawski Zachodni oraz Podregion Warszawski Wschodni Regionu Warszawskiego Stołecznego (Tabela 16). Ponownie największy ubytek ludności w tej grupie wiekowej obserwujemy w Podregionie Płockim oraz Podregionie Radomskim Regionu Mazowieckiego Regionalnego.

Widoczna jest zatem korelacja pomiędzy ogólnymi tendencjami w zmianie liczby ludności, a spadkiem liczby dzieci w wieku 0-4 lat oraz 3-6 lat.

Niemniej jednak, wzrost liczby mieszkańców w podregionach wokół Warszawy spowodował większe zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, co przyczyniło się do szybszego rozwoju infrastruktury w tych obszarach. Migracja mieszkańców z Warszawy na przedmieścia wpłynęła na rozwój suburbanizacji, a co za tym idzie, na potrzebę tworzenia nowych miejsc opieki.

Tabela 15. Liczba ludności w województwie mazowieckim w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Zmiana w 2015/ 2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	1 744 351	1 753 977	1 764 615	1 777 972	1 790 658	1 861 774	1 863 056	1 861 975	1 861 599	+6,72%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	622 925	628 610	633 989	639 992	646 762	679 974	684 682	689 372	693 885	+11,39%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	620 206	625 891	632 609	639 580	648 147	694 725	701 043	707 536	715 249	+15,32%
PODREGION CIECHANOWSKI	343 728	343 199	342 111	340 934	339 442	330 532	327 779	325 974	324 044	-5,73%
PODREGION OSTROŁĘCKI	388 078	387 523	386 927	385 915	384 660	374 745	372 268	370 175	368 349	-5,08%
PODREGION RADOMSKI	617 144	615 246	613 918	611 497	608 236	590 855	585 863	582 383	578 979	-6,18%
PODREGION PŁOCKI	331 741	330 868	330 033	328 487	327 230	318 237	315 579	313 490	311 218	-6,19%
PODREGION SIEDLECKI	421 017	420 686	420 483	419 631	418 928	408 329	405 527	403 565	401 848	-4,55%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	259 924	259 898	259 932	259 404	259 105	258 445	256 997	256 142	255 356	-1,76%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Tabela 16. Liczba ludności do 4 roku życia w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Zmiana w 2015/ 2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	95 876	97 874	99 975	102 869	104 904	100 254	98 320	94 936	89 560	-6,59%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	36 260	36 522	37 019	37 904	38 737	41 145	40 443	38 576	36 158	-0,28%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	34 194	34 549	35 487	36 525	37 350	39 982	39 125	37 843	36 087	+5,54%
PODREGION CIECHANOWSKI	17 232	17 012	17 050	17 193	17 096	17 059	16 563	15 727	14 846	-13,85%
PODREGION OSTROŁĘCKI	20 372	20 086	20 286	20 482	20 523	20 634	20 143	18 899	17 561	-13,80%
PODREGION RADOMSKI	30 056	29 630	29 799	29 902	29 620	29 329	28 454	26 622	24 891	-17,18%
PODREGION PŁOCKI	15 704	15 500	15 337	15 188	15 086	15 021	14 508	13 577	12 655	-19,42%
PODREGION SIEDLECKI	23 247	23 210	23 639	23 790	23 886	23 512	23 011	21 873	20 655	-11,15%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	13 620	13 524	13 707	13 880	13 936	13 725	13 313	12 650	11 883	-12,75%

 Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Tabela 17. Liczba ludności w wieku 3-6 lat w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Zmiana w 2015/ 2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	78 138	76 791	76 052	76 654	78 330	80 471	80 434	79 548	77 034	-1,41%
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	32 154	31 038	30 099	30 048	30 531	34 256	35 023	35 148	34 483	+7,24%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	30 903	29 506	28 595	28 912	29 970	34 710	34 972	34 867	34 075	+10,26%
PODREGION CIECHANOWSKI	14 592	14 117	13 884	13 591	13 484	13 869	13 864	13 940	13 681	-6,24%
PODREGION OSTROŁĘCKI	17 436	16 824	16 311	16 056	15 852	16 525	16 906	16 886	16 576	-4,93%
PODREGION RADOMSKI	25 809	24 938	24 340	23 814	23 548	24 193	24 211	24 085	23 477	-9,04%
PODREGION PŁOCKI	13 745	13 218	12 816	12 481	12 142	12 430	12 356	12 366	12 042	-12,39%
PODREGION SIEDLECKI	18 903	18 740	18 636	18 487	18 618	19 033	19 141	19 265	18 746	-0,83%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	11 672	11 195	10 875	10 842	10 853	11 363	11 490	11 337	11 045	-5,37%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Po drugie, w efekcie tych tendencji, we wszystkich podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego i Regionu Mazowieckiego Regionalnego **nastąpił spadek przyrostu naturalnego**. W 2023 roku przyrost naturalny we wszystkich podregionach był ujemny, szczególnie w podregionach ciechanowskim, radomskim i płockim, gdzie odnotowano najwyższe spadki. W regionach Regionu Warszawskiego Stołecznego sytuacja jest lepsza.

Tabela 18. Przyrost naturalny w latach 2015-2023

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	0,75	1,41	1,25	0,91	1,28	-0,81	-2,29	-1,30	-1,91
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	2,13	3,04	2,43	2,33	1,99	0,09	-1,47	-0,50	-1,00
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	2,20	2,38	1,99	1,14	1,15	-0,59	-1,88	-0,81	-1,09
PODREGION CIECHANOWSKI	-1,23	-0,88	-1,03	-1,52	-1,45	-4,22	-5,99	-4,43	-4,07
PODREGION OSTROŁĘCKI	0,34	0,48	0,98	0,45	-0,13	-2,85	-4,78	-3,23	-2,87
PODREGION RADOMSKI	-1,43	-1,20	-0,65	-1,49	-1,68	-4,39	-6,21	-4,38	-3,97
PODREGION PŁOCKI	-1,59	-1,48	-1,21	-2,55	-1,87	-5,45	-6,77	-5,53	-5,26
PODREGION SIEDLECKI	0,70	0,87	1,15	0,77	0,35	-2,68	-4,48	-2,82	-1,79
PODREGION ŻYRARDOWSKI	-0,60	-0,58	-0,32	-1,08	-1,38	-3,94	-6,16	-3,73	-3,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Po trzecie, widać **wyraźną różnicę w liczbie ludności w wieku produkcyjnym** porównując Region Warszawski Stołecznego i Region Mazowiecki Regionalny. Liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła we wszystkich podregionach Regionu Mazowieckiego Regionalnego (spadek waha się od 8,78% do 13,45%), podczas gdy we wszystkich warszawskich obserwowany jest wzrost.

Tabela 19. Liczba ludności w wieku produkcyjnym

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Zmiana
PODREGION MIASTO WARSZAWA	1 046 632	1 037 150	1 030 060	1 027 633	1 025 577	1 117 515	1 116 294	1 113 241	1 113 357	+6,38%

OBSZAR	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Zmiana
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	384 795	384 358	383 941	383 990	385 069	401 381	402 404	403 830	406 127	+5,54%
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	380 988	380 150	379 952	380 479	382 219	407 786	409 467	411 856	416 008	+9,19%
PODREGION CIECHANOWSKI	215 306	213 659	211 330	209 025	206 223	195 952	193 071	190 559	187 813	-12,77%
PODREGION OSTROŁĘCKI	243 166	241 457	239 325	236 672	233 862	221 870	218 931	216 178	213 776	-12,09%
PODREGION RADOMSKI	385 001	380 979	376 493	371 407	365 848	347 009	341 769	337 279	333 225	-13,45%
PODREGION PŁOCKI	207 047	204 878	202 568	200 036	197 422	188 624	186 066	183 728	181 476	-12,35%
PODREGION SIEDLECKI	258 923	256 833	254 491	251 555	248 616	237 000	233 767	231 247	228 704	-11,67%
PODREGION ŻYRARDOWSKI	160 840	159 150	157 480	155 411	153 637	150 743	149 098	147 804	146 712	-8,78%

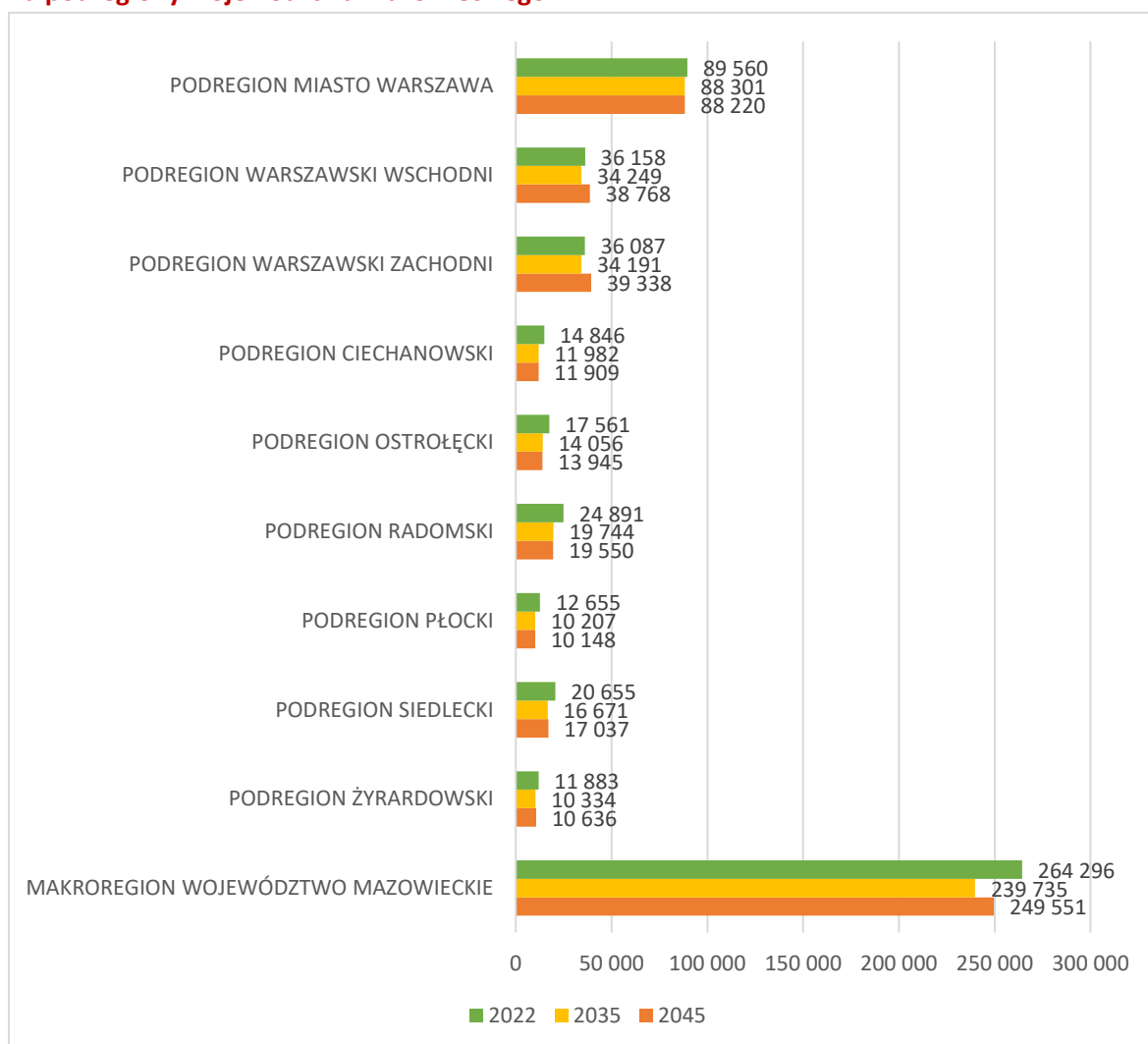
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Udzielając odpowiedzi na to pytanie badawcze należy również odnieść się do wyników **indywidualnych wywiadów pogłębionych**. Zdaniem badanych dzięki zwiększeniu liczby miejsc w żłobkach i punktach przedszkolnych, wiele osób, głównie kobiet, mogło wrócić na rynek pracy (szerzej element ten opisany został w dalszej części dokumentu). Umożliwienie opieki nad dziećmi do lat 3 i 6 miało wpływ na redukcję barier związanych z opieką nad dziećmi, co przyczyniło się do wyższej aktywności zawodowej wśród rodziców. Jednocześnie znaczny rozwój placówek takich jak żłobki, kluby dziecięce, i przedszkola przyczynił się do poprawy dostępności usług opiekuńczych, szczególnie w obszarach deficytowych, tzw. „białych plamach”, co pomogło w zwiększeniu równości szans w dostępie do edukacji i opieki przedszkolnej. Działania obejmowały także wyposażenie placówek w specjalistyczny sprzęt oraz dodatkowe wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, które pozytywnie wpłynęły na jakość edukacji i wsparcia dla dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami. Chociaż projekty miały stosunkowo krótki czas realizacji, zauważono potencjalne pozytywne efekty na dzietność poprzez zapewnienie infrastruktury opiekuńczej. Wzrost liczby placówek może bowiem zdaniem badanych pozytywnie wpływać na decyzje o posiadaniu dzieci, choć ten wpływ wymaga dalszych obserwacji, aby stwierdzić, czy będzie on możliwy do odnotowania w dłuższej perspektywie czasowej (kwestia wpływu interwencji na decyzję o powiększeniu rodziny została jednocześnie szerzej zbadana i przedstawiona w dalszej części niniejszego dokumentu).

Czy i w jakim stopniu oferta usług opiekuńczych i opiekuńczo-wychowawczych została dostosowana do potrzeb zdefiniowanych w prognozach demograficznych?

Prognozy demograficzne wskazują, że w perspektywie najbliższej dekady (do 2035 roku) liczba dzieci w wieku do 4 roku życia na obszarze województwa mazowieckiego, we wszystkich podregionach, nieznacznie się zmniejszy. Dla całego makroregionu będzie to spadek o 9,5%, przy czym rozłoży się on równomiernie na wszystkie podregiony. Co ciekawe, w perspektywie dwóch dekad, tj. do 2045 roku, w niektórych podregionach (warszawskim wschodnim i warszawskim zachodnim Regionu Warszawskiego Stołecznego oraz siedleckim Regionu Mazowieckiego Regionalnego) widoczna będzie odwrotna tendencja i liczba dzieci w wieku do 4 roku życia zacznie powoli wzrastać.

Wykres 13. Liczba dzieci w wieku do lat 4 w perspektywie do 2035 i 2045 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego

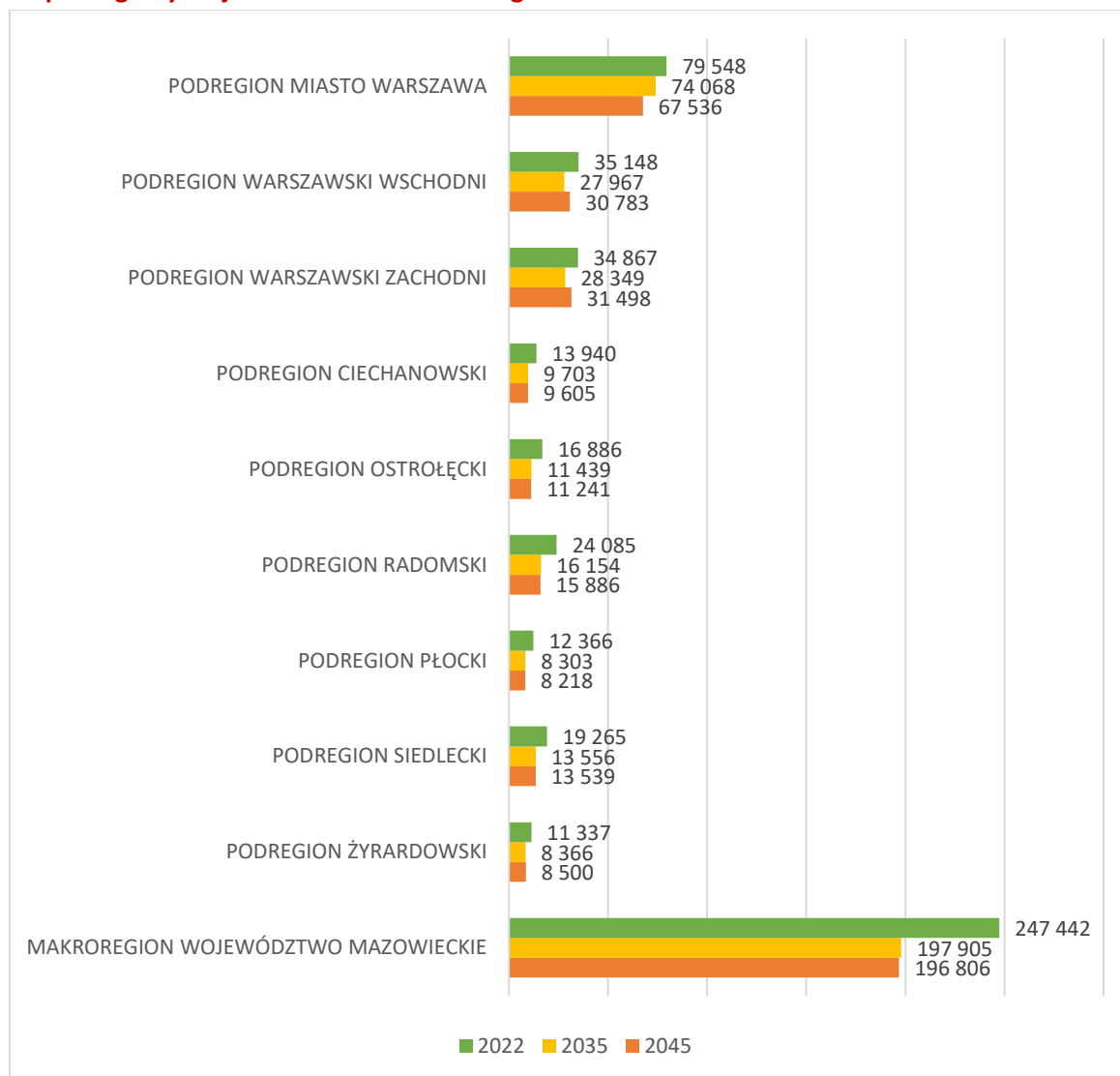
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

W przypadku grupy wiekowej 3-6 lat prognozy demograficzne są bardziej pesymistyczne.

W perspektywie dwóch dekad, tj. do 2045 roku liczba dzieci w tym wieku na obszarze województwa

mazowieckiego spadnie o 20,46%. Ta negatywna tendencja szczególnie widoczna jest w podregionach Regionu Mazowieckiego Regionalnego.

Wykres 14. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat w perspektywie do 2035 i 2045 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Oferta usług opiekuńczych i opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 3 oraz do lat 6 w ramach RPO WM 2014-2020 została częściowo dostosowana do potrzeb wynikających z prognoz demograficznych, jednak nadal występują wyraźne braki, zwłaszcza w niektórych regionach. Interwencje te są realizowane w oparciu o lokalne potrzeby oraz z uwzględnieniem regionalnych różnic w dostępności usług opieki nad dziećmi. Konieczny jest dalszy rozwój instytucji opiekuńczych, aby sprostać oczekiwaniom rosnącej populacji w niektórych obszarach, szczególnie na terenach peryferyjnych oraz wiejskich. W tych działaniach należy jednak uwzględnić negatywne trendy demograficzne, które powodują, że w dłuższej perspektywie czasowej liczba dzieci, szczególnie w wieku 3-6 lat, będzie spadać w większości podregionów województwa mazowieckiego.

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy **wywiadów pogłębianych**. Podkreślano, że realizacja programów była poparta analizami demograficznymi, które wskazywały na obszary z wyraźnym deficytem miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i 6, co pozwoliło na skuteczniejsze dopasowanie oferty do potrzeb lokalnych społeczności. Wsparcie koncentrowano na obszarach wiejskich oraz małych miejscowościach, które identyfikowano jako „białe plamy” w dostępie do placówek opieki. Tworzono zarówno nowe żłobki, jak i punkty przedszkolne oraz kluby dziecięce, aby dopasować się do specyfiki demograficznej różnych obszarów. Zdecydowanie większy nacisk położono na żłobki, które odpowiadały na potrzebę zapewnienia bardziej kompleksowej opieki w godzinach umożliwiających rodzicom podjęcie pracy. Takie zróżnicowanie było odpowiedzią na prognozy wskazujące na potrzebę elastycznego wsparcia dla rodzin o różnych potrzebach.

Badani zwracali uwagę, że na terenach wiejskich, gdzie potrzeby są bardziej rozproszone, napotkano trudności z utrzymaniem placówek ze względu na niższe zapotrzebowanie w każdej gminie z osobna. W takich miejscach tworzono centralne placówki dla kilku gmin, co było zgodne z prognozami, ale wiązało się z koniecznością dowozu dzieci z innych miejscowości. Mimo tego, dostosowanie oferty było generalnie dobrze oceniane w kontekście lokalnych prognoz i dostępnych środków.

Respondenci brali również pod uwagę aktualne prognozy demograficzne, wskazujące na spadek liczby dzieci, co zaczyna determinować wpływ na plany długoterminowe. Pojawia się bowiem **potrzeba monitorowania, czy dalsze tworzenie nowych miejsc jest ekonomicznie i społecznie uzasadnione**. Zwracano również uwagę, że w przyszłości większy nacisk może zostać położony na utrzymanie jakości istniejących placówek oraz dostosowanie ich do potrzeb dzieci z różnymi wymaganiami edukacyjnymi i terapeutycznymi.

Które formy wsparcia okazały się najbardziej trafne? Które cieszyły się największym zainteresowaniem?

Według wyników badania „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020” formami wsparcia, które najlepiej odpowiadały na zidentyfikowane potrzeby były: tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz rozszerzanie oferty edukacyjnej dla dzieci w wieku przedszkolnym. Cieszyły się one największym zainteresowaniem wśród placówek opieki i wychowania przedszkolnego oraz jednostek samorządu terytorialnego⁴³.

Zainteresowanie wsparciem w postaci tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 było szczególnie duże w Regionie Mazowieckim Regionalnym, gdzie liczby miejsc opieki była niewystarczająca. Tworzenie nowych miejsc odpowiadało na pilne potrzeby lokalnych społeczności, co potwierdzili zarówno beneficjenci, jak i podmioty, które nieskutecznie ubiegały się o wsparcie⁴⁴.

W przypadku placówek opieki nad dziećmi do lat 6 największym zainteresowaniem cieszyły się projekty związane z rozszerzeniem oferty edukacyjnej i specjalistycznej poprzez organizację dodatkowych zajęć edukacyjnych, które wyrównują szanse dzieci w wieku przedszkolnym. Na tę

⁴³ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 51.

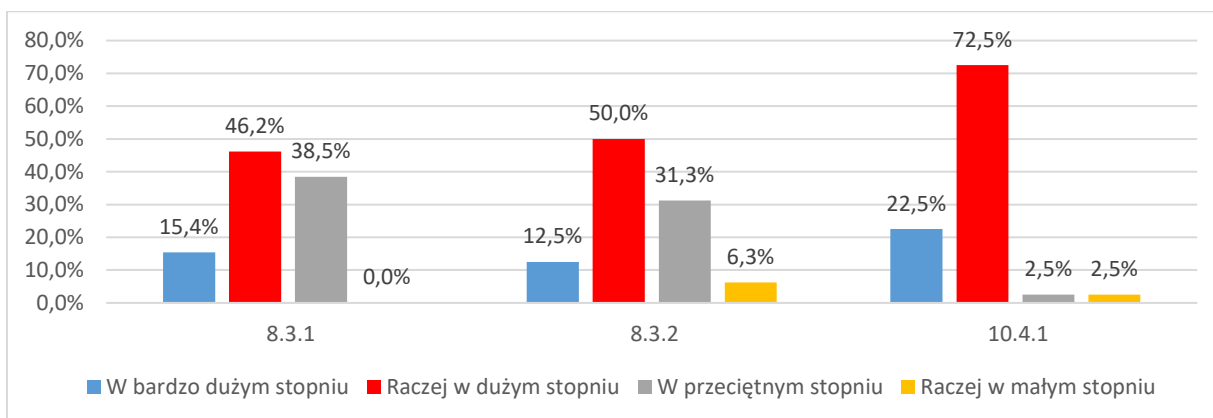
⁴⁴Ibidem, s. 47.

formę wsparcia wskazało aż 75% dyrektorów placówek, którzy wzięli udział w badaniu. Nie zauważono tutaj istotnego zróżnicowania na poziomie podregionów⁴⁵.

Jak wynika z przeprowadzonej ankietyzacji, zarówno w przypadku rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, jak i miejsc wychowania przedszkolnego wspieranych w ramach Programu było zgodne (w stopniu wysokim bądź bardzo wysokim) z potrzebami identyfikowanymi na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego w momencie, gdy beneficjenci składali wniosek o dofinansowanie.

Wykres 15. W jakim stopniu wsparcie z Programu na rzecz rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego było zgodne z potrzebami identyfikowanymi na obszarze Państwa jednostki samorządu terytorialnego w momencie, gdy składali Państwo wniosek o dofinansowanie?

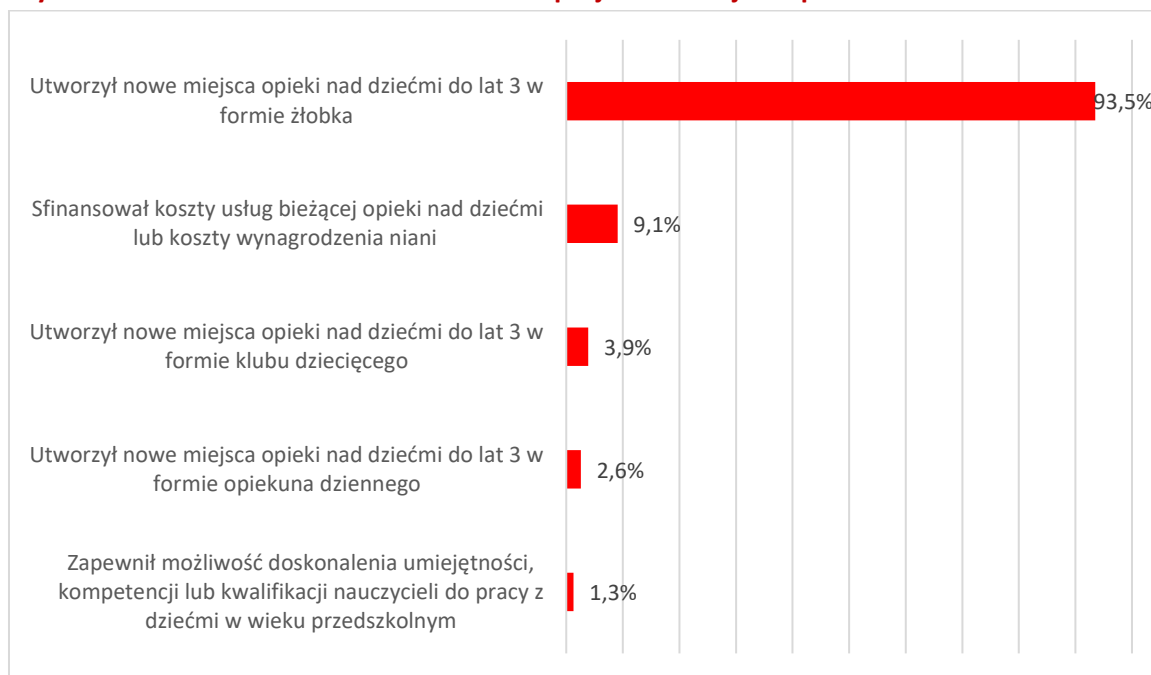

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Biorąc pod uwagę powyższe, warto przyjrzeć się formom działań, które realizowano w ramach analizowanych projektów. W ramach projektów realizowanych w ramach poddziałań 8.3.1 oraz 8.3.2 zdecydowanie najczęściej tworzono nowe miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka – wariant ten wskazało aż 93,5% tej grupy badanych. Dla porównania, tworzenie miejsc w formie klubu dziecięcego było zdecydowanie mniej popularne i przypadło na nieco ponad 9% badanych. Jeszcze rzadsze było tworzenie ww. miejsc w formie opiekuna dziennego (zaledwie 2,6%).

⁴⁵ Ibidem.

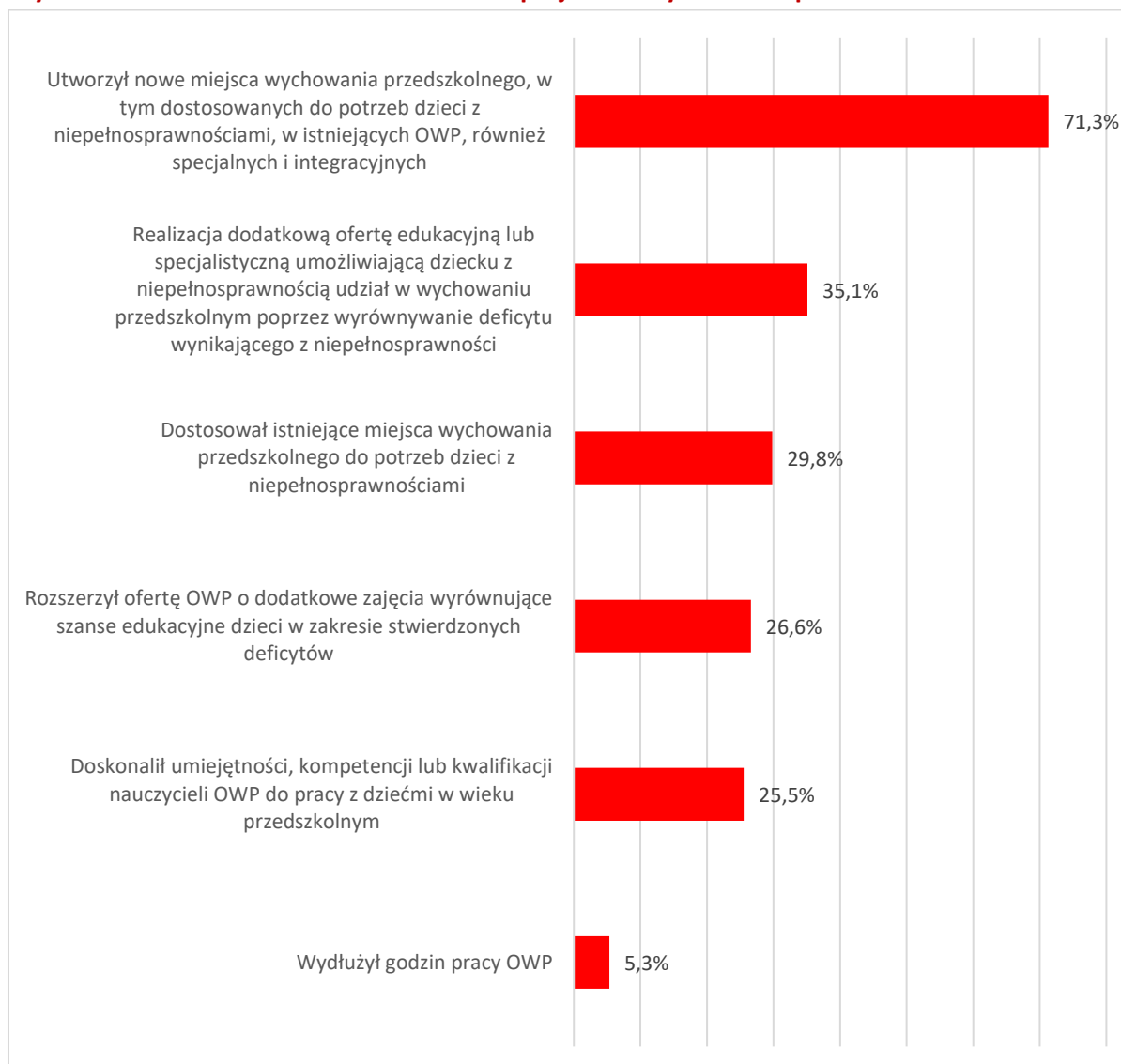
Wykres 16. Realizowane działania w ramach projektu – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1 oraz 8.3.2

W przypadku poddziałania 10.1.4. zdecydowanie najczęściej beneficjenci podejmowali się w ramach projektów tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami (ponad 71% ogółu badanych tejże grupy). Niemal co trzeci badany realizował dodatkową ofertę edukacyjną lub specjalistyczną umożliwiającą dziecku z niepełnosprawnością udział w wychowaniu przedszkolnym. Jednocześnie niemal 30% badanych dostosowało istniejące już miejsca wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.

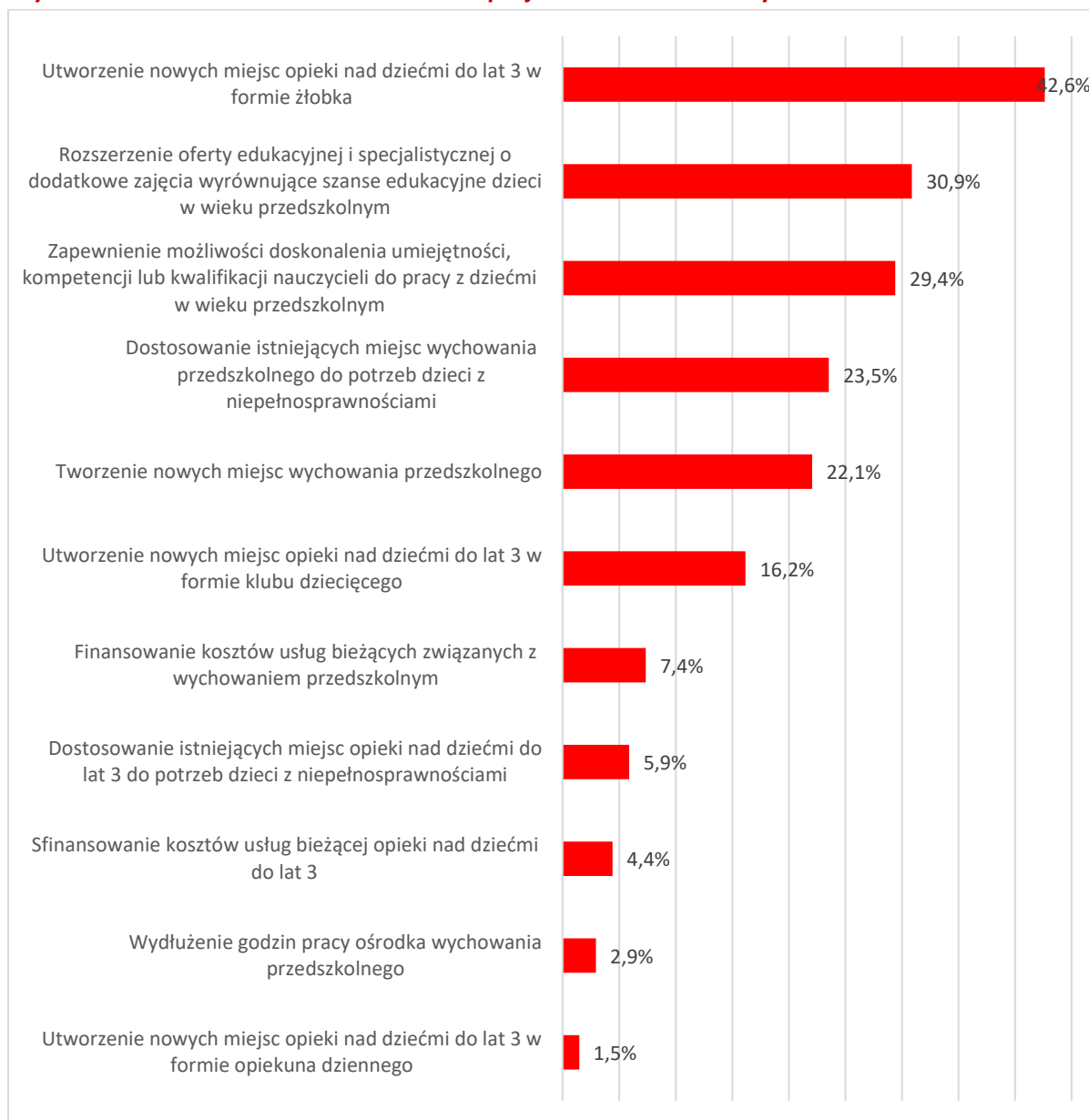
Wykres 17. Realizowane działania w ramach projektu – wychowanie przedszkolne

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 10.1.4

Również w przypadku wnioskodawców nieskutecznie ubiegających się o wsparcie najpopularniejszym działaniem w ramach planowanych projektów było tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka (blisko 43%). Tworzeniem miejsc wychowania przedszkolnego było z kolei mniej popularne (22,1%), a większe zainteresowanie odnotowano w obszarze rozszerzenia oferty edukacyjnej i specjalistycznej (niemal 31%).

Wykres 18. Planowane działania w ramach projektu – wnioskodawcy nieskuteczni

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z wnioskodawcami nieskutecznymi

W celu uzupełnienia odpowiedzi na analizowane pytanie badawcze, zbadano trafność zainteresowania poszczególnymi formami wsparcia poprzez analizę *social listening*. Zagadnienia dotyczące analizowanej interwencji najczęściej publikowane były na portalu Facebook (Fundusze Europejskie dla Mazowsza). Na 56 wpisów dotyczących miejsc opieki nad dziećmi dla lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego opublikowanych w analizowanym okresie uzyskano ponad 1 500 reakcji pozytywnych i jedynie 43 negatywne. Materiały były też stosunkowo często komentowane (108 komentarzy) i udostępniane (149 udostępnień). Analogiczne konta na portalu youtube oraz X były zdecydowanie mniej popularne i odnotowały niższe wskaźniki. Biorąc jednak pod uwagę spore zainteresowanie i pozytywny odbiór internautów treści zamieszczanych w social mediach, można mówić o istotnym poziomie zainteresowania tymże tematem.

Tabela 20. Aktywność użytkowników korzystających z wybranych profili na portalach społecznościowych w okresie 06.2022 r. – 12.2023 r. dotycząca opieki nad dzieckiem do lat 3 i wychowania przedszkolnego

	Facebook Fundusze Europejskie dla Mazowsza	x.com Fundusze dla Mazowsza	YouTube Fundusze dla Mazowsza
Liczba wpisów dot. opieki nad dzieckiem do lat 3 i wychowania przedszkolnego	56	12	7
Liczba reakcji pozytywnych na wpis – łącznie	1531	51	35
Liczba reakcji pozytywnych na wpis – średnio pod wpisem	27	4	5
Liczba reakcji negatywnych na wpis – łącznie	43	0	0
Liczba reakcji negatywnych na wpis – średnio pod wpisem	0,77	0	0
Liczba udostępnień – łącznie	149	19	0
Liczba udostępnień – średnio dla 1 wpisu	3	2	0
Liczba komentarzy – łącznie	108	0	1
Liczba komentarzy – średnio dla 1 wpisu	2	0	0,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy treści internetowych

Cennym uzupełnieniem informacji w zakresie niniejszego pytania badawczego są również wyniki przeprowadzonych **wywiadów pogłębionych**. Ich zdaniem, w zakresie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 to żłobki okazały się najbardziej trafną formą wsparcia, szczególnie w zakresie umożliwienia rodzicom powrotu na rynek pracy. Ta forma opieki jest kompleksowa i pozwala na zapewnienie dłuższych godzin opieki, co odpowiadało potrzebom rodziców pracujących. Tym samym, to właśnie żłobki cieszyły się największym zainteresowaniem wnioskodawców oraz samych rodziców. Formy wsparcia w postaci dziennych opiekunów i klubów dziecięcych również były obecne, cieszyły się mniejszym zainteresowaniem wnioskodawców i rodziców niż żłobki. Wynikało to prawdopodobnie z mniejszej elastyczności w zakresie godzin opieki i ograniczeń w liczbie dzieci, jakie mogły być objęte opieką. Zauważono jednak, że dzienni opiekunowie i kluby dziecięce były jednak istotne na terenach wiejskich, gdzie żłobki były mniej dostępne.

Również wyniki **benchmarkingu** wskazują, że (na obszarze innych, analizowanych województw) najbardziej trafną formą wsparcia w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 okazało się tworzenie nowych miejsc w żłobkach, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Ta forma cieszyła się największym zainteresowaniem beneficjentów, ponieważ odpowiadała na potrzeby związane z powrotem rodziców, szczególnie matek, na rynek pracy. W żłobkach i klubach dziecięcych organizowano także dodatkowe zajęcia, takie jak rytmika i język angielski, co wzbogacało ofertę opiekuńczo-wychowawczą i przyciągało rodziców.

Czy działania realizowane do tej pory w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 są adekwatne do potrzeb określonych w dokumentach strategicznych województwa? Czy założenia kierunków wsparcia we wskazanym obszarze pozostają aktualne w momencie realizacji badania?

Dokument „Regionalna strategia innowacji dla Mazowsza do 2020 roku” zwraca uwagę na rosnącą potrzebę opieki nad dziećmi do lat 3, szczególnie w formie żłobków, które w 2010 roku były zlokalizowane głównie w Warszawie (78%) oraz w mniejszych miejscowościach w pobliżu stolicy. W 2010 roku województwie mazowieckim funkcjonowało 68 żłobków, z czego 53 w Warszawie⁴⁶.

W badanym okresie widoczna jest zauważalna zmiana w liczbie żłobków, łącznie z oddziałami żłobkowymi i klubami dziecięcymi, na terenie Mazowsza (Tabela 19). W 2015 roku działało już 445 tego typu placówek, w 2019 roku 786, a w 2022 roku już 929. Co istotne, coraz bardziej proporcjonalnie rozkładają się one pomiędzy m.st. Warszawę i inne podregiony województwa mazowieckiego. W 2022 roku 53,71% żłobków znajdowało się w innych podregionach województwa niż Podregion Miasto Warszawa.

Tabela 21. Liczba żłobków, oddziałów i klubów dziecięcych oraz procentowy udział placówek w m.st. Warszawa

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	445	512	592	686	786	788	861	929
PODREGION MIASTO WARSZAWA	56,18%	53,71%	54,39%	52,04%	50,89%	49,11%	46,80%	46,29%

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

W „Regionalnej strategii innowacji dla Mazowsza do 2020 roku” podkreślono, że upowszechnianie wczesnej edukacji (żłobek, przedszkole) ma ogromne znaczenie dla kształtowania umiejętności uczenia się, łatwości zdobywania wiedzy i kapitału społecznego dzieci. Jest również skuteczną formą budowania postaw kreatywnych i pro-przedsiębiorczych, a także wyrównywania szans edukacyjnych i zapobiegania wykluczeniu społecznemu dzieci z rodzin o niskim statusie społecznym⁴⁷.

W dokumencie tym wskazano, że współczynnik skolaryzacji przedszkolnej w Mazowszu wzrósł do prawie 80% w 2011 roku, ale zauważono także duże różnice pomiędzy miastami (np. 93,1% w Warszawie), a obszarami wiejskimi (55,2%)⁴⁸.

⁴⁶ Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2020 roku: System wspierania innowacyjności oraz inteligentna specjalizacja regionu, załącznik do uchwały Nr 23/15 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 16 marca 2015 r., Warszawa 2015, s. 100.

⁴⁷ Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2020 roku: System wspierania innowacyjności oraz inteligentna specjalizacja regionu, załącznik do uchwały Nr 23/15 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 16 marca 2015 r., Warszawa 2015, s. 101.

⁴⁸ Ibidem.

Nadal obserwuje się zróżnicowanie przestrzenne w odniesieniu do wychowania przedszkolnego, ale sytuacja ulega poprawie, a współczynnik skolaryzacji przedszkolnej powoli rozkłada się podobnie we wszystkich podregionach Regionu Warszawskiego Stołecznego i Regionu Mazowieckiego Regionalnego.

Tabela 22. Dzieci w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat

	2020	2021	2022	2023
PODREGION MIASTO WARSZAWA	1 013,5	1 017,9	1 078,5	1 076,0
PODREGION WARSZAWSKI WSCHODNI	918,6	940,6	980,4	991,4
PODREGION WARSZAWSKI ZACHODNI	923,7	948,4	1 002,3	1 021,2
PODREGION CIECHANOWSKI	801,4	842,7	876,0	886,6
PODREGION OSTROŁĘCKI	819,9	848,2	886,0	910,7
PODREGION RADOMSKI	825,4	856,4	895,9	918,4
PODREGION PŁOCKI	827,2	862,8	902,0	914,4
PODREGION SIEDLECKI	895,8	918,1	951,1	966,2
PODREGION ŻYRARDOWSKI	881,1	910,5	958,5	965,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Również w „Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze” ujęte zostały kwestie związane z opieką żłobkową i edukacją przedszkolną. Znalazły się one w jednym z kierunków działań, mianowicie w Kierunku 19, dotyczącym aktywizacji rezerw rynku pracy i poprawy sytuacji demograficznej, w działaniu 19.2, które skupia się na upowszechnianiu opieki żłobkowej i przedszkolnej⁴⁹. W strategii podkreślono, że rozwój tych form opieki jest kluczowy dla umożliwienia zawodowej aktywizacji rodziców, którzy po narodzinach dziecka zdecydowali się przerwać swoją karierę zawodową⁵⁰.

Następnie „Strategia ZIT dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego” również zwróciła uwagę na problem ograniczonego dostępu do usług opiekuńczych nad dziećmi w wieku do lat 3, co utrudnia powrót rodziców na rynek pracy⁵¹. W analizie SWOT dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście realizacji ZIT jako słabą stroną wskazano m.in. niski odsetek dzieci objętych opieką żłobkową, liczne gminy bez oferty w tym zakresie⁵².

Dlatego podobnie jak RPO WM 2014-2020, dokument ten kładzie nacisk na poprawę wskaźnika objęcia opieką żłobkową, który w 2013 roku wynosił 8,9%, a dla którego jako wartość docelową w

⁴⁹ Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze, załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r., s. 60.

⁵⁰ Ibidem, s. 67.

⁵¹ Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego, załącznik do uchwały nr 35 Komitetu Sterującego ZIT WOF z dn. 20 listopada 2019 r., wersja VIII z dn. 20.11.2019 r., s. 24.

⁵² Ibidem, s. 50.

2023 roku określono 9,9%⁵³. Jak wskazują dane zawarte w poniższej tabeli, wartość tę udało się osiągnąć dla całego województwa mazowieckiego oraz dla obu regionów, jednak nadal widoczne jest wyraźne zróżnicowanie regionalne pomiędzy Regionem Warszawskim Stołecznym i Regionem Mazowieckim Regionalnym⁵⁴.

Tabela 23. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
MAKROREGION WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	5,4	6,9	7,7	8,7	9,5	11,1	13,5	14,1	16,6	19,5
REGION WARSZAWSKI STOŁĘCZNY	8,2	10,1	11,2	12,2	13,4	15,2	17,9	18,8	21,6	25,1
REGION MAZOWIECKI REGIONALNY	1,7	2,4	2,9	3,5	3,7	5,0	6,9	6,9	8,8	10,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS, <https://bdl.stat.gov.pl> (dostęp: 26.09.2024 r.).

Opublikowana w 2022 roku „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze” ponownie odnosi się do zróżnicowania upowszechnienia opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej na terenach miejskich i wiejskich. Jak wskazano w dokumencie, w *miastach odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych instytucjonalną opieką jest ponad czterokrotnie wyższy niż na wsi (w miastach – 18,9%, na wsi – 4,3%)*. W przypadku wychowania przedszkolnego dysproporcje są mniejsze, jednak dane wskazują, że z placówek zlokalizowanych w miastach korzystają również dzieci z obszarów wiejskich. Jednocześnie województwo zajmuje czołowe miejsca w kraju pod względem udziału dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (93,5%) i opieką żłobkową (13,9%)⁵⁵.

Strategia podkreśla konieczność rozwijania dostępnych usług społecznych, w tym usług opiekuńczo-wychowawczych, a także wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki w ramach kierunku „Mazowsze zintegrowane społecznie”. Jako jeden z kierunków działań określa aktywizację społeczno-gospodarczą mieszkańców, gdzie ważnym działaniem jest upowszechnianie opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego⁵⁶.

Uszczegółowiając kierunki i działania w obszarze „Mazowsze zintegrowane społecznie”, w dokumencie podkreśla się, że opieka żłobkowa oraz przedszkolna powinna upowszechniana w celu aktywizacji zawodowej osób zajmujących się dziećmi. Jako wyzwanie wskazuje się *rozwój infrastruktury społecznej poprzez budowę i modernizację bazy lokalowej placówek (w szczególności*

⁵³ Ibidem, s. 63.

⁵⁴ Szczegółowo różnice te zostały opisane we wcześniejszej części raportu, patrz Tabela 7. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach.

⁵⁵ Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne, Mazowsze Załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022 r., s. 26.

⁵⁶ Ibidem, s. 69.

przedszkoli i żłobków), w tym doposażenie pracowni przedmiotowych w sprzęt i pomoce naukowe oraz dostosowywanie budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami⁵⁷.

Ponownie warto również odnieść się do wyników wywiadów pogłębionych. Badani potwierdzili, że działania realizowane dotychczas w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 w województwie mazowieckim były w dużej mierze zgodne z potrzebami określonymi w dokumentach strategicznych regionu. Programy takie jak „MALUCH+” koncentrowały się na zwiększeniu dostępności miejsc opieki nad najmłodszymi dziećmi, co odpowiadało celom strategicznym województwa. Zaznaczono jednocześnie, że założenia kierunków wsparcia w tym obszarze wymagają aktualizacji. Zmieniające się prognozy demograficzne, wskazujące na spadek liczby dzieci w regionie, sugerują konieczność dostosowania strategii do nowych realiów. W związku z tym, dalsze działania powinny uwzględniać nie tylko tworzenie nowych miejsc opieki, ale także koncentrację na podnoszeniu jakości istniejących placówek oraz dostosowywaniu ich oferty do zmieniających się potrzeb społeczności lokalnych.

Zgodność interwencji z potrzebami regionu, w tym dokumentami strategicznymi była również charakterystyczna dla innych województw, co potwierdził przeprowadzonych benchmarking. Jak wskazywano, interwencje wspierały m.in. tworzenie nowych miejsc opieki oraz rozwój placówek, co było zgodne z celami strategicznymi dotyczącymi wzrostu dostępności i efektywności kształcenia oraz wychowania najmłodszych dzieci. Realizowane projekty umożliwiały zwiększenie miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych, odpowiadając na potrzeby społeczne i wspierając powrót rodziców, głównie matek, na rynek pracy. Podobnie jak w przypadku RPO WM, mimo że dotychczasowe działania spełniały założenia poszczególnych strategii, niektóre potrzeby pozostały niezaspokojone. W regionach wciąż istnieją obszary, gdzie dostępność placówek jest niewystarczająca, co wskazuje na konieczność kontynuacji wsparcia.

Czy podjęte działania w ramach RPO WM 2014-2020 w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 przyczyniły się do efektywnego zarządzania rozwojem tj. czy właściwie określono cele rozwojowe, środki finansowe i zapewniono możliwości ich realizacji?

Wyniki ewaluacji śródkresowej wskazują, że działania podjęte w ramach RPO WM 2014-2020 w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6, pomimo niewystarczającej wysokości środków finansowych na zaspokojenie potrzeb województwa w zakresie opieki nad dziećmi, skutecznie przyczyniły się do efektywnego zarządzania rozwojem, zapewniając tym samym wsparcie dla rodziców i poprawiając dostępność opieki nad dziećmi. Cele rozwojowe, środki finansowe oraz możliwości ich realizacji zostały odpowiednio określone i wdrożone, co potwierdzają wyniki wywiadów pogłębionych z przedstawicielami instytucji zarządzającej. Proces realizacji projektów obejmował staranne programowanie, weryfikację wskaźników oraz monitorowanie efektów, co sprzyjało osiągnięciu zakładanych celów⁵⁸.

Działania w ramach RPO WM 2014-2020 skoncentrowano na zwiększeniu dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wsparciu wychowania przedszkolnego dla dzieci do lat 6. W ramach

⁵⁷ Ibidem, s. 71.

⁵⁸ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 57-58.

projektów wprowadzono kryteria, które ograniczały możliwość pobierania zawyżonych opłat za usługi opiekuńcze, co zwiększyło dostępność usług oraz zapewniło inkluzywny dostęp do projektu. Ponadto, przełamano dysproporcje regionalne poprzez ukierunkowanie projektów na gminy o niskim odsetku dzieci objętych opieką⁵⁹.

Duży odsetek projektów nie otrzymał dofinansowania z powodu wyczerpania alokacji, co świadczy o niedoborze środków wobec potrzeb województwa. Niemniej jednak, środki zostały dobrze ukierunkowane, a kryteria weryfikacji projektów pozwalały na odpowiednie zarządzanie ograniczonymi zasobami⁶⁰.

Wsparcie świadczone w ramach interwencji przyczyniło się do osiągnięcia celów rozwojowych województwa mazowieckiego. W ramach interwencji aktywizowano zawodowo rodziców i opiekunów prawnych dzieci, co zwiększyło ich możliwości podjęcia pracy i wpłynęło na rozwój gospodarczy regionu⁶¹.

Nawiązując z kolei do wyników wywiadów pogłębionych wskazać należy, że zdaniem badanych działania realizowane w ramach RPO WM 2014-2020 w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 przyczyniły się do efektywnego zarządzania rozwojem w województwie mazowieckim. Wywiady oraz analizy przeprowadzone na potrzeby ewaluacji wskazują, że cele, środki finansowe i założenia realizacyjne były generalnie dobrze dopasowane do potrzeb społecznych i rozwojowych regionu. Cele rozwojowe koncentrowały się na zwiększeniu dostępności usług opiekuńczych i wychowawczych oraz na wspieraniu aktywizacji zawodowej rodziców, szczególnie kobiet, co miało pozytywny wpływ na rynek pracy i struktury społeczne. Zidentyfikowane cele odpowiadały na potrzeby demograficzne i społeczno-gospodarcze województwa, co potwierdza skuteczność planowania strategicznego. Środki finansowe zostały rozdzielone na różne formy wsparcia, co pozwoliło na odpowiednie reagowanie na potrzeby różnych grup społecznych oraz na pokrycie „białych plam” w dostępności usług opiekuńczych. W wywiadach wskazywano, że projekty finansowe były dostosowane do potrzeb zarówno w zakresie infrastruktury (remonty, doposażenie placówek), jak i wsparcia operacyjnego (np. wynagrodzenia dla opiekunów). Jednocześnie podkreślano, że zapewniono odpowiednią trwałość działań, wymagając od beneficjentów utrzymania nowych placówek przez kilka lat po zakończeniu projektów, co wspierało zrównoważony rozwój. Środki przeznaczono również na podnoszenie jakości opieki i wsparcie dzieci z niepełnosprawnościami, co dodatkowo wzmacniało adekwatność interwencji.

---

⁵⁹ Ibidem, s. 58.

⁶⁰ Ibidem, s. 57.

⁶¹ Ibidem.

W jaki sposób w projektach z obszaru opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 zapewniono wypełnianie zasad horyzontalnych, tj. zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zasady równości szans kobiet i mężczyzn, zasady zrównoważonego rozwoju?

W projektach z obszaru opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6 uwzględniono wszystkie zasady horyzontalne, przy czym największy nacisk położono na zasadę równości szans i niedyskryminacji, szczególnie w kontekście dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Zasady te były realizowane w następujący sposób⁶²:

RÓWNOŚĆ SZANS I NIEDYSKRYMINACJA, W TYM DOSTĘPNOŚĆ DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

- Projekty uwzględniające możliwość zastosowania mechanizmu racjonalnych usprawnień w razie potrzeby.
- Organizacja zajęć dedykowanych dzieciom z niepełnosprawnościami oraz wyrównujących deficyty rozwojowe.
- Dostosowanie miejsc opieki nad dziećmi do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami, a także do potrzeb opiekunów z niepełnosprawnościami zatrudnionych w ramach projektów.
- Przyznawanie punktów premiujących w procesie rekrutacji rodzicom dzieci z niepełnosprawnościami.

RÓWNOŚĆ SZANS Kobiet I MĘŻCZYŹN

- Wsparcie kobiet w powrocie na rynek pracy po urodzeniu i wychowaniu dziecka, co było szczególnie widoczne w projektach realizowanych w ramach poddziałania 8.3.1.
- Zatrudnienie w ramach projektów obejmowało zarówno kobiety, jak i mężczyzn.
- Niewykluczający, niezależny od płci dostęp do projektów.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

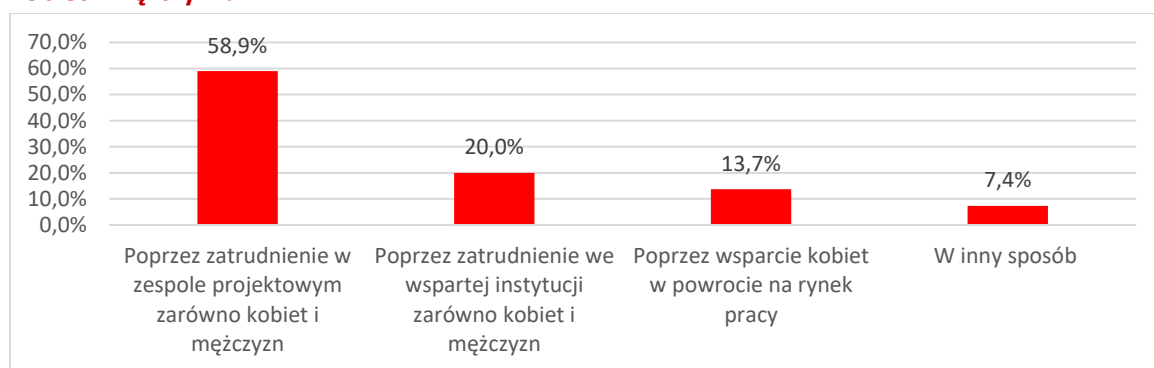
- Podkreślanie w projektach przede wszystkim środowiskowego aspektu zasady zrównoważonego rozwoju, np. poprzez organizację akcji związanych ze zbiórką makulatury, segregacją odpadów, czy promowaniem energooszczędnych rozwiązań (ograniczenie zużycia papieru, instalacje fotowoltaiczne).
- Uwzględnianie w projektach również społecznych i gospodarczych elementów zasady zrównoważonego rozwoju, takich jak przeciwdziałanie nierównościami w dostępie do opieki nad dziećmi w różnych regionach.

Cennych informacji dostarcza w tym obszarze również analiza wyników przeprowadzonej ankietyzacji. Jak wskazywali beneficjenci, najczęściej w zakresie zapewnienia zasady równości szans kobiet i mężczyzn zatrudniano w zespole projektowym zarówno kobiety, jak i mężczyzn (blisko 59%

⁶² Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 59-62.

ogółu wskazań). Co piąty badany wskazał na zatrudnienie we wspartej instytucji zarówno kobiet, jak i mężczyzn, a blisko 14% wspierało kobiety w powrocie na rynek pracy.

Wykres 19. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans kobiet i mężczyzn?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

W przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, badani wskazywali głównie na zatrudnienie w zespole projektowym osób z niepełnosprawnościami (33% ogółu wskazań). Na drugiej pozycji w poniższym zestawieniu znalazło się dostosowanie miejsc do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Niemal 15% wskazań przypadło również na dostosowanie miejsc pracy we wspartych instytucjach do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 20. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Jak wskazują wyniki wywiadów pogłębionych w projektach uwzględniano dostępność architektoniczną, co obejmowało montaż podjazdów dla wózków, wind oraz dostosowanie pomieszczeń i szerokości drzwi do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Deklarowano również stosowanie zasady racjonalnych usprawnień, co oznaczało, że w przypadku uczestnictwa dzieci lub opiekunów z niepełnosprawnościami zapewniano dodatkowe dostosowania warunków lokalowych. Jednocześnie zapewniono dostępność informacji, np. strony internetowe i materiały promocyjne były zgodne ze standardami WCAG 2.0, co ułatwiało korzystanie z nich osobom z różnymi dysfunkcjami wzroku lub słuchu. Zwracano także uwagę, by nie utrzymywać stereotypów oraz aby komunikacja była zrozumiała i dostępna dla wszystkich.

Ponadto, zdaniem badanych projekty przyczyniały się do aktywizacji zawodowej rodziców, szczególnie kobiet, wspierając ich powrót na rynek pracy po przerwie związanej z macierzyństwem. Tworzenie miejsc opieki nad dziećmi miało na celu zmniejszenie barier dostępu do zatrudnienia wynikających z obowiązków opiekuńczych, które w większym stopniu obciążają kobiety. W projektach uwzględniano także równość w zatrudnieniu, np. zapewniano, że przy rekrutacji do zespołów projektowych priorytetem były kwalifikacje i kompetencje, a nie płeć. Wykorzystano również szkolenia na temat równości szans kobiet i mężczyzn, aby zwiększyć świadomość wśród personelu realizującego projekty.

Zasada zrównoważonego rozwoju była z kolei weryfikowana głównie przez deklaracje projektowe. Beneficjenci deklarowali oszczędność zasobów, takich jak papier, prąd i woda, oraz stosowanie ekologicznych materiałów w ramach wyposażenia i infrastruktury placówek. Zasada ta była także realizowana poprzez segregację odpadów oraz ograniczenie drukowania materiałów. Choć zdaniem respondentów działania te miały charakter głównie deklaracyjny, wspierały świadomość ekologiczną w projektach.

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy zogniskowanych wywiadów pogłębionych. Potwierdzili, że w projektach zapewniono otwartą i elastyczną rekrutację zarówno dla dzieci, jak i nauczycieli. Ustalono zasady niedyskryminacji pod względem płci, wyznania, niepełnosprawności czy wykluczenia społecznego, co zostało uwzględnione w dokumentacji i promocji projektu. Personel był szkolony z zakresu niedyskryminacji i używania języka wrażliwego ze względu na płeć. Ponadto projekty były nakierowane na dostosowanie infrastruktury i zajęć do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Przykładowo, stworzono sale do integracji sensorycznej i przystosowano łazienki oraz korytarze w placówkach, aby były dostępne dla dzieci z różnymi potrzebami.

Czy identyfikuje się komplementarność zakresu interwencji realizowanej w ramach RPO WM 2014-2020 z krajowymi programami operacyjnymi lub Programem Resortowym MRPiS „MALUCH+”

Jak wykazała przeprowadzona analiza, identyfikuje się komplementarność działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych realizowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego (RPO WM) na lata 2014-2020 oraz krajowego Programu Resortowego „MALUCH+”. Oba programy dążą do zwiększenia dostępności miejsc opieki nad dziećmi, a także umożliwienia powrotu rodziców, szczególnie kobiet, na rynek pracy.

RPO WM 2014-2020 koncentruje się na finansowaniu tworzenia nowych miejsc w żłobkach, klubach dziecięcych oraz usług świadczonych przez dziennych opiekunów, co odpowiada na potrzebę zwiększenia dostępności tych usług w województwie mazowieckim. Program uwzględnia również wsparcie dla rodziców w zakresie godzenia życia zawodowego z prywatnym oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Z kolei Program „MALUCH+” na lata 2022-2029, realizowany na poziomie krajowym, wspiera rozwój instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 poprzez dofinansowanie tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki. Program wspiera finansowanie funkcjonowania miejsc w żłobkach, klubach dziecięcych oraz u dziennych opiekunów. „MALUCH+” również przyczynia się do osiągnięcia celów barcelońskich, zwiększając liczbę miejsc opieki, co umożliwi rodzicom, zwłaszcza kobietom, powrót na rynek pracy.

Program „MALUCH+” umożliwi realizację projektów infrastrukturalnych związanych z tworzeniem miejsc opieki dla dzieci do 3 roku życia, co jest znacznie ograniczone w ramach RPO WM 2014-2020. Dzięki temu program wspiera działania podejmowane w ramach Osi Priorytetowej 8 RPO WM 2014-2020.

Oba programy są częścią skoordynowanego działania na rzecz zwiększenia dostępności usług opiekuńczych, co ma istotne znaczenie dla wzrostu aktywności zawodowej rodziców i zmniejszenia ryzyka wykluczenia społecznego, szczególnie w gminach z niewystarczającą liczbą miejsc opieki.

Warto w tym obszarze zwrócić również uwagę na wyniki przeprowadzonego panelu eksperckiego. Zdaniem respondentów działania te są generalnie komplementarne. W RPO WM główny nacisk położono na rozwój infrastruktury i zwiększanie liczby miejsc w placówkach dla dzieci do lat 3, natomiast program „MALUCH+” bardziej koncentruje się na bieżącym finansowaniu, doposażaniu oraz dostosowywaniu placówek do potrzeb dzieci, w tym dzieci ze specjalnymi potrzebami. Oba programy wspólnie przyczyniły się do zwiększenia dostępności miejsc opieki, co pozytywnie wpłynęło na możliwości powrotu rodziców na rynek pracy, szczególnie kobiet. Działania w ramach „MALUCH+” były również skoncentrowane na osiągnięciu celów tzw. celów barcelońskich, co nie było w zakresie RPO WM.

Warto zaznaczyć, że na podstawie przeprowadzonego benchmarkingu wskazać można, że również pozostałe interwencje (podejmowane na poziomie regionalnym w innych województwach) pozostawały na podobnym stopniu komplementarności z programem MALUCH+. Dzięki temu środki regionalne i krajowe mogły się wzajemnie uzupełniać, zwiększając dostępność i jakość miejsc opieki.

Czy identyfikuje się nakładanie zakresu interwencji realizowanej w ramach RPO WM 2014-2020 z krajowymi programami operacyjnymi lub Programem Resortowym MRPiS „MALUCH+”

Nie zidentyfikowano istotnego nakładania się zakresu interwencji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego 2014-2020 z programami krajowymi, takimi jak „MALUCH+”. Oba programy działają komplementarnie, choć mogą w niektórych obszarach dublować pewne działania. Program „MALUCH+” koncentruje się na tworzeniu i dofinansowaniu miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, podczas gdy RPO WM 2014-2020 obejmuje szerszą pojętą aktywizację rodziców, głównie kobiet, oraz rozwój regionalny poprzez wsparcie lokalnych inicjatyw.

Obie interwencje są zharmonizowane, co pozwala na uzupełnianie działań w regionach, gdzie dostęp do opieki nad dziećmi jest ograniczony. W ramach RPO WM 2014-2020 nakład interwencji może wystąpić tam, gdzie lokalne jednostki jednocześnie korzystają z finansowania krajowego i regionalnego, jednak w praktyce programy te są realizowane na różnych poziomach i z różnymi źródłami finansowania, co pozwala uniknąć bezpośredniego konfliktu czy powielania działań.

Niemniej zauważono, że istnieje częściowe nakładanie się zakresu interwencji obu programów: zarówno „MALUCH+”, jak i RPO WM finansują m.in. wynagrodzenia oraz zakup pomocy dydaktycznych. Różnice pojawiają się jednak w zakresie wartości projektów. W programie „MALUCH+” maksymalne dofinansowanie wynosi od 15 do 30 tys. PLN na utworzenie jednego miejsca opieki oraz 5 tys. PLN na wsparcie dziennego opiekuna, podczas gdy w RPO WM 2014-2020 nie wprowadzono takich limitów (przy czym wartości wszystkich projektów nie mogły przekraczać wartości alokacji na poszczególne nabory).

W jakim stopniu interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 odpowiada na zdiagnozowane potrzeby zawarte w Zaleceniach Rady dla Polski (Country Specific Recommendations) i Country Report dla Polski na poziomie regionalnym?

Interwencja w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego (RPO WM) na lata 2014-2020 w obszarze opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym jest odpowiedzią na kluczowe potrzeby zidentyfikowane w Zaleceniach Rady dla Polski oraz w Sprawozdaniach Krajowych.

W 2014 roku w Zaleceniach Krajowych dla Polski podkreślano problem wysokiego bezrobocia wśród młodych osób, w tym młodych rodziców⁶³. Wskazywano także na niski poziom zatrudnienia wśród kobiet, którego przyczynę upatrywano w ograniczonym dostępie do opieki nad dziećmi, szczególnie na terenach wiejskich, a także w nierównościach w dostępie do placówek opiekuńczych i przedszkolnych⁶⁴. W związku z tym, Rada Unii Europejskiej zalecała kontynuowanie działań na rzecz zwiększenia aktywności zawodowej kobiet, zwłaszcza poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości i przystępnej cenowo opieki nad dziećmi oraz edukacji przedszkolnej, jak również zagwarantowanie stabilnego finansowania tych usług oraz wykwalifikowanego personelu⁶⁵. Zwrócono uwagę na znaczne wysiłki na rzecz podniesienia liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym oraz zapewnienia większej liczby placówek opieki nad dziećmi, jednak współczynnik aktywności zawodowej kobiet oraz zapewnienia większej liczby placówek opieki nad dziećmi. Niemniej jednak Polska wciąż zajmowała jedno z ostatnich miejsc w UE pod względem dostępności

⁶³ Zalecenie Rady z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. (2014/C 247/19), Dz. Urz. UE C 247/97 z 29.7.2014, s. 2.

⁶⁴ Zalecenie Rady z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. (2014/C 247/19), Dz. Urz. UE C 247/97 z 29.7.2014, s. 3.

⁶⁵ Ibidem, s. 4.

usług opieki nad małymi dziećmi, a większość instytucji oferujących takie usługi skupiona była w obszarach miejskich⁶⁶.

W 2015 roku Rada Unii Europejskiej nadal podkreślała problem niedostatecznej dostępności do opieki nad dziećmi oraz wychowania przedszkolnego, którego efektem był wciąż niski współczynnik aktywności zawodową kobiet. Choć aby rozwiązać ten problem, Polska zwiększyła dostępność edukacji przedszkolnej, wciąż zajmowała jedno z ostatnich miejsc wśród państw członkowskich pod względem dostępności usług opieki nad małymi dziećmi⁶⁷.

W 2016 roku w Country Specific Recommendations dla Polski zauważono istotny wzrost dostępności wychowania przedszkolnego oraz opieki nad dziećmi do 3 roku życia. Mimo to, dostępność tych usług wciąż oceniano jako najniższą w Unii Europejskiej. Zwrócono również uwagę na program „Rodzina 500+”, który mógł zniechęcać młodych rodziców lub opiekunów prawnych do podejmowania pracy zawodowej⁶⁸.

W kolejnym, 2017 roku, Komisja Europejska zwróciła uwagę, że program ten może zmniejszyć aktywność zawodową ludności, w szczególności w przypadku kobiet, w momencie, w którym dzięki podejmowanym działaniom sytuacja na rynku pracy zaczęła się poprawiać. Obawy KE dotyczyły faktu, że wysokość świadczenia 500+ na dziecko oraz ograniczone stosowanie kryterium dochodowego przy jego przyznawaniu zniwelują zachęty do podjęcia zatrudnienia będące elementem innych świadczeń socjalnych⁶⁹.

W 2018 roku stwierdzono, że faktycznie Program „Rodzina 500+” spowodował spadek chęci zatrudnienia wśród osób opiekujących się dziećmi. Współczynnik aktywności zawodowej kobiet nadal był niski, na co dodatkowo wpływał mały odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką zinstytucjonalizowaną – wciąż jeden z najniższych w UE. Stąd zalecenia po raz kolejny koncentrowały się na konieczności zwiększania dostępu do usług opieki nad dziećmi oraz aktywizacji zawodowej kobiet⁷⁰.

W 2019 roku, wobec wciąż jednego z najniższych w Unii wskaźnika uczestnictwa dzieci do lat trzech w opiece instytucjonalnej oraz negatywnego wpływu na aktywność zawodową rodziców, głównie kobiet, świadczenia wychowawczego (ze względu na jego wysokość i konstrukcję)⁷¹, Rada Unii

---

⁶⁶ Ocena krajowego programu reform i programu konwergencji na 2014 r. dla Polski, {COM(2014) 422 final} Bruksela, dnia 2.6.2014 r., SWD(2014) 422 final, s. 20.

⁶⁷ Zalecenie Rady z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2015 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2015 r. (2015/C 272/24), Dz. Urz. UE C 272/91 z 18.8.2015, s. 3.

⁶⁸ Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2016 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2016 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2016 r. (2016/C 299/04), Dz. Urz. UE C 299/15 z 18.8.2016, s. 3.

⁶⁹ Zalecenie Rady z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2017 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2017 r. (2017/C 261/20), Dz. Urz. UE C 261/88 z 9.8.2017, s. 3-4.

⁷⁰ Zalecenie Rady z dnia 13 lipca 2018 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2018 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2018 r. (2018/C 320/20), Dz. Urz. UE C 320/88 z 10.9.2018, s. 2.

⁷¹ Zalecenie Rady z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2019 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r. (2019/C 301/21), Dz. Urz. UE C 301/123 z 5.9.2019, s. 3.

Europejskiej zaleciła Polsce podjęcie w latach 2019 i 2020 działań mających na celu zwiększenie uczestnictwa rodziców dzieci w rynku pracy, w tym przez poprawę dostępu do opieki nad dziećmi⁷².

W 2020 roku prognozowano, że ze względu na pandemię udział kobiet w rynku pracy pozostanie na niskim poziomie. Z uwagi na wpływ bezprecedensowych działań podjętych w celu ograniczenia rozprzestrzeniania się COVID-19, takich jak ścisła kwarantanna, nauczanie zdalne oraz tymczasowe zamknięcie żłobków i przedszkoli, na sytuację społeczną, zalecenia skupiały się na poprawie elastycznych form pracy⁷³.

W 2022 roku Rada Unii Europejskiej ponownie zauważyła dobrą sytuację na rynku pracy w Polsce, z rekordowo niską stopą bezrobocia, jednocześnie zwracając ponownie uwagę na ograniczone uczestnictwo w rynku pracy niektórych grup. Nadal, jak podkreśla Rada UE, wskaźnik objęcia dzieci w wieku do lat trzech opieką formalną pozostaje jednym z najniższych w państwach UE, a ograniczony dostęp do opieki nad dziećmi utrudnia kobietom wejście na rynek pracy⁷⁴. Tym samym ponownie zalecono Polsce podjęcie działań mających na celu zwiększenie uczestnictwa w rynku pracy, w tym przez poprawę dostępu do opieki nad dziećmi⁷⁵.

W Country Report dla Polski na przestrzeni lat wskazywano na podobne problemy. W latach 2014-2019 zwracano uwagę na niską aktywność zawodową kobiet, której negatywny wpływ przypisywano polityce socjalnej rządu, m.in. wydłużeniu urlopów rodzicielskich oraz wprowadzeniu programu „Rodzina 500+”⁷⁶. Jednocześnie podkreślano, że obowiązek przedszkolny dla sześciolatków oraz podniesienie wieku szkolnego do siedmiu lat mogą dodatkowo pogorszyć sytuację, zwiększając zapotrzebowanie na miejsca opieki nad dziećmi, które i tak są trudnodostępne⁷⁷.

W latach 2019 i 2020 zwracano uwagę na wzrastający odsetek kobiet biernych zawodowo z powodu obowiązków opiekuńczych nad dziećmi⁷⁸. Ze sprawozdań krajowych z lat 2022-2024 wynika, że

---

⁷² Zalecenie Rady z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2019 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r. (2019/C 301/21), Dz. Urz. UE C 301/123 z 5.9.2019, s. 6.

⁷³ Zalecenie Rady z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (2020/C 282/21), Dz. Urz. UE C 282/135 z 26.8.2020, s. 5-7.

⁷⁴ Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2022 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2022 r. (2022/C 334/21), Dz. Urz. UE C 334 z 12.7.2022, s. 6.

⁷⁵ Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2022 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2022 r. (2022/C 334/21), Dz. Urz. UE C 334 z 12.7.2022, s. 9.

⁷⁶ Ocena krajowego programu reform i programu konwergencji na 2014 r. dla Polski, {COM(2014) 422 final} Bruksela, 2.6.2014 r., SWD(2014) 422 final, s. 20; Dokument Roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2016 r., Bruksela, 26.2.2016 r., SWD(2016) 89 final, s. 21; Commission Staff Working Document, Country Report Poland 2017, Brussels, 22.2.2017, SWD(2017) 86 final, s. 22; Sprawozdanie krajowe – Polska 2018 r., {COM(2018) 120 final}, Bruksela, 7.3.2018 r., SWD(2018) 219 final, s. 28; Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, {COM(2019) 150 final}, Bruksela, 27.2.2019 r., SWD(2019) 1020 final, s. 32.

⁷⁷ Dokument Roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe – Polska 2016 r., Bruksela, 26.2.2016 r., SWD(2016) 89 final, s. 28; Commission Staff Working Document, Country Report Poland 2017, Brussels, 22.2.2017, SWD(2017) 86 final, s. 23.

⁷⁸ Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, {COM(2019) 150 final}, Bruksela, 27.2.2019 r., SWD(2019) 1020 final, s. 32; Sprawozdanie krajowe – Polska 2020, {COM(2020) 150 final}, Bruksela, 26.2.2020 r., SWD(2020) 520 final, s. 33.

sytuacja kobiet na rynku pracy w Polsce wciąż napotyka liczne wyzwania, a niska aktywność zawodowa kobiet związana z polityką socjalną pozostaje istotnym problemem⁷⁹.

W Country Report z 2022 roku po raz kolejny podkreślono, że sprawowanie obowiązków opiekuńczych nad dziećmi jest jedną z głównych barier utrudniających kobietom podjęcie zatrudnienia. W efekcie luka w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami dalej rosła, osiągając w 2020 roku poziom 15,7 %, a niskie uczestnictwo niektórych grup ludności w rynku pracy pogłębiło problem niedoboru pracowników⁸⁰.

Rada UE wskazała, że choć Polska osiąga bardzo dobre wyniki pod względem kilku wskaźników dotyczących SDG w zakresie sprawiedliwości (SDG 1, 4, 8, 10) i poprawia wyniki w realizacji SDG 3 (dobre zdrowie i jakość życia), to nadal musi nadrobić zaległości w stosunku do innych celów, w tym związanego z równością płci (SDG 5). Niektóre wskaźniki, jak wskazano w Country Report, pogorszyły się. Mowa tutaj o luce w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami, co spowodowało, że dystans Polski w stosunku do średniej UE dla tego celu jeszcze się pogłębił⁸¹.

Co istotne, odnosząc się do województwa mazowieckiego, Region Stołeczny Warszawski jest jedynym regionem w Polsce, w którym różnica w poziomie aktywności zawodowej kobiet i mężczyzn nie jest wyższa od średniej UE we wszystkich regionach z wyjątkiem warszawskiego stołecznego⁸².

Rada UE wskazuje, że choć udział we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem nadal rośnie, to nadal utrzymują się braki w dostępie do tych usług. W 2019 roku wskaźnik skolaryzacji dzieci w wieku od trzech lat do momentu rozpoczęcia obowiązku szkolnego był poniżej średniej unijnej. Od roku szkolnego 2017/2018 dzieci w wieku 3–5 lat mają prawo do edukacji przedszkolnej (z obowiązkiem przedszkolnym dla sześciolatków), jednak szacuje się, że do przedszkola uczęszcza 77,6% trzylatków i 89,2% czterolatków. Regionalne różnice oraz podziały między terenami miejskimi a wiejskimi powodują, że niektóre dzieci doświadczają nierówności w dostępie do edukacji⁸³.

Według Country Report dla Polski z 2023 roku w odniesieniu do wskaźnika dzieci w wieku poniżej 3 lat objęte formalną opieką nad dziećmi sytuacja jest nadal krytyczna. Udział dzieci w wieku poniżej 3 lat w formalnej opiece nad dziećmi jest znacznie niższy niż średnia UE (17,2 % w 2021 roku stosunku do 36,2 % w UE). Od 2020 roku wskaźnik ten wzrósł jednak o 6 pp., głównie dzięki finansowaniu unijnemu. Niemniej jednak w Polsce 76 % żłobków to placówki prywatne, co wiąże się z wysokimi kosztami dla rodziców⁸⁴.

Zauważono, że odsetek dzieci objętych wczesną edukacją i opieką nad dzieckiem systematycznie rośnie, jednak nadal występują pewne problemy z dostępem do tych usług. W 2020 roku wskaźnik ten osiągnął poziom 90,8%, co stanowi wzrost o 0,5 punktu procentowego w porównaniu do 2019 roku. Uczestnictwo trzylatków wyniosło 78,5%, co wciąż jest poniżej średniej unijnej. Szczególnie

---

⁷⁹ Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final, s. 61; Sprawozdanie krajowe – Polska 2023, {COM(2023) 621 final}, Bruksela, 24.5.2023 r., SWD(2023) 621 final, s.18; Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final, s. 2.

⁸⁰ Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final, s. 8, 53.

⁸¹ Ibidem, s. 25.

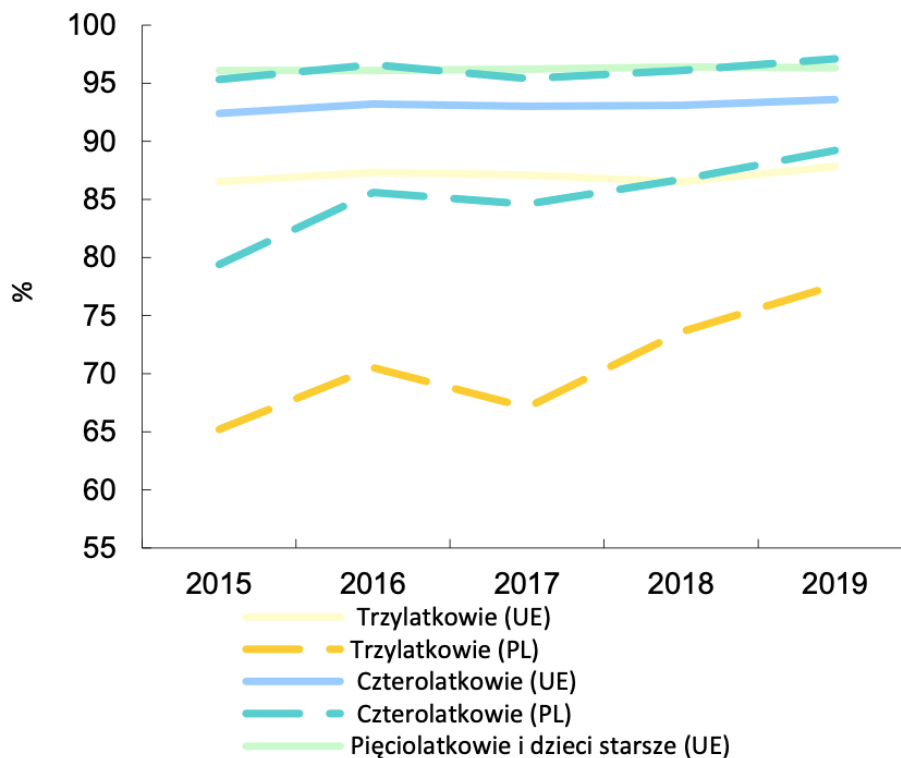
⁸² Ibidem, s. 61.

⁸³ Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final, s. 55.

⁸⁴ Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final, s. 8.

niski wskaźnik odnotowano na obszarach wiejskich, gdzie oferta usług opiekuńczych jest nadal niewystarczająca⁸⁵.

Wykres 21. Uczestnictwo we wczesnej edukacji według wieku, lata 2015-2019 (%)

Źródło: Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final, s. 55.

Wskaźnik uczestnictwa we wczesnej edukacji w Polsce nadal nie osiągnął zakładanego przez UE celu, niemniej wciąż ulega wzrostowi.

Tabela 24. Uczestnictwo we wczesnej edukacji (po ukończeniu trzech lat)

Cel	2012		2015		2021		2023	
	Polska	UE27	Polska	UE27	Polska	UE27	Polska	UE27
96%	76,4%	91,8%	84,3%	91,9%	90,3%	92,8%	90,4%	92,5%

Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final, s. 56.; Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final, s. 76.

Również w Krajowym Planie Odbudowy, jak zauważono w Country Report z 2023 roku, wśród środków mających zwiększyć wskaźnik zatrudnienia, wzmocnić instytucje i zaradzić problemowi niedoboru pracowników istotną rolę odgrywa poprawa dostępności placówek opieki nad dziećmi. Jak zwrócono w uwagę w raporcie, Polska zaczęła wdrażać kluczowe elementy KPO, a do najważniejszych

⁸⁵ Ibidem, s. 76.

realizowanych obecnie działań należą m.in. zwiększenie dostępu do wysokiej jakości opieki nad dziećmi do lat trzech w ramach programu „Maluch+”⁸⁶.

W Country Report za 2023 i 2024 rok przedstawiona została ocena postępów w zakresie wcześniejszych zaleceń Rady Unii Europejskiej. Ocena postępów w odniesieniu do zaleceń dotyczących działań mających na celu poprawę dostępu do opieki nad dziećmi przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 25. Podsumowaniem zaleceń krajowych na lata 2019–2022 w obszarze opieki nad dziećmi

Zalecenie	Ocena w maju 2023 r.	Ocena w maju 2024 r.	Uwzględnienie zaleceń w RRP do 2026 r.	Istotne SDG
Zalecenie 2 z 2019 r.				
Podjęcie działań w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy, w tym przez poprawę dostępu do opieki nad dziećmi i do opieki długoterminowej, oraz w celu likwidacji utrzymujących się przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia	Ograniczony postęp	Pewien postęp	Istotne zaplanowane w RRP działania na 2022, 2023, 2024 i 2026 r.	SDG 3, 4, 5, 8
Zalecenie 3 z 2022 r.				
Zwiększenie uczestnictwa w rynku pracy, w tym przez poprawę dostępu do opieki nad dziećmi i do opieki długoterminowej, oraz likwidacja utrzymujących się przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia.	Ograniczony postęp	Pewien postęp	Istotne zaplanowane w RRP działania na 2022, 2023, 2024 i 2026 r.	SDG 3, 4, 5, 8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdanie krajowe – Polska 2023, {COM(2023) 621 final}, Bruksela, 24.5.2023 r., SWD(2023) 621 final; Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final.

Reasumując, zarówno w Country Specific Recommendations jak i Country Report dla Polski wielokrotnie podkreślano potrzebę tworzenia i rozwoju miejsc opieki dla dzieci do lat 3 oraz przedszkolnych, co było ważnym elementem rekomendacji dla Polski w ramach RPO WM 2014-2020. Pomimo podejmowanych działań, problem wciąż pozostaje aktualny, a dostępność opieki dla dzieci do lat 3 w Polsce nadal jest oceniana jako krytyczna, co potwierdzają wnioski z wcześniejszych badań.

⁸⁶ Ibidem, s. 73-74.

Które rozwiązania na poziomie Programu okazały się najskuteczniejsze i dlaczego?

Jak wskazano w Sprawozdaniu rocznym z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2021 roku, badanie „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020”, dowiodło dużej trafności i skuteczności wsparcia. Jednocześnie pokazało duże zapotrzebowanie na dalsze finansowanie usług z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 oraz usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym, przede wszystkim na obszarach wiejskich. Wsparcie przyczyniło się do ulepszenia infrastruktury i wyposażenia placówek opieki dla dzieci do lat 3 oraz przedszkoli. Dodatkowo pozwoliło na podniesienie kompetencji, umiejętności i kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania przedszkolnego. O istotności wsparcia świadczy efekt netto interwencji, który był najwyższy w obszarze dostępności miejsc żłobkowych oraz atrakcyjności oferty i wyposażenia placówek przedszkolnych⁸⁷.

W planach na kolejne lata uwzględniono zarówno kontynuację obecnych form wsparcia, ze szczególnym naciskiem na instytucjonalne formy opieki całodziennej, jak i wprowadzenie nowych działań. Na podstawie doświadczeń z perspektywy finansowej 2014-2020 oraz skutków pandemii COVID-19, sugeruje się, aby przyszłe wsparcie obejmowało rozwój infrastruktury sportowej przy placówkach opiekuńczych dla dzieci do lat 3 oraz opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do lat 6⁸⁸.

Warto również w tym miejscu odnieść się do wyników przeprowadzonych wywiadów pogłębionych. Badani wskazywali na istotność skoncentrowania wsparcia na obszarach deficytowych (tzw. białych plamach). Jak podkreślano, program skutecznie realizował interwencje w gminach i powiatach, które wcześniej miały niedobór placówek opiekuńczych. Dzięki analizom demograficznym i badaniom potrzeb społecznych, wsparcie kierowano w miejsca, gdzie dostęp do usług opiekuńczych był szczególnie ograniczony. To podejście pozwoliło na zniwelowanie różnic między obszarami wiejskimi a miejskimi w dostępie do opieki nad dziećmi. Jednocześnie zasada trwałości miejsc utworzonych w ramach Programu (wymóg utrzymania placówek przez określony czas po zakończeniu projektów) była jednym z najskuteczniejszych elementów interwencji. Zapewniała ona, że utworzone miejsca opieki będą dostępne również po zakończeniu wsparcia finansowego, co było kluczowe dla zrównoważonego rozwoju infrastruktury opiekuńczej (szczegóły na temat liczby utrzymanych miejsc znajdują się w dalszej części dokumentu).

Ponadto, zdaniem badanych finansowanie zarówno infrastruktury (remonty, wyposażenie placówek), jak i bieżących kosztów działalności placówek (wynagrodzenia opiekunów, zajęcia dodatkowe) przyczyniło się do skutecznej realizacji celów. Kompleksowe wsparcie pozwalało na szybkie uruchomienie placówek oraz podniesienie jakości usług opiekuńczych. Istotne było również to, że interwencja skutecznie wspierała placówki w dostosowywaniu infrastruktury i wprowadzaniu specjalistycznych usług (np. psychologicznych, pedagogicznych, zajęć terapeutycznych) dla dzieci z

⁸⁷ Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2021 r., s. 164-165.

⁸⁸ Ibidem.

niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Takie działania zwiększały równość dostępu do wysokiej jakości opieki.

O analizowaną kwestię zapytani zostali również uczestnicy paneli eksperckich. Ich zdaniem w skład kluczowych elementów skuteczności wchodzi inwestycje w modernizację i wyposażenie placówek, dostosowanie przestrzeni oraz zakup nowoczesnych pomocy edukacyjnych. Aspekty te przyczyniły się do stworzenia przyjaznych warunków zarówno dla dzieci, jak i dla opiekunów. Nowoczesna baza lokalowa i wysoka jakość wyposażenia podniosły standardy opieki, co przyciągnęło więcej dzieci i ułatwiło pracę kadrze. Zdaniem badanych istotna była również indywidualizacja opieki. Projekty realizowane z uwzględnieniem specjalnych potrzeb dzieci, np. poprzez wsparcie logopedyczne, terapię integracji sensorycznej oraz programy wczesnego wspomaganie rozwoju, okazały się skuteczne dzięki możliwości dopasowania opieki do indywidualnych potrzeb dziecka. Takie podejście nie tylko wspiera rozwój, ale także przyciąga zaangażowanie rodziców, zwiększając ich zaufanie do placówek. Nie można zapomnieć również o rozszerzeniu oferty edukacyjnej. Wprowadzenie programów artystycznych, sportowych, językowych oraz integracja zajęć na świeżym powietrzu, jak w przedszkolach leśnych, zdaniem badanych istotnie uatrakcyjniły ofertę i poszerzyły zakres edukacji dzieci, zwłaszcza w miastach.

Które z działań realizowanych w ramach RPO WM 2014-2020 powinny być kontynuowane w przyszłości?

Na podstawie analizy desk research, w tym doświadczeń płynących z wdrażania RPO WM 2014-2020 można stwierdzić, że w przyszłej perspektywie finansowej kontynuowane powinny być takie działania jak tworzenie nowych miejsc opieki, wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami, rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej oraz doskonalenie kompetencji nauczycieli⁸⁹.

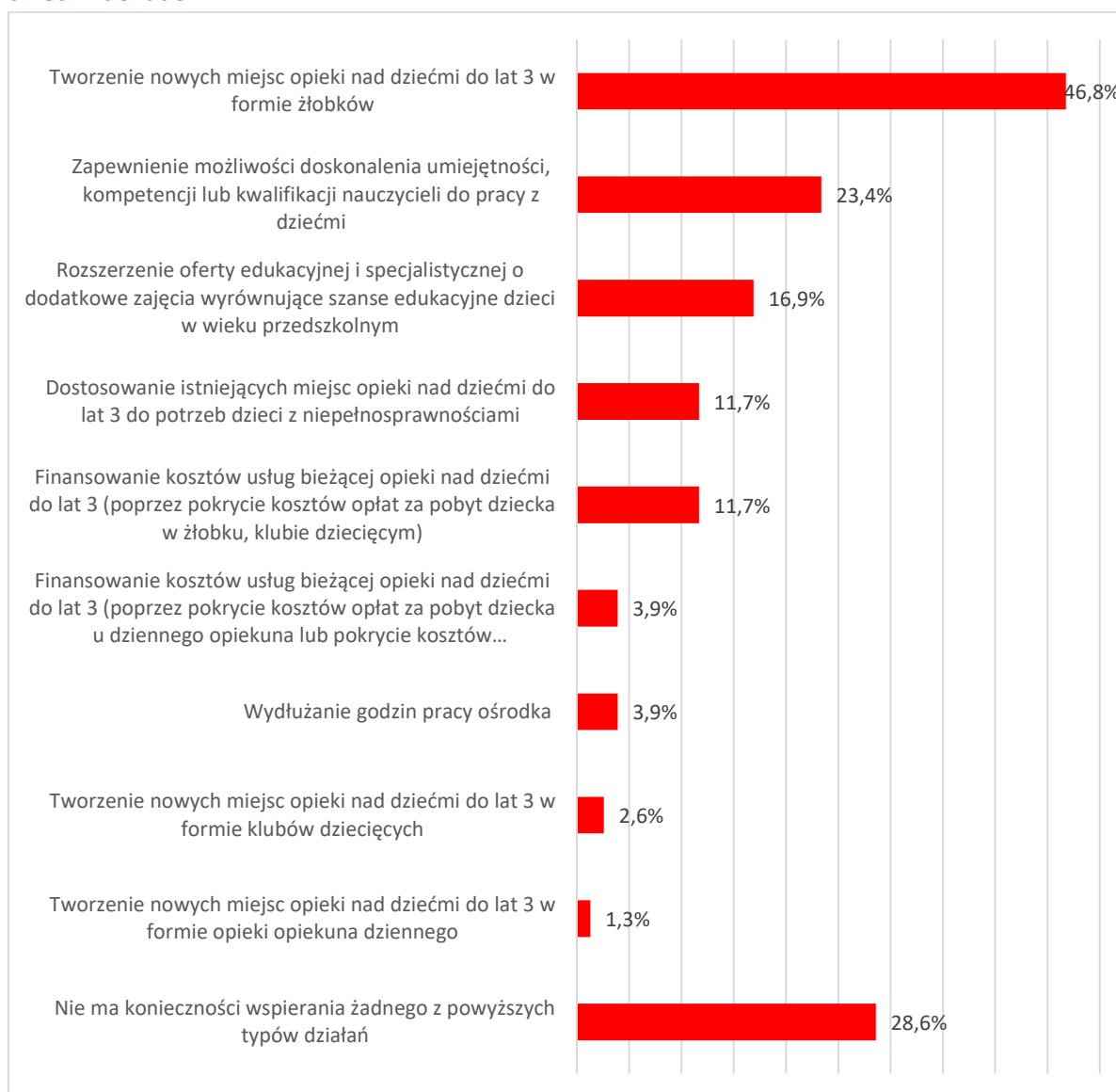
- **Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3.** Działanie to cieszyło się dużym zainteresowaniem, zwłaszcza w formie żłobków, zarówno w Regionie Warszawskim Stołecznym, jak i Regionie Mazowieckim Regionalnym. Szczególnie w podregionach takich jak warszawski zachodni oraz siedlecki i płocki, zapotrzebowanie na tego rodzaju miejsca było wysokie (50%-71%).
- **Wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami.** Istotnym obszarem realizowanych działań było dostosowanie miejsc opieki do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami. Kontynuacja tych działań jest priorytetem w regionach takich jak siedlecki, płocki i ostrołęcki Regionu Mazowieckiego Regionalnego, gdzie odsetek wynosił 50%-66%. W Regionie Warszawskim Stołecznym potrzeby w tym zakresie również były wysokie.
- **Rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej.** Organizacja dodatkowych zajęć wyrównujących szanse edukacyjne dla dzieci w wieku przedszkolnym jest istotnym kierunkiem, w który powinno być kontynuowane wsparcie.
- **Doskonalenie nauczycieli.** Ważnym aspektem była także kontynuacja działań z zakresu wzmocnienia kompetencji, szczególnie w zakresie pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach

⁸⁹ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 59-62.

edukacyjnych. W podregionie warszawskim zachodnim Regionu Warszawskiego Stołecznego i podregionie żyrardowskim Regionu Mazowieckiego Regionalnego potrzeba kontynuacji wsparcia dla nauczycieli wyniosła ponad 80%.

Przeprowadzone aktualnie badania ankietowe wskazują (w przypadku miejsc opieki nad dziećmi do lat 3) głównie na **konieczność kontynuowania wsparcia w obszarze tworzenia nowych miejsc opieki** (zdania tego była niemal połowa badanych beneficjentów i dyrektorów placówek). Stosunkowo wysoki odsetek respondentów wskazał również na **zapewnienie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli** (ponad 23%). Zaznaczyć jednak warto, że aż 28,6% respondentów było zdania, że nie ma konieczności wspierania żadnych z wymienionych w pytaniu typów działań.

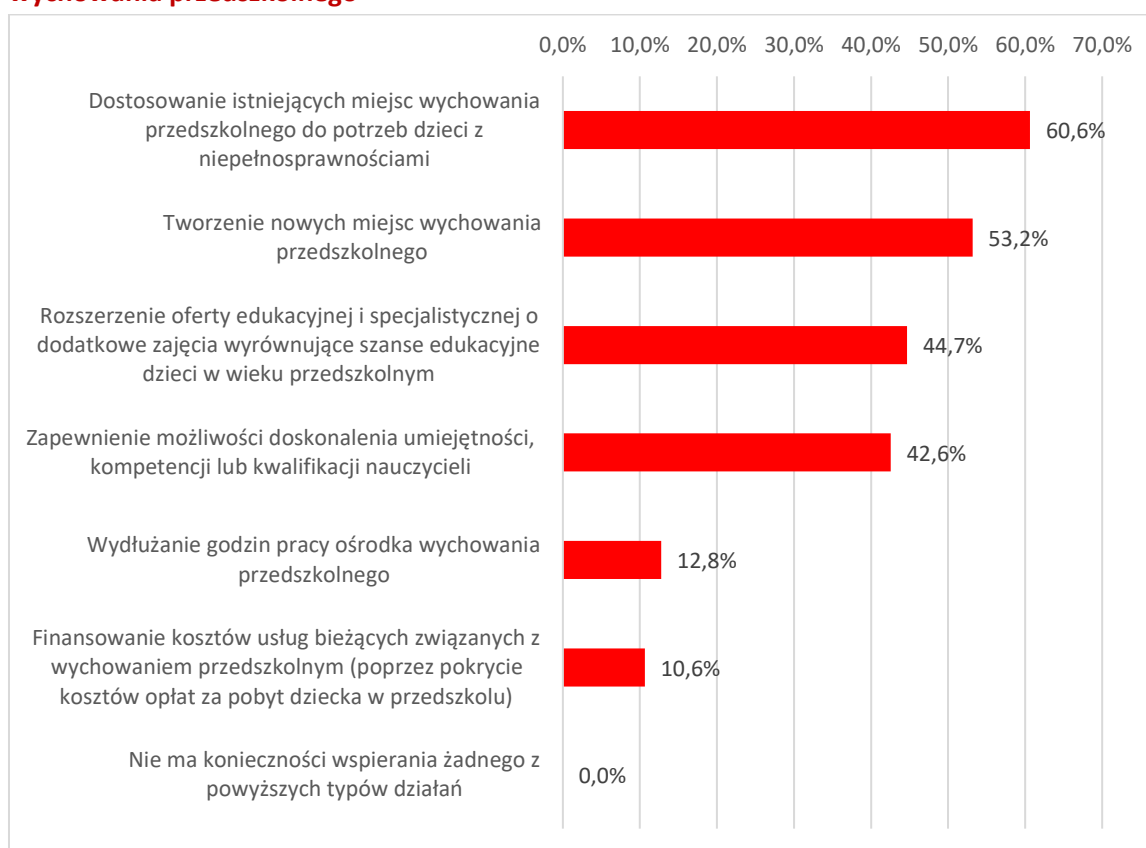
Wykres 22. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1 i 8.3.2

W przypadku przedszkoli, beneficjenci i dyrektorzy również byli zdania że należy kontynuować tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego (53,2%), lecz w ich przypadku istotniejsza okazała się być potrzeba dostosowania istniejących już miejsc do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami (ponad 60%). Bardzo istotne okazały się również potrzeby w obszarze rozszerzenia oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne (blisko 45%), jak i w zakresie zapewnienia możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli (blisko 43%). Co istotne, w przeciwieństwie do poprzednio analizowanych odpowiedzi, w przypadku przedszkoli żaden badany nie wskazał wariantu odnoszącego się do braku potrzeby realizacji jakichkolwiek z wymienionych typów działań.

Wykres 23. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałania 10.1.4

Z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych wynika z kolei, że kluczowa jest kontynuacja tworzenia i utrzymania miejsc w żłobkach, przedszkolach oraz punktach przedszkolnych, szczególnie na terenach, gdzie dostęp do tych usług pozostaje ograniczony. Pomimo ogólnego spadku liczby urodzeń, potrzeba wsparcia opieki nad dziećmi dla rodziców wracających na rynek pracy pozostaje istotna. Utrzymanie i rozszerzenie tych usług zwiększa dostępność opieki na obszarach wiejskich oraz w „białych plamach” województwa. Zauważono również, że finansowanie remontów, wyposażenia placówek, wynagrodzeń dla opiekunów oraz organizacji zajęć dodatkowych było skuteczne w podnoszeniu jakości opieki i edukacji. Kontynuacja tego rodzaju wsparcia pozwoli placówkom na

utrzymanie wysokiego standardu usług oraz na lepsze dostosowanie do specjalnych potrzeb dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.

Z wywiadów wynika ponadto, że placówki oferujące wsparcie dla dzieci z niepełnosprawnościami, takie jak psychoterapia, pedagogika specjalna i zajęcia integracyjne, były bardzo dobrze przyjęte i odpowiadały na zidentyfikowane potrzeby w województwie. Kontynuowanie finansowania tego typu usług oraz dostosowywanie infrastruktury do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami przyczyni się do zwiększenia równości w dostępie do edukacji i opieki od wczesnego etapu życia.

Zaznaczono również, że wsparcie aktywizacji zawodowej, zwłaszcza dla kobiet, które wracają na rynek pracy po przerwie związanej z opieką nad dziećmi, powinno być kontynuowane jako element przyszłych projektów. Inwestowanie w opiekę nad dziećmi ma bowiem bezpośredni wpływ na możliwość podjęcia pracy przez rodziców, co przekłada się na długofalowe korzyści gospodarcze dla regionu.

Do analizowanej kwestii odnieśli się również beneficjenci w ramach wywiadów pogłębionych realizowanych na potrzeby analizy case study. Ich zdaniem, najistotniejszymi kierunkami wsparcia, które warte są kontynuacji są rozwój miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i przedszkoli. Tworzenie nowych miejsc w żłobkach i przedszkolach, szczególnie na obszarach o ograniczonym dostępie do tych usług, było zdaniem badanych kluczowe. Działania te umożliwiły rodzicom powrót na rynek pracy, co stanowiło odpowiedź na lokalne potrzeby. Jednocześnie ich zdaniem potrzeby tego rodzaju będą wciąż występować w kolejnych latach.

Wskazywano również ponownie na wsparcie dzieci ze specjalnymi potrzebami – projekty integracyjne dla dzieci z niepełnosprawnościami, oferujące dodatkowe zajęcia terapeutyczne, takie jak sensoplastyka, muzykoterapia czy zajęcia z logopedii, były wysoko cenione. Te działania wspierały rozwój psychospołeczny dzieci i odpowiadały na potrzebę integracji społecznej. Zaznaczono również, że szkolenia i kursy dla nauczycieli oraz opiekunów, w tym programy certyfikacyjne i studia podyplomowe, przyczyniły się do wzrostu kompetencji zawodowych, co pozytywnie wpłynęło na jakość opieki i edukacji. Biorąc pod uwagę potrzebę doskonalenia zawodowego oraz rotację kadr, tego rodzaju wsparcie powinno być ich zdaniem kontynuowane w przyszłości.

Warto również podkreślić wyniki zogniskowanych wywiadów grupowych, których uczestnicy zwracali uwagę na to, że projekty oferowały szeroką gamę zajęć, w tym integrację sensoryczną, logopedię, terapię ręki, muzykoterapię i gimnastykę korekcyjną. Zajęcia te pozytywnie wpływały na rozwój dzieci i odpowiadały na ich zróżnicowane potrzeby. Kontynuacja takich programów mogłaby zapewnić dzieciom wsparcie w obszarach społeczno-emocjonalnych oraz edukacyjnych. Jednocześnie szkolenia i kursy podnosiły kwalifikacje nauczycieli, co umożliwiło placówkom lepsze dostosowanie się do potrzeb dzieci, zwłaszcza tych ze specjalnymi potrzebami. Dalsze inwestowanie w rozwój kadr pozwoliłoby na utrzymanie i dalsze podnoszenie jakości edukacji.

Jakie nierealizowane do tej pory w ramach RPO WM 2014-2020 działania powinny zostać uwzględnione w interwencji realizowanej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027?

W ramach ewaluacji RPO WM 2014-2020 w 2021 roku zidentyfikowano kilka działań, które powinny zostać uwzględnione w interwencji realizowanej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027. Należą do nich: wsparcie infrastruktury sportowej w przedszkolach, wydłużenie godzin pracy placówek i elastyczne godziny pracy oraz dodatkowe wsparcie dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami⁹⁰.

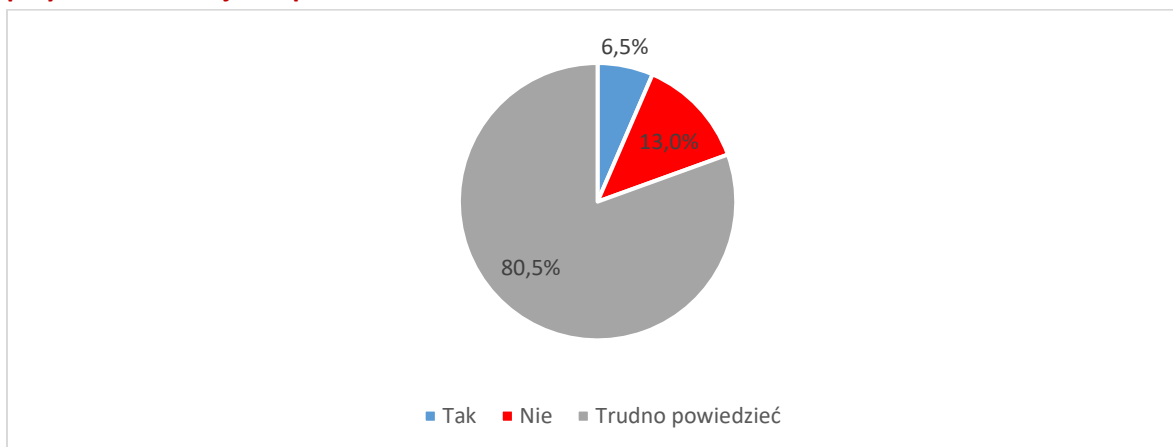
- **Wsparcie infrastruktury sportowej w przedszkolach.** Szczególnie w efekcie pandemii COVID-19, która negatywnie wpłynęła na aktywność fizyczną dzieci, pojawiła się potrzeba zwiększenia wsparcia dla infrastruktury sportowej przedszkoli. W podregionach wiejsko-peryferyjnych, takich jak siedlecki, ostrołęcki czy radomski, gdzie dostęp do infrastruktury sportowej jest ograniczony, aspekt ten zyskuje na znaczeniu.
- **Wydłużenie godzin pracy placówek i elastyczne godziny pracy.** Pandemia wymusiła zmianę organizacji pracy i sprawiła, że ważnym aspektem stało się zwiększenie elastyczności czasu świadczonych usług z zakresu opieki nad dziećmi oraz wydłużenie godzin funkcjonowania żłobków i przedszkoli. Jest to istotne zwłaszcza na terenach wiejskich i podmiejskich, gdzie rodzice często napotykają na największe trudności i mają ograniczone możliwości dostępu do miejsc opieki w dogodnych godzinach. Interwencja w tej kwestii powinna być wprowadzona przede wszystkim w podregionach takich jak warszawski wschodni Regionu Warszawskiego Stołecznego oraz płockim i ostrołęckim Regionu Mazowieckiego Regionalnego, gdzie rodzice napotykają największe problemy logistyczne.
- **Dodatkowe wsparcie dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami.** Chociaż pewne działania w zakresie dostosowania miejsc opieki do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami były realizowane, wskazuje się na potrzebę dalszego rozwinięcia oferty specjalistycznych zajęć, w których mogliby uczestniczyć także rodzice. Pozwoliłoby to im na lepsze zrozumienie i kontynuację pracy z dzieckiem w domu.

Z przeprowadzonej ankietyzacji wynika, że jedynie 6,5% badanych beneficjentów i dyrektorów wspartych w ramach poddziałania 8.3.1 oraz 8.3.2 zauważa potrzebę realizacji nowych działań, nieobjętych dotychczasową interwencją. Wskazywano w tym zakresie pomoc psychologiczną dla rodziców, działania infrastrukturalne w zakresie remontów i modernizacji placówek, doposażenie placówek oraz wsparcie w zakresie kosztów związanych z wyżywieniem dzieci.

---

⁹⁰ Ibidem.

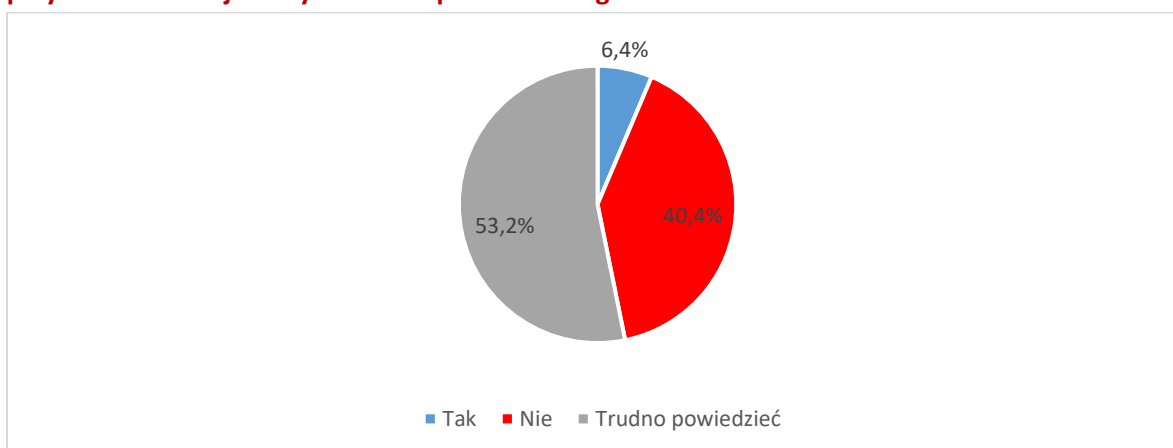
Wykres 24. Czy istnieją działania inne niż wymienione powyżej, które należałyby wspierać w przyszłości? – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1 i 8.3.2

Niemal identyczny udział (6,4%) odnotowano w przypadku poddziałania 10.1.4 (miejsca wychowania przedszkolnego). Wśród wymienianych form wsparcia znalazły się budowa nowego ośrodka opiekuńczego, modernizacja istniejących miejsc wychowania przedszkolnego (powiększenie istniejącej przestrzeni), doposażanie w nowe pomoce naukowe, modernizację placówek przedszkolnych integracyjnych, pomoc asystenta nauczyciela w każdej grupie lub dla dziecka z trudnościami oraz zaburzeniami rozwoju, tworzenie i dostosowywanie pomieszczeń w przedszkolach wspierających dobrostan psychiczny nauczycieli i specjalistów pracujących z dziećmi z niepełnosprawnościami oraz zagospodarowanie terenu i bezpieczeństwo w ruchu ulicznym wokół placówki.

Wykres 25. Czy istnieją działania inne niż wymienione powyżej, które należałyby wspierać w przyszłości? – miejsca wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 10.1.4

Do badanej kwestii odnieśli się również uczestnicy wywiadów pogłębionych. Ich zdaniem w perspektywie finansowej 2021-2027, warto rozważyć wprowadzenie nowych działań, które

odpowiadałyby na zmieniające się potrzeby społeczne, demograficzne i gospodarcze województwa mazowieckiego. Wprowadzenie mobilnych jednostek opieki (np. mobilne przedszkola) lub rozwiązań wspierających opiekunów dziennych w trudniej dostępnych miejscowościach może zwiększyć dostępność usług opiekuńczych na terenach o niskiej gęstości zaludnienia. Takie podejście może być szczególnie przydatne w obszarach wiejskich i peryferyjnych, gdzie tworzenie stałych placówek jest mniej ekonomiczne.

Ponadto, zdaniem badanych ze względu na wzrost liczby osób pracujących w systemie zmianowym (np. w sektorze usług, ochrony zdrowia), wsparcie opieki dla dzieci w nietypowych godzinach (wieczornych, nocnych) lub w weekendy byłoby cenną formą pomocy. Programy oferujące elastyczne godziny opieki lub dodatkowe formy wsparcia dla rodzin pracujących poza standardowymi godzinami mogłyby lepiej odpowiadać na zmieniające się potrzeby rynku pracy.

Wśród pozostałych propozycji znalazło się również wprowadzenie programów rozwijających umiejętności cyfrowe i technologiczne dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, które to może stanowić istotny element przygotowania do życia we współczesnym społeczeństwie. Programy edukacyjne, które wspierają rozwój podstawowych kompetencji cyfrowych i poznawczych, byłyby korzystne dla dzieci i rodziców, jednocześnie przygotowując najmłodszych do nauki w cyfrowym świecie.

Zaznaczono również, że wprowadzenie programów zapewniających wsparcie emocjonalne i psychologiczne dla dzieci oraz szkoleń dla kadry pedagogicznej w zakresie pracy z dziećmi z trudnościami emocjonalnymi i behawioralnymi mogłoby znacząco podnieść jakość opieki. Wsparcie psychologiczne na wczesnym etapie edukacji pozwoli na lepszą identyfikację i wspieranie dzieci w rozwoju emocjonalnym.

W ramach nowych działań można zdaniem respondentów rozważyć również stworzenie zintegrowanych centrów wsparcia rozwoju dzieci, które łączyłyby usługi opiekuńcze, wychowawcze i terapeutyczne. Takie centra mogłyby oferować kompleksowe usługi, w tym konsultacje zdrowotne, zajęcia rozwijające oraz wsparcie terapeutyczne dla dzieci, a także edukację dla rodziców.

Które rozwiązania zastosowane w ramach projektów uznać można za dobre praktyki i dlaczego?

Przeprowadzone działania badawcze miały na celu również identyfikację projektów dofinansowanych w ramach RPO WM na lata 2014-2020 w obszarze opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym, które wyróżniają się wysoką skutecznością oraz jakością. Wskazanie takich przedsięwzięć jest istotne, ponieważ pozwala wyłonić dobre praktyki, które mogą stanowić model dla przyszłych projektów związanych z opieką nad dziećmi i usług opiekuńczo-wychowawczych.

Przykładem dobrej praktyki i wsparcia powrotu do aktywności zawodowej jest projekt „Żłobek dla malucha – szansą na powrót do aktywności zawodowej rodzica”, realizowany we współpracy z Centrum Psychologicznym „Widnokrąg” w ramach ZIT. Wartość projektu wyniosła ponad 12 mln PLN z czego 9,6 mln PLN stanowiło dofinansowanie z UE. Głównym celem projektu było wsparcie 450 mieszkańców obszaru ZIT WOF, którzy sprawują opiekę nad dziećmi do lat 3, w powrocie do pracy. Dzięki poprawie dostępności do usług opieki nad dziećmi, osoby te mogły wrócić na rynek pracy po urloпах macierzyńskich lub rodzicielskich, a osoby bezrobotne lub bierne zawodowo, które opuściły

rynek pracy z powodu narodzin dziecka, miały możliwość podjęcia zatrudnienia. W ramach projektu utworzono 450 nowych miejsc w nowo powstałych żłobkach na Białołęce, dostosowanych do potrzeb dzieci, w tym do wymogów sanitarno-higienicznych. Projekt przewidywał również zapewnienie funkcjonowania żłobków przez 24 miesiące. Projekt ten odpowiada na problem ograniczonej dostępności miejsc opieki w Warszawie, szczególnie na Białołęce, gdzie dostępność wynosiła zaledwie 9,1%⁹¹.

Jako dobrą praktykę można wskazać projekt „Kurpiowskie przedszkolaki”, realizowany przez Związek Stowarzyszeń „Kurpie Razem”, który miał na celu wyrównanie szans edukacyjnych dla 121 dzieci w wieku 3-4 lat z czterech gmin województwa mazowieckiego (Baranowo, Czarnia, Jednorzec, Myszyniec). Projekt, realizowany od lutego 2018 do czerwca 2019 roku, zakładał zapewnienie wysokiej jakości zajęć dydaktycznych i rozwojowych w 11 nowo utworzonych niepublicznych punktach przedszkolnych. Całkowita wartość projektu wyniosła ponad 394 tys. zł, z czego 80% pochodziło z dofinansowania UE⁹².

W ramach projektu stworzono miejsca pracy dla 11 nauczycieli, a zajęcia edukacyjne odbywały się pięć razy w tygodniu, po cztery godziny dziennie. Dzieci oraz ich rodzice/opiekunowie prawni otrzymali także wsparcie od logopedy i psychologa. Zajęcia promowały wartości takie jak tolerancja i równość, dotyczyły także przeciwdziałanie przemocy. Przeprowadzono również diagnozę potrzeb, która potwierdziła konieczność utworzenia dodatkowych miejsc przedszkolnych z uwagi na niezaspokojony popyt. Projekt osiągnął wszystkie zakładane wartości wskaźników, a po jego zakończeniu punkty przedszkolne będą kontynuowały swoją działalność, a miejsca pracy zostały utrzymane⁹³.

Na podstawie analizy tego projektu można sformułować kilka dobrych praktyk⁹⁴:

- Realizowanie projektu na terenie kilku gmin, w których podaż miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego nie była adekwatna do skali potrzeb.
- Poprzedzenie uruchomienia projektu wnikliwą diagnozą, która miała określić sytuację w zakresie dostępu do miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego.
- Objęcie dzieci w przedszkolach zajęciami z zakresu tolerancji, równości i przemocy.

Interesujących wniosków dostarcza w tym obszarze również przeprowadzona obecnie ankietyzacja beneficjentów i dyrektorów wspartych placówek.

Jak się bowiem okazuje, w przypadku tworzenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 odnotowano bardzo niewielki udział osób (występujący jedynie w przypadku poddziałania 8.3.1), które zauważają rozwiązania, mogące służyć za dobre praktyki. Wskazano w tym obszarze na zajęcia sensoryczne mające za zadanie uwrażliwienie rodziców. Zaznaczono jednocześnie, że zakup materiałów potrzebnych do realizacji ww. zajęć wsparty został środkami własnymi placówki. W przypadku miejsc wychowania przedszkolnego (poddziałanie 10.1.4) 7,5% badanych było w stanie wskazać rozwiązania

⁹¹ Sprawozdanie roczne z wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w 2018 r., s. 188.

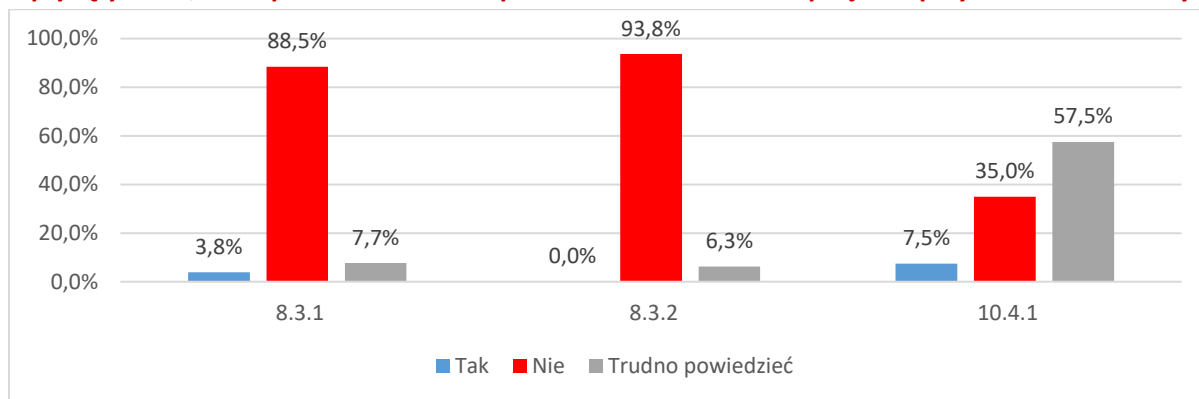
⁹² Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, s. 76.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem.

uchodzące za dobre praktyki. Wymieniano w tym zakresie szeroką ofertę o charakterze terapeutycznym (dot. przedszkola integracyjnego) czy też budowę dużego, ogrodzonego i bezpiecznego placu zabaw dla dzieci.

Wykres 26. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Zdaniem uczestników wywiadów pogłębionych za dobrą praktykę uchodzić może przede wszystkim ukierunkowanie interwencji na „białe plamy” w dostępie do miejsc wychowania przedszkolnego. Skierowanie wsparcia do regionów, które miały ograniczony dostęp do tego typu placówek, pozwoliło na zmniejszenie nierówności w dostępie do nich między obszarami miejskimi a wiejskimi. Dzięki analizom demograficznym program skoncentrował się na obszarach o największych potrzebach, co było bardzo skutecznym sposobem na poprawę dostępności usług opieki instytucjonalnej w regionie.

Kwestia dobrych praktyk podjęta została również w ramach badania case study (w ramach których przeprowadzono m.in. wywiady pogłębione z beneficjentami). Jak wskazywano, projekty obejmujące dodatkowe zajęcia terapeutyczne, takie jak sensoplastyka, muzykoterapia oraz logopedia, wyróżniały się dużym zainteresowaniem i były doceniane przez rodziców. Te formy wsparcia wspomagały integrację dzieci oraz niwelowały deficyty rozwojowe, co stanowiło odpowiedź na specyficzne potrzeby dzieci z niepełnosprawnościami. Ponadto, szkolenia dla nauczycieli i opiekunów, w tym certyfikowane kursy i studia podyplomowe, znacząco wpłynęły na jakość opieki i edukacji. Dzięki wykwalifikowanemu personelowi placówki były lepiej przygotowane do pracy z dziećmi, w tym z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Co ciekawe, w zakres dobrych praktyk beneficjenci zaliczali również dobrą współpracę między jednostkami realizującymi projekty, a instytucjami kontrolującymi. Współpraca między różnymi wydziałami na etapie wdrażania, monitorowania i kontroli projektów pozwoliła na skuteczne realizowanie działań i szybkie reagowanie na pojawiające się trudności. Przykład stanowi współpraca przy tworzeniu i utrzymaniu miejsc opieki przedszkolnej, która była szczególnie doceniana za swoją efektywność.

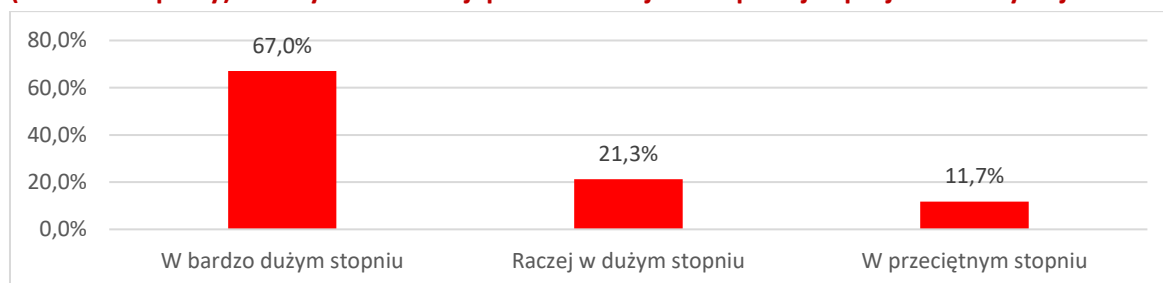
Czy i w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do poprawy komfortu pracy nauczycieli (warunków pracy)?

Wnioski z analizy desk research sugerują, że realizowane projekty przyczyniły się do wzrostu komfortu pracy nauczycieli edukacji przedszkolnej w dużym stopniu. Wpływ wsparcia był większy w Regionie Mazowieckim Regionalnym niż w Regionie Warszawskim Stołecznym. Ponadto poprawa warunków pracy jest bardziej zauważalna w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich niż w przypadku miast. Przyczyny można upatrywać w wyjściowo wyższym poziomie komfortu pracy nauczycieli z obszarów miejskich. Wzrost komfortu pracy nauczycieli wiązał się z różnorodnymi działaniami podejmowanymi w ramach projektów, takimi jak⁹⁵:

- remonty i dostosowanie budynków,
- zakup wyposażenia, sprzętu elektronicznego i pomocy edukacyjnych,
- wzrost kompetencji i kwalifikacji nauczycieli.

Powyższe warto uzupełnić wnioskami z przeprowadzonej ankietyzacji beneficjentów poddziałania 10.1.4. Wyniki jednoznacznie wskazują na istotny wpływ podjętej interwencji na wzrost komfortu pracy (warunków pracy) nauczycieli edukacji przedszkolnej we wspartej w projekcie instytucji. Tezę tę potwierdziło ponad 88% badanych, a pozostałe wskazania przypadły na ocenę przeciętną. Tym samym, nie odnotowano w tym zakresie żadnej oceny negatywnej.

Wykres 27. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu komfortu pracy (warunków pracy) nauczycieli edukacji przedszkolnej we wspartej w projekcie instytucji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 10.1.4

Analizowana kwestia podjęta została również w ramach badania case study. Na podstawie wywiadów pogłębionych z beneficjentami można stwierdzić, że interwencja istotnie przyczyniła się do poprawy komfortu pracy nauczycieli. Dopuszczenie placówek w specjalistyczne pomoce dydaktyczne i sprzęty edukacyjne miało duży wpływ na codzienną pracę pedagogów, ułatwiając prowadzenie zajęć i podnosząc ich jakość. Zaznaczano ponadto, że w przypadku nowych placówek, takich jak żłobki i przedszkola, od początku przygotowanych do specyficznych funkcji, nauczyciele mieli zapewnione lepsze środowisko pracy, co zwiększało ich wygodę i komfort. Dodatkowo, projekty umożliwiły nauczycielom i opiekunom udział w kursach oraz szkoleniach, co podniosło ich kwalifikacje i wpłynęło na pewność siebie w pracy z dziećmi, w tym z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

⁹⁵ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 69-72.

Dofinansowanie wynagrodzeń przez okres trwania projektów również przyczyniło się do poprawy warunków pracy, co miało duże znaczenie w początkowej fazie funkcjonowania nowych placówek.

Istotnym uzupełnieniem w tej kwestii jest również opinia samych nauczycieli, którzy wzięli udział w zogniskowanych wywiadach grupowych. Potwierdzili, że w ramach projektów przeprowadzono prace remontowo-wykończeniowe, w tym dostosowanie sal i łazienek do potrzeb dzieci o różnych wymaganiach, co odciążyło nauczycieli i usprawniło ich codzienną pracę. Same sale z kolei wyposażono w pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczny sprzęt, co poprawiło warunki prowadzenia zajęć i wpłynęło na efektywność pracy nauczycieli. Podkreślano, że dzięki projektom niektóre placówki mogły zatrudnić dodatkowych specjalistów (np. terapeutów czy logopedów), co pozwoliło nauczycielom skupić się na swoich podstawowych obowiązkach i odciążyło ich z dodatkowych zadań. Działanie to pozytywnie wpłynęło na komfort pracy kadry pedagogiczne.

Czy i w jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli OWP do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych?

W placówkach wychowania przedszkolnego, które otrzymały wsparcie, poziom kompetencji nauczycieli wzrósł w porównaniu do okresu przed realizacją projektu. Pozytywne rezultaty zaobserwowano we wszystkich podregionach⁹⁶.

Szkolenia z zakresu podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych odbyte przez nauczycieli OWP w ramach realizowanych projektów pozwalały im nabyć nowe i nieposiadane dotychczas kompetencje, potwierdzić w sposób formalny posiadane kompetencje oraz wzmocnić pewność siebie w kontaktach z rodzicami i opiekunami prawnymi dzieci. Umożliwiały im także wykorzystanie w praktyce nowych metod pracy z dzieckiem oraz zaobserwować dysfunkcje oraz nieprawidłowości rozwojowych na wczesnym etapie⁹⁷.

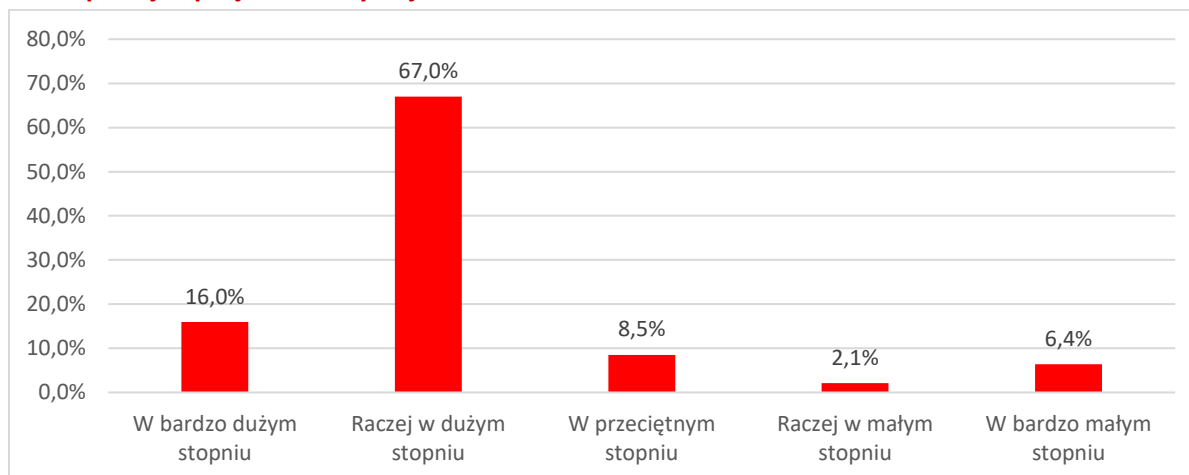
Przeprowadzona ankietyzacja potwierdziła istotny wpływ podjętej interwencji na proces doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli OWP do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Aż 83% badanych beneficjentów i dyrektorów placówek wspartych w ramach poddziałania 10.1.4 (miejsca wychowania przedszkolnego). Podkreślano udział w kursach i szkoleniach, zdobycie nowych kwalifikacji oraz wpływ wsparcia na podjęcie decyzji o rozpoczęciu studiów podyplomowych. Co istotne, na mały bądź bardzo mały stopień wpływu wsparcia wskazało łącznie jedynie 8,5% badanych (którzy to zaznaczali jednocześnie, że aspekt ten nie stanowił elementu realizowanych przez nich projektów).

⁹⁶ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, 2021, s. 127.

⁹⁷ Ibidem, s. 72.

Wykres 28. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu liczby nauczycieli edukacji przedszkolnej, którzy podnieśli swoje kompetencje lub kwalifikacje w latach 2015-2019 we wspartej w projekcie instytucji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 10.1.4

Kwestia ta podjęta została również w ramach analizy case study. Na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych z beneficjentami badanych projektów stwierdzić można, że realizowane projekty w ramach RPO WM znacząco przyczyniły się do doskonalenia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji nauczycieli przedszkolnych, szczególnie w pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz w zakresie współpracy z rodzicami. W ramach projektów nauczyciele brali udział w różnorodnych szkoleniach, takich jak kursy z sensoplastyki oraz terapii ręki, a także studiach podyplomowych w dziedzinach takich jak arteterapia, oligofrenopedagogika i tyflopädagogika. Te kwalifikacje pozwoliły im prowadzić specjalistyczne zajęcia i lepiej dostosowywać metody pracy do potrzeb dzieci. Zauważono również, że szkolenia z asertywności były z kolei pomocne w poprawie komunikacji z rodzicami oraz w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach. Nauczyciele młodzi stażem uzyskali lepsze przygotowanie do współpracy z rodzicami dzieci o specyficznych potrzebach, co wpłynęło na ich pewność siebie i umiejętność skutecznej interwencji w sytuacjach wymagających szczególnego wsparcia. Szkolenia te były uznane za wyjątkowo efektywne, podnosząc zarówno kompetencje zawodowe, jak i osobiste nauczycieli, co przekładało się na lepsze wyniki edukacyjne i społeczne wśród dzieci przedszkolnych, zwłaszcza tych z deficytami rozwojowymi.

Istotnych wniosków dostarczają również przeprowadzone zogniskowane wywiady grupowe. Nauczyciele potwierdzili bowiem uczestniczenie w różnorodnych szkoleniach, m.in. z zakresu terapii ręki, integracji sensorycznej oraz treningu słuchowego Tomatisa. Szkolenia te umożliwiły nauczycielom nabycie nowych umiejętności, które miały bezpośredni wpływ na efektywność pracy z dziećmi, szczególnie tymi wymagającymi dodatkowego wsparcia. Co więcej, projekty obejmowały cykl szkoleń psychoedukacyjnych dla rodziców, co pozwoliło nauczycielom lepiej współpracować z rodzicami i wspierać ich w opiece nad dziećmi o specjalnych potrzebach. Takie wsparcie zwiększyło zaangażowanie rodziców w proces edukacyjny i poprawiło ich relacje z placówkami przedszkolnymi. Co więcej, nauczyciele mieli możliwość zdobycia praktycznych umiejętności w zakresie pracy w

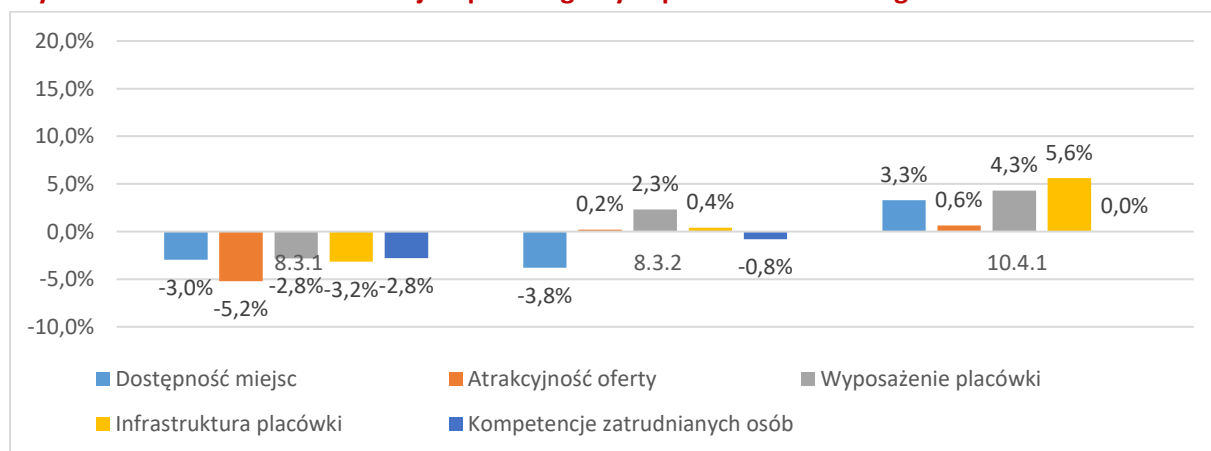
zespole i współpracy z innymi specjalistami, co ułatwiło wymianę doświadczeń i przyczyniło się do zbudowania bardziej wspierającego środowiska edukacyjnego.

Czy zmiany, które zaistniały w obszarze dostępności usług, atrakcyjności oferty, jakości wyposażenia i infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej dzięki interwencji w ramach RPO WM 2014-2020 wystąpiłyby bez zaistnienia finansowania z RPO WM 2014-2020 (ocena efektu netto interwencji)?

Efekt netto przedstawiony na poniższym wykresie jest wynikiem porównania średniej oceny usług świadczonych przez placówkę w wyniku jego realizacji ze średnią oceną jakości usług świadczonych przez podmioty niekorzystające ze wsparcia (potencjalnych beneficjentów). Przedstawione wyniki procentowe oznaczają, w jakim stopniu wsparcie z Programu przyczyniło się do uzyskania efektów w postaci wzrostu dostępności miejsc, atrakcyjności oferty, wyposażenia placówki, jej infrastruktury oraz kompetencji zatrudnianych osób w porównaniu do działalności placówek, które nie korzystały z tego rodzaju pomocy. Analizując uzyskane wyniki należy mieć na uwadze, że grupa potencjalnych beneficjentów to podmioty, które nie widziały potrzeby ubiegania się o wsparcie. Stawia je to więc na lepszej pozycji, gdyż świadczy o braku istotnych potrzeb. Tym samym, wartości pozostających na poziomie ujemnym nie należy jednoznacznie oceniać w sposób negatywny. Wsparte podmioty miały bowiem za zadanie „dogonienie” placówek, znajdujących się dotychczas w lepszej sytuacji.

Jak możemy zaobserwować na poniższym wykresie, najistotniejsze zmiany odnotowano w przypadku miejsc wychowania przedszkolnego (wspieranych w ramach poddziałania 10.1.4). Niemal we wszystkich badanych aspektach oferta wspartych podmiotów przewyższała ofertę potencjalnych beneficjentów. W przypadku miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (szczególnie w ramach poddziałania 8.3.1) odnotowano wartości ujemne, świadczące o niższych średnich ocenach przypadających na wsparte podmioty. Należy jednak mieć na uwadze, że wartości te są relatywnie niewielkie, pod uwagę należy wziąć również, że podmioty te „startowały” ze znacznie niższego poziomu ocen – szczegóły w tym zakresie przedstawia kolejny z wykresów.

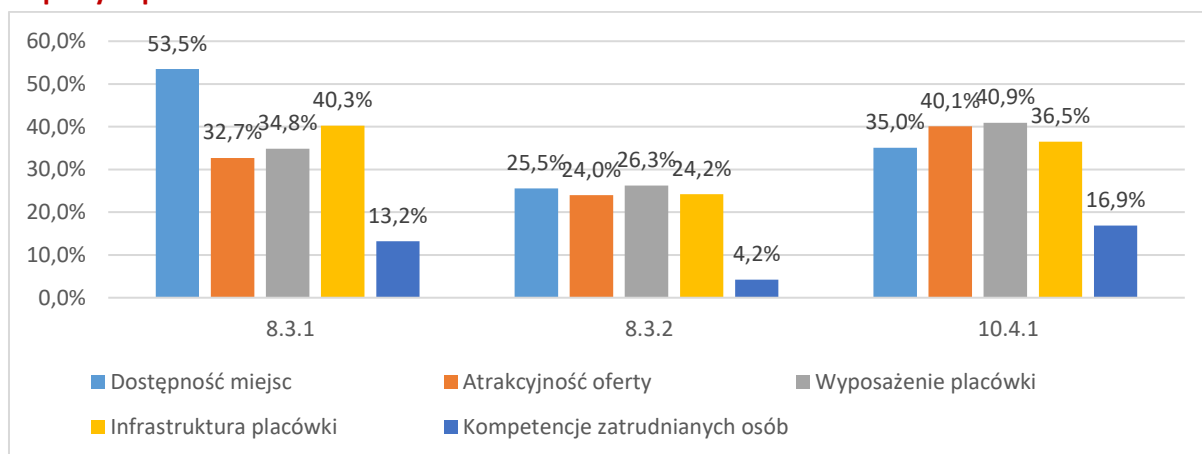
Wykres 29. Efekt netto interwencji w poszczególnych poddziałaniach Programu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami wsparcia, dyrektorami wspartych placówek oraz badania TSSI z dyrektorami miejsc opieki nad dziećmi, którzy nie ubiegali się o wsparcie (potencjalnymi beneficjentami)

Jak można zauważyć, w wyniku udzielonego wsparcia odnotowano wzrost średniej ocen w zakresie wszystkich badanych aspektów, z uwzględnieniem wszystkich poddziałań wchodzących w skład tejże interwencji. Najwyższy wzrost (ponad 53%) odnotowano w przypadku średniej z ocen dotyczącej dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w placówkach wspartych w ramach poddziałania 8.3.1. Na przeciwnym biegunie znalazły się średnie dotyczące kompetencji zatrudnianych osób, co świadczyć może o stosunkowo wysokim poziomie już na etapie przed realizacją projektów.

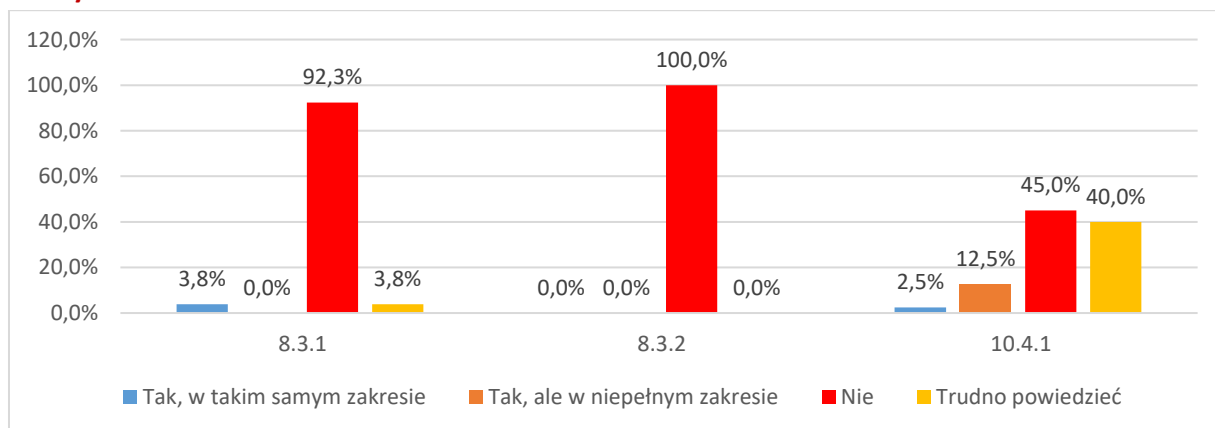
Wykres 30. Wzrost procentowy ocen w zakresie poszczególnych aspektów funkcjonowania wspartych placówek

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Co istotne, wszyscy beneficjenci poddziałania 8.3.2 byli zdania, że bez wsparcia ze środków Programu nie byłoby w stanie osiągnąć zbliżonych efektów. W przypadku poddziałania 8.3.1 udział ten był niewiele niższy i wyniósł 92,3%. W przypadku poddziałania 10.1.4 (miejsca wychowania przedszkolnego) udział ten był niższy (45%), lecz bardzo wysoki odsetek badanych nie miał zdania w tym temacie (40%). Można więc mówić o braku możliwości uzyskania zbliżonych efektów bez wsparcia kierowanego z analizowanej interwencji w przypadku zdecydowanej większości beneficjentów.

Wykres 31. Czy bez wsparcia ze środków Programu byłoby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Uzupełniając odpowiedź na niniejsze pytanie badawcze warto również wskazać na wnioski z przeprowadzonych wywiadów pogłębionych. Zdaniem respondentów, zmiany w dostępności usług, atrakcyjności oferty, jakości wyposażenia i infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej prawdopodobnie nie wystąpiłyby w takim samym zakresie bez wsparcia finansowego z Programu. Dzięki finansowaniu możliwe było utworzenie nowych placówek w obszarach deficytowych, takich jak tereny wiejskie oraz mniejsze miejscowości. Skierowanie wsparcia do „białych plam” na mapie usług opiekuńczych i przedszkolnych pomogło wyrównać dostępność tych usług między obszarami miejskimi a wiejskimi, co bez interwencji Programu byłoby trudne do zrealizowania, zważywszy na ograniczone budżety lokalnych samorządów. RPO WM 2014-2020 umożliwiło finansowanie różnorodnych form opieki (żłobki, punkty przedszkolne, kluby dziecięce, opiekunowie dzienni), co pozwoliło dostosować ofertę do specyficznych potrzeb lokalnych. Takie zróżnicowanie znacząco zwiększyło atrakcyjność oferty opiekuńczej i ułatwiło dostęp do opieki tam, gdzie standardowe placówki były trudniejsze do utrzymania. Bez wsparcia z Programu takie elastyczne podejście byłoby prawdopodobnie ograniczone ze względu na koszty organizacyjne.

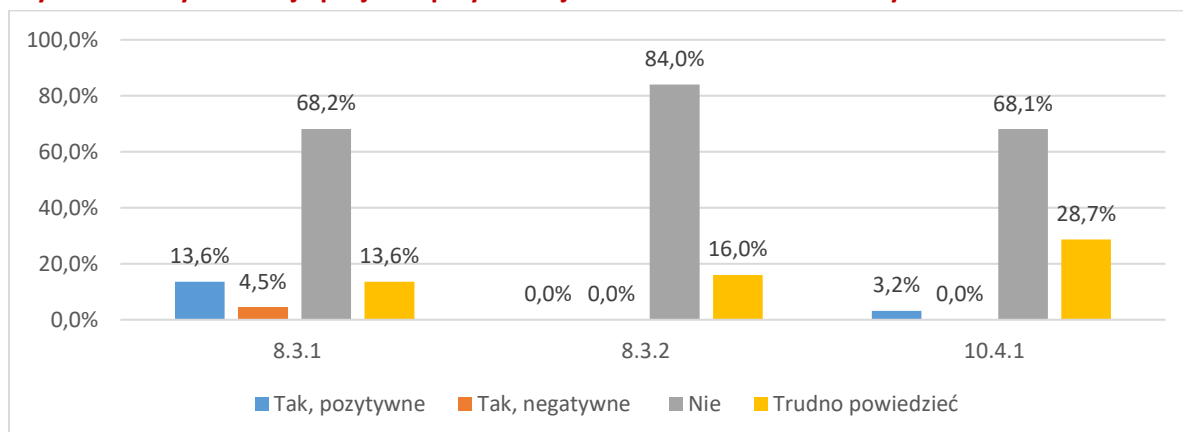
Jakie nieoczekiwane pozytywne efekty towarzyszyły interwencji w ramach RPO WM 2014-2020? Jakie nieoczekiwane negatywne efekty towarzyszyły interwencji w ramach RPO WM 2014-2020?

W przypadku realizacji projektów w obszarze poddziałania 10.1.4 (miejsca wychowania przedszkolnego) przeprowadzona ankietyzacja potwierdziła występowanie nieoczekiwanych efektów. Miały one charakter pozytywny i dotyczyły radości dzieci z nowych urządzeń i pomocy dydaktycznych (dotyczy m.in. monitorów interaktywnych) czy też wzmocnienia idei integracji.

W przypadku miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 nieoczekiwane efekty odnotowano (zgodnie z przeprowadzonymi badaniami) jedynie w przypadku projektów realizowanych w ramach poddziałania 8.3.1. Efekty pozytywne (wskazane przez 13,6% badanych) dotyczyły takich aspektów, jak:

- Większe niż szacowane zainteresowanie ofertą placówki;
- Zwiększenie zatrudnienia;
- Promocja placówki;
- Rozwój dzieci na poziomie społecznym, emocjonalnym i intelektualnym.

W ramach analizowanego poddziałania odnotowano jednak również nieoczekiwane efekty o charakterze negatywnym. Wśród nich wskazywano na trudności finansowe, duży zakres biurokracji związanej ze wsparciem oraz odczuwanie braku wystarczającego wsparcia ze strony IP (należy dodać, że wskazania te miały jednostkowy charakter).

Wykres 32. Czy realizacja projektu przyniosła jakieś nieoczekiwane efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Nauczyciele i pedagodzy biorący udział w zogniskowanych wywiadach grupowych zaznaczyli z kolei, że realizacja projektów umożliwiła znaczny wzrost umiejętności dzieci, szczególnie w zakresie sprawności grafomotorycznej i ruchowej. W trakcie zajęć, takich jak terapia ręki oraz ćwiczenia sportowe, zauważono nieoczekiwany rozwój zdolności motorycznych i sensorycznych u dzieci. Ponadto, podczas realizacji zajęć ujawniły się różne talenty i zainteresowania dzieci, a także specyficzne potrzeby sensoryczne i emocjonalne, co pomogło nauczycielom lepiej dostosować dalszą pracę terapeutyczną i edukacyjną. Zaznaczano również, że zajęcia, w których brały udział dzieci z różnymi potrzebami, poprawiły ich umiejętności społeczne i pewność siebie, zwłaszcza u dzieci z trudnościami w komunikacji. Dzięki wsparciu logopedycznemu i integracyjnemu dzieci stawały się bardziej otwarte i śmiałe w grupie, co pozytywnie wpłynęło na atmosferę i relacje w placówkach.

Wskazano również na nieoczekiwane, negatywne efekty. Niektóre placówki miały trudności z dopasowaniem harmonogramów zajęć dodatkowych do grafików nauczycieli i specjalistów, którzy często pracowali w kilku miejscach, a brak spójnych harmonogramów prowadził do opóźnień i komplikacji w organizacji zajęć. Jednocześnie w kilku placówkach zauważono problemy z utrzymaniem liczby dzieci, szczególnie w mniejszych miejscowościach dotkniętych niższym demograficznym. Brak wystarczającej liczby dzieci powodował trudności z utrzymaniem pełnych grup i wpływał na efektywność prowadzonych zajęć.

Jakie działania należy podjąć, aby wzmocnić pozytywne nieoczekiwane efekty?

Jakie działania należy podjąć, aby ograniczyć negatywne nieoczekiwane efekty?

Dyrektorzy miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i do lat 6 biorący udział w badaniu „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020” w 2021 roku jako sposoby na wzmocnienie pozytywnych, nieoczekiwanych efektów wskazali kwestie związane z:

- finansowaniem kolejnych przedsięwzięć,
- zatrudnieniem dodatkowych opiekunów,

- dalszym doposażaniem placówek w sprzęt teleinformatyczny,
- zwiększeniem częstotliwości zajęć dodatkowych dla dzieci przy jednoczesnym skróceniu czasu ich jednorazowego trwania,
- zapewnieniem w ramach projektów wsparcia psychologicznego i terapeutycznego⁹⁸.

Wydłużenie czasu trwania projektów. Natomiast nauczyciele wskazali, że wydłużenie czasu trwania projektów mogłoby wpłynąć pozytywnie na możliwości podnoszenia kompetencji i kwalifikacji pracowników wspartych instytucji. Zauważono, że czas trwania projektu jest często krótszy, niż czas, który należy poświęcić na uczestnictwo w studiach podyplomowych – trwających rok lub półtora roku akademickiego – utrudnia to wzmacnianie w ramach tej formy kształcenia kompetencji nauczycieli wychowania przedszkolnego i opiekunów w żłobkach⁹⁹.

Z kolei w dokumencie „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020” wskazano następujące rekomendacje w obszarze edukacji przedszkolnej, które mogłyby wzmocnić pozytywne, nieoczekiwane efekty¹⁰⁰:

- **Wzmocnienie wsparcia informacyjnego.** Ważnym działaniem, które może wzmocnić pozytywne, nieoczekiwane efekty jest wzmocnienie działań promocyjnych, szczególnie skierowanych do prywatnych instytucji, które mogą nie mieć odpowiednich zasobów i wiedzy, aby aplikować o środki. Zapewnienie szkoleń i wsparcia we współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innymi placówkami może pomóc w pokonaniu tych barier.
- **Dostosowanie finansowe i infrastrukturalne.** Kolejnym istotnym krokiem jest rozważenie zwiększenia poziomu dostępnych funduszy dla projektów. W przyszłych okresach programowania sugeruje się obniżenie wymaganego wkładu własnego, aby zachęcić więcej instytucji do udziału w możliwościach finansowania.

Rozszerzenie możliwości współpracy i partnerstw. Warto zachęcać do realizacji projektów w partnerstwie z innymi organizacjami, co mogłoby wspierać mniej doświadczone instytucje w procesie aplikacji i zarządzania projektami.

Jednocześnie analiza wskazała na możliwość podjęcia następujących działań, ukierunkowanych na ograniczenie negatywnych, nieoczekiwanych efektów:

Powtórzenie zrealizowanego projektu. Dyrektorzy miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i do lat 6 uczestniczący w badaniu „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020” w 2021 roku jako działanie mające na celu ograniczenie negatywnych, nieoczekiwanych efektów wskazali powtórzenie zrealizowanego projektu¹⁰¹.

⁹⁸ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 148.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, s. 206.

¹⁰¹ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 148.

Wydłużenie czasu trwania projektów. Z kolei nauczyciele wychowania przedszkolnego objęci badaniem wskazywali, że wydłużenie czasu trwania projektów mogłoby zapobiec negatywnym efektom, takim jak wypisanie części dzieci z dodatkowych zajęć po zakończeniu finansowania. Wydłużenie czasu trwania projektów pozwoliłoby również rozłożyć zajęcia na dłuższy okres i organizować je w mniejszych wymiarach czasowych jednorazowo, dostosowując go do możliwości i potrzeb dzieci¹⁰². Niemniej, jak wskazano w raporcie, *w przypadku czasu trwania zajęć dodatkowych dla dzieci wymóg ich realizacji przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy wynika jednak z zapisów wytycznych ministerialnych*¹⁰³.

Wsparcie merytoryczne dla beneficjentów. Aby ograniczyć negatywne, nieoczekiwane efekty interwencji, w dokumencie „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020” zaleca się zapewnienie wsparcia merytorycznego dla beneficjentów, przede wszystkim mniejszych podmiotów (np. prywatnych placówek), aby umożliwić im lepsze zarządzanie projektami i minimalizowanie ryzyka pojawienia się negatywnych skutków¹⁰⁴. Inwestowanie w rozwój kompetencji beneficjentów ograniczy błędy w realizacji projektów i zapewni lepszą efektywność.

W jakim stopniu interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 była uzupełniania/wspomagana przez środki własne jednostek samorządu terytorialnego?

Analiza desk research dowiodła, że interwencja w ramach RPO WM 2014-2020 była wspomagana przez środki własne jednostek samorządu terytorialnego, jednak ich udział był ograniczony. W większości przypadków beneficjenci wskazywali, że realizacja projektów bez wsparcia z RPO WM 2014-2020 byłaby możliwa, ale na mniejszą skalę i przy wykorzystaniu takich źródeł jak pożyczki i kredyty, dochody z bieżącej działalności (np. czesne) czy środki z budżetu samorządu. Jednakże, jak wskazywali sami beneficjenci, środki samorządowe były ograniczone, a realizacja projektów bez wsparcia z RPO WM 2014-2020 wiązałyby się z koniecznością rezygnacji z innych potrzeb lub wydłużeniem czasu realizacji przedsięwzięcia. W wielu przypadkach samorządy były w stanie wspierać tylko najpilniejsze potrzeby, co wynikało z nałożenia na nie dodatkowych zobowiązań związanych z zapewnieniem opieki nad dziećmi¹⁰⁵.

Beneficjenci podkreślali również, że poza obowiązkowym wkładem własnym, realizowali projekty przy wsparciu dodatkowych środków, w tym programów takich jak „MALUCH+”, pożyczek, kredytów oraz innych zewnętrznych źródeł. Środki te były wykorzystywane przede wszystkim na przedsięwzięcia infrastrukturalne (np. budowy, przebudowy i remonty) oraz wynagrodzenia kadry, które często przekraczały kwoty przewidziane w ramach projektów¹⁰⁶.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020, nr MR/H2014-2020/19(02)/9/2016, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2016, s. 19, www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/26125/Wytyczne_edukacja_aktualne_7_9_2016.pdf (wersja archiwalna) (dostęp: 26.09.2024).

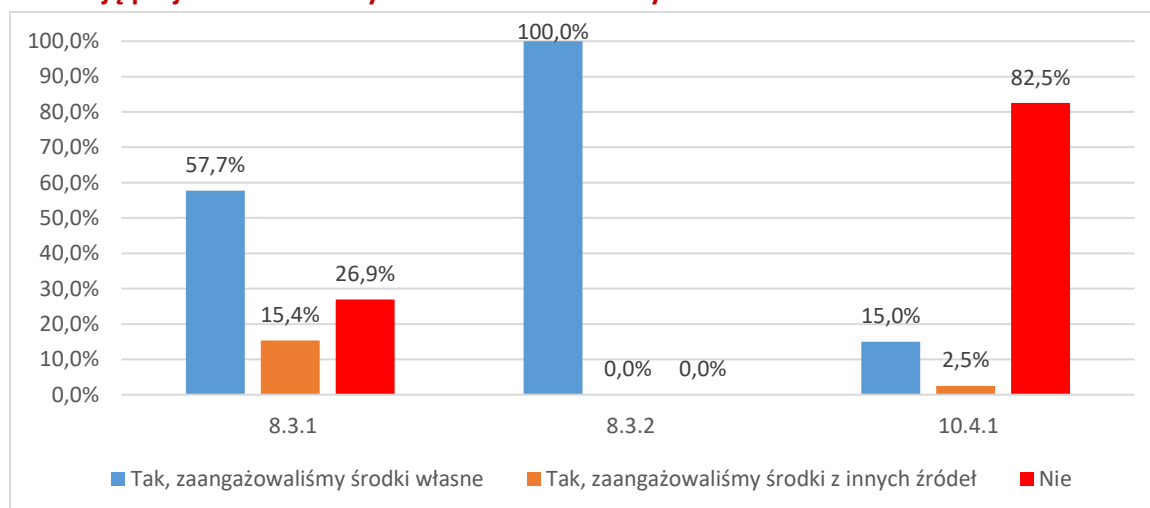
¹⁰⁴ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, s. 206.

¹⁰⁵ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 149.

¹⁰⁶ Ibidem, s. 249-250.

Powyższe wnioski warto uzupełnić wynikami obecnie przeprowadzonej ankietyzacji. Angażowanie środków własnych (tj. wykraczających poza wkład własny) było charakterystyczne dla beneficjentów poddziałania 8.3.2 (100%) oraz 8.3.1 (57,7%). Środki te przeznaczano na część robót budowlanych, w tym głównie wstępne części budowy. W przypadku miejsc opieki przedszkolnej (poddziałanie 10.1.4) udział ten był znacznie niższy i wyniósł 15% (środki przeznaczano na niewielkie elementy remontu placówki, budowę ogrodzenia, koszty pośrednie oraz zakup pomocy dydaktycznych).

Wykres 33. Czy poza wkładem własnym wymagającym od beneficjentów wspomagali Państwo realizację projektu dodatkowymi środkami finansowymi?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami – poddziałanie 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4

Które typy projektów są najbardziej skuteczne i dlaczego? Które typy projektów są najbardziej efektywne i dlaczego?

Wyniki analizy desk research wskazują, że stosunkowo największą skutecznością, w efekcie zaufania rodziców oraz chęci zapewnienia trwałości realizowanych działań przez jednostki samorządu terytorialnego, cechują się zinstytucjonalizowane formy opieki nad dziećmi¹⁰⁷.

Ponadto, skutecznością i zapotrzebowaniem cechowały się również projekty mające na celu na tworzenie lub dostosowywanie miejsc opieki do potrzeb dziecka z niepełnosprawnościami¹⁰⁸.

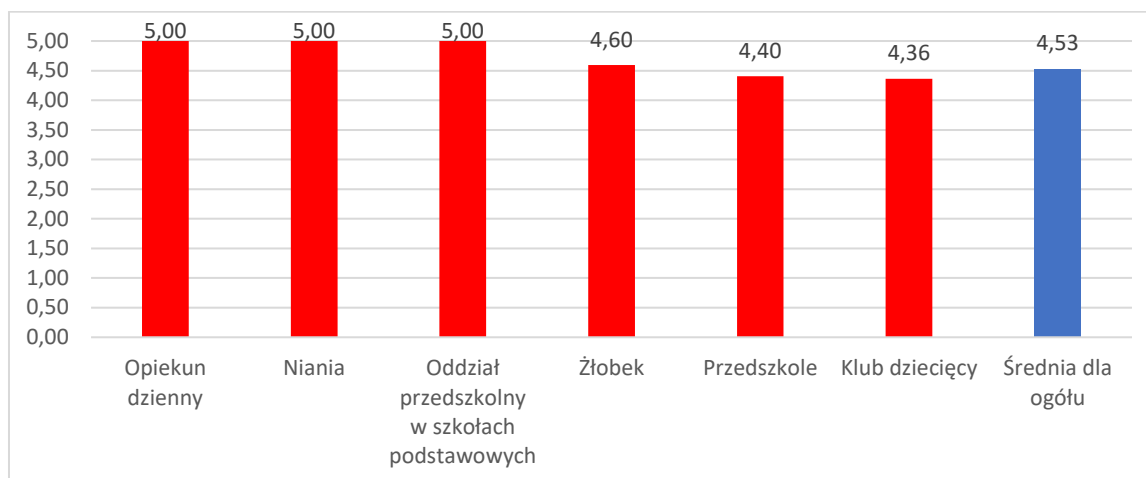
Interesujących wniosków dostarcza badanie ankietowe przeprowadzone wśród rodziców/opiekunów dzieci. Średnia ocena uzyskanego wsparcia wyniosła bowiem aż 4,53 (w 5-stopniowej skali), co świadczy o wysokim poziomie zadowolenia z uzyskanej pomocy. Badanie umożliwia również przełamanie uzyskanych wyników na poszczególne rodzaje uzyskanego wsparcia. Stosunkowo najniższa średnia ocen przypadła na klub dziecięcy, lecz i w tym przypadku utrzymała się ona na stosunkowo wysokim poziomie (4,36). Można więc mówić o wysokim zadowoleniu z korzystania ze wszystkich możliwych form wsparcia oferowanych w ramach analizowanej interwencji.

¹⁰⁷ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 152.

¹⁰⁸ Ibidem, s. 250.

Wykres 34. Jak ogółem ocenia Pani/Pan uzyskane wsparcie w postaci zapewnienia opieki nad dzieckiem?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Wyniki przeprowadzonych paneli eksperckich wskazują z kolei, że najbardziej skutecznymi typami projektów okazały się te, które koncentrowały się na tworzeniu nowych miejsc opieki oraz wsparciu specjalistycznym i rozwoju kompetencji nauczycieli. Projekty z zakresu tworzenia nowych miejsc opieki/wychowania skutecznie zwiększały dostępność opieki nad dziećmi, co szczególnie wspierało aktywizację zawodową rodziców, zwłaszcza kobiet. Wysoka efektywność tych projektów wynikała z odpowiedzi na realne zapotrzebowanie w społecznościach lokalnych, zwłaszcza w obszarach wiejskich, gdzie brakowało miejsc opieki nad dziećmi. Jednocześnie projekty obejmujące zajęcia specjalistyczne, takie jak logopedia, integracja sensoryczna i terapia psychologiczna, okazały się bardzo efektywne, gdyż zapewniały profesjonalne wsparcie dla dzieci z trudnościami rozwojowymi. Takie wsparcie było kluczowe dla wyrównywania szans edukacyjnych i społecznych dzieci z różnorodnymi potrzebami.

Czy realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.2, dedykowanego instrumentowi terytorialnemu ZIT, wykazuje się wyższą skutecznością niż realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.1, a jeśli tak, to jakie są tego przyczyny?

Z analizy desk research wynika, że realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.2, dedykowanego instrumentowi ZIT, wykazuje porównywalną skuteczność w stosunku do projektów realizowanych w ramach Poddziałania 8.3.1. Badanie „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020” pokazało, że w ramach ZIT utworzono więcej miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i wszystkie te miejsca zostały utrzymane. Natomiast w Poddziałaniu 8.3.1. zaobserwowano większe zapotrzebowanie na nowe miejsca opieki, co wskazuje na dalszy rozwój. Oceny beneficjentów, dyrektorów placówek oraz samorządów również były porównywalne dla obu poddziałań, co sugeruje, że skuteczność obu mechanizmów jest zbliżona, pomimo pewnych rozbieżności¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Ibidem, s. 152-153.

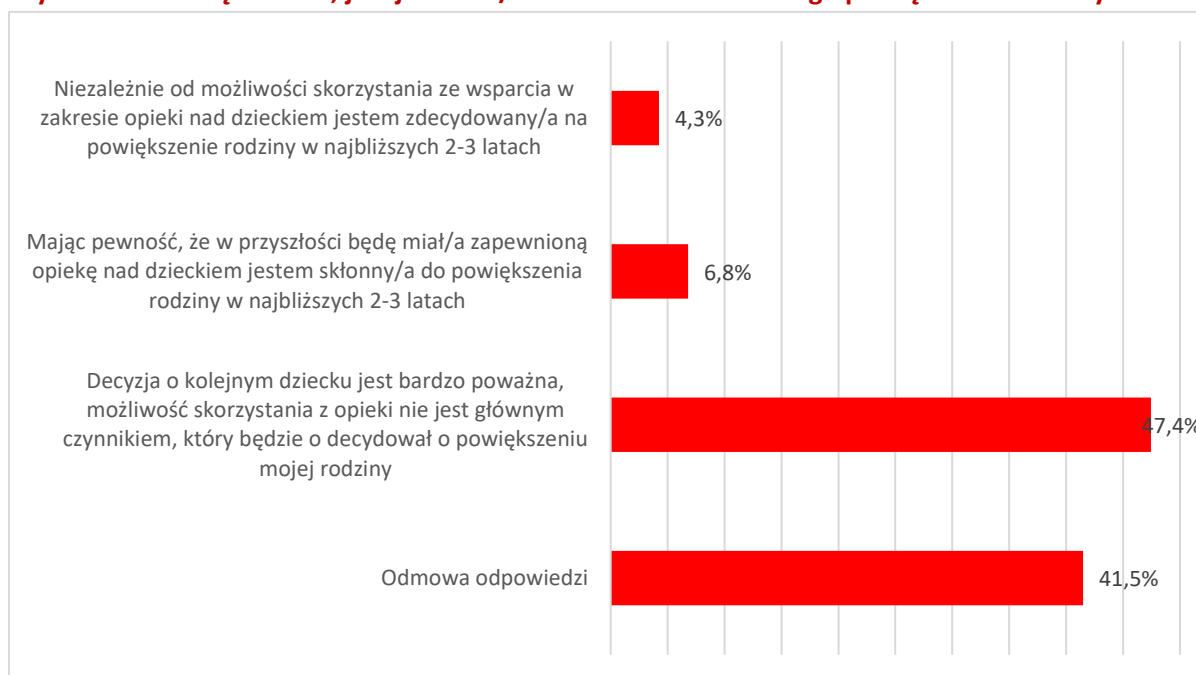
Ogół wyników ankietyzacji przedstawionych w niniejszym raporcie również nie wskazuje na istotne różnice w skuteczności projektów realizowanych w ramach obu poddziałań.

Zdanie to podzielili również uczestnicy wywiadów pogłębionych w przypadku których skuteczność obu poddziałań oceniono jako porównywalną. Podkreślono, że różnice nie były znacząco zauważalne, a oba działania napotykały podobne problemy organizacyjne. W rezultacie, brak było jednoznacznych danych wskazujących na wyższą skuteczność jednego poddziałania nad drugim.

W jakim stopniu wzrost dostępności do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej zachęcił rodziców/opiekunów prawnych do powiększenia rodziny?

Kwestia wpływu interwencji na decyzje o powiększeniu rodziny miała charakter delikatny, wobec czego znaczna część udzielonych przez respondentów odpowiedzi przypadła na odmowy odpowiedzi (niemal 42%). Jednocześnie ponad 47% badanych było zdania, że tego typu decyzja jest zbyt poważna, aby wiązać ją z ewentualnym wpływem wsparcia. Tym samym, jedynie co dziesiąty badany planuje w najbliższych latach powiększenie rodziny, przy czym blisko 7 p.p. przypadło na osoby, które determinują tę decyzję możliwością w zakresie zapewnienia opieki nad dzieckiem w przyszłości. Można więc wnioskować o potrzebie dalszego wspierania tego obszaru.

Wykres 35. Proszę określić, jaki jest Pani/Pana stosunek do dalszego powiększenia rodziny?

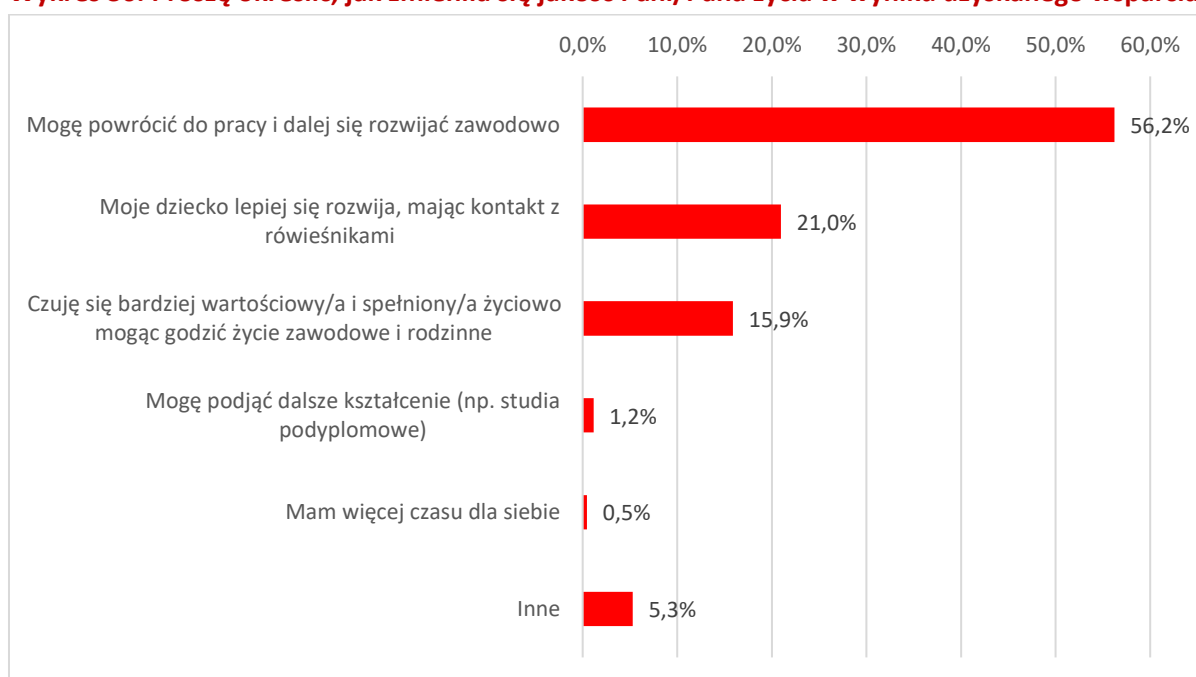

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

W jakim stopniu udział w interwencji przełożył się na zmianę jakości życia rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci?

Jak dowiodły przeprowadzone badania, interwencja w istotny sposób wpłynęła na zmianę jakości życia rodziców/opiekunów prawnych. Ponad połowa badanych jako najważniejszą zmianę w tym obszarze wskazała na możliwość powrotu do pracy i rozwijania zawodowego. Dla 21% respondentów najważniejszą zmianą był rozwój dziecka, w tym poprzez kontakt z rówieśnikami. Co istotne, niemal 16% badanych wskazała na wzrost poczucia własnej wartości, spełnienie życiowe i możliwość godzenia życia zawodowego z rodzinnym.

Wykres 36. Proszę określić, jak zmieniła się jakość Pani/Pana życia w wyniku uzyskanego wsparcia?

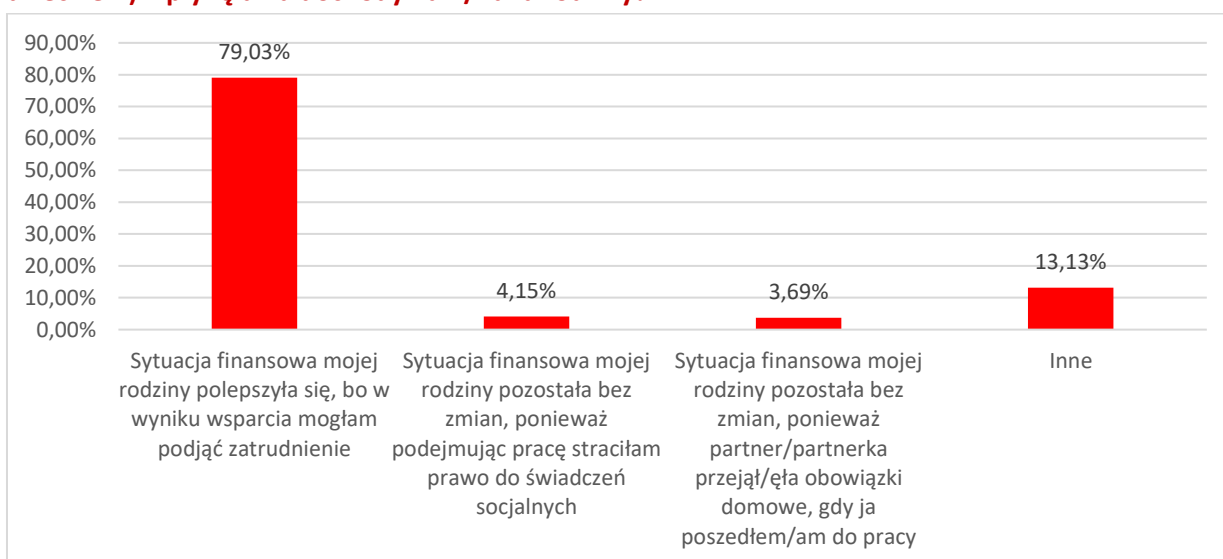

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

W jakim stopniu udział w interwencji przełożył się na wzrost dochodów rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci?

Przeprowadzona ankietyzacja pozwoliła potwierdzić również, że udział w interwencji w istotny sposób przełożył się na wzrost dochodów rodziców/opiekunów prawnych małych dzieci. Aż 79% badanych rodziców/opiekunów przyznało, że sytuacja finansowa ich rodziny uległa poprawie, ze względu na możliwość podjęcia zatrudnienia dzięki uzyskanemu wsparciu. Pozostałe odpowiedzi przypadły z kolei na respondentów, których sytuacja nie uległa zmianie.

Wykres 37. Proszę określić, w jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia (opieki nad dzieckiem) wpłynęła na dochody Pani/Pana rodziny?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Czy dostępność do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej miała wpływ na rezygnację z decyzji o migracji do innego województwa?

Czy dostępność do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej miała wpływ na decyzję o migracji wewnątrzregionalnej?

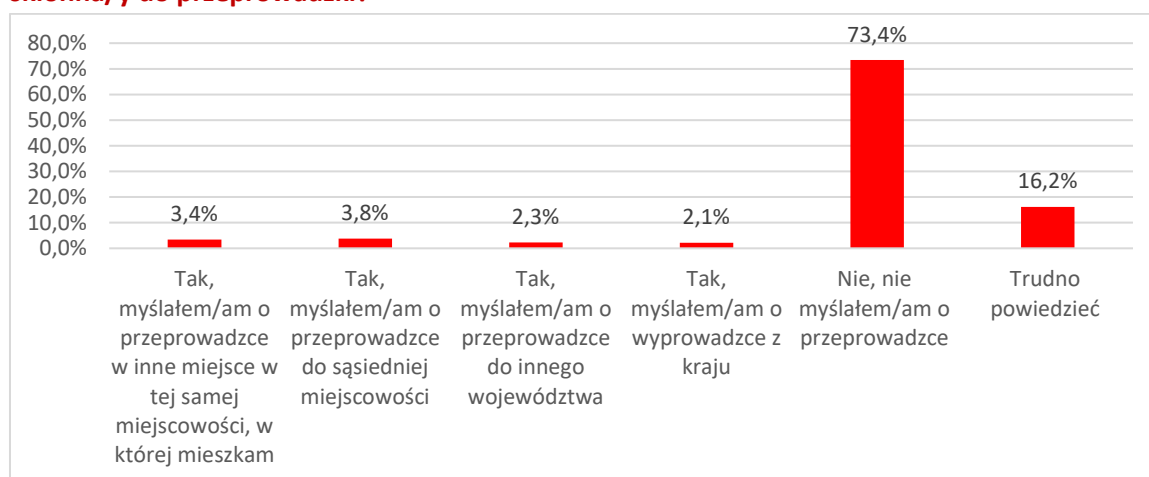
Ze względu na zbieżność tematyczną, w ramach podrozdziału połączono analizę dwóch ww. pytań badawczych.

Jak wynika z analizy desk reserach, dostępność usług opieki nad dziećmi ma wpływ na decyzję o migracji wewnątrzregionalnej. Rodzice i opiekunowie prawni korzystający ze wsparcia wykazywali mniejszą skłonność do migracji do innych województw oraz do innego kraju. Natomiast wykazywali oni większą skłonność do przeprowadzki w ramach dotychczas zamieszkiwanej miejscowości oraz do sąsiednich miejscowości, niż przed uzyskaniem wsparcia. Dostępność do miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej jest zatem istotnym czynnikiem zakotwiczącym rodziców w ich społecznościach lokalnych. Wsparcie w postaci miejsc opieki nad dziećmi jest jednym z głównych czynników, który

powstrzymuje młodych rodziców od przeprowadzki, sprzyja rezygnacji z decyzji o migracji oraz stabilizuje rodziny w ich obecnym środowisku¹¹⁰.

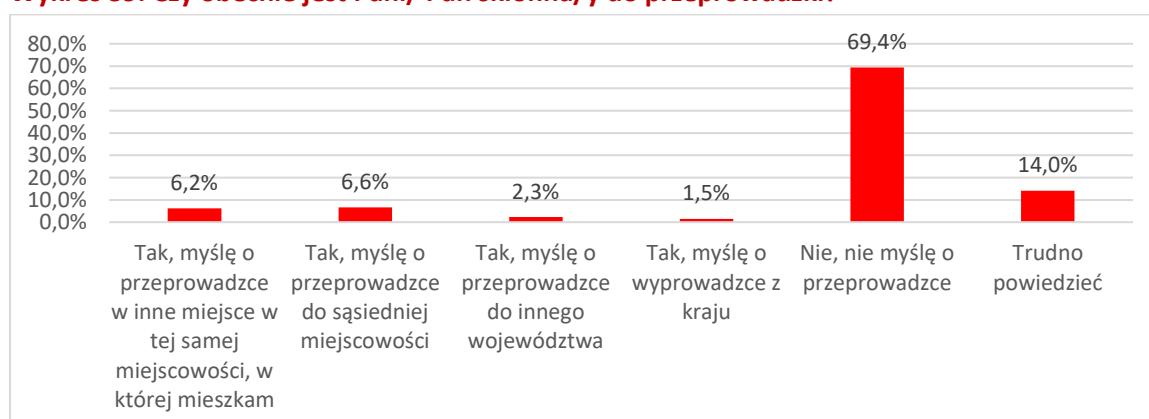
Zdecydowana większość ankietowanych rodziców/opiekunów nie rozważała i nie rozważa przeprowadzki. Co ciekawe jednak, udział osób myślących o takiej możliwości wzrósł o 5 p.p. już po skorzystaniu ze wsparcia. Należy jednak wiązać ten aspekt nie z poszukiwaniem lepszego zatrudnienia, lecz ze wzrostem jakości życia. W większości przypadków bowiem aktualne plany związane z przeprowadzką podyktowane są możliwością zamieszkania w lepszych warunkach, np. w większym mieszkaniu (jednocześnie większość tego typu osób planuje przeprowadzkę w inne miejsce znajdujące się w dotychczasowej miejscowości, bądź zlokalizowane w sąsiedniej miejscowości. Co ciekawe jednocześnie odnotowano spadek udziału osób planujących opuszczenie kraju (z 2,1% do 1,5%).

Wykres 38. Czy przed uzyskaniem wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem była Pani/był Pan skłonna/y do przeprowadzki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Wykres 39. Czy obecnie jest Pani/ Pan skłonna/y do przeprowadzki?

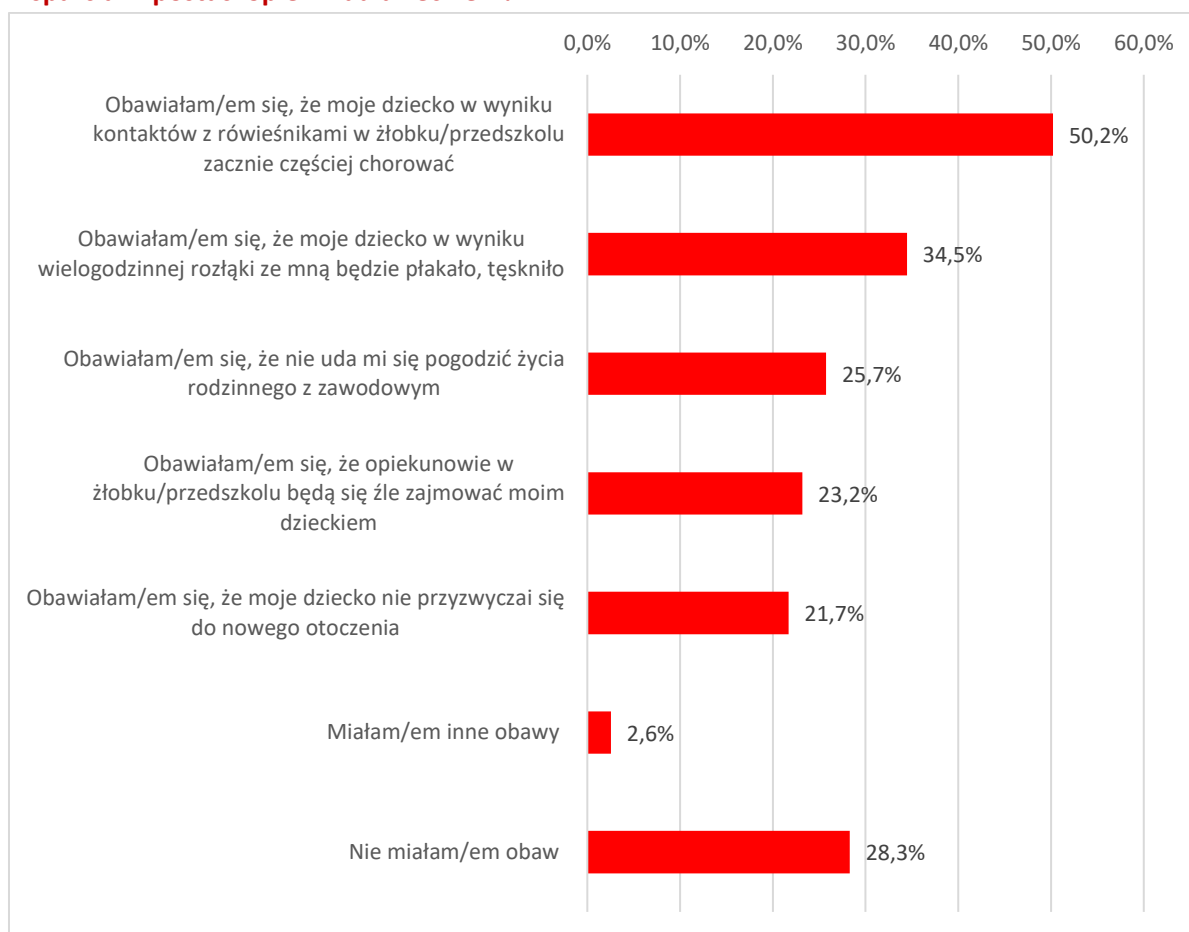
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

¹¹⁰ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 170-173.

Jakie obawy mieli rodzice/opiekunowie prawni w momencie rozpoczęcia korzystania ze wsparcia? W jakim stopniu się one sprawdziły?

Przeprowadzone badania potwierdziły występowanie obaw wśród rodziców/opiekunów prawnych w momencie rozpoczęcia korzystania ze wsparcia. Zwykle dotyczyły one częstszych chorób dzieci w wyniku kontaktu z innymi rówieśnikami (wariant ten wskazała połowa badanych). Stosunkowo często wymieniono również tęsknotę dziecka (34,5%), obawy przed możliwością łączenia życia zawodowego z prywatnym (niemal 26%) czy też obawy przed nieodpowiednią opieką nad dzieckiem w ośrodku (23,2%). Warto również zaznaczyć, że stosunkowo wysoki odsetek badanych (ponad 28%) nie miało żadnych obaw związanych ze skorzystaniem ze wsparcia.

Wykres 40. Proszę wskazać, jakie obawy towarzyszyły Panu/Pani na początku korzystania ze wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem?

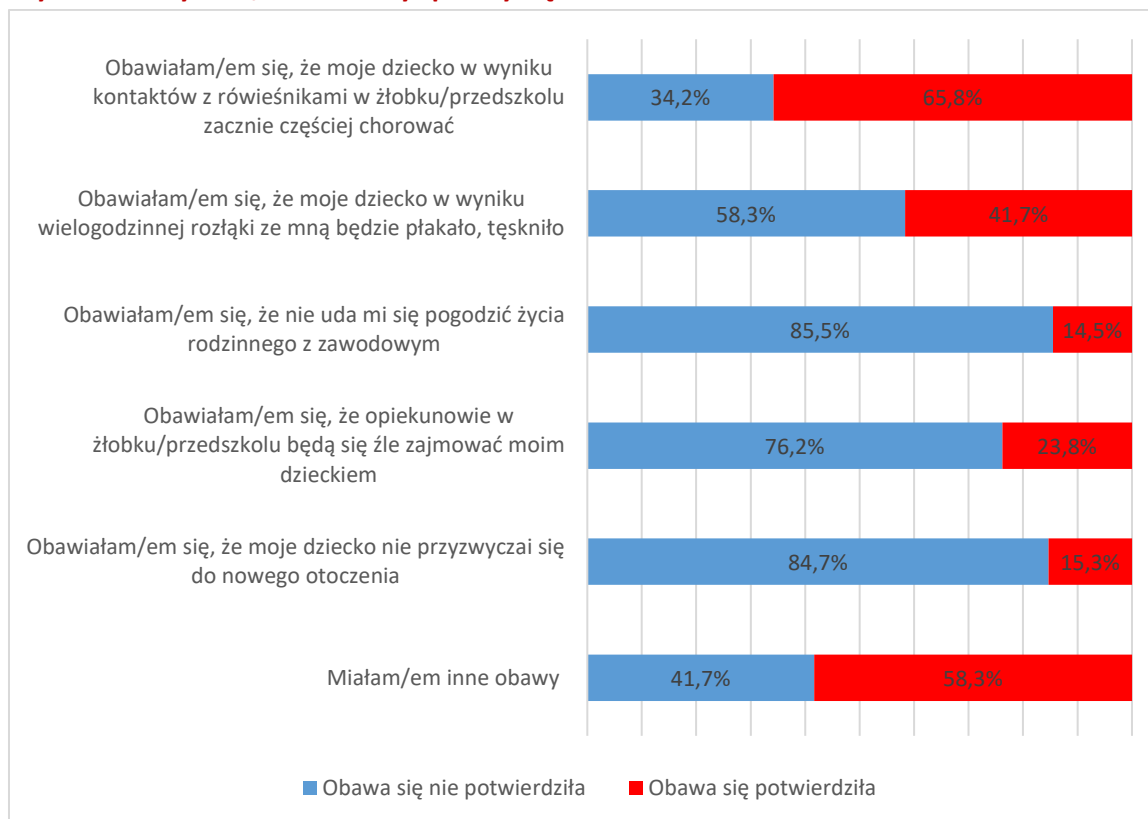

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

Osoby, które wskazały daną odpowiedź, poproszone zostały następnie o ocenę, czy obawa ta się spełniła. Jak wynika z przeprowadzonych badań, najczęściej pojawiająca się obawa (tj. dotycząca częstszych zachorowań) w większości przypadków znalazła potwierdzenie (2/3 badanych przyznało, że obawa się potwierdziła). Należy jednak zaznaczyć, że jest to zjawisko naturalne, związane z nabywaniem odporności przez dzieci. Pozostałe obawy w większości przypadków nie potwierdziły się,

w tym w szczególności ta dotycząca możliwości pogodzenia życia rodzinnego i zawodowego (w blisko 86% przypadków trudności tego typu nie wystąpiły, mimo wcześniejszych obaw w tym zakresie).

Wykres 41. Czy Pani/Pana obawy spełniły się?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z rodzicami/opiekunami dzieci

2.2. Wpływ realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i usług opiekuńczo wychowawczych dla dzieci do lat 6 na realizację wybranych wskaźników długoterminowych

Wartość długoterminowych wskaźników rezultatu EFS:

- Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS [szt.].
- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS [szt.].

Przeprowadzona ankietyzacja (zrealizowana na podstawie reprezentatywnej próby badawczej) pozwoliła ustalić, że zarówno w przypadku miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (których utworzono w badanym okresie 2 268), jak i miejsc wychowania przedszkolnego (2 876) **wszystkie z nich (100%) funkcjonowały 2 lata po uzyskaniu dofinansowania.**

Tabela 26. Wartość wskaźników długoterminowych

Wskaźnik	Wartość
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 utworzonych w ramach projektu	2 268
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	2 268
Udział procentowy utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	100%
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego utworzonych w ramach projektu	2 876
Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	2 876
Udział procentowy utworzonych miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	100%

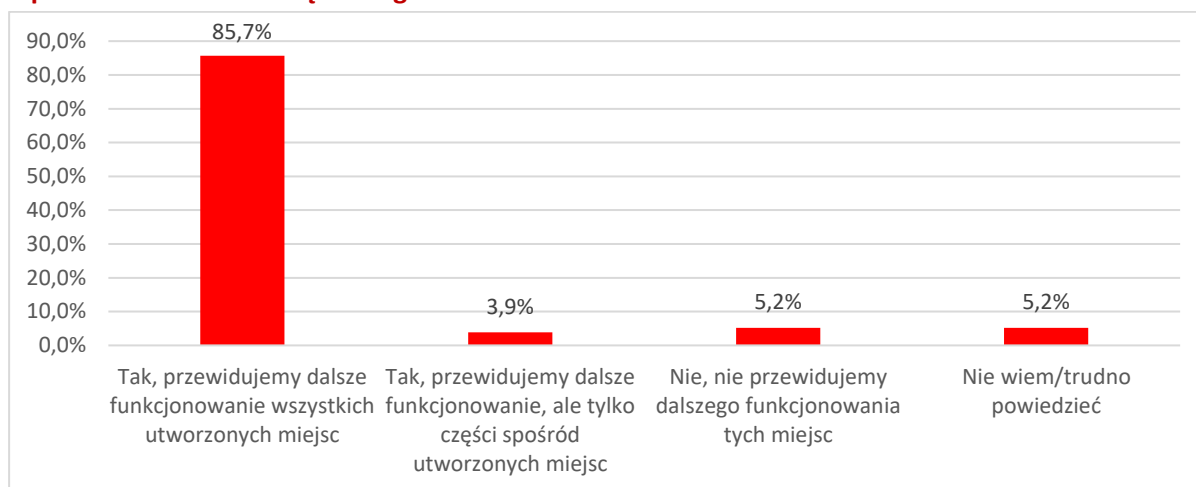
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami

**Czy przewiduje się kontynuację świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach. Jeśli nie, proszę o wyjaśnienie powodów zmiany przeznaczenia placówki?
Co decyduje o kontynuacji świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach?**

Jak wykazała przeprowadzona ankietyzacja, aż 85,7% wspartych podmiotów planuje kontynuację świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 po zakończeniu okresu trwałości w projektach. Kolejne 3,9% planuje utrzymać część spośród utworzonych miejsc, a 5,2% nie miało zdania w tym temacie. Tym samym, tylko nieco ponad 5% ogółu badanych planuje likwidację miejsc opieki utworzonych w ramach projektu.

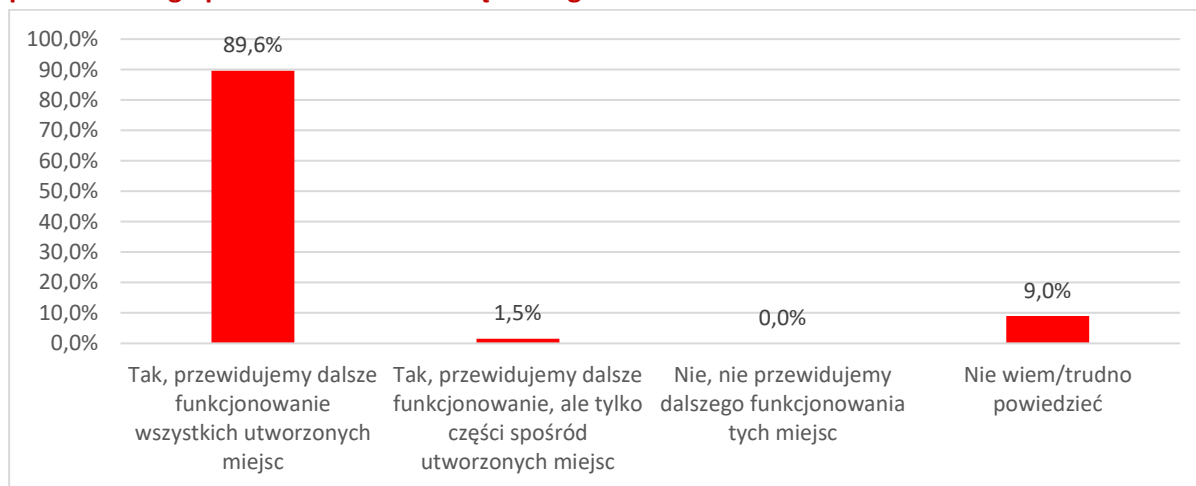
Wykres 42. Czy przewidują Państwo kontynuację funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 8.3.1 i 8.3.2

Biorąc pod uwagę miejsca wychowania przedszkolnego, blisko 90% badanych przewiduje dalsze funkcjonowanie wszystkich utworzonych miejsc. Co istotne kolejne 9% badanych nie miało zdania w tym temacie, a pozostałe 1,5% potwierdziło utrzymanie funkcjonowania części z miejsc. Tym samym żaden badany nie przewidywał zupełnego likwidacji utworzonych miejsc wychowania przedszkolnego.

Wykres 43. Czy przewidują Państwo kontynuację funkcjonowania miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego z beneficjentami i dyrektorami – poddziałanie 10.1.4

Dzięki przeprowadzonej jakościowej analizie porównawczej odpowiedzi otwartych można stwierdzić, że zarówno w przypadku opieki nad dziećmi do lat 3, jak i wychowania przedszkolnego, o kontynuowaniu funkcjonowania utworzonych miejsc decydują takie czynniki, jak wysokie (i utrzymujące się) zapotrzebowanie, zwiększające się z roku na rok potrzeby w zakresie zapewnienia

miejsc dla dzieci z niepełnosprawnościami, atrakcyjność placówki (wypracowana przez lata opinia związana z zadowoleniem rodziców z jakości usług).

Jakie czynniki wpływają na trwałość zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektów?

Pozytywnie na trwałość zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektów wpływa *dostępność i atrakcyjność ofert pracy na danym obszarze oraz motywacja wewnętrzna rodzica/opiekuna do zmiany własnej sytuacji życiowej*¹¹¹.

Ekspertki wskazują na dwa kluczowe czynniki wpływające na aktywność zawodową młodych rodziców.

Po pierwsze, zwracają uwagę na wewnętrzną motywację rodziców i opiekunów, która zależy m.in. od ich chęci rozwoju osobistego, podnoszenia kwalifikacji oraz osiągnięcia sukcesów również poza życiem rodzinnym, na przykład poprzez podjęcie pracy lub kontynuację nauki. Ten czynnik uznano za decydujący w kontekście aktywizacji zawodowej¹¹².

Po drugie, wskazali na motywację zewnętrzną, rozpatrywaną w dwóch aspektach. Z jednej strony, istotne jest podejście pracodawcy do pracowników wracających po urlopie rodzicielskim. Kultura organizacyjna w firmie może wpływać na chęć powrotu do pracy (np. jeśli pracodawca oferuje udogodnienia dla młodych rodziców) lub obawy (np. przed zwolnieniem lub przeniesieniem na mniej satysfakcjonujące stanowisko). Z drugiej strony, ważne są również czynniki życiowe, takie jak wsparcie partnera, konieczność podjęcia pracy w celu poprawy sytuacji finansowej gospodarstwa domowego, a także możliwość skorzystania z różnych form opieki nad dzieckiem¹¹³.

Istotnym czynnikiem wpływającym na trwałość zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektów jest dostępność i trwałość miejsc opieki nad dziećmi. Wsparcie polegające na tworzeniu nowych miejsc opieki, takich jak żłobki i kluby dziecięce oraz ośrodki wychowania przedszkolnego, umożliwiło wielu rodzicom, zwłaszcza matkom, powrót na rynek pracy i zapewnienie stabilności zawodowej¹¹⁴. Kluczowa jest trwałość usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego, tak aby umożliwić rodzicom kontynuowanie kariery zawodowej. Projekty, które gwarantują długoterminowe funkcjonowanie miejsc opieki, zapewniają lepszą stabilność zawodową uczestników.

Odnosząc się do przeprowadzonego obecnie badania ankietowego, przyczyny utrzymywania utworzonych miejsc, zarówno wychowania przedszkolnego, jak i opieki nad dziećmi do lat 3, były zbieżne. Wymieniano utrzymujące się wysokie zainteresowanie (popyt), zadowolenie rodziców determinujące pozytywne oceny wystawiane zarówno w internecie, jak i przekazywane pocztą pantoflową (również wpływające na dalszy popyt), możliwość pełnego wykorzystania miejsc w aktualnej liczbie oraz (w przypadku ok. 20% badanych) potrzebę dalszego zwiększenia liczby miejsc.

¹¹¹ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 254.

¹¹² Ibidem, s. 162.

¹¹³ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 162.

¹¹⁴ Ewaluacja mid-term dot. postępu rzeczowego RPO WM 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkokresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania, 2019, s. 288.

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy panelu delfickiego. Ich zdaniem to utrzymanie wysokiej jakości opieki nad dziećmi, w tym dostępność żłobków i przedszkoli, sprzyja długotrwałej aktywności zawodowej rodziców. Gwarancja stabilnej i bezpiecznej opieki ułatwia rodzicom pozostanie na rynku pracy. Jednocześnie dostępność pracy w niepełnym wymiarze godzin, praca zdalna czy hybrydowa pozwalają rodzicom na pogodzenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi. Te elastyczne formy są kluczowe dla trwałości efektów projektów, ponieważ umożliwiają rodzicom większą swobodę w organizacji pracy.

Jakie zmiany należy wprowadzić, aby świadczenie usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach było częściej kontynuowane?

Jak wskazano we wnioskach dokumentu „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020”, że wsparcie *jest lepiej realizowane, kiedy pojawia się zaangażowanie ze strony organu prowadzącego, który z jednej strony ma potrzebę realizacji takiego działania, zachęca i motywuje do podjęcia wysiłku w celu realizacji projektu, ale również zapewnia środki finansowe niezbędne dla zapewnienia wkładu własnego. W przypadku tego typu działań, ważne jest zaangażowanie osób zarządzających jednostką (dyrektorzy przedszkoli) oraz organów samorządowych*¹¹⁵. Zatem, aby zwiększyć trwałość usług, konieczne jest wsparcie samorządów lokalnych. Samorządy mogą przyczynić się do zapewnienia ciągłości świadczenia usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu okresu trwałości w projektach zarówno poprzez wsparcie organizacyjne, jak i administracyjne.

Jest to szczególnie istotne w przypadku mniejszych placówek, szczególnie prywatnych, które dysponują ograniczonym budżetem i nie mają zaplecza w postaci doświadczenia samorządów w aplikowaniu o środki. Chociaż problemy obu typów placówek są podobne, prywatne mają znacznie mniejsze możliwości aplikowania o fundusze. Przedsiębiorcy prywatni nie mogą liczyć na pomoc doświadczonych pracowników, takich jak urzędnicy gmin, którzy przygotowują i rozliczają wnioski o dofinansowanie, a także często korzystają z zasobów gminy na wkład własny. W małych placówkach to właściciele muszą zajmować się tym zadaniem, często nie mając wystarczającej wiedzy ani środków na zdobycie odpowiednich kwalifikacji w tym zakresie¹¹⁶.

W dokumencie „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020”, wskazano także, że *istotne jest zaangażowanie nauczycieli, gdyż wsparcie dla nich jest działaniem dodatkowym*¹¹⁷. Konieczne jest inwestowanie w rozwój kadr, aby zwiększyć atrakcyjność i efektywność placówek. Podniesienie kompetencji pracowników opiekuńczych i wychowawczych jest jednym z kluczowych czynników sukcesu projektów, przyczyniając się do lepszej jakości i trwałości usług.

Natomiast w raporcie końcowym „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach

¹¹⁵ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020, s. 68.

¹¹⁶ Ibidem, s. 197.

¹¹⁷ Ibidem, s. 68.

RPO WM 2014-2020” z 2021 roku wskazano, że w związku z wysokim poziomem trwałości wsparcia nie jest wymagane wprowadzanie zmian w tym zakresie¹¹⁸.

Abstrahując od analizy desk research, wyniki badania ankietowego nie dostarczają wielu odpowiedzi w obszarze czynników, które mogłyby wpłynąć na kontynuację utrzymania utworzonych miejsc – co wynika z bardzo niskiego odsetka respondentów, którzy planują te miejsca zlikwidować. Niemniej badani (zarówno w odniesieniu do miejsc opieki, jak i wychowania przedszkolnego) główną uwagę zwracali na aktualne tendencje demograficzne. Ich zdaniem spadek urodzeń z ostatnich lat determinować musi spadek zainteresowania korzystaniem z usług ich placówek.

Biorąc pod uwagę wywiady pogłębione, wskazywano ponadto na potrzebę dalszego inwestowania w jakość istniejącej już infrastruktury oraz wyposażenie placówek. Wysoka jakość placówek przyciąga rodziców i sprawia, że placówki te są bardziej konkurencyjne. Inwestycje w wyposażenie i odpowiednią infrastrukturę przyczyniają się więc do ich długoterminowej atrakcyjności i zwiększają szanse na przetrwanie po zakończeniu okresu trwałości. Wskazywano ponadto na potrzebę prowadzenia działań promocyjnych. Na terenach wiejskich, gdzie często opieka nad dziećmi opiera się na rodzinie, przydatne byłoby prowadzenie działań promujących zalety edukacji przedszkolnej i żłobkowej. Zwiększenie świadomości może pomóc w budowaniu trwałego popytu na te usługi i wzrostu udziału dzieci objętych opieką instytucjonalną (determinując przy tym możliwość aktywizacji zawodowej rodziców).

---

¹¹⁸ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 255.

2.3. Analiza złych praktyk w obszarze realizacji działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym

Jakie można wskazać złe praktyki w obszarze realizacji działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym zastosowane przez beneficjentów RPO WM 2014-2020?

Dlaczego działania te należy uznać za złe praktyki?

Jakie rozwiązania należało zastosować w miejsce zidentyfikowanych złych praktyk, aby zapewnić skuteczniejszą realizację działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym?

Na podstawie dostępnych dokumentów, nie zidentyfikowano wielu złych praktyk w realizacji projektów dotyczących opieki nad dziećmi do lat 3 i edukacji przedszkolnej.

We wcześniejszej ewaluacji działań podejmowanych w ramach RPO WM 2014-2020 w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym, za problematyczne uznano tylko dwa przypadki. Pierwszy z nich dotyczył utrzymania wynagrodzeń nauczycieli wychowania przedszkolnego na niezmiennym poziomie. Drugim problemem był zakup sprzętu elektronicznego niskiej jakości, który był awaryjny¹¹⁹.

Działania te należy uznać za złe praktyki, ponieważ, po pierwsze utrzymanie wynagrodzeń nauczycieli na dotychczasowym poziomie, pomimo rosnących kosztów życia, może prowadzić do ich demotywacji i spadku jakości usług edukacyjnych. Po drugie, zakup taniego i niskiej jakości sprzętu elektronicznego generuje dodatkowe koszty związane z jego częstymi naprawami, wpływając negatywnie na efektywność realizacji projektów¹²⁰.

Przeprowadzone wywiady pogłębione wskazywały z kolei na występujące niekiedy niedopasowanie form opieki do lokalnych potrzeb. W niektórych przypadkach wybierano formy opieki, które nie odpowiadały specyfice danej społeczności. Przykładem jest opieka dziennego opiekuna, która była mniej popularna od żłobków i klubów dziecięcych, co skutkowało mniejszym zainteresowaniem i słabą efektywnością w tej formie opieki. Zapewnienie konkurencyjnych wynagrodzeń oraz stabilnych warunków zatrudnienia może bowiem zdaniem badanych zwiększyć zainteresowanie pracą w placówkach opiekuńczych i pomóc utrzymać wykwalifikowaną kadrę. Niskie wynagrodzenia były jednym z kluczowych problemów w utrzymaniu jakości i dostępności opieki.

Wymieniano ponadto, że niektóre placówki miały trudności z odpowiednim dostosowaniem infrastruktury do potrzeb dzieci, szczególnie tych z niepełnosprawnościami lub specjalnymi potrzebami. To ograniczało dostępność i inkluzyjność placówek oraz zmniejszało ich atrakcyjność dla rodzin poszukujących wsparcia dla dzieci wymagających szczególnej opieki.

¹¹⁹ Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I, s. 184.

¹²⁰ Ibidem.

W zakres złych praktyk respondenci zaliczali również bardzo niski poziom wynagrodzeń kadry opiekuńczej.

W ramach przeprowadzonego benchmarkingu (tj. dotyczącego innych programów regionalnych) zidentyfikowano z kolei takie złe praktyki, jak problemy związane z egzekwowaniem dokumentów potwierdzających zatrudnienie uczestników, którzy po skorzystaniu z opieki nad dziećmi mieli wrócić na rynek pracy. Często beneficjenci napotykali trudności w uzyskaniu tych zaświadczeń, co wynikało z braku formalnych mechanizmów wymuszających na uczestnikach dostarczanie takich dokumentów po zakończeniu projektu. Wskazywano ponadto, że niektóre projekty napotykały problemy na etapie realizacji, zwłaszcza gdy były zlecane firmom zewnętrznym, które początkowo pomagały w pisaniu wniosków o dofinansowanie, ale nie angażowały się w realizację. W takich przypadkach pomysł, choć dobry na papierze, nie zawsze był skutecznie wdrażany ze względu na brak specjalistycznych kadr i odpowiedniego zarządzania projektem przez beneficjentów.

W miejsce zidentyfikowanych złych praktyk (z terenu województwa mazowieckiego), aby zapewnić skuteczniejszą realizację działań w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym, w przyszłych działaniach należałoby uwzględnić wyższe koszty wynagrodzeń nauczycieli oraz zamiast stawiania na ilość, warto zainwestować w mniejszą liczbę, ale bardziej niezawodnych urządzeń. Wyższe wynagrodzenia nauczycieli mogłyby zwiększyć ich motywację oraz jakość pracy. Z kolei lepszej jakości sprzęt zminimalizuje przyszłe wydatki na naprawy i konserwację.

3. CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

3.1. Analiza SWOT

Analiza SWOT posłużyła ukazaniu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń prowadzonych działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Tabela 27. Analiza SWOT

Analiza SWOT	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Wysoka trwałość efektów wsparcia; • Promocja interwencji w mediach społecznościowych; • Ukierunkowanie wsparcia na gminy i podmioty, w których identyfikuje się największe potrzeby i wyzwania (w tym tzw. białe plamy); • Kryteria wyboru projektów oraz regulaminy konkursów uwzględniające aktualne wyzwania w zakresie rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowania przedszkolnego; • Duży zakres uwzględnienia zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; • Zastosowanie zasad równości i dostępności, dostosowanie placówek do potrzeb osób z niepełnosprawnościami 	<ul style="list-style-type: none"> • Deficyt miejsc na terenach wiejskich, brak wystarczającej liczby placówek w małych miejscowościach; • Wysokie koszty utrzymania, zamykanie niektórych placówek, ograniczona trwałość; • Nieopłacalność tworzenia nowych placówek przy małej liczbie dzieci; • Relatywnie niewielka liczba projektów przewidujących tworzenie opieki w formie finansowania niań lub opiekunów dziennych.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój edukacji włączającej, wzrost zapotrzebowania na placówki dla dzieci o specjalnych potrzebach; • Niewielka skala niespodziewanych, negatywnych efektów oraz napotykanym przez beneficjentów trudności; • Wysoka efektywność wsparcia; 	<ul style="list-style-type: none"> • Niż demograficzny, malejąca liczba dzieci, zagrożenie opłacalności placówek; • Problemy formalne, trudności z uzyskaniem pozwoleń i dostosowaniem infrastruktury, możliwe zniechęcenie beneficjentów;

Analiza SWOT

• Rosnący poziom aktywizacji zawodowej rodziców/opiekunów prawnych dzieci; • Zmniejszenie chęci do migracji na skutek otrzymanego przez rodziców/opiekunów wsparcia; • Wzrost liczby dzieci z Ukrainy i możliwość włączenia ich w opiekę instytucjonalną, determinującą zwiększenie wykorzystania istniejących miejsc.	• Niedobór specjalistów, ograniczone możliwości wsparcia dzieci o specjalnych potrzebach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań i analiz

3.2. Tabela wniosków i rekomendacji w j. polskim

Tabela 28. Wnioski i rekomendacje

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
1.	Jak wykazała analiza, za dobrą praktykę uchodzić może przede wszystkim ukierunkowanie interwencji na „białe plamy” w dostępie do miejsc wychowania przedszkolnego oraz działania ukierunkowane na dostosowanie miejsc przedszkolnych do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Skierowanie wsparcia do regionów, które miały ograniczony dostęp do tego typu placówek, pozwoliło na zmniejszenie nierówności w dostępie do nich między obszarami miejskimi a wiejskimi. Dzięki analizom demograficznym program skoncentrował się na	Kontynuowanie wsparcia w obszarze tworzenia i dostosowania miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz lokalnych potrzeb wynikających z sytuacji demograficznej.	IZ programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027	Ograniczenie wsparcia w obszarze tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego do gmin charakteryzujących się niskim odsetkiem dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.	II kwartał 2025 r.	Programowa operacyjna	Edukacja

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	obszarach o największych potrzebach, co było bardzo skutecznym sposobem na poprawę dostępności usług opieki przedszkolnej w regionie.						
2.	Zgodnie z analizą, około 55 % dzieci z Ukrainy w wieku szkolnym pozostaje poza polskim systemem szkolnym. Oznacza to, że zapotrzebowanie na usługi żłobkowe i przedszkolne w perspektywie do 2030 roku jest większe niż wynikałoby to z prognoz demograficznych. Objęcie wychowaniem przedszkolnym dzieci z Ukrainy (włączenie ich w opiekę przedszkolną) determinować może zwiększenie wykorzystania istniejących miejsc, sprzyjając	Kontynuowanie wsparcia w obszarze tworzenia miejsc wychowania przedszkolnego z uwzględnieniem placówek, które przyjmować będą dzieci migrantów z Ukrainy.	IZ programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027	Uwzględnienie możliwości realizacji wsparcia w obszarze tworzenia miejsc wychowania przedszkolnego w gminach, które nie spełniają warunku wynikającego z niskiego odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym poprzez umożliwienie realizacji projektów w placówkach, które przyjmować będą dzieci migrantów z Ukrainy.	II kwartał 2025 r.	Programowa operacyjna	Edukacja

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
	ich utrzymaniu w dłuższym okresie.						
3.	Analiza wykazała szczególną skuteczność i efektywność działań ukierunkowanych na podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry placówek wychowania przedszkolnego oraz rozszerzanie oferty placówek o zajęcia dodatkowe, w tym wspierające rozwój psychofizyczny, oraz rozwijające uzdolnienia i zainteresowania dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.	Kontynuowanie wsparcia w obszarze podnoszenia umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry placówek wychowania przedszkolnego oraz z zakresu rozszerzania oferty istniejących placówek o zajęcia dodatkowe, w tym wspierające rozwój psychofizyczny, oraz rozwijające uzdolnienia i zainteresowania	IZ programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027	Uwzględnienie możliwości realizacji wsparcia w obszarach wskazanych w treści rekomendacji.	II kwartał 2025 r.	Programowa operacyjna	Edukacja

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji	Obszar tematyczny
		dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami.					

Źródło: opracowanie własne

3.3. Tabela wniosków i rekomendacji w j. angielskim

Table 29. Conclusions and recommendations

No.	Content of the application	Content of the recommendation	Recommendation recipient	Implementation method	Implementation deadline	Recommendation class	Thematic area
1.	As the analysis showed, the best practice could be seen in the targeting of interventions to “blank spots” in access to preschool education places. Directing support to regions that had limited access to such facilities reduced the inequalities in access to them between urban and rural areas. Thanks to demographic analyses, the program focused on areas with the greatest needs, which was a very effective way to improve the availability of institutional care services in the region.	Continuing support in the area of creating and adapting preschool education facilities to the needs of children with special educational needs and local needs arising from the demographic situation.	IF European Funds for Mazovia 2021-2027	Limiting support in the area of creating new pre-school education places to communes with a low percentage of children covered by pre-school education.	Q2 2025	Programmatic Operational	Education
2.	According to the analysis, approximately 55% of school-aged children from Ukraine	Continuing support in the area of creating	IF European Funds for	Taking into account the possibility of implementing support in	Q2 2025	Programmatic Operational	Education

No.	Content of the application	Content of the recommendation	Recommendation recipient	Implementation method	Implementation deadline	Recommendation class	Thematic area
	remain outside the Polish education system. This indicates that the demand for nursery and preschool services by 2030 is higher than demographic forecasts would suggest. Including Ukrainian children in preschool education (integrating them into preschool care) may lead to increased utilization of existing facilities, supporting their sustainability in the long term.	preschool education facilities, including institutions that will accommodate migrant children from Ukraine.	Mazovia 2021-2027	the area of creating preschool education places in municipalities that do not meet the condition resulting from the low percentage of children covered by preschool education by enabling the implementation of projects in facilities that will accept children of migrants from Ukraine.			
3.	The analysis showed the particular effectiveness and efficiency of activities aimed at improving the skills and professional qualifications of the staff of preschool education institutions and expanding the offer of	Continuing support in the area of improving the skills and professional qualifications of the staff of preschool	IF European Funds for Mazovia 2021-2027	Taking into account the possibility of implementing support in the areas indicated in the content of the recommendation.	Q2 2025	Programmatic Operational	Education

No.	Content of the application	Content of the recommendation	Recommendation recipient	Implementation method	Implementation deadline	Recommendation class	Thematic area
	institutions with additional classes, including those supporting psychophysical development and developing the talents and interests of children, including children with disabilities.	education institutions and in the scope of expanding the offer of existing institutions with additional classes, including those supporting psychophysical development, and developing the talents and interests of children, including children with disabilities.					

Source: own study

4. WYKAZ ELEMENTÓW GRAFICZNYCH W TEKŚCIE

4.1. Spis tabel

Tabela 1. Liczba żłobków, oddziałów i klubów dziecięcych.....	27
Tabela 2. Liczba miejsc w żłobkach, oddziałach i klubach dziecięcych w latach 2015-2023.....	28
Tabela 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	29
Tabela 4. Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	30
Tabela 5. Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego) w latach 2015-2023	36
Tabela 6. Liczba ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego) w latach 2015-2023 w podziale na rodzaj ośrodka.....	39
Tabela 7. Liczba OWP w podziale na powiaty z uwzględnieniem typu, rodzaju oraz publiczności statusu (stan na wrzesień 2024)	42
Tabela 8. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych opieką przedszkolną.....	45
Tabela 9. Liczba nauczycieli zatrudnionych w ramach ośrodków wychowania przedszkolnego (przedszkola, w tym specjalne, punkty przedszkolne oraz oddziały wychowania przedszkolnego w latach 2015-2023 (w przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy)	46
Tabela 10. Liczba dostępnych form opieki w latach 2015-2022	50
Tabela 11. Przedszkola specjalne w latach 2015-2023	59
Tabela 12. Ośrodki wychowania przedszkolnego z oddziałami integracyjnymi i specjalnymi.....	60
Tabela 13. Liczba miejsc jakimi dysponowały OWP – beneficjenci projektów w ramach Poddziałania 10.1.4 w 2019 roku.....	62
Tabela 14. Liczba miejsc w OWP w 2019 roku jakie powstały w wyniku realizacji projektów	62
Tabela 15. Liczba ludności w województwie mazowieckim w latach 2015-2023	65
Tabela 16. Liczba ludności do 4 roku życia w latach 2015-2023	66
Tabela 17. Liczba ludności w wieku 3-6 lat w latach 2015-2023.....	67
Tabela 18. Przyrost naturalny w latach 2015-2023.....	68
Tabela 19. Liczba ludności w wieku produkcyjnym.....	68
Tabela 20. Aktywność użytkowników korzystających z wybranych profili na portalach społecznościowych w okresie 06.2022 r. – 12.2023 r. dotycząca opieki nad dzieckiem do lat 3 i wychowania przedszkolnego.....	77

Tabela 21. Liczba żłobków, oddziałów i klubów dziecięcych oraz procentowy udział placówek w m.st. Warszawa	78
Tabela 22. Dzieci w przedszkolach i innych formach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat	79
Tabela 23. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach	80
Tabela 24. Uczestnictwo we wczesnej edukacji (po ukończeniu trzech lat)	91
Tabela 25. Podsumowaniem zaleceń krajowych na lata 2019–2022 w obszarze opieki nad dziećmi ..	92
Tabela 26. Wartość wskaźników długoterminowych	120
Tabela 27. Analiza SWOT	127
Tabela 28. Wnioski i rekomendacje	129
Table 29. Conclusions and recommendations	133

4.2. Spis rysunków i wykresów

Rysunek 1. Dzieci w wieku do lat 3 w żłobkach oraz klubach dziecięcych w 2020 r.	52
Wykres 1. Liczba dziennych opiekunów w województwie mazowieckim	31
Wykres 2. Liczba dzieci pod opieką dziennych opiekunów w województwie mazowieckim	32
Wykres 3. Liczba dzieci przypadających na jednego opiekuna w województwie mazowieckim	32
Wykres 4. Odsetek dzieci w wieku 0-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	33
Wykres 5. Liczba niań w podziale na płeć w latach 2015-2022	34
Wykres 6. Wiek niań w latach 2015-2022	34
Wykres 7. Wzrost procentowy ocen w zakresie poszczególnych aspektów funkcjonowania wspartych placówek	49
Wykres 8. Liczba dzieci w wieku do 4 lat oraz 3-6 lat w perspektywie do 2030 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego	54
Wykres 9. W jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia w opiece nad dzieckiem wpłynęła na Pani/Pana aktywność na rynku pracy?	56
Wykres 10. Czy obecnie kontynuuje Pani/Pan pracę?	57
Wykres 11. Jak oceniają Państwo ogółem efektywność kosztową projektu?	58
Wykres 12. Jak ocenia Pan/Pani dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami?	63
Wykres 13. Liczba dzieci w wieku do lat 4 w perspektywie do 2035 i 2045 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego	70

Wykres 14. Liczba dzieci w wieku 3-6 lat w perspektywie do 2035 i 2045 roku w podziale na podregiony województwa mazowieckiego	71
Wykres 15. W jakim stopniu wsparcie z Programu na rzecz rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego było zgodne z potrzebami identyfikowanymi na obszarze Państwa jednostki samorządu terytorialnego w momencie, gdy składali Państwo wnioski o dofinansowanie?	73
Wykres 16. Realizowane działania w ramach projektu – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3.....	74
Wykres 17. Realizowane działania w ramach projektu – wychowanie przedszkolne.....	75
Wykres 18. Planowane działania w ramach projektu – wnioskodawcy nieskuteczni.....	76
Wykres 19. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans kobiet i mężczyzn?.....	84
Wykres 20. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami?	84
Wykres 21. Uczestnictwo we wczesnej edukacji według wieku, lata 2015-2019 (%).....	91
Wykres 22. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3	95
Wykres 23. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca wychowania przedszkolnego.....	96
Wykres 24. Czy istnieją działania inne niż wymienione powyżej, które należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca opieki nad dziećmi do lat 3.....	99
Wykres 25. Czy istnieją działania inne niż wymienione powyżej, które należałoby wspierać w przyszłości? – miejsca wychowania przedszkolnego.....	99
Wykres 26. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?	102
Wykres 27. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu komfortu pracy (warunków pracy) nauczycieli edukacji przedszkolnej we wspartej w projekcie instytucji?	103
Wykres 28. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu liczby nauczycieli edukacji przedszkolnej, którzy podnieśli swoje kompetencje lub kwalifikacje w latach 2015-2019 we wspartej w projekcie instytucji?	105
Wykres 29. Efekt netto interwencji w poszczególnych poddziałaniach Programu.....	106
Wykres 30. Wzrost procentowy ocen w zakresie poszczególnych aspektów funkcjonowania wspartych placówek	107

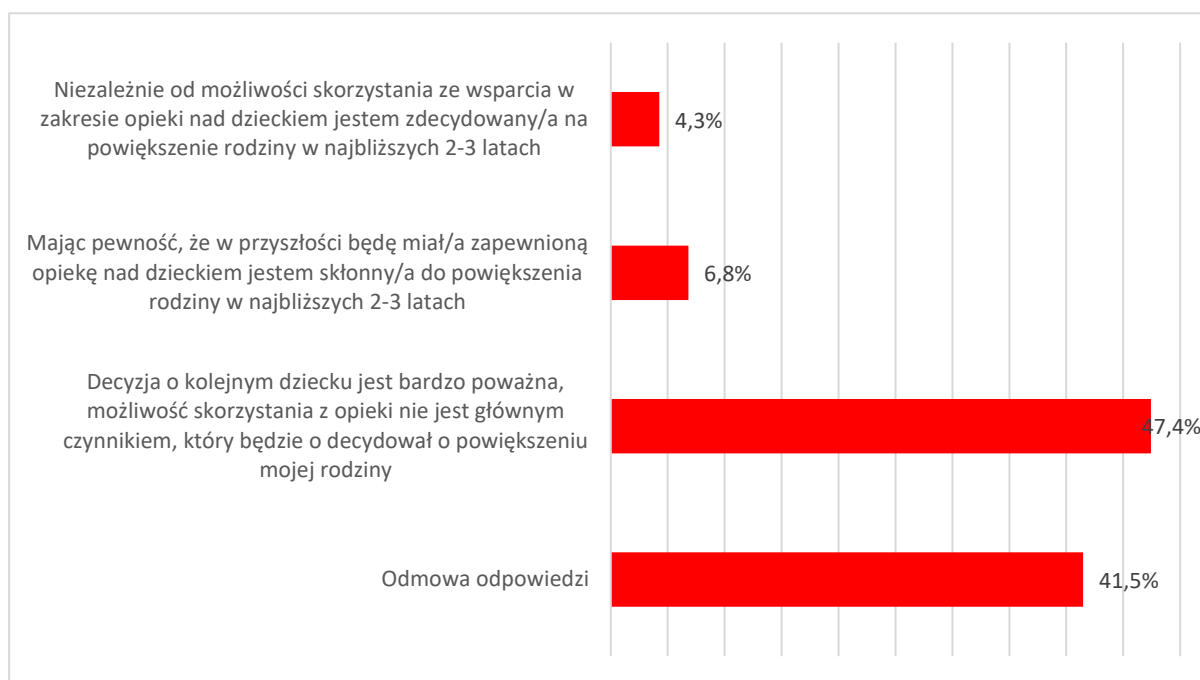
Wykres 31. Czy bez wsparcia ze środków Programu byliby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?..... 107

Wykres 32. Czy realizacja projektu przyniosła jakieś nieoczekiwane efekty?..... 109

Wykres 33. Czy poza wkładem własnym wymaganym od beneficjentów wspomagali Państwo realizację projektu dodatkowymi środkami finansowymi?..... 112

Wykres 34. Jak ogółem ocenia Pani/Pan uzyskane wsparcie w postaci zapewnienia opieki nad dzieckiem?..... 113

Wykres 35. Proszę określić, jaki jest Pani/Pana stosunek do dalszego powiększenia rodziny?

..... 114

Wykres 36. Proszę określić, jak zmieniła się jakość Pani/Pana życia w wyniku uzyskanego wsparcia?..... 115

Wykres 37. Proszę określić, w jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia (opieki nad dzieckiem) wpłynęła na dochody Pani/Pana rodziny? 116

Wykres 38. Czy przed uzyskaniem wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem była Pani/był Pan skłonny/y do przeprowadzki? 117

Wykres 39. Czy obecnie jest Pani/ Pan skłonny/y do przeprowadzki? 117

Wykres 40. Proszę wskazać, jakie obawy towarzyszyły Panu/Pani na początku korzystania ze wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem?..... 118

Wykres 41. Czy Pani/Pana obawy spełniły się?..... 119

Wykres 42. Czy przewidują Państwo kontynuację funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości? 121

Wykres 43. Czy przewidują Państwo kontynuację funkcjonowania miejsc wychowania przedszkolnego po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości? 121

5. ANEKSY

5.1. Wzory narzędzi badawczych

5.1.1. Kwestionariusz badania CAWI/CATI z beneficjentami Poddziałów 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4 RPO WM 2014-2020, jednostkami samorządu terytorialnego, na terenie których realizowano projekty oraz z dyrektorami miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat i ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia¹²¹

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach badania planowane jest przeprowadzenie ankietyzacji z beneficjentami RPO WM 2014-2020, jednostkami samorządu terytorialnego, na terenie których realizowano projekty oraz dyrektorami miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat i ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

Z uwagi na to, że zostali Państwo zakwalifikowani do badania w ramach powyżej przedstawionego doboru próby, uprzejmie proszę o udział w badaniu ankietowym dotyczącym tworzenia i rozwoju opieki nad dziećmi do 3 lat i miejsc wychowania przedszkolnego.

Chcielibyśmy nadmienić, że wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych, bez możliwości identyfikacji respondenta.

Udział w badaniu zajmie ok. 20 minut.

Panel pytań

Pytania 1-18 kierowane są:

- do beneficjentów,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

1. Proszę wskazać, czy reprezentowany przez Pana/ią podmiot w ramach projektu pn. ...:

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Utworzył nowe miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka

¹²¹ Wykonawca proponuje, by przeprowadzić badanie w oparciu o jeden kwestionariusz, w którym w zależności od kategorii respondenta (beneficjent, jednostka samorządu terytorialnego, dyrektor placówki opieki nad dzieckiem do lat 3 lub placówki wychowania przedszkolnego) wyświetlać się będą odpowiednie pytania. Wynika to z tego, że beneficjentami mogą być zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak również dyrektorzy placówek. Z tego względu zasadne jest utworzenie zbiorczego narzędzia, by zmniejszyć obciążenie respondentów wynikające z udziału w badaniu (w przeciwnym wypadku może zdarzyć się, że jeden respondent będzie musiał uczestniczyć w badaniu dwukrotnie – uzupełniając odrębny kwestionariusz dla beneficjenta i odrębny dla jednostki samorządu terytorialnego lub dyrekcji placówki).

Panel pytań

- b) Utworzył nowe miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubu dziecięcego
- c) Utworzył nowe miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opiekuna dziennego
- d) Dostosował istniejące miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
- e) Sfinansował koszty usług bieżącej opieki nad dziećmi lub kosztów wynagrodzenia niani)
- f) Rozszerzył ofertę edukacyjną i specjalistyczną o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym
- g) Wydłużył godziny pracy ośrodka wychowania przedszkolnego
- h) Zapewnił możliwość doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź a, b lub c.

2. Ile miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 utworzyli Państwo w wyniku projektu pn...?

.....miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź a, b lub c.

3. Ile spośród miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 utworzonych przez Państwa w ramach projektu mogło funkcjonować po dwóch latach od utworzenia, tj. w dniu ...?

Poprzez możliwość funkcjonowania proszę uwzględnić instytucjonalną gotowość placówki do świadczenia usług w ramach miejsc utworzonych w wyniku realizacji projektu.

... miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie zostanie zadane wyłącznie w sytuacji, gdy liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 podana w pytaniu 3 jest niższa, niż podana w pytaniu 2.

4. Dlaczego zlikwidowano część miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 utworzonych przez Państwa w ramach projektu?

.....

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź a, b lub c.

5. Ile miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 funkcjonuje obecnie we wspartej w wyniku projektu placówce/placówkach (według stanu na dzień udziału w niniejszym badaniu)?

... miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź d.

6. Ile miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 dostosowali Państwo do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w ramach projektu?

... miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź d.

Panel pytań

7. Ile spośród miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 dostosowanych przez Państwa do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością w ramach projektu mogło funkcjonować w dniu ...? [zostanie wskazana data dzienna – 2 lata po zakończeniu projektu]

Poprzez możliwość funkcjonowania proszę uwzględnić instytucjonalną gotowość placówki do świadczenia usług w ramach miejsc utworzonych w wyniku realizacji projektu.

... miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie zostanie zadane wyłącznie w sytuacji, gdy liczba funkcjonujących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami podana w pytaniu 7 jest niższa, niż podana w pytaniu 6.

8. Dlaczego zlikwidowano część miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 dostosowanych przez Państwa do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w ramach projektu?

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź d.

9. Ile spośród miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 dostosowanych przez Państwa w wyniku projektu do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością w ramach projektu funkcjonuje obecnie (według stanu na dzień udziału w niniejszym badaniu)?

... miejsc (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź e.

10. Ile dzieci zostało objętych w ramach Państwa projektu finansowaniem kosztów opieki nad dzieckiem do lat 3 w poszczególnych formach?

Forma wsparcia	Miejsce na odpowiedź
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w klubie dziecięcym	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb) Ilu opiekunów dziennych zaangażowano? ... opiekunów (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów wynagrodzenia niani	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb) Ile niani zaangażowano? ... niani (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź e.

11. W przypadku ilu dzieci byliście Państwo w stanie finansować koszty opieki nad dzieckiem do lat 3 w poszczególnych formach w dniu ...? [zostanie wskazana data dzienna – 2 lata po zakończeniu projektu]

Panel pytań

Poprzez możliwość finansowania kosztów proszę rozumieć instytucjonalną gotowość placówki do świadczenia usług w ramach działań podjętych w wyniku realizacji projektu.

Forma wsparcia	Miejsce na odpowiedź
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w klubie dziecięcym	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów wynagrodzenia niani	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane tylko do beneficjentów/dyrektorów, którzy zakończyli realizację projektu najpóźniej w dniu 31.12.2021 r.

Pytanie zostanie zadane wyłącznie w sytuacji, gdy liczba dzieci, które korzystają ze wsparcia polegającego na finansowaniu kosztów opieki podana w którymkolwiek podpunkcie w pytaniu 11 jest niższa, niż podana w analogicznym podpunkcie w pytaniu 10.

Respondentowi wyświetlą się tylko te formy, w których nastąpiło zaprzestanie finansowania opieki w części przypadków.

12. Dlaczego zaprzestali Państwo finansowania kosztów opieki nad dzieckiem do lat 3 w poszczególnych formach w części przypadków?

Forma wsparcia	Miejsce na odpowiedź
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku	...
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w klubie dziecięcym	...
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna	...
Pokrycie kosztów wynagrodzenia niani	...

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź e.

13. W przypadku ilu dzieci finansują Państwo koszty opieki nad dzieckiem do lat 3 w poszczególnych formach obecnie (według stanu na dzień udziału w niniejszym badaniu)?

Forma wsparcia	Miejsce na odpowiedź
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w klubie dziecięcym	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb) Ilu opiekunów dziennych obecnie Państwo angażują? ... opiekunów (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)
Pokrycie kosztów wynagrodzenia niani	... dzieci (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb) Ile niań obecnie Państwo angażują? ... niań (pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb)

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź a, b lub c.

Panel pytań

14. Czy przewidują Państwo kontynuację funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości?

UWAGA: Poprzez możliwość funkcjonowania proszę uwzględnić instytucjonalną gotowość placówki do świadczenia usług w ramach miejsc utworzonych w wyniku realizacji projektu.

- a) Tak, przewidujemy dalsze funkcjonowanie wszystkich utworzonych miejsc (co decyduje o tym?) ... *(proszę przejść do pyt. 16)*
- b) Tak, przewidujemy dalsze funkcjonowanie, ale tylko części spośród utworzonych miejsc (proszę wskazać, co decyduje o częściowej kontynuacji?) ...
- c) Nie, nie przewidujemy dalszego funkcjonowania tych miejsc (proszę wskazać, co decyduje o braku możliwości kontynuacji?) ...
- d) Nie wiem/trudno powiedzieć

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź a, b lub c.

15. Co mogłoby Państwa skłonić do tego, by po zakończeniu okresu trwałości kontynuować funkcjonowanie wspartego miejsca bądź czynić to w większym zakresie?

.....
.....

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź d.

16. Czy przewidują Państwo kontynuację finansowania opieki nad dziećmi do lat 3 po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości?

UWAGA: Poprzez możliwość finansowania proszę uwzględnić instytucjonalną gotowość placówki do świadczenia usług w ramach zrealizowanego projektu.

- a) Tak, przewidujemy dalsze finansowanie w takim zakresie, jak obecnie (co decyduje o tym?) ... *(proszę przejść do pyt. 18)*
- b) Tak, przewidujemy dalsze finansowanie ale w mniejszym zakresie, niż obecnie (proszę wskazać, co decyduje o częściowej kontynuacji?) ...
- c) Nie, nie przewidujemy dalszego finansowania (proszę wskazać, co decyduje o braku możliwości kontynuacji?) ...
- d) Nie wiem/trudno powiedzieć

Pytanie skierowane wyłącznie do respondentów, którzy w pytaniu 1 wskazali odpowiedź d.

17. Co mogłoby Państwa skłonić do tego, by po zakończeniu okresu trwałości kontynuować sfinansowanie opieki nad dziećmi bądź czynić to w większym zakresie?

.....
.....

18. W jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na efekty osiągnięte w wyniku realizacji projektu?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Część miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 musiała zostać zlikwidowana
- b) Część miejsc wychowania przedszkolnego musiała zostać zlikwidowana
- c) Część spośród nauczycieli/opiekunów musiała zostać zwolniona
- d) Nie udało się osiągnąć terminowo wszystkich zamierzonych efektów (których efektów nie udało się osiągnąć?) ...
- e) Pandemia wpłynęła w inny sposób na efekty (w jaki sposób?) ...

Panel pytań

f) Pandemia nie wpłynęła w istotny sposób na osiągnięte efekty

Uwaga: poniższe pytania mają różnych adresatów!*Pytanie skierowane:*

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

19. Jak oceniają Państwo dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/wychowania przedszkolnego na obszarze gminy/gmin, w której/w których miała miejsce realizacja projektu przed realizacją tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

• 1	• 2	• 3	• 4	• 5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

20. Jak oceniają Państwo dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/wychowania przedszkolnego na obszarze gminy/gmin, w której/w których miała miejsce realizacja projektu w wyniku realizacji tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

21. Jak oceniają Państwo atrakcyjność oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu przed realizacją tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

Panel pytań

22. Jak oceniają Państwo atrakcyjność oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu w wyniku realizacji tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- *do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,*
- *do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,*
- *do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.*

23. Jak oceniają Państwo jakość wyposażenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu przed realizacją tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- *do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,*
- *do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,*
- *do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego*

24. Jak oceniają Państwo jakość wyposażenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu w wyniku realizacji tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- *do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1;*
- *do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,*
- *do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.*

25. Jak oceniają Państwo jakość infrastruktury (stan pomieszczeń, toalet itp.) w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu przed realizacją tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- *do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1;*

Panel pytań

- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

26. Jak oceniają Państwo jakość infrastruktury (stan pomieszczeń, toalet itp.) w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu w wyniku realizacji tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1;
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

27. Jak oceniają Państwo kompetencje zatrudnianych nauczycieli/opiekunów w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu przed realizacją tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1;
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

28. Jak oceniają Państwo kompetencje zatrudnianych nauczycieli/opiekunów w instytucji/w instytucjach, w której/w których miała miejsce realizacja projektu w wyniku realizacji tego projektu?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, którzy w pyt. 1 zaznaczyli odpowiedź f, g lub h;
- do dyrektorów ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

29. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu liczby dzieci w wieku przedszkolnym objętych dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi w latach 2015-2019 w zakresie stwierdzonych deficytów edukacyjno-rozwojowych we wspartej w projekcie instytucji?

- W bardzo dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...
- Raczej w dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...
- W przeciętnym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

Panel pytań

d) Raczej w małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

e) W bardzo małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, którzy w pyt. 1 zaznaczyli odpowiedź f, g lub h;
- do dyrektorów ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

30. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu liczby nauczycieli edukacji przedszkolnej, którzy podnieśli swoje kompetencje lub kwalifikacje w latach 2015-2019 we wspartej w projekcie instytucji?

a) W bardzo dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

b) Raczej w dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

c) W przeciętnym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

d) Raczej w małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

e) W bardzo małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, którzy w pyt. 1 zaznaczyli odpowiedź f, g lub h;
- do dyrektorów ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

31. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu komfortu pracy (warunków pracy) nauczycieli edukacji przedszkolnej we wspartej w projekcie instytucji?

a) W bardzo dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

b) Raczej w dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

c) W przeciętnym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

d) Raczej w małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

e) W bardzo małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów, niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1;
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego korzystających ze wsparcia.

32. W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu liczby dostosowanych lub doposażonych pomieszczeń oraz terenów towarzyszących (np. placów zabaw) do świadczenia opieki nad dziećmi w latach 2015-2019 we wspartej w projekcie instytucji?

a) W bardzo dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

b) Raczej w dużym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

c) W przeciętnym stopniu (w jaki sposób projekt się przyczynił do tego efektu?) ...

d) Raczej w małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)

...

Panel pytań

- e) W bardzo małym stopniu (dlaczego projekt się przyczynił do tego efektu w takim stopniu?)
...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

33. Czy bez wsparcia ze środków Programu byłoby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?

- a) Tak, w takim samym zakresie (z jakich źródeł by Państwo sfinansowali działania?) ...
- b) Tak, ale w niepełnym zakresie (których efektów nie udałooby się Państwu osiągnąć bez wsparcia z programu?) ... (z jakich źródeł by Państwo sfinansowali działania?) ...
- c) Nie (dlaczego?) ...
- d) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

34. Czy poza wkładem własnym wymaganym od beneficjentów wspomagali Państwo realizację projektu dodatkowymi środkami finansowymi?

- a) Tak, zaangażowaliśmy środki własne (jakie działania sfinansowali Państwo z tych środków?) ...
- b) Tak, zaangażowaliśmy środki z innych źródeł (z jakich źródeł?) .. (jakie działania sfinansowali Państwo z tych środków?) ...
- c) Nie (*proszę przejść do pyt. 36*)

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

35. Co spowodowało, że zdecydowali się Państwo na poniesienie dodatkowych nakładów finansowych?

- a) Chęć osiągnięcia większych efektów
- b) Większe zapotrzebowanie na świadczone usługi, niż zostało to przewidziane podczas aplikowania o środki
- c) Chęć sfinansowania działań, które są niekwalifikowalne w ramach projektu
- d) Inne czynniki (jakie?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

36. Jaki czynnik w największym stopniu wpłynął na kosztochłonność projektu?

- a) Konieczność pokrycia kosztów zatrudnienia personelu projektu
- b) Konieczność wynajmu pomieszczeń/lokalu
- c) Konieczność wyposażenia miejsca realizacji projektu
- d) Inny czynnik (jaki?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

37. Czy realizacja projektu z innych źródeł (np. ze środków własnych) pozwoliłaby na osiągnięcie lepszych efektów, niż realizacja projektu ze środków Programu?

- a) Tak
- b) Nie (*proszę przejść do pyt. 39*)
- c) Trudno powiedzieć (*nie czytać*) (*proszę przejść do pyt. 39*)

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

38. Co powoduje, że realizacja projektu ze środków Programu pociąga za sobą wyższe koszty, niż byłoby to oczekiwane?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

Panel pytań

- a) Konieczność poddawania się stałej sprawozdawczości
- b) Ograniczone możliwości dokonywania zmian w projekcie rzeczowym projektu
- c) Konieczność zapewnienia dodatkowych elementów w projekcie (np. zasad horyzontalnych)
- d) Niemożność wykorzystania miejsca realizacji projektu w inny sposób (np. wynajęcia pomieszczeń), niż jest to określone w umowie o dofinansowanie
- e) Inny czynnik (jaki?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

39. Jak oceniają Państwo ogółem efektywność kosztową projektu?

- a) Osiągnięte efekty są duże w stosunku do poniesionych nakładów finansowych
- b) Osiągnięte efekty są optymalne w stosunku do poniesionych nakładów finansowych
- c) Osiągnięte efekty są małe w stosunku do poniesionych nakładów finansowych

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

40. Czy w trakcie realizacji projektu napotkali Państwo na jakieś czynniki ułatwiające realizację projektu?

- a) Tak
- b) Nie *(proszę przejść do pyt. 43)*
- c) Trudno powiedzieć *(nie czytać) (proszę przejść do pyt. 43)*

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

41. Na jakie czynniki ułatwiające realizację projektu napotkali Państwo w trakcie realizacji projektu?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Pomoc ze strony opiekuna projektu w rozwiązywaniu napotkanych trudności
- b) Możliwość dokonania zmian w budżecie projektu
- c) Duże zapotrzebowanie na realizowany projekt
- d) Duże zainteresowanie ze strony odbiorców wsparcia możliwością skorzystania z projektu
- e) Brak podobnych usług (lub niewielka ich liczba) na obszarze realizacji projektu
- f) Możliwość realizacji projektu z uwzględnieniem cross-finansingu
- g) Inne czynniki (jakie?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

42. W jaki sposób czynniki te wpłynęły na realizację projektu?

.....
.....

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

43. Czy w trakcie realizacji projektu napotkali Państwo na jakieś czynniki ograniczające możliwość realizacji projektu?

- a) Tak
- b) Nie *(proszę przejść do pyt. 48)*
- c) Trudno powiedzieć *(nie czytać) (proszę przejść do pyt. 48)*

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

44. Na jakie czynniki ograniczające możliwość realizacji projektu napotkali Państwo w trakcie realizacji projektu?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

Panel pytań

- a) Niewystarczający katalog kosztów kwalifikowalnych (jakie koszty należałoby przewidzieć?)
...
- b) Niewystarczający poziom cross-financingu (proszę określić procentowo, jaki poziom cross-financingu powinien być dopuszczalny) ...
- c) Niewystarczający zakres cross-financingu (proszę określić, jakie zakres działań powinien być przewidziany do realizacji z uwzględnieniem cross-financingu) ...
- d) Konieczność wpisywania się projektu we wskaźniki produktu
- e) Duża liczba podobnych usług na obszarze realizacji projektu
- f) Zbyt krótki okres realizacji projektu
- g) Konieczność zapewnienia finansowania w okresie trwałości (po zakończeniu projektu)
- h) Konieczność zapewnienia finansowania w zakresie działań aktywizacyjnych dla rodziców/opiekunów dzieci
- i) Brak możliwości dokonywania zmian w harmonogramie rzeczowo-finansowym projektu
- j) Niskie zainteresowanie ze strony odbiorców
- k) Rezygnacja z uczestnictwa w projekcie w trakcie jego trwania
- l) Niedoszacowanie kosztów budżetu
- m) Trudności w znalezieniu personelu do realizacji projektu
- n) Trudności w rozliczaniu wydatków w ramach projektu
- o) Trudności wynikające z pandemii COVID-19
- p) Inne czynniki (jakie?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

45. W jaki sposób czynniki te wpłynęły na możliwość realizacji projektu?

.....
.....

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

46. Jak radzili sobie Państwo z tymi problemami?

.....
.....

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

47. Czy wystąpienie tych czynników wpłynęło na osiągnięte w wyniku realizacji projektu wskaźniki?

- a) Tak (w jaki sposób?) ...
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

48. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans kobiet i mężczyzn?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Poprzez zatrudnienie w zespole projektowym zarówno kobiet i mężczyzn
- b) Poprzez zatrudnienie we wspartej instytucji zarówno kobiet i mężczyzn
- c) Poprzez wsparcie kobiet w powrocie na rynek pracy
- d) W inny sposób (w jaki?) ...

Panel pytań

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

49. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Poprzez zatrudnienie w zespole projektowym osób z niepełnosprawnościami
- b) Poprzez zatrudnienie we wspartej instytucji osób z niepełnosprawnościami
- c) Poprzez wzmocnienie kompetencji zatrudnianych osób z niepełnosprawnościami
- d) Poprzez dostosowanie miejsc pracy we wspartych instytucjach do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
- e) Poprzez dostosowanie miejsc wychowania przedszkolnego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
- f) Poprzez realizację zajęć zwalczających stereotypy
- g) W inny sposób (w jaki?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

50. W jaki sposób uwzględnili Państwo w realizowanym projekcie zasadę zrównoważonego rozwoju?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Poprzez organizację zajęć dla dzieci obejmujących tę tematykę
- b) Poprzez zastosowanie w projekcie rozwiązań przyjaznych dla środowiska (jakich konkretnie?) ...
- c) W inny sposób (w jaki?) ...

Pytanie skierowane:

- *do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,*
- *do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego,*
- *do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.*

51. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobków
- b) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubów dziecięcych
- c) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opieki opiekuna dziennego
- d) Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
- e) Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym)
- f) Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani)
- g) Rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym
- h) Wydłużanie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego

Panel pytań

- i) Zapewnienie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych
- j) Nie ma konieczności wspierania żadnego z powyższych typów działań

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

52. Czy istnieją działania inne niż wymienione powyżej, które należałoby wspierać w przyszłości?

- a) Tak (jakie?) ...
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane wyłącznie do przedstawicieli beneficjentów.

53. W jakim stopniu wsparcie z Programu na rzecz rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego było zgodne z potrzebami identyfikowanymi na obszarze Państwa jednostki samorządu terytorialnego w momencie, gdy składali Państwo wnioski o dofinansowanie?

- a) W bardzo dużym stopniu (na jakie problemy odpowiada wsparcie?) ...
- b) Raczej w dużym stopniu (na jakie problemy odpowiada wsparcie?) ...
- c) W przeciętnym stopniu (na jakie problemy nie odpowiada wsparcie?) ...
- d) Raczej w małym stopniu (na jakie problemy nie odpowiada wsparcie?) ...
- e) W bardzo małym stopniu (na jakie problemy nie odpowiada wsparcie?) ...

Pytanie skierowane wyłącznie do przedstawicieli beneficjentów.

54. W jakim stopniu potrzeby identyfikowane przez Państwa w odniesieniu do tworzenia i rozwoju oferty miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego zostały zaspokojone w wyniku realizacji projektu?

- a) W bardzo dużym stopniu (*proszę przejść do pyt. 56*)
- b) Raczej w dużym stopniu (*proszę przejść do pyt. 56*)
- c) W przeciętnym stopniu
- d) Raczej w małym stopniu
- e) W bardzo małym stopniu

Pytanie skierowane wyłącznie do przedstawicieli beneficjentów.

55. Jakie zmiany musiałyby zajść, żeby wsparcie w większym stopniu odpowiadało na zidentyfikowane przez Państwa potrzeby dotyczące rozwoju oferty miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego?

.....
.....

Pytanie skierowane wyłącznie do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1.

Panel pytań

56. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?

- a) Tak (na czym polegały te rozwiązania?) ...
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego,

Pytanie wielokrotnego wyboru z opcją wykluczającą w przypadku zaznaczenia odpowiedzi c lub d.

57. Czy realizacja projektu przyniosła jakieś nieoczekiwane efekty?

- a) Tak, pozytywne (jakie konkretnie?) ... (jakie działania należy podjąć, żeby wzmocnić występowanie tych efektów?) ...
- b) Tak, negatywne (jakie konkretnie?) ... jakie działania należy podjąć, żeby wyeliminować te efekty?) ...
- c) Nie
- d) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego.

58. Czy któreś z realizowanych działań/stosowanych rozwiązań okazały się nieskuteczne i należałoby z nich zrezygnować?

- a) Tak (jakie to działania lub rozwiązania?) ... (dlaczego należałoby z nich zrezygnować?) ...
- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

59. Jak ocenia Pan/Pani potrzebę wdrażania edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie?

- a) Bardzo istotna
- b) Raczej istotna
- c) Przeciętna
- d) Raczej nieistotna (Dlaczego?)...
- e) Bardzo nieistotna (Dlaczego?)...
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Panel pytań

Pytanie skierowane:

- do beneficjentów niezależnie od odpowiedzi zaznaczonej w pyt. 1,
- do dyrektorów miejsc opieki nad dziećmi do lat 3/ośrodków wychowania przedszkolnego,
- do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego.

60. Jak ocenia Pan/Pani dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami?

- a) Bardzo wysoka
- b) Raczej wysoka
- c) Przeciętna
- d) Raczej niska (Dlaczego?)...
- e) Bardzo niska (Dlaczego?)...
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Dziękujemy za udział w badaniu!

Dane identyfikujące respondenta będą automatycznie zaimportowane przez system teleinformatyczny Wykonawcy z bazy danych – stąd brak pytań metryczkowych w kwestionariuszu.

5.1.2. **Kwestionariusz badania CAWI/CATI z dyrektorami miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat i ośrodków wychowania przedszkolnego nieskutecznie ubiegającymi się o wsparcie**

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach badania zakładamy przeprowadzenie ankietyzacji z osobami zarządzającymi miejscami opieki nad dziećmi do 3 lat i miejscami wychowania przedszkolnego, które ubiegały się o wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, ale go nie otrzymały. Z uwagi na to, że w ... roku ubiegali się Państwo o wsparcie na realizację projektu pn. ..., uprzejmie proszę o udział w badaniu ankietowym dotyczącym oceny własnych zasobów oraz oferty reprezentowanej przez Pana/ią placówki.

Chcielibyśmy nadmienić, że wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych, bez możliwości identyfikacji respondenta.

Udział w badaniu zajmie ok. 15-20 minut.

Panel pytań

1. Proszę wskazać, jakie działania zamierzali Państwo zrealizować w ramach projektu?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka
- b) Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubu dziecięcego
- c) Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opiekuna dziennego
- d) Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
- e) Sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym, u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani)
- f) Rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym
- g) Wydłużenie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego
- h) Zapewnienie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych
- i) Inne działania (jakie?) ...

2. Dlaczego zamierzali Państwo realizować projekt dotyczący właśnie tych zadań?

Uwaga: respondentowi wyświetlą się tylko te odpowiedzi, które zaznaczył w poprzednim pytaniu.

Panel pytań

Planowane działania	Miejsce na odpowiedź
Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka	...
Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubu dziecięcego	...
Utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opiekuna dziennego	...
Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami	...
Sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym, u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani)	...
Rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym	...
Wydłużenie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego	...
Zapewnienie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych	...
Inne działania	...
3. Na jakie braki odpowiadał planowany przez Państwa projekt?	
<ul style="list-style-type: none"> a) Brak miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w gminie b) Niewystarczająca liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w gminie c) Niewystarczająca liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 z niepełnosprawnościami w gminie d) Brak miejsc wychowania przedszkolnego w gminie e) Niewystarczająca liczba miejsc wychowania przedszkolnego w gminie f) Niewystarczająca liczba miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami w gminie g) Niewystarczające kompetencje nauczycieli/opiekunów w naszej placówce h) Niewystarczająca oferta zajęć dla dzieci i) Niedopasowane do potrzeb rodziców/opiekunów dzieci godziny pracy placówki j) Inne braki (jakie?) ... 	
4. Czy działania, które nie zostały sfinansowane z Programu zrealizowali Państwo z jakiegoś innego źródła?	
<ul style="list-style-type: none"> a) Tak, w takim samym zakresie, jak planowaliśmy b) Tak, ale w mniejszym zakresie, jak planowaliśmy c) Nie <i>(proszę przejść do pyt. 6)</i> 	
5. Z jakiego źródła sfinansowali Państwo planowane przedsięwzięcie?	

Panel pytań

- a) Środki własne
- b) Środki samorządowe
- c) Środki fundacji
- d) Środki z budżetu Państwa (w tym program „MALUCH+”)
- e) Środki z innych programów operacyjnych (z jakich?) ...
- f) Inne źródła (jakie?) ...

6. Jak obecnie oceniają Państwo dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w swojej placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

7. Jak obecnie oceniają Państwo dostępność miejsc wychowania przedszkolnego w swojej placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

8. Jak obecnie oceniają Państwo atrakcyjność oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz/lub wychowania przedszkolnego w swojej placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

9. Jak obecnie oceniają Państwo jakość wyposażenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz/lub wychowania przedszkolnego w swojej placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

10. Jak obecnie oceniają Państwo jakość infrastruktury (stan pomieszczeń, toalet itp.) miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz/lub wychowania przedszkolnego w swojej placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

Panel pytań**11. Jak obecnie oceniają Państwo kompetencje zatrudnianych nauczycieli/opiekunów w swojej placówce?***Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.*

1	2	3	4	5
(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)	(Proszę uzasadnić ocenę)
...	...	...	...	...

12. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości, biorąc pod uwagę potrzeby, które obserwują Państwo w swojej placówce?*Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.*

- Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobków
- Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubów dziecięcych
- Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opieki opiekuna dziennego
- Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami
- Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym)
- Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani)
- Rozszerzenie oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym
- Wydłużanie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego
- Zapewnienie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych
- Inne działania (jakie?) ...
- Nie ma konieczności wspierania żadnego z powyższych typów działań

13. Jak ocenia Pan/Pani potrzebę wdrażania edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie?

- Bardzo istotna
- Raczej istotna
- Przeciętna
- Raczej nieistotna (Dlaczego?)...
- Bardzo nieistotna (Dlaczego?)...
- Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

14. Jak ocenia Pan/Pani dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami?

- Bardzo wysoka
- Raczej wysoka

Panel pytań

- c) Przeciętna
- d) Raczej niska (Dlaczego?)...
- e) Bardzo niska (Dlaczego?)...
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Dziękujemy za udział w badaniu!

Dane identyfikujące respondenta będą automatycznie zaimportowane przez system teleinformatyczny Wykonawcy z bazy danych – stąd brak pytań metryczkowych w kwestionariuszu.

5.1.3. Kwestionariusz badania CAWI/CATI z rodzicami /opiekunami prawnymi dzieci do lat 3 oraz do lat 6 (uczestników projektów)

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

Z uwagi na to, że w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 uczestniczyli Państwo w projekcie pn. ..., realizowanym przez .... w zakresie korzystania z miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 lub korzystaniem z wychowania przedszkolnego, uprzejmie proszę o udział w badaniu ankietowym dotyczącym realizowanego wsparcia.

Badanie jest anonimowe, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

Udział w badaniu zajmie ok. 10-15 minut.

Panel pytań

1. W jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia w opiece nad dzieckiem wpłynęła na Pani/Pana aktywność na rynku pracy?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Powróciłam/em do pracy zawodowej po przerwie związanej z wychowaniem dziecka
- b) Przeszłam/edłem z niepełnego wymiaru pracy na pracę w pełnym wymiarze
- c) Przeszłam/edłem z umowy cywilnoprawnej (zlecenie, o dzieło) na umowę o pracę
- d) Podjęłam/ąłem pracę zmianową, która w innym wypadku nie byłaby możliwa
- e) Podjęłam/ąłem dodatkowe zatrudnienie
- f) Podjęłam/ąłem kurs/szkolenie zwiększające moje kompetencje, by znaleźć lepszą pracę
- g) Podjęłam/ąłem się szukania pracy
- h) Założyłam/em własną działalność gospodarczą
- i) W inny sposób (w jaki sposób?) ...
- j) Możliwość skorzystania ze wsparcia nie wpłynęła na moją aktywność na rynku pracy

2. Proszę podać rok, w którym Pani/Pana dziecko zaczęło korzystać z opieki w ramach projektu?

- a) 2016 r.
- b) 2017 r.
- c) 2018 r.
- d) 2019 r.
- e) 2020 r.
- f) 2021 r.
- g) 2022 r.
- h) 2023 r.

3. Czy Pani/Pana dziecko nadal korzysta z opieki w ramach projektu?

- a) Tak

Panel pytań

b) Nie, obecnie nie korzysta z opieki (dlaczego?) ...

4. Proszę podać rok, w którym podjęła Pani/podjął Pan pracę zawodową po przerwie związanej z wychowaniem dziecka?

- a) 2016 r.
- b) 2017 r.
- c) 2018 r.
- d) 2019 r.
- e) 2020 r.
- f) 2021 r.
- g) 2022 r.
- h) 2023 r.
- i) 2024 r.
- j) Nie podjęłam/nie podjąłem pracy zawodowej pomimo skorzystania ze wsparcia (*proszę przejść do pyt. 9*)

5. Czy obecnie kontynuuje Pani/Pan pracę?

Proszę uwzględnić jakąkolwiek formę pracy: umowę o pracę, umowę zlecenie, umowę o dzieło, własną działalność gospodarczą itp.

- a) Tak
- b) Nie, nie pracuję z własnej woli (*proszę przejść do pyt. 9*)
- c) Nie, nie pracuję z powodu czynników niezależnych ode mnie (*proszę przejść do pyt. 9*)

6. Jakie są Pani/Pana możliwości godzenia pracy z opieką nad dzieckiem:

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Dzielę się obowiązkami w opiece nad dzieckiem ze swoim partnerem/swoją partnerką
- b) Korzystam z pomocy rodziny lub znajomych, która w razie konieczności zajmie się moim dzieckiem, gdy będę w pracy
- c) Moi przełożeni zapewniają mi elastyczny czas pracy, gdybym nagle musiał/a zająć się dzieckiem
- d) Moi przełożeni zapewniają mi możliwość pracy zdalnej, gdybym nagle musiał/a zająć się dzieckiem
- e) Mam możliwość zabrania dziecka ze sobą do miejsca pracy
- f) Gdyby zaszła konieczność opieki osobistej nad dzieckiem (np. z uwagi na dłuższe zamknięcie przedszkola) zrezygnował(a)bym z pracy zawodowej
- g) Inny sposób (jaki?) ...

7. Proszę określić, w jaki sposób możliwość skorzystania ze wsparcia (opieki nad dzieckiem) wpłynęła na dochody Pani/Pana rodziny.

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Sytuacja finansowa mojej rodziny polepszyła się, bo w wyniku wsparcia mogłam podjąć zatrudnienie
- b) Sytuacja finansowa mojej rodziny pozostała bez zmian, ponieważ partner/partnerka przejął/ęła obowiązki domowe, gdy ja poszedłem/am do pracy
- c) Sytuacja finansowa mojej rodziny pozostała bez zmian, ponieważ podejmując pracę straciłam prawo do świadczeń socjalnych

Panel pytań

d) Inna odpowiedź (proszę rozwinąć) ...

8. Proszę określić, jak zmieniła się jakość Pani/Pana życia w wyniku uzyskanego wsparcia:

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Mogę powrócić do pracy i dalej się rozwijać zawodowo
- b) Mogę podjąć dalsze kształcenie (np. studia podyplomowe)
- c) Czuję się bardziej wartościowy/a i spełniony/a życiowo mogąc godzić życie zawodowe i rodzinne
- d) Mam więcej czasu dla siebie
- e) Moje dziecko lepiej się rozwija, mając kontakt z rówieśnikami
- f) Inna odpowiedź (proszę rozwinąć) ...

9. Proszę określić, jaki jest Pani/Pana stosunek do dalszego powiększenia rodziny:

- a) Niezależnie od możliwości skorzystania ze wsparcia w zakresie opieki nad dzieckiem jestem zdecydowany/a na powiększenie rodziny w najbliższych 2-3 latach
- b) Mając pewność, że w przyszłości będę miał/a zapewnioną opiekę nad dzieckiem jestem skłonny/a do powiększenia rodziny w najbliższych 2-3 latach
- c) Decyzja o kolejnym dziecku jest bardzo poważna, możliwość skorzystania z opieki nie jest głównym czynnikiem, który będzie o decydował o powiększeniu mojej rodziny
- d) Odmowa odpowiedzi

10. Czy przed uzyskaniem wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem była Pani/był Pan skłonna/y do przeprowadzki?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Tak, myślałem/am o przeprowadzce w inne miejsce w tej samej miejscowości, w której mieszkam
- b) Tak, myślałem/am o przeprowadzce do sąsiedniej miejscowości
- c) Tak, myślałem/am o przeprowadzce do innego województwa
- d) Tak, myślałem/am o wyprowadzce z kraju
- e) Nie, nie myślałem/am o przeprowadzce (*proszę przejść do pyt. 31*)
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*) (*proszę przejść do pyt. 13*)

11. Co skłaniało Panią/Pana wtedy do rozważania przeprowadzki?

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Możliwość zamieszkania w lepszych warunkach (np. w większym mieszkaniu)
- b) Możliwość zamieszkania bliżej rodziny
- c) Możliwość zamieszkania bliżej miejsca pracy
- d) Możliwość zamieszkania w większej miejscowości, co da mi większe szanse na rozwój zawodowy (np. zmiany pracy na lepszą, lepiej płatną)
- e) Możliwość uzyskania opieki nad dzieckiem
- f) Inny czynnik (jaki?) ...

12. Czy obecnie jest Pani/ Pan skłonna/y do przeprowadzki?

- a) Tak, myślę o przeprowadzce w inne miejsce w tej samej miejscowości, w której mieszkam
- b) Tak, myślę o przeprowadzce do sąsiedniej miejscowości
- c) Tak, myślę o przeprowadzce do innego województwa
- d) Tak, myślę o wyprowadzce z kraju

Panel pytań

- e) Nie, nie myślę o przeprowadzce (*proszę przejść do pyt. 15*)
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*) (*proszę przejść do pyt. 15*)

13. Co skłania Panią/Pana obecnie do rozważania przeprowadzki?*Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.*

- a) Możliwość zamieszkania w lepszych warunkach (np. w większym mieszkaniu) (*proszę przejść do pyt. 16*)
- b) Możliwość zamieszkania bliżej rodziny (*proszę przejść do pyt. 16*)
- c) Możliwość zamieszkania bliżej miejsca pracy (*proszę przejść do pyt. 16*)
- d) Możliwość zamieszkania w większej miejscowości, co da mi większe szanse na rozwój zawodowy (np. zmiany pracy na lepszą, lepiej płatną) (*proszę przejść do pyt. 16*)
- e) Możliwość uzyskania lepszej opieki nad dzieckiem (proszę określić, w czym ta opieka będzie lepsza – czy chodzi o jakość opieki, czas trwania opieki czy o jeszcze inne czynniki?) ...? (*proszę przejść do pyt. 16*)
- f) Inny czynnik (jaki?) ... (*proszę przejść do pyt. 16*)

14. Co powoduje, że jest Pani/Pan mniej skłonny do przeprowadzki, niż przed uzyskaniem wsparcia? Proszę wskazać najważniejszy czynnik, który wpływa na Pani/Pana decyzję.

- a) Posiadane wsparcie w zakresie opieki nad dzieckiem w miejscu, w którym obecnie mieszkam
- b) Posiadanie przeze mnie pracy w miejscu, w którym obecnie mieszkam
- c) Posiadanie przez partnera/partnerkę pracy w miejscu, w którym obecnie mieszkam
- d) Przeprowadzka nastąpiła wcześniej (przed uzyskaniem wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem), dlatego już o niej nie myślę
- e) Inny czynnik (jaki?) ...

15. Proszę wskazać, jakie obawy towarzyszyły Panu/Pani na początku korzystania ze wsparcia w postaci opieki nad dzieckiem?*Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.*

- a) Obawiałam/em się, że moje dziecko w wyniku kontaktów z rówieśnikami w żłobku/przedszkolu zacznie częściej chorować
- b) Obawiałam/em się, że moje dziecko nie przyzwyczai się do nowego otoczenia
- c) Obawiałam/em się, że moje dziecko w wyniku wielogodzinnej rozłąki ze mną będzie płakało, tęskniło
- d) Obawiałam/em się, że nie uda mi się pogodzić życia rodzinnego z zawodowym
- e) Obawiałam/em się, że opiekunowie w żłobku/przedszkolu będą się źle zajmować moim dzieckiem
- f) Miałam/em inne obawy (jakie?) ...
- g) Nie miałam/em obaw (*proszę przejść do pyt. 18*)

16. Czy Pani/Pana obawy spełniły się?

	Obawa się potwierdziła	Obawa się nie potwierdziła
Obawiałam/em się, że moje dziecko w wyniku kontaktów z rówieśnikami w		

Panel pytań

żłobku/przedszkolu zacnie częściej chorować		
Obawiałam/em się, że moje dziecko nie przyzwyczai się do nowego otoczenia		
Obawiałam/em się, że moje dziecko w wyniku wielogodzinnej rozłąki ze mną będzie płakało, tęskniło		
Obawiałam/em się, że nie uda mi się pogodzić życia rodzinnego z zawodowym		
Obawiałam/em się, że opiekunowie w żłobku/przedszkolu będą się źle zajmować moim dzieckiem		
Miałam/em inne obawy		

17. Jak ogółem ocenia Pani/Pan uzyskane wsparcie w postaci zapewnienia opieki nad dzieckiem?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5
(Co musiałoby się zmienić, by oceniała Pani/oceniał Pan wsparcie wyżej?)	(Co musiałoby się zmienić, by oceniała Pani/oceniał Pan wsparcie wyżej?)	(Co musiałoby się zmienić, by oceniała Pani/oceniał Pan wsparcie wyżej?)	(Co musiałoby się zmienić, by oceniała Pani/oceniał Pan wsparcie wyżej?)	
...	...	...	...	

Metryczka**1. Z jakiej formy opieki nad dzieckiem Pani skorzystała/Pan skorzystał?**

- a) Żłobek
- b) Klub dziecięcy
- c) Opiekun dzienny
- d) Niania
- e) Przedszkole
- f) Oddział przedszkolny w szkołach podstawowych
- g) Inna forma wychowania przedszkolnego (jaka?) ...

2. Proszę wskazać swoją płeć:

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

3. Proszę wskazać swój przedział wiekowy:

- a) Do 25 r. ż.
- b) 26-30 r.ż.

Panel pytań

- c) 31-35 r.ż.
- d) 36-40 r.ż.
- e) 41-45 r.ż.
- f) Powyżej 45 r.ż.

4. Proszę wskazać swoje miejsce zamieszkania:

- a) Wieś
- b) Miasto do 5 tys. mieszkańców
- c) Miasto od 5 do 20 tys. mieszkańców
- d) Miasto od 20 do 50 tys. mieszkańców
- e) Miasto od 50 do 100 tys. mieszkańców
- f) Miasto od 100 do 250 tys. mieszkańców
- g) Miasto od 250 do 500 tys. mieszkańców
- h) Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców

5. Proszę wskazać powiat, w którym Pani/Pan zamieszkuje:

- a) Powiat m. Ostrołęka
- b) Powiat m. Płock
- c) Powiat m. Radom
- d) Powiat m. Siedlce
- e) Powiat m. Warszawa
- f) białobrzeski
- g) ciechanowski
- h) garwoliński
- i) gostyniński
- j) grodziski
- k) grójecki
- l) kozienicki
- m) legionowski
- n) lipski
- o) łosicki
- p) makowski
- q) miński
- r) mławski
- s) nowodworski
- t) ostrołęcki
- u) ostrowski
- v) otwocki
- w) piaseczyński
- x) płocki
- y) płoński
- z) pruszkowski
- aa) przasnyski
- bb) przysuski

Panel pytań

- cc) pułtuski
- dd) radomski
- ee) siedlecki
- ff) sierpecki
- gg) sochaczewski
- hh) sokołowski
- ii) szydłowiecki
- jj) warszawski zachodni
- kk) węgrowski
- ll) wołomiński
- mm) wyszkowski
- nn) zwoleński
- oo) żuromiński
- pp) żyrardowski
- qq) inny (jaki?) ...

6. Proszę wskazać swój status zawodowy:

- a) Osoba bezrobotna
- b) Osoba na urlopie rodzicielskim/wychowawczym
- c) Osoba pracująca zawodowo
- d) Osoba ucząca się
- e) Osoba na rencie
- f) Inny status (jaki?) ...
- g) Odmowa odpowiedzi

7. Proszę wskazać Pani/Pana sytuację rodzinną:

- a) Osoba w związku sformalizowanym (małżeństwo)
- b) Osoba w związku nieformalnym
- c) Osoba samotnie wychowująca dziecko
- d) Odmowa odpowiedzi

8. Ile osób, poza Panią/Panem, liczy Pani/Pana gospodarstwo domowe:

Liczba osób dorosłych *[pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb] ...*

Liczba dzieci do 6 roku życia *[pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb] ...*

Liczba dzieci powyżej 6 roku życia *[pole z możliwością wyboru wyłącznie liczb] ...*

Odmowa odpowiedzi

Dziękujemy za udział w badaniu!

5.1.4. Scenariusz telefonicznego wywiadu częściowo ustrukturyzowanego (*Telephone Semi-structured Interview – TSSI*)

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji badaniu poddajemy podmioty, które potencjalnie mogłyby korzystać ze wsparcia w ramach Programu, ale z różnych względów nie skorzystały z niego. W związku z tym, że kwalifikują się Państwo do udziału we wsparciu w zakresie tworzenia miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 lub miejsc wychowania przedszkolnego, uprzejmie proszę o udział w krótkim badaniu telefonicznym.

Badanie jest anonimowe, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych. Udział w badaniu zajmie ok. 15 minut.

Czy wyraża Pan(i) zgodę na nagrywanie rozmowy? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. (Jeśli nie wyraża Pan(i) zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy).

Panel pytań

1. Dlaczego dotychczas nie korzystali Państwo ze wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w zakresie tworzenia miejsc przedszkolnych oraz miejsc opieki nad dziećmi do 3 lat?

- a) Nie mieliśmy świadomości o możliwości korzystania ze wsparcia na ten cel
- b) Nie potrafiliśmy sporządzić dokumentacji aplikacyjnej
- c) Nie mieliśmy wystarczających zdolności finansowych do zapewnienia własnego wkładu finansowego
- d) Korzystaliśmy ze wsparcia Programu na inne cele, co utrudniało nam realizację kolejnych przedsięwzięć
- e) Obawialiśmy się ryzyka związanego z realizacją projektu
- f) Inna przyczyna (jaka?) ...

2. Jak oceniają Państwo dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i/lub wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

3. Jak oceniają Państwo atrakcyjność oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 i/lub wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

Panel pytań

1	2	3	4	5

4. Jak oceniają Państwo jakość wyposażenia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i/lub wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

5. Jak oceniają Państwo jakość infrastruktury (stan pomieszczeń, toalet itp.) w miejscach opieki nad dziećmi do lat 3 i/lub w ośrodkach wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

6. Jak oceniają Państwo kompetencje zatrudnianych nauczycieli/opiekunów w miejscach opieki nad dziećmi do lat 3 i/lub w ośrodkach wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce?

Proszę o ocenę w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 – ocenę najwyższą.

1	2	3	4	5

7. Jakie działania z zakresu wsparcia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego należy kontynuować w przyszłości?

- a) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie żłobka (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- b) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie klubu dziecięcego (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- c) Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w formie opiekuna dziennego (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- d) Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- e) Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym) (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- f) Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi do lat 3 (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani) (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- g) Rozszerzanie oferty edukacyjnej i specjalistycznej o dodatkowe zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- h) Wydłużanie godzin pracy ośrodka wychowania przedszkolnego (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...
- i) Zapewnianie możliwości doskonalenia umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym (w szczególności z dziećmi ze

Panel pytań

specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz w zakresie współpracy nauczycieli z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych (dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?) ...

8. Jakie działania z zakresu miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz wychowania przedszkolnego należałoby wspierać w przyszłości?

.....
 .....

9. Dlaczego wsparcie na ten cel jest Państwa zdaniem istotne?

.....
 .....

10. Jak ocenia Pan/Pani potrzebę wdrażania edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie?

- a) Bardzo istotna
- b) Raczej istotna
- c) Przeciętna
- d) Raczej nieistotna (Dlaczego?)...
- e) Bardzo nieistotna (Dlaczego?)...
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

11. Jak ocenia Pan/Pani dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnościami?

- a) Bardzo wysoka
- b) Raczej wysoka
- c) Przeciętna
- d) Raczej niska (Dlaczego?)...
- e) Bardzo niska (Dlaczego?)...
- f) Trudno powiedzieć (*nie czytać*)

Metryczka**1. Rodzaj oferowanych usług:**

Możliwość wskazania więcej niż 1 odpowiedzi.

- a) Żłobek
- b) Klub dziecięcy
- c) Przedszkole
- d) Opieka opiekuna dziennego
- e) Opieka niani
- f) Oddział przedszkolny przy szkole podstawowej
- g) Inna forma wychowania przedszkolnego (jaka?) ...

2. Status:

- a) Instytucja publiczna
- b) Instytucja prywatna

3. Typ obszaru, na którym funkcjonuje placówka:

- a) Gmina miejska

Panel pytań

- b) Gmina wiejska
- c) Gmina miejsko-wiejska

4. Powiat, w którym działa placówka:

- a) Powiat m. Ostrołęka
- b) Powiat m. Płock
- c) Powiat m. Radom
- d) Powiat m. Siedlce
- e) Powiat m. Warszawa
- f) białobrzeski
- g) ciechanowski
- h) garwoliński
- i) gostyniński
- j) grodziski
- k) grójecki
- l) kozienicki
- m) legionowski
- n) lipski
- o) łosicki
- p) makowski
- q) miński
- r) mławski
- s) nowodworski
- t) ostrołęcki
- u) ostrowski
- v) otwocki
- w) piaseczyński
- x) płocki
- y) płoński
- z) pruszkowski
- aa) przasnyski
- bb) przysuski
- cc) pułtuski
- dd) radomski
- ee) siedlecki
- ff) sierpecki
- gg) sochaczewski
- hh) sokołowski
- ii) szydłowiecki
- jj) warszawski zachodni
- kk) węgrowski
- ll) wołomiński
- mm) wyszkowski

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Panel pytań

- nn) zwoleński
- oo) żuromiński
- pp) żyrardowski

Dziękujemy za udział w badaniu!

5.1.5. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami IZ RPO WM 2014-2020

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą telefonicznych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IZ RPO WM 2014-2020. Z uwagi na to, że został/a Pan/i wskazany/a jako osoba, z którą zasadne byłoby przeprowadzenie badania, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Za wdrażanie bądź kontrolę którego poddziałania Pan/i odpowiada: 8.3.1., 8.3.2, czy 10.1.4.?
2. Proszę wskazać, w jaki sposób interwencja pozwoliła na dostosowanie wsparcia dotyczącego opieki nad dziećmi/wychowania przedszkolnego do potrzeb demograficznych występujących na obszarze województwa oraz w prognozach demograficznych? Proszę odnieść się do:
  - Koncentracji wsparcia na obszarze gmin wiejskich, wiejsko-miejskich i miejskich w poszczególnych podregionach;
  - Poszczególnych rodzajów opieki (żłobki/przedszkola, kluby dziecięce, opiekun dzienny).
3. Proszę wskazać, w jakim stopniu potrzeby zidentyfikowane w odniesieniu do miejsc wychowania przedszkolnego/opieki nad dzieckiem do lat 3 pozostają aktualne obecnie, w 2024 roku? Z czego wynika dalsza aktualność/dezaktualizacja potrzeb?
Jakie potrzeby obecnie obserwują Państwo w zakresie wsparcia miejsc wychowania przedszkolnego/opieki nad dzieckiem?
4. W jaki sposób wsparcie udzielane w ramach poddziałania 8.3.1/8.3.2/10.1.4¹²². przyczyniło się do poprawy jakości edukacji w regionie? Proszę wskazać, w jaki sposób wsparcie w ramach tego poddziałania sprzyjało osiągnięciu celów rozwojowych województwa w tym zakresie.
Czy środki finansowe przeznaczone na wdrażanie poddziałania były wystarczające względem potrzeb województwa?
5. Czy zauważają Państwo, by w ramach poszczególnych rodzajów gmin/podregionów dominowały tendencje do zakładania określonych form wsparcia opieki/wychowania dzieci?
Proszę odnieść się odrębnie do każdej z form wsparcia:

¹²² Uwaga do moderatora: proszę wybrać odpowiednie poddziałanie, w zależności od tego, za które odpowiada respondent.

Panel pytań

- punkty przedszkolne;
- ośrodki wychowania przedszkolnego;
- żłobki;
- kluby dziecięce;
- dzienny opiekun;
- niania.

Czy dominującą formą są podmioty prywatne, publiczne, czy pozarządowe? Od czego to zależy?

Czy zauważają Państwo różnice pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi w zakresie oferowanego wsparcia? Na czym polega ta różnica?

Jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają tworzenie form opieki nad dziećmi do lat 3 oraz przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego? Proszę odnieść się do różnic na poziomie podregionów.

6. W jaki sposób i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 wpłynęło na:

- dostępność usług;
- uatrakcyjnienie oferty;
- doposażenie i poprawę infrastruktury.

w zakresie opieki żłobkowej i edukacji przedszkolnej? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.

W jakim stopniu wsparcie wpłynęło na komfort pracy (warunki pracy) pedagogów i nauczycieli przedszkolnych? Czy wpływ ten był taki sam na całym obszarze województwa, czy też był zróżnicowany? Od czego zależał?

Czy w przypadku braku wsparcia z Programu możliwe byłoby osiągnięcie podobnych efektów? W jakim zakresie byłoby to możliwe bez wsparcia, a w jakim wsparcie byłoby wymagane? Dlaczego?

7. Czy Pana/Pani zdaniem istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźników rezultatu długoterminowego? Od czego to zależy? Jakie działania należałoby podjąć, by zapobiec nieosiągnięciu wskaźników?

8. Jakie działania w ramach wdrażanego poddziałania okazały się najskuteczniejsze? Z czego wynika ich skuteczność?

Które spośród działań powinny być kontynuowane w przyszłości i dlaczego?

Jakie nowe, dotychczas niewdrażane działania należałoby uwzględnić w zakresie wsparcia miejsc opieki nad dziećmi/miejsc wychowania przedszkolnego w najbliższych latach?

Dlaczego to właśnie na te działania należałoby położyć większy nacisk?

9. Które rozwiązania w ramach Programu można uznać za:

- Wyjątkowo skuteczne, warte kontynuacji?
- wyjątkowo nieskuteczne?

Co zdecydowało o skuteczności/braku skuteczności tych działań?

Proszę wskazać, jakie rozwiązania podejmowali Państwo w zakresie działań na rzecz tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego na poszczególnych etapach realizacji Programu:

- Programowanie;

Panel pytań

- Wdrażanie;
- Monitorowanie i sprawozdawczość;
- Ewaluacja;
- Informacja i promocja;
- Kontrola.

Jakie były efekty tych działań? Proszę odnieść się do każdego z etapów realizacji Programu.

10. Proszę wskazać, jakie działania należy przedsięwziąć, by po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości wsparcie było nadal kontynuowane. Proszę odnieść się zarówno do obszaru wsparcia, jak też do poszczególnych typów projektów

11. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego i opieki nad dzieckiem do lat 3? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękujemy za udział w badaniu!

5.1.6. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami IP RPO WM 2014-2020 odpowiedzialnymi za poddziałania 8.3.1 oraz 8.3.2

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą telefonicznych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IP RPO WM 2014-2020. Z uwagi na to, że został/a Pan/i wskazany/a jako osoba, z którą zasadne byłoby przeprowadzenie badania, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Za wdrażanie bądź kontrolę którego poddziałania Pan/i odpowiada: 8.3.1. czy 8.3.2?
2. Proszę wskazać, jakiego rodzaju zmiany zaszły na obszarze województwa mazowieckiego w wyniku realizacji wsparcia udzielonego w ramach poddziałania 8.3.1/8.3.2¹²³? Proszę odnieść się do zmian:
  - Społecznych;
  - Gospodarczych;
  - Demograficznych.
3. Proszę wskazać, w jaki sposób interwencja pozwoliła na dostosowanie wsparcia dotyczącego opieki nad dziećmi do potrzeb demograficznych występujących na obszarze województwa oraz w prognozach demograficznych? Proszę odnieść się do:
  - Koncentracji wsparcia na obszarze gmin wiejskich, wiejsko-miejskich i miejskich w poszczególnych podregionach;
  - Poszczególnych rodzajów opieki (żłobki, kluby dziecięce, opiekun dzienny).
4. Proszę wskazać, w ramach której formy opieki składano najwięcej wniosków o dofinansowanie?
Z czego może wynikać zainteresowanie wnioskodawców poszczególnymi formami wsparcia?
Czy zauważa Pan/i różnice pomiędzy poszczególnymi podregionami oraz pomiędzy gminami miejskimi, wiejsko-wiejskimi a wiejskimi w zakresie potrzeb i oczekiwań dotyczących opieki nad dzieckiem do lat 3? Jakie to różnice? Z czego mogą one wynikać?

¹²³ Respondent zostanie dopytany o to poddziałanie, za które odpowiada.

Panel pytań

5. Proszę wskazać, w jakim stopniu potrzeby zidentyfikowane w odniesieniu do miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 pozostają aktualne obecnie, w 2024 roku? Z czego wynika dalsza aktualność/dezaktualizacja potrzeb?
Jakie potrzeby obecnie obserwują Państwo w zakresie wsparcia miejsc opieki nad dzieckiem?
6. W jaki sposób wsparcie udzielane w ramach poddziałania 8.3.1/8.3.2¹²⁴ przyczyniało się do rozwoju wysokiej jakości opieki na dziećmi w regionie? Proszę wskazać, w jaki sposób wsparcie w ramach tego poddziałania sprzyjało osiągnięciu celów rozwojowych województwa. Czy środki finansowe przeznaczone na wdrażanie poddziałania były wystarczające względem potrzeb województwa? Proszę odnieść się również do zainteresowania wnioskodawców realizacją projektów i ogłaszaniem naborami.
7. W jaki sposób beneficjenci uwzględniali w projektach zasady horyzontalne? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z analizowanych zasad:
- zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
  - zasada równości szans kobiet i mężczyzn;
  - zasada zrównoważonego rozwoju.
- Czy uwzględnienie zasad w projektach stanowiło dla beneficjentów trudność? Z czego może wynikać ta trudność?
8. Czy zauważają Państwo, by w ramach poszczególnych rodzajów gmin/podregionów dominowały tendencje do zakładania określonych form wsparcia opieki? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z form wsparcia:
- żłobki;
  - kluby dziecięce;
  - dzienny opiekun;
  - niania.
- Czy dominującą formą są podmioty prywatne, publiczne, czy pozarządowe? Od czego to zależy?
- Czy zauważają Państwo różnice pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi w zakresie oferowanego wsparcia? Na czym polega ta różnica?
- Jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają tworzenie form opieki nad dziećmi do lat 3? Proszę odnieść się do różnic na poziomie podregionów.
9. W jaki sposób i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 wpłynęło na:
- dostępność usług;
  - uatrakcyjnienie oferty;
  - doposażenie i poprawę infrastruktury
- w zakresie opieki żłobkowej? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.

¹²⁴ Uwaga do moderatora: proszę wybrać odpowiednie poddziałanie, w zależności od tego, za które odpowiada respondent.

Panel pytań

W jakim stopniu wsparcie wpłynęło na komfort pracy (warunki pracy) pedagogów/opiekunów? Czy wpływ ten był taki sam na całym obszarze województwa, czy też był zróżnicowany? Od czego zależał?

Czy w przypadku braku wsparcia z Programu możliwe byłoby osiągnięcie podobnych efektów? W jakim zakresie byłoby to możliwe bez wsparcia, a w jakim wsparcie byłoby wymagane? Dlaczego?

10. Czy Pana/Pani zdaniem istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźników rezultatu długoterminowego? Od czego to zależy? Jakie działania należałoby podjąć, by zapobiec nieosiągnięciu wskaźników?

11. Jakie przedsięwzięcia/podjęte rozwiązania w ramach poddziałania 8.3.1/8.3.2¹²⁵ okazały się najskuteczniejsze? Z czego wynika ich skuteczność? Które spośród realizowanych działań powinny być kontynuowane w przyszłości i dlaczego? Jakie nowe, dotychczas niewdrażane działania należałoby uwzględnić w zakresie wsparcia miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w najbliższych latach? Dlaczego to właśnie na te działania należałoby położyć większy nacisk?

12. Czy realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.2, dedykowanego instrumentowi terytorialnemu ZIT, wykazuje się wyższą skutecznością niż realizacja projektów w ramach Poddziałania 8.3.1, a jeśli tak, to jakie są tego przyczyny?

13. Które rozwiązania w ramach programu można uznać za:

- Wyjątkowo skuteczne, warte kontynuacji?
- Wyjątkowo nieskuteczne?

Co zadecydowało o skuteczności/braku skuteczności tych działań?

Proszę wskazać, jakie rozwiązania podejmowali Państwo w zakresie działań na rzecz tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 na poszczególnych etapach realizacji Programu:

- Programowanie;
- Wdrażanie;
- Monitorowanie i sprawozdawczość;
- Ewaluacja;
- Informacja i promocja;
- Kontrola.

Jakie były efekty tych działań? Proszę odnieść się do każdego z etapów realizacji Programu.

14. Proszę wskazać, jakie działania należy przedsięwziąć, by po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości wsparcie było nadal kontynuowane. Proszę odnieść się zarówno do obszaru wsparcia, jak też do poszczególnych typów projektów

15. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia opieki nad dzieckiem do lat 3? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

¹²⁵ Uwaga do moderatora: proszę wybrać odpowiednie poddziałanie, w zależności od tego, za które odpowiada respondent.

5.1.7. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami IP RPO WM 2014-2020 odpowiedzialnymi za poddziałanie 10.1.4

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą telefonicznych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami IP RPO WM 2014-2020. Z uwagi na to, że został/a Pan/i wskazany/a jako osoba, z którą zasadne byłoby przeprowadzenie badania, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Proszę wskazać, jakiego rodzaju zmiany zaszły na obszarze województwa mazowieckiego w wyniku realizacji wsparcia udzielonego w ramach poddziałania 10.1.4? Proszę odnieść się do zmian:
  - Społecznych;
  - Gospodarczych;
  - Demograficznych.
2. Proszę wskazać, w jaki sposób interwencja pozwoliła na dostosowanie wsparcia dotyczącego wychowania przedszkolnego do potrzeb demograficznych występujących na obszarze województwa oraz w prognozach demograficznych? Proszę odnieść się do:
  - Koncentracji wsparcia na obszarze gmin wiejskich, wiejsko-miejskich i miejskich w poszczególnych podregionach;
  - Poszczególnych rodzajów opieki (przedszkola).
3. Proszę wskazać, w ramach której formy wychowania przedszkolnego składano najwięcej wniosków o dofinansowanie?
Z czego może wynikać zainteresowanie wnioskodawców poszczególnymi formami wsparcia?
Czy zauważa Pan/i różnice pomiędzy poszczególnymi podregionami oraz pomiędzy gminami miejskimi, miejsko-wiejskimi a wiejskimi w zakresie potrzeb i oczekiwań dotyczących wychowania przedszkolnego? Jakie to różnice? Z czego mogą one wynikać?
4. Proszę wskazać, w jakim stopniu potrzeby zidentyfikowane w odniesieniu do miejsc wychowania przedszkolnego pozostają aktualne obecnie, w 2024 roku? Z czego wynika dalsza aktualność/dezaktualizacja potrzeb?
Jakie potrzeby obecnie obserwują Państwo w zakresie wsparcia miejsc wychowania przedszkolnego?

Panel pytań

5. W jaki sposób wsparcie udzielane w ramach poddziałania 10.1.4 przyczyniało się do rozwoju wysokiej jakości edukacji w województwie? Proszę wskazać, w jaki sposób wsparcie w ramach tego poddziałania sprzyjało osiągnięciu celów rozwojowych województwa. Czy środki finansowe przeznaczone na wdrażanie poddziałania były wystarczające względem potrzeb województwa? Proszę odnieść się również do zainteresowania wnioskodawców realizacją projektów i ogłaszanymi naborami.
6. W jaki sposób beneficjenci uwzględniali w projektach zasady horyzontalne? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z analizowanych zasad:
- zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
  - zasada równości szans kobiet i mężczyzn;
  - zasada zrównoważonego rozwoju.
- Czy uwzględnienie zasad w projektach stanowiło dla beneficjentów trudność? Z czego może wynikać ta trudność?
7. Czy zauważają Państwo, by w ramach poszczególnych rodzajów gmin/podregionów dominowały tendencje do zakładania określonych form wsparcia opieki/wychowania dzieci? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z form wsparcia:
- punkty przedszkolne;
  - zespoły wychowania przedszkolnego.
- Czy dominującą formą są podmioty prywatne, publiczne, czy pozarządowe? Od czego to zależy?
- Czy zauważają Państwo różnice pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi w zakresie oferowanego wsparcia? Na czym polega ta różnica?
- Jakie czynniki wspomagają, a jakie utrudniają tworzenie przedszkoli i innych form wychowania przedszkolnego? Proszę odnieść się do różnic na poziomie podregionów.
8. W jaki sposób i w jakim stopniu dofinansowanie w ramach RPO WM 2014-2020 wpłynęło na:
- dostępność usług;
  - uatrakcyjnienie oferty;
  - doposażenie i poprawę infrastruktury;
- w zakresie edukacji przedszkolnej? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.
- W jakim stopniu wsparcie wpłynęło na komfort pracy (warunki pracy) pedagogów i nauczycieli przedszkolnych? Czy wpływ ten był taki sam na całym obszarze województwa, czy też był zróżnicowany? Od czego zależał?
- Czy w przypadku braku wsparcia z Programu możliwe byłoby osiągnięcie podobnych efektów? W jakim zakresie byłoby to możliwe bez wsparcia, a w jakim wsparcie byłoby wymagane? Dlaczego?
9. Czy Pana/Pani zdaniem istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźników rezultatu długoterminowego? Od czego to zależy? Jakie działania należałoby podjąć, by zapobiec nieosiągnięciu wskaźników?
10. Jakie przedsięwzięcia/podjęte rozwiązania w ramach poddziałania 10.1.4 okazały się najskuteczniejsze? Z czego wynika ich skuteczność?

Panel pytań

Które spośród działań powinny być kontynuowane w przyszłości i dlaczego?
Jakie nowe, dotychczas niewdrażane działania należałoby uwzględnić w zakresie wsparcia miejsc wychowania przedszkolnego w najbliższych latach? Dlaczego to właśnie na te działania należałoby położyć większy nacisk?

11. Które rozwiązania w ramach programu można uznać za:

- Wyjątkowo skuteczne, warte kontynuacji?
- Wyjątkowo nieskuteczne?

Co zdecydowało o skuteczności/braku skuteczności tych działań?

Proszę wskazać, jakie rozwiązania podejmowali Państwo w zakresie działań na rzecz tworzenia i rozwoju miejsc wychowania przedszkolnego na poszczególnych etapach realizacji Programu:

- Programowanie;
- Wdrażanie;
- Monitorowanie i sprawozdawczość;
- Ewaluacja;
- Informacja i promocja;
- Kontrola.

Jakie były efekty tych działań? Proszę odnieść się do każdego z etapów realizacji Programu.

12. Proszę wskazać, jakie działania należy przedsięwziąć, by po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości wsparcie było nadal kontynuowane.

13. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.8. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami KOP

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą telefonicznych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami Komisji Oceny Projektów w ramach RPO WM 2014-2020. Z uwagi na to, że został/a Pan/i wskazany/a jako osoba, z którą zasadne byłoby przeprowadzenie badania, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 20 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. W jaki sposób beneficjenci uwzględniali w projektach zasady horyzontalne? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z analizowanych zasad:

- zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zasada równości szans kobiet i mężczyzn;
- zasada zrównoważonego rozwoju.

Czy uwzględnienie zasad w projektach stanowiło dla beneficjentów trudność? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z analizowanych zasad. Z czego może wynikać ta trudność?

2. Biorąc pod uwagę Pana/Pani doświadczenie związane z oceną projektów, czy zauważa Pan/Pani, by w ramach poszczególnych rodzajów gmin/podregionów dominowały tendencje do zakładania określonych form wsparcia opieki/wychowania dzieci? Proszę odnieść się odrębnie do każdej z form wsparcia:

- Żłobki;
- Kluby dziecięce;
- Punkty przedszkolne;
- ośrodki wychowania przedszkolnego;
- dzienny opiekun;
- niania.

Czy zauważają Państwo różnice pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi w zakresie preferowanego wsparcia? Na czym polega ta różnica?

3. W jaki sposób i w jakim stopniu oceniane przez Pana/Panią projekty oddziaływać miały na:

- dostępność usług;
- uatrakcyjnienie oferty;
- doposażenie i poprawę infrastruktury;

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Panel pytań

w zakresie edukacji przedszkolnej/opieki nad dzieckiem do lat 3? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.

4. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego i opieki nad dzieckiem? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.9. Scenariusz badania metodą FGI

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą zogniskowanego wywiadu grupowego, do którego zostali Państwo wybrani jako przedstawiciele nauczycieli i pracowników pedagogicznych przedszkoli, którzy skorzystali ze wsparcia w ramach Poddziałania 10.1.4 RPO WM 2014-2020. Dlatego też uprzejmie proszę o aktywny udział w spotkaniu oraz szczerą, wyczerpującą odpowiedź.

Udział w badaniu potrwa około 60-90 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli ktoś z Państwa nie wyraża zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Proszę krótko opisać założenia projektu, z którego Państwo skorzystali? Co było głównym celem projektu, na czym polegało wsparcie, w którym Państwo uczestniczyli?
2. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na uatrakcyjnienie oferty w zakresie edukacji przedszkolnej oferowanej przez placówkę, którą Państwo reprezentują? Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście uatrakcyjnienia oferty w zakresie edukacji przedszkolnej?
Ile dzieci zostało objętych dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi, w tym w zakresie stwierdzonych deficytów edukacyjno-rozwojowych? Jakie to były zajęcia? Na czym polegały? W jaki sposób wpłynęły one na rozwój psychospołeczny tych dzieci?
3. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na doposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej oferowanej przez placówkę, którą Państwo reprezentują?
Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście doposażenia i poprawy infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej?
W jakim stopniu zmiany wprowadzone w wyniku realizacji projektu przyczyniły się do wzrostu komfortu Państwa pracy (tzn. warunków, w jakich Państwo pracujecie)? Jaki wpływ na to miała realizacja Państwa projektu?
4. Jakie trudności oraz problemy zaobserwowali Państwo podczas realizacji projektu?
Z czego wynikały te trudności?
Jak radzili sobie Państwo z tymi trudnościami?
W jaki sposób te trudności wpłynęły na sprawną realizację projektu?
5. Proszę wskazać formy wsparcia, z których skorzystali Państwo w projekcie.

Panel pytań

W jaki sposób dzięki udziałowi w projekcie podnieśli Państwo swoje kompetencje i kwalifikacje zawodowe? Proszę odnieść się do kompetencji i kwalifikacji do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

W jaki sposób wpłynęło to na Pani/Pana rozwój zawodowy?

6. Czy w wyniku realizowanego projektu osiągnęli Państwo u siebie lub u podopiecznych jakieś nieoczekiwane efekty – pozytywne lub negatywne? Jakie to były efekty?

Z czego wyniknęły te niespodziewane efekty?

W jaki sposób niwelowali Państwo negatywne efekty, jeśli takie wystąpiły?

7. W jaki sposób uwzględniono w projekcie zasadę równości szans kobiet i mężczyzn? Proszę odnieść się do wsparcia, jakie sami Państwo uzyskali, jak i do wsparcia, które zapewniono Państwa podopiecznym i ich rodzicom.

W jaki sposób uwzględnienie tej zasady wpłynęło na realizację projektu i osiągnięte efekty?

8. W jaki sposób uwzględniono w projekcie zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami? Proszę odnieść się do wsparcia, jakie sami Państwo uzyskali, jak i do wsparcia, które zapewniono Państwa podopiecznym i ich rodzicom.

W jaki sposób uwzględnienie tej zasady wpłynęło na realizację projektu i osiągnięte efekty?

9. W jaki sposób uwzględniono w projekcie zasadę zrównoważonego rozwoju?

W jaki sposób uwzględnienie tej zasady wpłynęło na realizację projektu i osiągnięte efekty?

10. Czy Państwa zdaniem, gdyby nie uzyskane wsparcie finansowe z Programu, możliwe byłoby zrealizowanie działań z zakresu wychowania przedszkolnego w reprezentowanej przez Państwa placówce? Proszę uzasadnić zdanie. Jeśli twierdzą Państwo, że byłoby to możliwe – to z jakich środków? Jeśli nie – to w którym obszarze tematycznym nie dałoby się zrealizować przedsięwzięcia?

11. Jakie działania z zakresu wsparcia wychowania przedszkolnego należy kontynuować w przyszłości, biorąc pod uwagę identyfikowane w Państwa placówce potrzeby? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?

Jakie nowe, nierealizowane dotychczas działania z zakresu wsparcia wychowania przedszkolnego należy podjąć w najbliższych latach biorąc pod uwagę identyfikowane w Państwa placówce potrzeby? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?

12. Czy w projekcie, w którym Państwo uczestniczyli zastosowano jakieś rozwiązania, które się nie sprawdziły lub były nieskuteczne? Jakie to działania – na czym polegają? Dlaczego okazały się nieskuteczne?

Jakie działania można byłoby podjąć w miejsce tych zidentyfikowanych, nieskutecznych?

13. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.10. Scenariusz wywiadu pogłębionego na potrzeby benchmarkingu z przedstawicielami IZ poszczególnych Programów odpowiedzialnymi za programowanie wsparcia

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą benchmarkingu. W tym celu prowadzimy telefoniczne wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji zarządzających i instytucji pośredniczących Regionalnych Programów Operacyjnych innych województw. Z uwagi na to, że reprezentowane przez Pana/Panią województwo zostało wybrane do uczestnictwa w badaniu, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie oraz o wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyraża Pan/i zgodę na nagrywanie rozmowy? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Jakie formy wsparcia w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego oferowane były w Państwa Programie w perspektywie 2014-2020?
Co zdecydowało o tym, że zdecydowali się Państwo na uwzględnienie właśnie takich form wsparcia?
2. W jakim stopniu wsparcie, które było przeznaczone na ten cel było zbieżne z potrzebami zawartymi w dokumentach strategicznych Państwa województwa?
3. Które spośród potrzeb w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego wspierane w ramach Państwa Programu zostały już zaspokojone w optymalnym stopniu, a które wymagają dalszego wsparcia? Proszę uzasadnić swoją ocenę.
4. Czy podjęte działania w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego przyczyniły się do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa? W jaki sposób? Czy rozwój ten był równomierny, czy zależny był np. od wielkości miejscowości? Od czego zależały ewentualne różnice?
5. Które czynniki, wynikające ze specyfiki obszaru objętego wsparciem mogą ułatwiać, a które utrudniać tworzenie i rozwój miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego? Czy czynniki te mają równomierne znaczenie na całym obszarze objętym wsparciem, czy też są różne w różnych częściach (np. inne na obszarach wiejskich, a inne na obszarach miejskich)?

Panel pytań

6. Które spośród działań w zakresie realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego powinny być, Państwa zdaniem, wspierane obecnie? Dlaczego?
7. Jakie działania sprzyjające trwałości udzielanego wsparcia powinny być zapewnione w ramach projektów z zakresu realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego? Dlaczego?
Które z tych możliwości zapewniają Państwo już teraz w ramach wdrażanego obecnie Programu?
8. Jakie rozwiązania, które można uznać za wyjątkowo skuteczne w zakresie wsparcia przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego zidentyfikowali Państwo w ramach reprezentowanego Programu na etapie programowania wsparcia w ramach obecnej perspektywy?
9. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego i opieki nad dzieckiem? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.11. Scenariusz wywiadu pogłębionego na potrzeby benchmarkingu z przedstawicielami IP poszczególnych Programów

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą benchmarkingu. W tym celu prowadzimy telefoniczne wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji pośredniczących Regionalnych Programów Operacyjnych innych województw. Z uwagi na to, że reprezentowane przez Pana/Panią województwo zostało wybrane do uczestnictwa w badaniu, uprzejmie proszę o aktywny udział w wywiadzie oraz o wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyraża Pan/i zgodę na nagrywanie rozmowy? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. Jakie formy wsparcia w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego oferowane były w Państwa Programie w perspektywie 2014-2020?
Które z tych form cieszyły się największym zainteresowaniem ze strony wnioskodawców i beneficjentów?
2. W jakim stopniu wsparcie, które było przeznaczone na ten cel było zbieżne z potrzebami zawartymi w dokumentach strategicznych Państwa województwa?
3. Które spośród potrzeb w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz miejsc wychowania przedszkolnego wspierane w ramach Państwa Programu zostały już zaspokojone w optymalnym stopniu, a które wymagają dalszego wsparcia? Proszę uzasadnić swoją ocenę.
4. Czy podjęte działania w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego przyczyniły się do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa? W jaki sposób? Czy rozwój ten był równomierny, czy zależny był np. od wielkości miejscowości? Od czego zależały ewentualne różnice?
5. Czy środki finansowe przeznaczone na działania w zakresie tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego w perspektywie 2014-2020 były wystarczające? Proszę uzasadnić swoje zdanie.
W jakim stopniu kwalifikowalność kosztów w projekcie umożliwiała zaspokojenie wszystkich potrzeb dotyczących tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego? Na jakie działania należało/należałoby rozszerzyć kwalifikowalność? Dlaczego?

Panel pytań

6. W jaki sposób w projektach z zakresu tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego wypełniano zasady horyzontalne? Proszę odnieść się do każdej zasady odrębnie, tj. do:

- zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
- zasady zrównoważonego rozwoju.

Do kogo były kierowane przedsięwzięcia mające na celu wypełnienie zasad: do dzieci, ich rodziców, nauczycieli przedszkolnych, czy też do jakiejś innej grupy? W jaki sposób były one wypełniane w projektach?

7. Na jakie trudności napotykali beneficjenci realizujący projekty z zakresu tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego w Państwa Programie w perspektywie 2014-2020?

W jaki sposób radzili sobie z tymi trudnościami? Jaka była rola opiekuna projektu w przezwyciężeniu trudności, na jakie napotykali beneficjenci?

Które czynniki ułatwiają, a które utrudniają tworzenie i rozwój miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego? Czy czynniki te mają równomierne znaczenie na całym obszarze objętym wsparciem, czy też są różne w różnych częściach (np. inne na obszarach wiejskich, a inne na obszarach miejskich)?

8. Jakie działania sprzyjające realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego przyniosły największe efekty? Jak Państwo sądzą, dlaczego?

9. Które spośród działań w zakresie realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego powinny być, Państwa zdaniem, wspierane obecnie? Dlaczego?

10. Jakie działania sprzyjające trwałości udzielanego wsparcia powinny być zapewnione w ramach projektów z zakresu realizacji przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego? Dlaczego?

Które z tych możliwości zapewniają Państwo już teraz w ramach reprezentowanego Programu?

11. Jakie wyjątkowo skuteczne rozwiązania zidentyfikowali Państwo w ramach reprezentowanego Programu w perspektywie 2014-2020? Proszę wskazać rozwiązania, które można uznać za wyjątkowo skuteczne w zakresie wsparcia przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego na etapach:

- Programowania;
- Wdrażania Programu;
- Informacji i promocji;
- Monitorowania i sprawozdawczości;
- Ewaluacji;
- Kontroli.

12. Jakie nieskuteczne rozwiązania w zakresie wsparcia przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwój i tworzenie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego

Fundusze Europejskie
dla Mazowsza

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Mazowsze.
serce Polski

Panel pytań

zidentyfikowali Państwo w swoim Programie w perspektywie 2014-2020? W jaki sposób niwelowali Państwo wpływ tych nieskutecznych rozwiązań?

13. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego i opieki nad dzieckiem? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.12. Scenariusz panelu delfickiego

Szanowni Państwo,

firma EU-Consult z siedzibą w Gdańsku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą delficką z udziałem ekspertów z zakresu tematyki work-life balance. Z tego względu uprzejmie prosimy o udział w badaniu poprzez udzielenie pisemnej odpowiedzi na zadane poniżej pytania, a następnie odesłanie wypełnionego pliku do przedstawicieli firmy EU-Consult.

W drugiej turze badania zostaną Państwo poproszeni o odniesienie się – anonimowo – do opinii innych panelistów.

Panel pytań

1. Biorąc pod uwagę zakres wsparcia świadczonego w ramach poddziałań 8.3.1, 8.3.2 oraz 10.1.4 RPO WM, czy przyczyniło się ono do wzrostu dyspozycyjności rodziców i opiekunów prawnych dzieci na rynku pracy? Proszę o odniesienie się odrębnie do sytuacji kobiet oraz mężczyzn.
W jaki sposób wsparcie pozwoliło na wzrost aktywności zawodowej rodziców/opiekunów prawnych dzieci?
Jaki element wsparcia w zakresie opieki nad dzieckiem był najistotniejszy, jeśli chodzi o wzmacnianie aktywności zawodowej rodziców/opiekunów prawnych dzieci?
Jakie czynniki były najistotniejsze, poza otrzymanym wsparciem w opiece nad dzieckiem, jeśli chodzi o możliwość powrotu rodziców i opiekunów prawnych dzieci na rynek pracy?
Dlaczego były one tak istotne?
2. Jaka byłaby skala aktywności zawodowej rodziców/opiekunów prawnych dzieci, gdyby nie świadczone im wsparcie?
Proszę określić, biorąc pod uwagę Państwa doświadczenie eksperckie, jak przebiega powrót na rynek pracy rodziców/opiekunów prawnych dzieci po przerwie związanej z wychowaniem dziecka, gdy nie jest im zapewniane wsparcie w zinstytucjonalizowanej opiece nad dzieckiem?
Jakie czynniki mają wówczas wpływ na powrót do aktywności zawodowej?
3. Biorąc pod uwagę zakres wsparcia, jak oceniają Państwo trwałość w zmianie sytuacji rodziców/opiekunów prawnych dzieci?
Proszę odnieść się również do sytuacji związanej z pandemią COVID-19 i czasowym zamknięciem żłobków i przedszkoli. W jaki sposób ta sytuacja wpłynęła na trwałość efektów świadczonego wsparcia?
Jakie czynniki wpływają na to, że rodzice/opiekunowie prawni są skłonni powrócić do pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka?
Jakie czynniki mogą wpłynąć na decyzję o przerwaniu pracy?
4. Proszę określić czynniki wpływające na aktywność zawodową młodych rodziców/opiekunów (tj. rodziców/opiekunów posiadających dzieci do 6 roku życia). Proszę wskazać, jakie czynniki mają wpływ na aktywność zawodową kobiet, a jakie – na aktywność mężczyzn.

5.1.13. Scenariusz wywiadu pogłębionego na potrzeby case study z beneficjentami poddziałań 8.3.1 oraz 8.3.2 RPO WM 2014-2020¹²⁶

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą case study. Na potrzeby tego badania realizujemy wywiady pogłębione dotyczące wzorcowych rozwiązań, jakie zastosowane zostały w ramach realizowanych projektów. Państwa projekt został wybrany do analizy z uwagi na to, że jest wdrażany w sposób wzorcowy. Dlatego też uprzejmie proszę o aktywny udział w spotkaniu oraz szczere, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na uatrakcyjnienie oferty w zakresie opieki żłobkowej?
Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście uatrakcyjnienia oferty w zakresie opieki żłobkowej?
2. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na doposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej?
Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście doposażenia i poprawy infrastruktury w zakresie opieki żłobkowej?
W jakim stopniu zmiany wprowadzone w wyniku realizacji projektu przyczyniły się do wzrostu komfortu pracy personelu wspartych placówek?
3. W jaki sposób dzięki udziałowi w projekcie podniesiono kompetencje i kwalifikacje zawodowe opiekunów? Proszę odnieść się do kompetencji i kwalifikacji do pracy z dziećmi w wieku do lat 3 oraz w zakresie współpracy z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych.
4. Jakie trudności oraz problemy zaobserwowali Państwo podczas realizacji projektu?
Z czego wynikały te trudności?
Jak radzili sobie Państwo z tymi trudnościami?

¹²⁶ W przypadku rozwiązań na poziomie Programu Wykonawca wiedza do opracowania case study wykorzysta wiedzę uzyskaną poprzez zadanie odpowiednich, dodatkowych pytań w wywiadach pogłębionych z osobami odpowiedzialnymi za wdrażanie i kontrolę poddziałań.

Panel pytań

W jaki sposób wykorzystali Państwo możliwość wsparcia ze strony opiekuna projektu, żeby poradzić sobie z trudnościami? Proszę opisać współpracę z opiekunem projektu w tym zakresie.

W jaki sposób te trudności wpłynęły na sprawną realizację projektu?

5. Czy w wyniku realizowanego projektu osiągnięto jakieś nieoczekiwane efekty – pozytywne lub negatywne? Jakie to były efekty?

Z czego wyniknęły te niespodziewane efekty?

W jaki sposób niwelowali Państwo negatywne efekty, jeśli takie wystąpiły?

6. Czy Państwa zdaniem, gdyby nie uzyskane wsparcie finansowe z Programu, możliwe byłoby zrealizowanie analogicznych działań z zakresu opieki nad dzieckiem? Proszę uzasadnić zdanie. Jeśli twierdzą Państwo, że byłoby to możliwe – to z jakich środków? Jeśli nie – to w którym obszarze/jakim zakresie nie dałoby się zrealizować przedsięwzięcia?

7. Które rozwiązania zastosowane w ramach projektów uznać można za wyjątkowo skuteczne w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3? Dlaczego uznają je Państwo za wyjątkowo skuteczne? W jaki sposób przyczyniły się one do osiągnięcia efektów w projekcie?

8. Jakie działania z zakresu wsparcia opieki nad dzieckiem do lat 3 należy kontynuować w przyszłości, biorąc pod uwagę Państwa doświadczenie? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?

Jakie nowe, nierealizowane dotychczas działania z zakresu wsparcia opieki nad dzieckiem do lat 3 należy podjąć w najbliższych latach? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?

9. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia opieki nad dzieckiem do lat 3? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.14. Scenariusz wywiadu pogłębionego na potrzeby case study z beneficjentami poddziałania 10.1.4 RPO WM 2014-2020¹²⁷

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą case study. Na potrzeby tego badania realizujemy wywiady pogłębione dotyczące wzorcowych rozwiązań, jakie zastosowane zostały w ramach realizowanych projektów. Państwa projekt został wybrany do analizy z uwagi na to, że jest wdrażany w sposób wzorcowy. Dlatego też uprzejmie proszę o aktywny udział w spotkaniu oraz szczere, wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 30-45 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na uatrakcyjnienie oferty w zakresie edukacji przedszkolnej?
Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście uatrakcyjnienia oferty w zakresie edukacji przedszkolnej?
Ile dzieci zostało objętych dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi, w tym w zakresie stwierdzonych deficytów edukacyjno-rozwojowych? Jakie to były zajęcia? Na czym polegały? W jaki sposób wpłynęły one na rozwój psychospołeczny tych dzieci?
2. W jakim stopniu oraz w jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na doposażenie i poprawę infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej?
Jakie jeszcze działania, które można byłoby podjąć, a nie podjęto w projekcie, identyfikują Państwo? Dlaczego ich realizacja jest istotna w kontekście doposażenia i poprawy infrastruktury w zakresie edukacji przedszkolnej?
W jakim stopniu zmiany wprowadzone w wyniku realizacji projektu przyczyniły się do wzrostu komfortu Państwa pracy personelu wspartych placówek?
3. W jaki sposób dzięki udziałowi w projekcie podniesiono kompetencje i kwalifikacje zawodowe pedagogów/nauczycieli? Proszę odnieść się do kompetencji i kwalifikacji do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym w szczególności z dziećmi ze specjalnymi

¹²⁷ W przypadku rozwiązań na poziomie Programu Wykonawca wiedza do opracowania case study wykorzysta wiedzę uzyskaną poprzez zadanie odpowiednich, dodatkowych pytań w wywiadach pogłębionych z osobami odpowiedzialnymi za wdrażanie i kontrolę poddziałania.

Panel pytań

potrzebami edukacyjnymi oraz w zakresie współpracy z rodzicami, w tym radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

4. Jakie trudności oraz problemy zaobserwowali Państwo podczas realizacji projektu?
Z czego wynikały te trudności?
Jak radzili sobie Państwo z tymi trudnościami?
W jaki sposób wykorzystali Państwo możliwość wsparcia ze strony opiekuna projektu, żeby poradzić sobie z trudnościami? Proszę opisać współpracę z opiekunem projektu w tym zakresie.
W jaki sposób te trudności wpłynęły na sprawną realizację projektu?
5. Czy w wyniku realizowanego projektu osiągnęli Państwo jakieś nieoczekiwane efekty – pozytywne lub negatywne? Jakie to były efekty?
Z czego wyniknęły te niespodziewane efekty?
W jaki sposób niwelowali Państwo negatywne efekty, jeśli takie wystąpiły?
6. Czy Państwa zdaniem, gdyby nie uzyskane wsparcie finansowe z Programu, możliwe byłoby zrealizowanie analogicznych działań z zakresu wychowania przedszkolnego? Proszę uzasadnić zdanie. Jeśli twierdzą Państwo, że byłoby to możliwe – to z jakich środków? Jeśli nie – to w którym obszarze tematycznym nie dałoby się zrealizować przedsięwzięcia?
7. Które rozwiązania zastosowane w ramach projektów uznać można za wyjątkowo skuteczne w zakresie wsparcia ośrodków wychowania przedszkolnego? Dlaczego uznają je Państwo za wyjątkowo skuteczne? W jaki sposób przyczyniły się one do osiągnięcia efektów w projekcie?
8. Jakie działania z zakresu wsparcia wychowania przedszkolnego należy kontynuować w przyszłości, biorąc pod uwagę Państwa doświadczenie? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?
Jakie nowe, nierealizowane dotychczas działania z zakresu wsparcia wychowania przedszkolnego należy podjąć w najbliższych latach? Dlaczego finansowanie tych działań jest takie istotne?
9. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.15. Scenariusz panelu eksperckiego dot. tworzenia i rozwoju miejsc opieki nad dziećmi do lat 3

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą panelu eksperckiego. Niniejszy panel dotyczyć będzie tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3. Uprzejmie proszę o aktywny udział w spotkaniu oraz wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 60 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. W jakim stopniu oferta dot. wsparcia i rozwoju usług opiekuńczych dla dzieci do lat 3, które mogły być wspierane w Programie w perspektywie 2014-2020, uwzględniała potrzeby i wyzwania wynikające z dokumentów strategicznych województwa?
W jakim stopniu w ramach tworzonych i rozwijanych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 były uwzględnione prognozowane trendy demograficzne? Jakie przewidują Państwo trendy w zakresie opieki żłobkowej w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim? Czy trendy te będą takie same, czy zróżnicowane na różnych obszarach województwa? Czy będą one tożsame z trendami, które występują w całej Polsce? Proszę w tym obszarze odnieść się również do kryzysu uchodźczego związanego z wojną w Ukrainie.
Biorąc pod uwagę wsparcie, jakie zostało już udzielone podmiotom z województwa, czy uważają Państwo, że potrzeby finansowane z Programu są w dalszym ciągu aktualne?
2. Czy środki finansowe przeznaczone na wsparcie poszczególnych działań były wystarczające? Proszę uzasadnić opinię.
3. Jak oceniają Państwo dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 na obszarze województwa biorąc pod uwagę:
  - Obszar (gmina miejska, wiejska, miejsko-wiejska), w tym podregion?
  - Rodzaj wsparcia (tj. opieka w formie żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani)?Jak zmienił się obraz wsparcia w zakresie opieki dzieci w województwie w minionych latach (tj. od 2016 r.)?
4. Jakie czynniki wpływają (pozytywnie i negatywnie) na tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 na poszczególnych obszarach województwa?

Panel pytań

Czy zauważają Państwo zróżnicowanie zainteresowania poszczególnymi formami wsparcia (tj. opieka w formie żłobków, klubów dziecięcych, dziennego opiekuna i niani) w zależności od obszaru (rodzaju gminy)? Od czego może zależeć to zróżnicowanie?

5. Proszę porównać świadczone wsparcie ze wsparciem oferowanym w ramach Programu MALUCH+ oraz innych programów operacyjnych bądź krajowych. Czy zauważają Państwo komplementarność bądź nakładanie się interwencji? W jakim zakresie? Jak oceniają Państwo skuteczność i dostępność miejsc utworzonych z RPO WM 2014-2020 z miejscami utworzonymi z innych środków? Co wpływa na trwałość wsparcia?

6. W jaki sposób i w jakim stopniu, Państwa zdaniem, realizowane projekty oddziaływały na:

- dostępność usług;
- uatrakcyjnienie oferty;
- doposażenie i poprawę infrastruktury;
- poprawę komfortu (warunków) pracy opiekunów,

w miejscach opieki nad dziećmi do lat 3? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.
Czy bez wsparcia ze strony RPO WM 2014-2020 możliwe byłoby zaistnienie takich zmian? Proszę uzasadnić swoje zdanie.

7. W jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do osiągnięcia wskaźników programowych? Czy można wskazać inne rodzaje wsparcia, które w większym stopniu wpłynęłyby na wypełnienie tych wskaźników? Jeśli tak, to jakie? Dlaczego uważają Państwo te działania za sprzyjające osiągnięciu wskaźników?

8. Jak oceniają Państwo efektywność kosztową działań realizowanych ze środków RPO WM 2014-2020. Czy działania realizowane są oszczędnie? Dlaczego tak państwo twierdzą?

9. W jaki sposób projekty przyczyniły się do zmian w sytuacji życiowej rodziców i opiekunów prawnych dzieci do lat 3? Czy zmiany te są trwałe? Dlaczego?

10. Jakie działania w ramach wdrażanego poddziałania okazały się Państwa zdaniem najskuteczniejsze? Z czego wynika ich skuteczność?
Które spośród działań powinny być kontynuowane w przyszłości i dlaczego?
Czy można mówić o jakichś nowych, dotychczas niewdrażanych działaniach, które należałoby uwzględnić w zakresie wsparcia miejsc opieki nad dziećmi w najbliższych latach? Dlaczego to właśnie na te działania należałoby położyć większy nacisk?

11. Proszę wskazać, jakie działania należy przedsięwziąć, by po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości wsparcie było nadal kontynuowane?
Co decyduje o tym, że niektóre podmioty nie decydują się na kontynuację wsparcia po zakończeniu okresu trwałości? W jaki sposób zniwelować te czynniki?

12. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia opieki nad dzieckiem do lat 3? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

5.1.16. Scenariusz panelu eksperckiego dot. tworzenia i rozwoju miejsc wychowania przedszkolnego

Dzień dobry,

Nazywam się ... i reprezentuję firmę EU-Consult z siedzibą w Gdańsku. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego reprezentowana przeze mnie firma przeprowadza badanie pn. „Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym”.

W ramach ewaluacji zaplanowano realizację badania metodą panelu eksperckiego. Niniejszy panel dotyczyć będzie tworzenia i funkcjonowania miejsc wychowania przedszkolnego. Uprzejmie proszę o aktywny udział w spotkaniu oraz wyczerpujące odpowiedzi.

Udział w badaniu potrwa około 60 minut.

Czy wyrażają Państwo zgodę na nagrywanie spotkania? Nagranie posłuży wyłącznie do sporządzenia transkrypcji, która zostanie wykorzystana przez członków Zespołu Badawczego na potrzeby przygotowania raportu z badania. Nagranie nie będzie udostępniane osobom trzecim. Jeśli nie wyraża Pan/i zgody na nagrywanie, będę prowadził(a) notatki z rozmowy.

Panel pytań

1. W jakim stopniu oferta dot. wsparcia i rozwoju miejsc wychowania przedszkolnego, które mogły być wspierane w Programie w perspektywie 2014-2020, uwzględniała potrzeby i wyzwania wynikające z dokumentów strategicznych województwa?
W jakim stopniu w ramach tworzonych i rozwijanych miejsc wychowania przedszkolnego są uwzględnione prognozowane trendy demograficzne? Jakie przewidują Państwo trendy w zakresie wychowania przedszkolnego w perspektywie do 2030 roku w województwie mazowieckim? Czy trendy te będą takie same, czy zróżnicowane na różnych obszarach województwa? Czy będą one tożsame z trendami, które występują w całej Polsce? Proszę w tym obszarze odnieść się również do kryzysu uchodźczego związanego z wojną w Ukrainie.
Biorąc pod uwagę wsparcie, jakie zostało już udzielone podmiotom z województwa, czy uważają Państwo, że w potrzeby finansowane z Programu są w dalszym ciągu aktualne?
2. Czy środki finansowe przeznaczone na wsparcie poszczególnych działań były wystarczające, czy też należy je poszerzyć? Proszę uzasadnić opinię.
3. Jak oceniają Państwo dostępność miejsc wychowania przedszkolnego na obszarze województwa biorąc pod uwagę:
  - Obszar (gmina miejska, wiejska, miejsko-wiejska), w tym podregion?
  - Rodzaj wsparcia (tj. opieka w formie przedszkoli)?Jak zmienił się obraz wsparcia w zakresie opieki i wychowania dzieci w województwie w minionych latach (od 2016 r.)?
4. Jakie czynniki wpływają (pozytywnie i negatywnie) na tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego na poszczególnych obszarach województwa?

Panel pytań

Czy zauważają Państwo zróżnicowanie zainteresowania poszczególnymi formami wsparcia (tj. opieka w formie przedszkoli) w zależności od obszaru (rodzaju gminy)? Od czego może zależeć to zróżnicowanie?

5. Proszę porównać świadczone wsparcie ze wsparciem oferowanym w ramach innych programów operacyjnych bądź krajowych. Czy zauważają Państwo komplementarność bądź nakładanie się interwencji? W jakim zakresie?

Jeśli zauważają Państwo komplementarność, jak można ją wykorzystać do zwiększenia oddziaływania realizowanych projektów?

Jak oceniają Państwo skuteczność i dostępność miejsc utworzonych z RPO WM 2014-2020 z miejscami utworzonymi z innych środków? Co wpływa na trwałość wsparcia?

6. W jaki sposób i w jakim stopniu, Państwa zdaniem, realizowane projekty oddziaływały na:

- dostępność usług;
- uatrakcyjnienie oferty;
- doposażenie i poprawę infrastruktury;
- poprawę komfortu (warunków) pracy nauczycieli,
- doskonalenie umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli,

w ośrodkach wychowania przedszkolnego? Proszę odnieść się odrębnie do poszczególnych podregionów oraz gmin miejskich i wiejskich.

Czy bez wsparcia ze strony RPO WM 2014-2020 możliwe byłoby zaistnienie takich zmian? Proszę uzasadnić swoje zdanie.

7. W jakim stopniu realizowane projekty przyczyniły się do osiągnięcia wskaźników programowych? Czy można wskazać inne rodzaje wsparcia, które w większym stopniu wpłynęłyby na wypełnienie tych wskaźników? Jeśli tak, to jakie? Dlaczego uważają Państwo te działania za sprzyjające osiągnięciu wskaźników?

8. Jak oceniają Państwo efektywność kosztową działań realizowanych ze środków RPO WM 2014-2020. Czy działania realizowane są oszczędnie? Dlaczego tak Państwo twierdzą?

9. W jaki sposób projekty przyczyniły się do zmian w sytuacji życiowej rodziców i opiekunów prawnych dzieci w wieku przedszkolnym? Czy zmiany te są trwałe? Dlaczego?

10. Jakie działania w ramach wdrażanego poddziałania okazały się najskuteczniejsze? Z czego wynika ich skuteczność?

Które spośród działań powinny być kontynuowane w przyszłości i dlaczego?

Czy można mówić o jakichś nowych, dotychczas niewdrażanych działaniach, które należałoby uwzględnić w zakresie wsparcia ośrodków wychowania przedszkolnego w najbliższych latach? Dlaczego to właśnie na te działania należałoby położyć większy nacisk?

11. Proszę wskazać, jakie działania należy przedsięwziąć, by po zakończeniu obowiązkowego okresu trwałości wsparcie było nadal kontynuowane?

Co decyduje o tym, że niektóre podmioty nie decydują się na kontynuację wsparcia po zakończeniu okresu trwałości? W jaki sposób zniwelować te czynniki?

12. Jaka jest Państwa opinia na temat konieczności popularyzacji edukacji włączającej, umożliwiającej dzieciom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczenie w edukacji ogólnodostępnej na każdym jej etapie? Jednocześnie, jaka jest wg Państwa wiedza obecna skala uczestniczenia w edukacji przedszkolnej przez dzieci z niepełnosprawnościami? Czy

Panel pytań

obserwują Państwo w tym obszarze jakieś zmiany zachodzące w ostatnich latach (tj. 2019-2023). Jeśli tak, jakie?

13. Jak wg Państwa wiedzy wygląda dostępność ośrodków wychowania przedszkolnego dla dzieci z niepełnosprawnością? Czy jest ona wystarczająca w kontekście potrzeb?

14. Czy istnieją jakieś kwestie, które nie zostały poruszone w naszej rozmowie, a które są istotne z punktu widzenia wsparcia wychowania przedszkolnego? Jeśli tak, to proszę o ich przekazanie.

Dziękuję za udział w badaniu!

6. BIBLIOGRAFIA

Dokumenty programowe i strategiczne:

- Umowa Partnerstwa;
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.;
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze, załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze, Załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022 r.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- Szczegółowy Opis osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (SZOOP) wraz z załącznikami;
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020+;
- Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2020 roku;
- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu - Strategia „Europa 2020”;
- Regionalne programy operacyjne 15 województw wraz ze Szczegółowymi Opisaniami Osi Priorytetowych.
- Program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH+” 2022-2029.

Rozporządzenia, ustawy, wytyczne:

- Country Specific Recommendations oraz Country Report dla Polski:
  - Zalecenie Rady z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2014 r. (2014/C 247/19), Dz. Urz. UE C 247/97 z 29.7.2014;
  - Zalecenie Rady z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2015 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2015 r. (2015/C 272/24), Dz. Urz. UE C 272/91 z 18.8.2015;
  - Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2016 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2016 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2016 r. (2016/C 299/04), Dz. Urz. UE C 299/15 z 18.8.2016;
  - Zalecenie Rady z dnia 11 lipca 2017 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2017 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2017 r. (2017/C 261/20), Dz. Urz. UE C 261/88 z 9.8.2017;
  - Zalecenie Rady z dnia 13 lipca 2018 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2018 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2018 r. (2018/C 320/20), Dz. Urz. UE C 320/88 z 10.9.2018;
  - Zalecenie Rady z dnia 9 lipca 2019 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2019 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r. (2019/C 301/21), Dz. Urz. UE C 301/123 z 5.9.2019;

- Zalecenie Rady z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (2020/C 282/21), Dz. Urz. UE C 282/135 z 26.8.2020;
- Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2022 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2022 r. (2022/C 334/21), Dz. Urz. UE C 334 z 12.7.2022;
- Ocena krajowego programu reform i programu konwergencji na 2014 r. dla Polski, {COM(2014) 422 final} Bruksela, dnia 2.6.2014 r., SWD(2014) 422 final;
- Dokument Roboczy Służb Komisji, Sprawozdanie krajowe - Polska 2016 r., Bruksela, dnia 26.2.2016 r., SWD(2016) 89 final;
- Commission Staff Working Document, Country Report Poland 2017, Brussels, 22.2.2017, SWD(2017) 86 final;
- Sprawozdanie krajowe – Polska 2018 r., {COM(2018) 120 final}, Bruksela, 7.3.2018 r., SWD(2018) 219 final;
- Sprawozdanie krajowe – Polska 2019, {COM(2019) 150 final}, Bruksela, 27.2.2019 r., SWD(2019) 1020 final;
- Sprawozdanie krajowe – Polska 2020, {COM(2020) 150 final}, Bruksela, 26.2.2020 r., SWD(2020) 520 final;
- Sprawozdanie krajowe – Polska 2022, {COM(2022) 622 final}, Bruksela, 23.5.2022 r., SWD(2022) 640 final;
- Sprawozdanie krajowe – Polska 2023, {COM(2023) 621 final}, Bruksela, 24.5.2023 r., SWD(2023) 621 final;
- Country Report – Poland 2024, {COM(2024) 621 final}, Brussels, 19.6.2024, SWD(2024) 100 final;
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r. ratyfikowana przez Polskę w dniu 6 września 2012 r.;
- Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej;
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej;
- Pakiet rozporządzeń UE w sprawie polityki spójności 2014-2020, w tym w szczególności:
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006;
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych;
- Komentarz do rozporządzeń unijnych dla polityki spójności na lata 2014-2020;

- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania;
- Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020;
- Wytyczne Komisji Europejskiej dla Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w zakresie monitorowania i ewaluacji polityki spójności, pn. The Programming Period 2014-2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy – European Social Fund. Guidance document;
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;
- Wytyczne w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
- Wytyczne w zakresie realizacji zasady partnerstwa na lata 2014-2020;
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020 (Rozdział 5 - Założenia dotyczące realizacji projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 lub osobami z niepełnosprawnością),
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji na lata 2014-2020 (Podrozdział 3.1 - Wychowanie przedszkolne)
- Biała księga – zasady partnerstwa we wdrażaniu Funduszy Europejskich w Polsce;
- Rejestry żłobków i klubów dziecięcych oraz wykaz dziennych opiekunów utworzonych na podstawie przepisów Ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2018 r., poz. 603 z późn. zm.),
- Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych (dostępny pod adresem <https://rspo.men.gov.pl/>),
- Agenda działań na rzecz równości szans w ramach funduszy unijnych 2014-2020;
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 21 września 2010 r. – Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2010-2015 COM(2010) 491 wersja ostateczna, a także Strategia na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn po roku 2015;
- Konkluzje Rady z dnia 7 marca 2011 r. – Europejski pakt na rzecz równości płci (2011-2020);
- Przyszłe (dotyczące perspektywy na lata 2021-2027) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+);
- Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju;
- Nowy europejski konsensus w sprawie rozwoju.

Pozostałe:

- Dane pochodzące z SL2014, obejmujące: elementy umów lub decyzji o dofinansowaniu, dane dotyczące beneficjentów, dane uczestników projektów – niezbędne do realizacji badania, udostępnione przez IZ RPO WM 2014-2020.
- dokumentacja konkursowa naborów oraz informacje dostępne na portalu RPO WM 2014-2020;
- Sprawozdania IZ RPO WM 2014-2020 i/lub dane pochodzące z informacji kwartalnych dostępne na portalu RPO WM 2014-2020 i/lub udostępnione przez IZ RPO WM 2014-2020;

- *Protokoły z Posiedzeń Komitetu Monitorującego RPO WM 2014-2020, dostępne pod linkiem <https://www.funduszedlamazowsza.eu/o-programie/dowiedz-sie-o-instytucjach-w-programie/komitet-monitorujacy/>;*
- *Regulamin Komitetu Monitorującego RPO WM 2014-2020, dostępny pod linkiem <https://www.funduszedlamazowsza.eu/o-programie/dowiedz-sie-o-instytucjach-w-programie/komitet-monitorujacy/>;*
- *Badania ewaluacyjne i inne opracowania powiązane z tematyką analizy, w szczególności badania ewaluacyjne:*
  - *„Ewaluacja mid-term dot. postępu rzeczowego RPO WM 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania”,*
  - *„Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach RPO WM 2014-2020”,*
  - *„Ewaluacja działań podejmowanych w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3 i usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym w ramach RPO WM 2014-2020 – etap I”*
  - *„Aktualizacja analizy dostępności do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie mazowieckim według danych na 31 grudnia 2019 r. (posiedzenie ZWM na dzień 27 października 2020 r.)”.*
  - *Urząd Statystyczny w Warszawie, *Region warszawski stołeczny w 2020 r.*, Warszawa 2021.*
  - *Główny Urząd Statystyczny, *Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2023 r.*, Informacje Sygnalne, 18.09.2024 r.;*
- *Dane pochodzące ze statystyki publicznej.*